

Albanian-American
Development Foundation

Parku Kombëtar i Butrintit

Plani i Menaxhimit të Integruar (2020-2030)

Parku Kombëtar i Butrintit

Plani i Menaxhimit të Integruar (2020-2030)

Përgatitur për

Ministrinë e Kulturës

Me financim të Fondacionit Shqiptaro-Amerikan për Zhvillim (AADF)

Shtator 2019

nga

PRINCE+PEARCE

M 35a The High Street, Potters Bar, EN6 5AJ, Mbretëri e Bashkuar
T +44(0) 7973 691 927
E dprince@princeandpearce.co.uk
W www.princeandpearce.co.uk

në bashkëpunim me

Qendrën për Arkeologjinë e Aplikuar, Instituti i Arkeologjisë, University College London

dhe

Trashëgiminë Kulturore pa Kufij, Shqipëri

Drejtuesi i ekipit: Dr. David Prince

Falënderime

Shoqëria "Prince+Pearce" dëshiron të falënderojë të gjithë ata që kontribuan në përgatitjen e këtij PMI, në veçanti, stafin e sitit të Butrintit, si edhe të gjithë ata që vullnetarisht ofruan kohën, përvojën dhe ekspertizën e tyre.

Sqarim

Prince+Pearce nuk mban përgjegjësi për përmbajtjen e dokumentit, nëse ai i vihet në dispozicion ndonjë pale të tretë, pa miratimin tonë.

Ndonëse Prince+Pearce ka bërë përpjekjet e nevojshme për përgatitjen e këtij dokumenti dhe çdo parashikim apo tregues i përmendur në këtë dokument është autentik, nuk jepet asnjë garanci që këto parashikime apo tregues do të përmbushen.

Tabela e përmbajtjes

1.0	PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	8
2.0	HYRJE	13
2.1	Kuadri ligjor	14
2.1.1	Konventa për Trashëgiminë Botërore.....	14
2.1.2	Përfshirja e Butrintit dhe e Parkut Kombëtar të Butrintit në listën e UNESCO-s.....	15
2.1.3	Konteksti ligjor shqiptar	15
2.2	Zhvillimi i Zonave të Mbrojtura që prej vitit 1992	16
2.3	Qasja dhe çështjet kyçe	17
2.4	Një strukturë e re menaxhuese	19
2.5	Konsultimi.....	19
2.5.1	Menaxhimi i procesit të konsultimit me palët e interesit.....	20
2.5.2	Grupet e nënpërfaqësura dhe të vështira për t'u arritur	21
2.6	Praktika më e mirë	21
2.6.1	Modelet e aplikuara në hartimin e Planit të Menaxhimit të Integruar	21
3.0	PARKU KOMBËTAR I BUTRINTIT	27
3.1	Vlera e Jashtëzakonshme Universale.....	27
3.1.1	Integriteti	28
3.1.2	Autenticiteti	28
3.1.3	Kërkesat aktuale të mbrojtjes dhe menaxhimit.....	28
3.2	Ndryshime të mundshme në Zonat e Mbrojtura të Parkut Kombëtar në të ardhmen	29
3.3	Statusi i “Sitit Miks”	31
3.3.1	Çfarë implikimesh paraqet menaxhimi?	32
3.4	Peizazhi	33
	38	
4.0	BURIMI KULTUROR	39
4.1	Rëndësia e pasurisë arkeologjike	39
4.1.1	Larmia e kulturave dhe periudhat.....	39
4.1.2	Monumente të jashtëzakonshme	39
4.1.3	Vlera e grupit.....	39
4.1.4	Potenciali i burimit arkeologjike	39
4.1.5	Lidhjet historike	40
4.2	Përvojat e mëparshme.....	40
4.2.1	Periudha midis luftërave.....	40
4.2.2	Vitet 1945-1992	41

4.2.3	Butrinti në vitin 1993	42
4.2.4	Periudha e Fondacionit Butrinti	42
4.3	Mësimet e nxjerra	44
4.3.1	Angazhimi i komunitetit	44
4.3.2	Trajnimi	44
4.3.3	Konservimi.....	45
4.3.4	Kërkimi	45
4.3.5	Analiza SWOT për Menaxhimin	45
4.3.6	Implikime më të gjera	49
4.4	Konservimi i monumentit	51
5.0	BURIMI NATYROR	54
5.1	Zona Buferike e Sitit të Trashëgimisë Botërore	54
5.1.1	Liçeni i Butrintit.....	55
5.2	Rëndësia e Burimeve Natyrore	55
5.2.1	Vlera ndërkombëtare	56
5.2.2	Vlera kombëtare	56
5.2.3	Vlera vendase.....	56
5.2.4	Vlera kulturore	56
5.2.5	Vlera estetike	57
5.2.6	Vlera ekonomike vendore	57
5.2.7	Vlera potenciale	57
5.3	Parimet orientuese	57
5.4	Rekomandimet për menaxhimin	58
6.0	TURIZMI dhe INFRASTRUKTURA	64
6.1	Numri i vizitorëve	64
6.2	Menaxhimi i përdorimit të zonës nga vizitorët.....	66
6.2.1	Një qendër e re vizitorësh.....	68
6.2.2	Hapësira orientimi.....	70
6.2.3	Akomodimi i stafit, strukturat në hyrje dhe rrethimi i sitit.....	72
6.2.4	Interpretimi i ri në Kalanë Veneciane	73
6.2.5	Interpretim i ri i Fortesës Trekëndore.....	73
6.2.6	Lundra	73
6.2.7	Shtëpia e Doganës.....	74
6.2.8	Interpretimi i ri i sitit	74
6.2.9	Varkat e pasagjerëve, platformat lundruese dhe skelat.....	74
6.2.10	Shtigjet e ecjes në natyrë, shtegkalimet dhe sinjalet	75

6.3	Potenciali edukativ dhe rekreacional i Parkut Kombëtar	77
6.4	Rekomandimet për menaxhimin	78
6.4.1	Edukimi.....	78
6.4.2	Aktivitete dhe organizime të ndryshme në natyrë	78
6.4.3	Aktivitete kulturore vendase	79
6.4.4	Turizëm me interes të veçantë	79
7.0	ZHVILLIMI I KOMUNITETIT	81
7.1.1	Komunitetet brenda Parkut Kombëtar	82
7.2	Angazhimi i komunitetit.....	83
7.2.1	Mësimet e nxjerra	83
7.3	Qëndrueshmëria mjedisore	85
7.4	Rekomandime për menaxhimin.....	85
7.4.1	Zhvillimi i komunitetit	85
7.4.2	Përfaqësimi vendor	85
7.4.3	Koordinimi i palëve të interesit.....	86
7.4.4	Qëndrueshmëria	86
7.4.5	Kujdesi me burimet.....	86
7.4.6	Edukimi dhe të nxëniti	86
8.0	DREJTIMI dhe MENAXHIMI.....	89
8.1	Rregullimet aktuale të qeverisjes	89
8.2	Decentralizimi	91
8.3	Llojet e decentralizimit	93
8.4	Përfitimet e përgjithshme nga decentralizimi	93
8.5	Risqet e decentralizimit	94
8.6	Fondacioni i Ri.....	95
8.7	Fluksi i fondeve dhe përgjegjësia për sitin.....	96
8.8	Zona Buferike dhe Parku Kombëtar.....	98
8.9	Menaxhimi i riskut	101
8.9.1	Plani i Menaxhimit të Riskut	102
9.0	VIZIONI.....	105
9.1	Synimet dhe objektivat	105
9.1.1	Burimi Kulturor.....	105
9.1.2	Burimi Natyror	105
9.1.3	Drejtimi	105
9.1.4	Turizmi dhe Infrastruktura	106
9.1.5	Zhvillimi i Komunitetit.....	106

10.0 PLANI I VEPRIMIT	109
10.1 Vrojtimet dhe vlerësimet arkeologjike	150
VIZIONI, SYNIMET dhe OBJEKTIVAT.....	151
11.0 ZBATIMI dhe MONITORIMI	152
11.1 Zbatimi	152
11.2 Monitorimi.....	154
SHTOJCA A Konventa e Trashëgimisë Botërore	159
SHTOJCA B Zhvillimi i Zonave të Mbrojtura që prej vitit 1992	164
SHTOJCA C Konservimi i Zonës Arkeologjike A3 dhe i monumenteve	180
Shtojca D Lista e palëve të interesuara dhe institucioneve/personave të konsultuar	298
Bibliografia e përzgjedhur	301

Figurat

Figura 1: Harta tregon gjendjen aktuale të zonave të mbrojtura brenda dhe përreth Sitis të Trashëgimisë Botërore, konkretisht (a) Parkun Kombëtar (me ngjyrë të gjelbër), (b) Zonën kryesore të Sitis të Trashëgimisë Botërore (me ngjyrë kafe) dhe (c) komponentin e tij, Nënzonës A3 (ngjyrë të gjelbër me vija paralele).....	8
Figura 2: Fokusi i Planit të Menaxhimit të Integruar dhe Planit të Biznesit përshkruhet në TeR.....	13
Figura 3: Përcaktimi aktual i zonës së projektuar	17
Figura 4: Zgjerimi i mundshëm i STB-së për të përfshirë të gjithë Liqenin e Butrintit	30
Figura 5: Karakteristikat e peizazhit sipërfaqësor	
Figura 6: Zonat ekzistuese të Parkut Kombëtar	35
Figura 7: Nënzonat ekzistuese të Parkut Kombëtar	36
Figura 8: Rritja e numrit vjetor të vizitorëve dhe të muajve të pikut.....	64
Figura 9: Rritja e parashikuar e numrit të vizitorëve 2018-2025.....	65
Figura 10: Skema e zona kryesore të trajtuara në këtë Plan të Menaxhimit të Integruar	67
Figura 11: Vendet parësore të përmendura në tekst.....	68
Figura 12: Fazat e propozuara për qendrën e vizitorëve	69
Figura 13: Mundësitë që paraqiten në mbarë sitin dhe itineraret e transportit.....	76
Figura 14: Shtigje të mundshme për shëtitje.....	76
Figura 15: Analiza kryesore krahasuese e strukturave të menaxhimit	94
Figura 16: Fondacioni i Ri, propozimet për anëtarët themelues.....	95
Figura 17: Fondacioni i Ri - përshtatjet kryesore	96
Figura 18: Fluksi kryesor i fondeve kapitale dhe të ardhurave	96
Figura 19: Përgjegjësia e përgjithshme dhe lëvrimi	97
Figura 20: Një strukturë menaxhimi e vetme e unifikuar?	98
Figura 21: Analiza e çështjeve për Butrintin e qëndrueshëm	107

Lista e shkurtesave kyçe

AADF	Fondacioni Shqiptaro-Amerikan për Zhvillim
P+P	Prince + Pearce Ltd
TeR	Termet e Referencës
STB	Sit i Trashëgimisë Botërore
UCL	University College London
CHwB	Trashëgimia Kulturore pa Kufij, Shqipëri
PMI	Plani i Menaxhimit të Integruar
UNESCO	Organizata e Kombeve të Bashkuara për Arsimin, Shkencën dhe Kulturën
VJU	Vlerë e Jashtëzakonshme Universale
Ramsar	Konventa Ramsar për Ligatinat me Rëndësi Ndërkombëtare

1.0 PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Parku Kombëtar i Butrintit, i cili ndodhet 18 kilometra në jug të Sarandës, në pjesën jugore të Shqipërisë, zë një sipërfaqe të përgjithshme prej 9,424 hektarësh, një sipërfaqe e përbërë nga kodra, liqene, ligatina, kënetat të kripura, fusha të gjera, moçalishte dhe ishuj. Brenda tij është konfirmuar ekzistenca e 1,200 specieve të ndryshme kafshësh dhe bimësh. Në këtë sipërfaqe të Parkut Kombëtar përfshihet edhe Siti arkeologjik i Trashëgimisë Botërore të Butrintit.

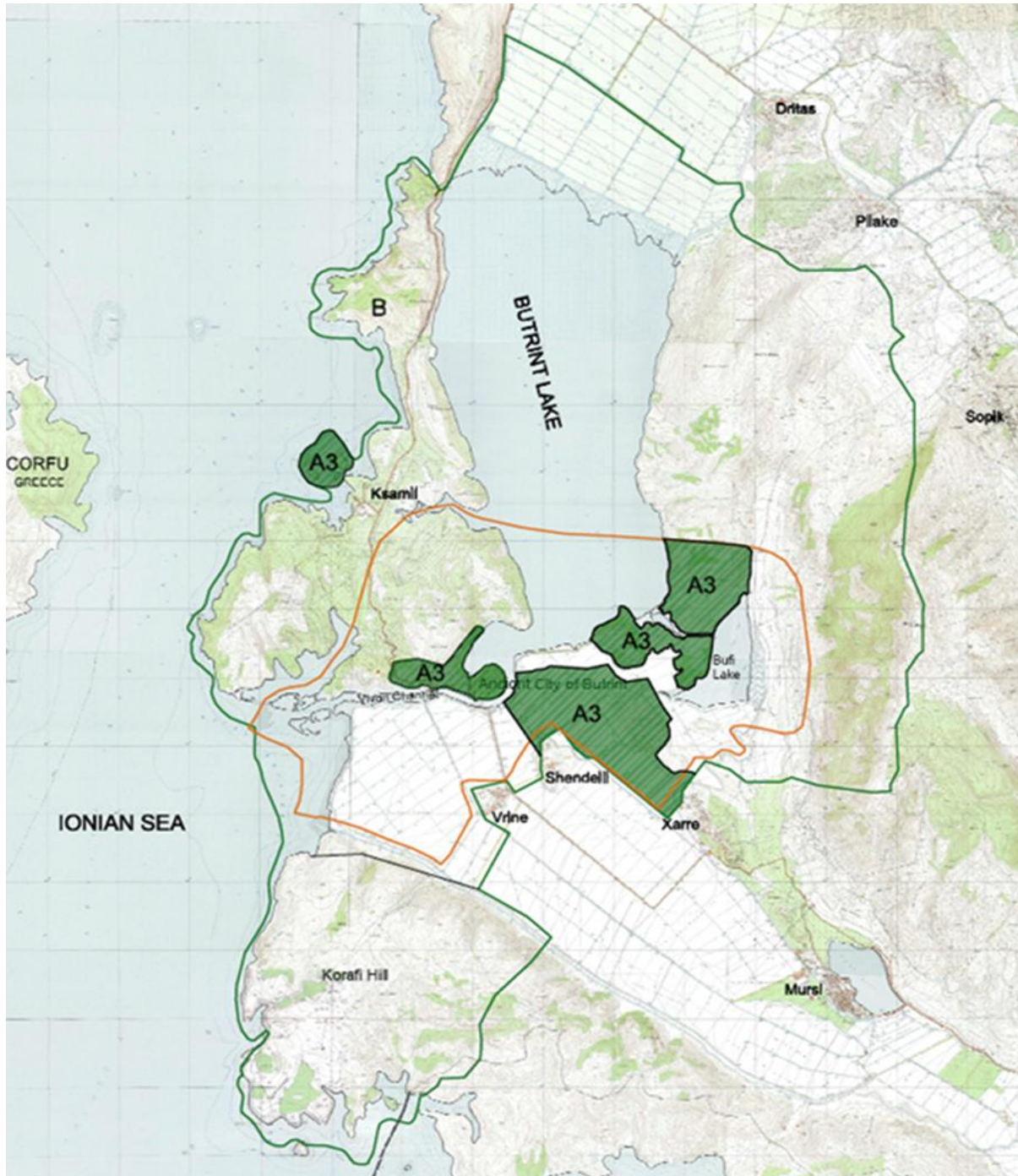

Figura 1: Harta tregon gjendjen aktuale të zonave të mbrojtura brenda dhe përreth Siti të Trashëgimisë Botërore, konkretisht (a) Parkun Kombëtar (me ngjyrë të gjelbër), (b) Zonën kryesore të Siti të Trashëgimisë Botërore (me ngjyrë kafe) dhe (c) komponentin e tij, Nënzonës A3 (ngjyrë të gjelbër me vija paralele).

Ajo që e veçon këtë Park nga të tjerët është kombinimi unik i pasurive kulturore dhe natyrore.

Parku Kombëtar shërben si Zona Mbrojtëse e Sinit të Trashëgimisë Botërore. Megjithatë, të dyja këto pasuri janë të cenueshme dhe, nëse keqmenaxhohet, vihet në rrezik integriteti i pasurisë në terma afatgjatë. Monitorimi dhe kontrolli i cenueshmërive përbëjnë komponentë thelbësore në vetë qëllimin e këtij Plani Menaxhimi të Integruar.

Problematikat për nga natyra janë si teknike, ashtu edhe administrative. Për konservimin, gërmimet e vazhdueshme dhe paraqitjen e Zonës A3 [Zona Arkeologjike A3] duhet të zbatohen metodat dhe standardet e vendosura nga Fondacioni Butrinti që prej vitit 1993,1 parimi kryesor i së cilave është moscenimi i identitetit të vendit si pasojë e ndërhyrjeve të papërshtatshme apo të pakujdesshme. Ekspertiza teknike dhe burimet akademike disponohen si në nivel vendor, ashtu edhe në atë kombëtar.

Gjithashtu, si në nivel vendor edhe në atë kombëtar, disponohet ekspertizë e konsiderueshme dhe njohuri të konsoliduara lidhur vlerat natyrore të parkut. Megjithatë, aplikimi i aftësive teknike dhe veprimeve për mbrojtjen janë penguar nga çështje të drejtimit, kapacitetit menaxhues dhe mungesës së financimit, të cilat kanë çuar në neglizhimin e Parkut Kombëtar dhe në shkatërrimin ekologjik.

Kapaciteti mbartës i Zonës A3 rrezikohet edhe gjatë muajve të verës, sidomos në gusht, kur numri i vizitorëve arrin rreth 58,000 veta. Kështu, për të mbajtur nën kontroll fluksin e vizitorëve dhe për të ofruar ambiente pritëse, orientuese dhe fitimprurëse, siç i takon një Siti të Trashëgimisë Botërore, propozohet që, krahas rrugës hyrëse në Ksamil, të ndërtohet edhe një qendër e re vizitorësh, në majë të shpatit, me pamje nga Kanali i Vivarit dhe Fusha e Vrinës. Ofrohen edhe mundësi të tjera, siç është ecja në natyrë dhe lundrimi me varkë në mbarë parkun kombëtar, të cilat mund të aksesohen nga qendra e re. Gjithashtu, do të vihet në shërbim një autobus ekologjik, i cili do të mundësojë transport vajtje-ardhje nga pika e qendrës në hyrje të sinit, duke lehtësuar fluksin e trafikut dhe duke shmangur shqetësime të tjera lidhur me shëndetin dhe sigurinë. Ndërhyrjet e tjera që propozohen për Zonën A3 do të riorganizojnë infrastrukturën ekzistuese dhe do të ofrojnë strukturat e reja menaxhuese, që janë shumë të nevojshme.

Ligji i ri për Trashëgiminë Kulturore dhe Muzetë Nr. 27/2018 parashikon mënyra të reja për menaxhimin e siteve kulturore, të cilat i lënë hapësirë Ministrisë së Kulturës dhe partnerëve të mundshëm strategjikë të themelojnë një fondacion, posaçërisht për menaxhimin e sinit kulturor në fjalë. Ky është model i ri i menaxhimit që është konceptuar për Zonën A3.

Ndërsa pasuria do të mbetet në pronësi të Qeverisë së Shqipërisë, Fondacioni i Ri², së bashku me anëtarët e Bordit të tij, si përfaqësues të qeverisë, do të mundësojnë zbatimin e programit të zhvillimit, i cili do të përmirësojë ndjeshëm mbrojtjen dhe promovimin e Zonës A3 dhe të gjithë Parkut Kombëtar. Me strukturën e re të menaxhimit, do të kemi një rritje të trefishtë të stafit teknik dhe administrativ, duke përfshirë rojtaret për drejtimin dhe monitorimin e aktivitetit brenda Parkut. Propozohet ngritja e një Autoriteti të ri të Parkut Kombëtar, ku anëtarë të jenë edhe përfaqësues nga Fondacioni i Ri, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Kulturës, si edhe me përfaqësues të bashkive dhe komuniteteve vendore.

¹Fondacioni Butrinti u themelua në vitin 1993 nga Lord Rothschild dhe Lord Sainsbury i Preston Candover, të cilët vazhdojnë të kontribuojnë në mënyrë aktive. Fondacioni synon të konservojë, ruajë dhe zhvillojë sitin e Butrintit dhe ka ofruar kontribut domethënës në ruajtjen e tij, si dhe në nxitjen e kërkimeve pas rënies së komunizmit në Shqipëri në vitin 1992.

²Për qëllime të punimeve dhe për ta ndarë atë nga Fondacioni ekzistues i Butrintit, titulli i punës "Fondacioni i Ri" do të përdoret gjatë gjithë këtij dokumenti. Jemi të ndërgjegjshëm se nevojitet një emër më i përshtatshëm të paktën për qëllime të njohjes dhe markës në aspektin afatgjatë.

Këto organe menaxhuese bashkërisht do të kenë përgjegjësinë kolektive për përmbushjen e detyrave që rrjedhin nga vizioni i mëposhtëm:

Parku Kombëtar i Butrintit do të njihet si lider botëror në menaxhimin e qëndrueshëm të siteve me elemente kulturore dhe natyrore, duke u bërë qendra e ofertës turistike rajonale, duke iu ofruar vizitorëve një eksperiencë unike, nëpërmjet angazhimit të komuniteteve vendase dhe institucioneve financiare për të vepruar si model për parqe të tjera në Shqipëri.

Komunitetet vendase mund të kenë shumë përfitime, si në aspektin social edhe në atë ekonomik, falë ngritjes së kapaciteteve, trajnimit dhe mundësive të punësimit. Prodhimet artizanale ekzistuese duhet të zhvillohen dhe të tregtohen në pikat e reja të shitjes, ndërkohë që duhen vlerësuar fshatrat e Vrinës, Shëndellisë dhe Xarës për potencialin e tyre lidhur me ofrimin e strukturave të ndryshme akomoduese turistike dhe të tjera, duke ofruar mundësi të reja për të ardhurat.

Ndër iniciativa të tjera që duhen ndërmarrë është ngritja e një organi akademik (Grupi Kërkimor Butrinti) të dedikuar dhe të fokusuar në avancimin e njohurive dhe kërkimit për të gjitha aspektet e trashëgimisë natyrore dhe kulturore, që lidhen me Parkun Kombëtar në tërësi.

Nisur nga arsyet e dhëna më sipër, Fondacioni i Ri do të duhet të përfshihet në procesin e vendimmarrjes që prek Zonën Bërthamë të Trashëgimisë Botërore dhe të gjithë Zonën Buferike, e cila shtrihet deri në kufijtë e Parkut Kombëtar. Për rrjedhojë, organet përkatëse të menaxhimit për Zonën A3 dhe Parkun Kombëtar duhet të jenë reciprokisht të varura, në një marrëdhënie simbiotike.

Shkurtimisht, parimet udhëzuese mbi të cilat është mbështetur hartimi i Planit të Menaxhimit të Integruar janë si më poshtë:

Burimi kulturor

- Ruajtja e identitetit dhe autenticitetit të vendit, nëpërmjet drejtimit të duhur dhe praktikave më të mira, në mënyrë që vlerat e tij të qenësishme dhe shkencore të ofrojnë një burim të qëndrueshëm për edukimin dhe turizmin, dhe një burim të krenarisë kombëtare.
- Rritja e potencialit turistik dhe edukativ të sitit, nëpërmjet një programi të vazhdueshëm kërkimi, gërmimi dhe konservimi.

Burimi natyror

- Hartimi dhe zbatimi i një programi të vazhdueshëm të monitorimit dhe restaurimit ekologjik, aty ku është e realizueshme dhe e përshtatshme, me qëllim gjetjen e të dhënave të domosdoshme për informimin e vendimmarrjes në të ardhmen.
- Miratimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore dhe akuakulturore brenda dhe përgjatë kufijve të Parkut Kombëtar. Kjo do të kërkojë një ndërthurje incentivash, rregullimesh dhe monitorimi, për të garantuar përputhshmërinë.

Drejtimi

- Ngritja dhe mbajta funksionale e një strukture të konsoliduar menaxhimi, me qëllim koordinimin efikas të të gjitha veprimtarive që ndikojnë në VJU-në e Sitit;
- Garantimi i disponimit të burimeve të mjaftueshme që lejojnë zbatimin efikas të Planit STB.

Turizmi dhe infrastruktura

- Promovimi i formave të qëndrueshme të turizmit me bazë komunitare, që janë të ndjeshme ndaj mjedisit, të realizueshme në aspektin ekonomik dhe të drejta në aspektin social.
- Garantimi që të gjitha punimet ndërtimore dhe operacionet brenda Parkun Kombëtar në të ardhmen të marrin certifikimin e duhur për turizminekologjik, nga TIES (Shoqata

Ndërkombëtare e Ekoturizmit) apo organe të ngjashme, që krahas praktikave të qëndrueshme operacionale, priorizojnë përdorimin e materialeve vendase.

Zhvillimi i komunitetit

- Nxitja e të kuptuarit, vlerësimit dhe kujdesit që duhet të tregojnë komunitetet vendase për ndaj burimet e Parkut Kombëtar.
- Transformimi i Parkut Kombëtar në një mjedis që nxit edukimin dhe të nxënit për të gjitha moshat, dhe ofron përvoja reale për të nxënit e thelluar mbi një shumëllojshmëri temash.
- Angazhimi i komuniteteve vendore dhe grupeve të interesit të Parkut në një strategji të unifikuar të zhvillimit të komunitetit dhe në planin përkatës të veprimit.
- Konsolidimi i përfaqësimit dhe i përfshirjes efikase të bashkive dhe fshatrave në proceset e menaxhimit dhe vendimmarrjes.
- Përmirësimi i efikasitetit të koordinimit të palëve të interesit dhe komunikimit me komunitetet lidhur me qëllimet, strategjitë dhe pritshmëritë reale të planeve dhe projekteve zhvillimore.

Nëse synohet realizimi i vizionit të deklaruar për Butrintin, pjesë të menaxhimit duhet të jenë edhe synimet dhe objektivat e mëposhtme. Ato do të përmbushen me anë të zbatimit të suksesshëm të një sërë veprimesh menaxhuese dhe do të përfshihen në Planin e Veprimit. Si rrjedhojë, ekziston një lidhje e dukshme midis veprimeve të menaxhimit dhe vizionit.

2.0 HYRJE

2.0 HYRJE

Në tetor të vitit 2018, PRINCE+PEARCE Ltd (P+P), në bashkëpunim me Qendrën për Arkeologjinë e Aplikuar pranë Institutit të Arkeologjisë, në University College London (UCL) dhe Trashëgiminë Kulturore pa Kufij, Shqipëri (CHwB), u kontraktua nga Fondacioni Shqiptaro-Amerikan për Zhvillim (AADF), me miratim të Ministrisë së Kulturës, për të hartuar një Plan Menaxhimi të Integruar (PMI) për Parkun Kombëtar të Butrintit³ pas përfundimit të punës kërkimore

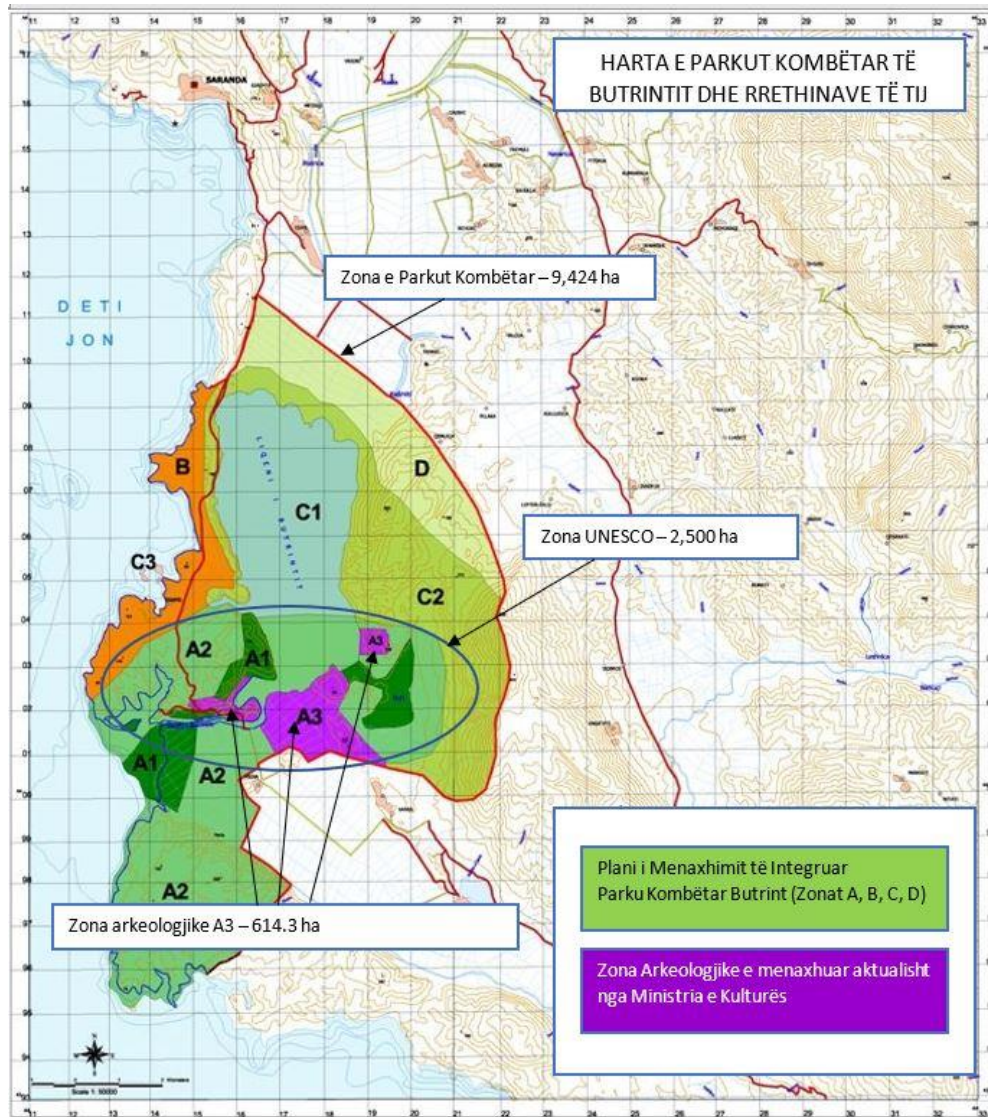

Figura 2: Fokusi i Planit të Menaxhimit të Integruar dhe Planit të Biznesit përcaktohet në Ter⁴ [Ju lutemi, vini re se, kutia me ngjyrë vjollcë 'Plani i Biznesit dhe fokusi i AADF –A3' i referohet 'Zonës A3']. Sipërfaqja e Parkut Kombëtar i Butrintit është saktësisht 9424.4 ha, dhe jo 9000 ha.

³ Ekipi i konsulentëve i P+P përbëhej nga: Dr. David Prince (drejtues i ekipit), Simon Pearce (koordinatori i projektit) Dr. Richard Hodges (përgjegjës për konservimin arkeologjik), Dr. Daniel Laven (përgjegjës për konservimin ekologjik dhe biodiversitetin), Oliver Gilkes (përgjegjës për turizmin dhe infrastrukturën), Dr. Gai Jorayev (përgjegjës për hartëzimin dixhital), Mirian Bllaci (përgjegjës për angazhimin dhe edukimin e komunitetit), Lejla Hadzic (përgjegjëse për arkitekturën e konservimit), dhe Dr. Sarah McCarthy (përgjegjës për mbështetjen e kërkimit).

⁴Kjo hartë është veçse treguese. Një nga qëllimet e punës aktuale është të paraqesë një përvijim të saktë të të gjithë kufijve, dhe rrjedhimisht të zonave, si pjesë e PMI-së.

Në mënyrë më të detajuar, me objektivat e PMI-së synohet sa më poshtë:

1. Paraqitja e propozimeve për udhëzime, politika dhe procedura të qarta për menaxhimin efikas dhe eficient të Zonës A3 pranë organit të ri menaxhues të Butrintit (Fondacioni)
2. Rekomandimi për përfaqësim në Bord, përkufizimi i qartë i kufizimeve të Parkut lidhur me financimin e tij bazë, përshkrimi i burimeve të të ardhurave dhe investimeve të pritshme kapitale
3. Hartimi i udhëzimeve dhe politikave, bazuar në praktikën më të mira për menaxhimin e integruar të vlerave kulturore dhe natyrore të sitit, si dhe mbrojtja e Zonës A3 përmes zonës së saj buferike
4. Hartimi i propozimeve për mundësi të zhvillimit ekonomik brenda sitit dhe në zonat përreth tij (në zonën e tij buferike), duke përfshirë aktivitete turistike dhe çlodhëse, që i përshtaten më së miri natyrës së sitit, Vlerës së tij të Jashtëzakonshme Universale (VJU), pozicionit të tij brenda Parkut Kombëtar dhe përcaktimit të tij si zonë Ramsar
5. Propozimi për një strukturë menaxhimi që do të merret me operimin e sitit, dhe identifikimi i kërkesave për staf, kualifikimeve të tyre dhe përcaktimi i përshkrimeve të punës. Struktura e stafit të Parkut duhet të mundësojë përmbushjen e kërkesave operacionale kyçe.

Ky Plan i Menaxhimit të Integruar është bazuar në planet e mëparshme të menaxhimit të Butrintit, në një pjesë të madhe të politikave dhe rekomandimeve që janë ende në fuqi. Ai ka marrë në konsideratë progresin e shënuar në arritjen e objektivave të Planit të Menaxhimit (2007-2012) dhe raportin nga Shoqata për Ruajtjen e Shpendëve dhe Gjitarëve të Shqipërisë (SHRSHGJSH, 2010). Krahas çështjeve dhe politikave të reja, të cilat janë identifikuar si detyra menaxheriale me prioritet në Planin e Veprimit, ky PMI evidenton edhe fushat ku nevojitet të bëhet ende progres.

Qëllimi i këtij Plani të Menaxhimit të Integruar **nuk** është riinterpretimi i këtij informacioni për të shkruar një histori definitive për sitin, edhe nëse kjo do të ishte realisht e mundur. Në fakt, qëllimi i tij **është** shqyrtimi dhe dhënia e rekomandimeve për aspektet të ndryshme, si drejtimi, menaxhimi dhe mbrojtja e Parkut Kombëtar dhe e Sitit të Trashëgimisë Botërore të Butrintit, i cili në këtë mënyrë identifikon dhe mbulon nevojat e peizazhit vendas dhe të banorëve të tij.

2.1 Kuadri ligjor

Ky Plan i Menaxhimit të Integruar është përgatitur bazuar në kuadrin e:

- Konventës për Trashëgiminë Botërore
- Përfshirja e Butrintit dhe e Parkut Kombëtar të Butrintit në listën e UNESCO-s
- Legjislacionit shqiptar për Zonat e Mbrojtura dhe Trashëgiminë Kulturore
- Evoluimit të Zonave të Mbrojtura brenda Parkut Kombëtar të Butrintit që prej vitit 1992.

2.1.1 Konventa për Trashëgiminë Botërore

Më 10 korrik 1989, Shqipëria ratifikoi Konventën për Trashëgiminë Botërore për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe natyrore botërore. Detyrimet që mori përsipër Shqipëria nëpërmjet ratifikimit të saj përfshinin:

- Propozimin e pasurive të saj për t'u përfshirë në Listën e Trashëgimisë Botërore.
- Monitorimin dhe mbrojtjen e Vlerës së Jashtëzakonshme Universale të objekteve të listuara, dhe monitorimin periodik.
- Raportimin për kushtet e siteve të caktuara.

Përgjegjësitë kryesore që rrjedhin nga Konventa, udhëzimet operacionale dhe shënimet kyçe të udhëzuesit, të cilat janë përfshirë në këtë Plan të Menaxhimit të Integruar, paraqiten në Shtojcën A.

2.1.2 Përfshirja e Butrintit dhe e Parkut Kombëtar të Butrintit në listën e UNESCO-s

Rrethi i Sarandës, Qarku i Vlorës, Republika e Shqipërisë

N39 45 4 E20 1 34

Data e përfshirjes: 1992

Zgjerimi: 1999

Viti i aprovimit të modifikimit të vogël të kufijve: 2007

Kriteret: (iii)

Zona buferike: 8,591 ha

Ref: 570 ter

Banuar që nga kohët parahistorike, Butrinti ka qenë vendi i një kolonie greke, qytet romak dhe peshkopatë. Pas një periudhe lulëzimi nën administrimin bizantin dhe pushtimit të shkurtër nga Venedikasit, qyteti u braktis në Mesjetën e Vonë, pas krijimit të disa kënetave në zonë. Siti arkeologjik aktual është një vend rrënojash që pasqyrojnë secilën periudhë të zhvillimit të qytetit.

2.1.3 Konteksti ligjor shqiptar

Të gjitha politikat dhe rekomandimet në përmbajtje të këtij plan menaxhimi janë në përputhje me parimet e shtetit të së drejtës në Republikën e Shqipërisë. Gjithashtu, legjislacioni i mëposhtëm përcakton kontekstin ligjor përkatës:

- Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim për periudhën 2015–2020 (SKZHI-II) (2015)
- Dokument i Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit në Shqipëri, Ministria e Mjedisit (2015)
- Strategjia Kombëtare e Transportit dhe Plani i Veprimit, për periudhën 2016–2020, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë (2016)
- Plani Kombëtar i Veprimit për Burimet e Energjisë së Rinovueshme për periudhën 2015–2020 (2016)
- Plani i Përgjithshëm Kombëtar – Shqipëri 2030, Ministria e Zhvillimit Urban, Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit (2016)
- Plani i Integruar Ndërsektorial për Bregdetin, Ministria e Zhvillimit Urban, Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit (2016)
- Strategjia Kombëtare për Zhvillimin e Turizmit 2017-2022 (draft), Ministria e Turizmit dhe Mjedisit (2018)
- Politikat Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit në Shqipëri, Ministria e Mjedisit 2015
- Ligji Nr. 8905/2002 “Për mbrojtjen e mjedisit detar nga ndotja dhe dëmtimi” i ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin Nr. 30/2013
- Ligji Nr. 9385/2005 “Për pyjet dhe shërbimin pyjor”
- Ligji Nr. 9587/2006, “Për mbrojtjen e biodiversitetit” i ndryshuar me Ligjin Nr. 37/2013
- Ligji Nr. 10006/2008 “Për mbrojtjen e faunës së egër”
- Ligji Nr. 10431/2011 “Për mbrojtjen e mjedisit”
- Ligji Nr. 10448/2011 “Për lejet mjedisore”

Plan i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

- Ligji Nr. 10463/2011 “Për menaxhimin e integruar të mbetjeve”
- Ligji Nr. 111/2012 “Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore”
- Ligji Nr. 64/2012 “Për peshkimin”
- Ligji Nr. 10390/2011 “Për përdorimin e plehrave për bimët”
- Ligji Nr. 106/2016 “Për prodhimin biologjik, etiketimin e produkteve biologjike dhe kontrollin e tyre” Ligji Nr. 93/2015 Për Turizmin
- Ligji Nr. 103/2016 “Për akuakulturën” Ligji Nr. 81/2017 Për Zonat e Mbrojtura (në veçanti nenet 42-50)
- Ligji Nr. 27/2018 Për Trashëgiminë Kulturore dhe Muzetë
- Vendim i Këshillit të Ministrave (VKM) Nr. 450, (1 korrik 1998) “Për administrimin e qytetit antik të Butrintit”
- VKM Nr. 82 (2 mars 2000) “Për shpalljen Park Kombëtar në mbrojtje të shtetit të zonës arkeologjike të Butrintit”
- VKM Nr. 531 (31 tetor 2002) “Për shpalljen e kompleksit ligator të Butrintit dhe territorit përreth tij zonë natyrore në mbrojtje të veçantë dhe përfshirjen e tij në listën e ligatinave me rëndësi ndërkombëtare, në veçanti si habitat për shpendët ujorë”
- VKM Nr. 857 (19 dhjetor 2003) “Për miratimin e rregullores së funksionimit të Zyrës së Administrimit dhe Koordinimit të Parkut Kombëtar të Butrintit”
- VKM Nr. 693 (10 nëntor 2005) “Për shpalljen e kompleksit ligator të Butrintit “Park Kombëtar VKM Nr. 134 (20 shkurt 2013), si shtesë e Vendimit të Këshillit të Ministrave Nr. 693 (10 nëntor 2005) për kufijtë e rinj të Parkut Kombëtar të Butrintit.
- VKM Nr. 495 (22 korrik 2014), "Për disa shtesa dhe ndryshime në VKM Nr. 693 (10 nëntor 2005) për shpalljen e Kompleksit Ligator të Butrintit “Park Kombëtar”. "
- VKM Nr. 593 (9 tetor 2018) "Për përbërjen, funksionet, detyrat dhe përgjegjësitë e komiteteve të menaxhimit të zonave të mbrojtura."
- VKM Nr. 57 (6 shkurt 2019) “Për kriteret dhe modalitetet për zonimin territorial brenda zonave të mbrojtura mjedisore”
- VKM Nr. 302 (10 maj 2019) “Për kriteret e ushtrimit, miratimit dhe monitorimit të veprimtarive kërkimore-shkencore në zonat e mbrojtura mjedisore”
- Urdhër Nr. 148 (21 shkurt 2013), “Për miratimin e strukturës së standardizuar të Planit të Menaxhimit të Zonës së Mbrojtur”

Planet e Përgjithshme Vendore për Konispolin dhe Sarandën (2017)

2.2 Zhvillimi i Zonave të Mbrojtura që prej vitit 1992

Qyteti Antik i Butrintit u shpall Sit i Trashëgimisë Botërore në vitin 1992, me Vendim Nr. 570 të Komitetit të UNESCO-s për Trashëgiminë Botërore (Figura 1).

Siti së bashku me rrënojat e tij, që ruhen në këmbë, të periudhës klasike dhe të vonshme, shtrihet në vetëm 16 hektarë të gadishullit qendror. Harta tregon gjendjen aktuale të zonave të mbrojtura brenda dhe përreth Sitit të Trashëgimisë Botërore, kundrejt: (a) Parkut Kombëtar (me ngjyrë të gjelbër), (b) Sitit të Trashëgimisë Botërore (me ngjyrë kafe) dhe (c) komponentit të tij, Nënzonës A3 (ngjyrë të gjelbër me vija paralele). (Shihni Shtojcën B për zgjerimin e plotë të hartës).

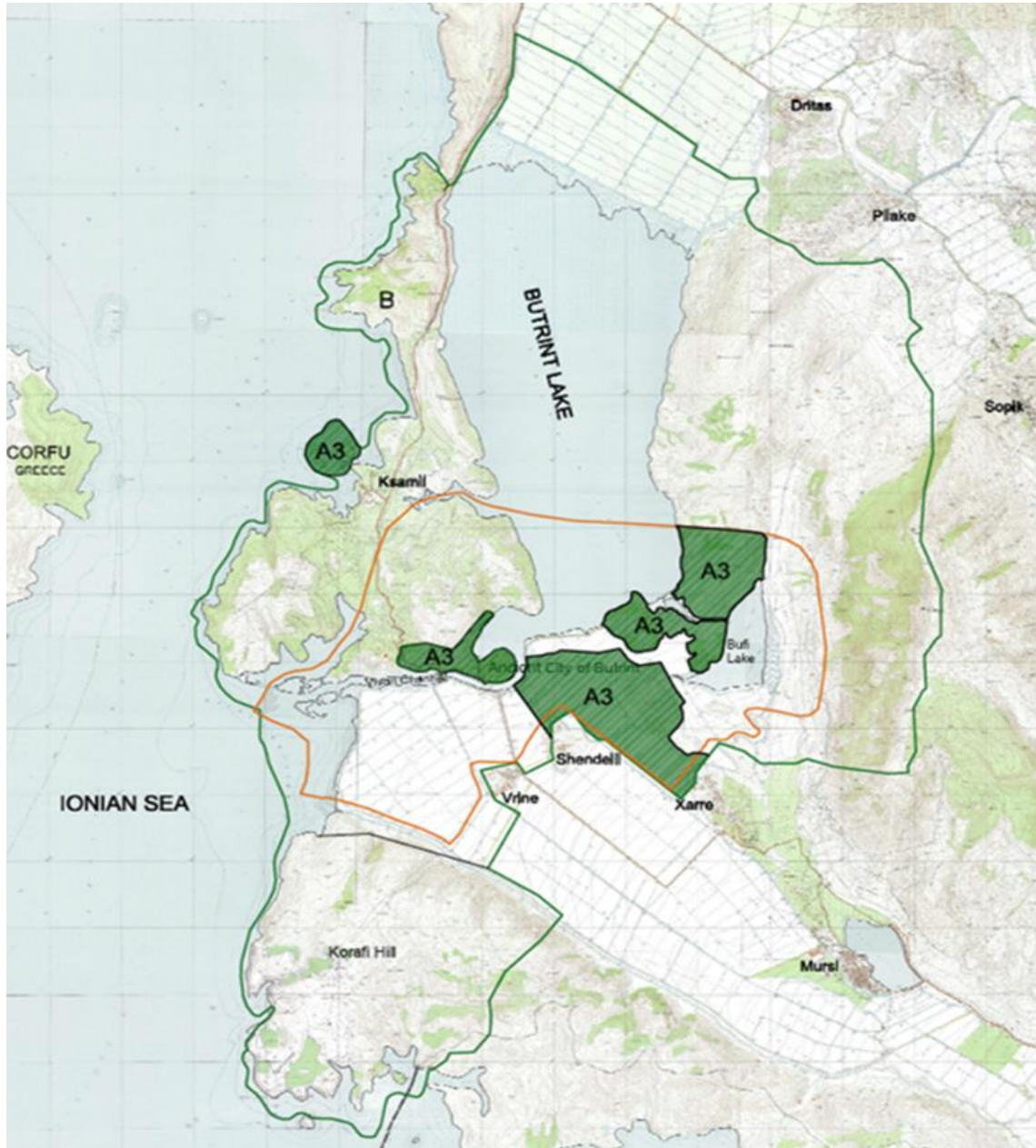

Figura 3: Përcaktimi aktual i zonës së projektuar

2.3 Qasja dhe çështjet kyçe

Të idealizosh një sit si Butrinti nuk kërkon shumë mund. Ai është piktoresk në mënyrën më të përsosur, i pozicionuar në një peizazh madhështor natyror dhe detar, dhe plotësisht i aksesueshëm nga njeriu. Kjo e bën atë njëkohësisht tërheqës dhe të cenueshëm.

Për rrjedhojë, thelbi i çdo plani të suksesshëm menaxhimi është që siti të vazhdojë të jetë tërheqës, duke minimizuar në të njëjtën kohë edhe cenueshmërinë e tij.

Ky është çelësi i një qasjeje që është testuar në sesione diskutime dhe përcaktimi të vizionit me palë të shumta interesi (kombëtare, rajonale dhe vendore), gjatë punës sonë, si dhe me të gjithë anëtarët e ekipit të konsulentëve (referuar në nënseksion 2.5).

Të gjitha sitet historike, të çfarëdolloj madhësie apo natyre, përballen me problematika kontradiktore lidhur me aksesin dhe konservimin, veçanërisht kur fluksi i vizitorëve përqendrohet në pak muaj, siç është rasti i Butrintit. Ky problem është sa i thjeshtë, aq edhe i ndërlikuar: si të mbrojmë pasuritë kryesore të sitit, jo vetëm nga bota që ndryshon vrullshëm, por edhe nga vetë vizitorët.

Megjithëse problematikat e rritjes së nivelit të detit nga ndryshimet klimatike globale, krahas shqetësimeve për ndotjen detare me mbetje plastike, nuk janë objekt i qëllimit të këtij punimi, reagimet ndaj këtyre sfidave në nivel vendor duhet të merren në konsideratë gjatë hartimit të planit.

Ka ende debat ndërmjet ruajtjes së asaj që ekziston, që është e njohur, e pranuar dhe e kuptuar dhe për atë që është akoma për t'u zbuluar, dhe nevojës për ta shfrytëzuar këtë burim për përfitime socio-ekonomike të vendasve dhe komuniteteve të tyre.

Një tjetër faktor, që vihet re në site të tjera si këto përgjatë Mesdheut Lindor dhe në vende të tjera, është ai i *konservimit* të asaj që ekziston ... në gjendjen që është ... duke ndjekur një qasje ndërhyrëse 'rikonstruksioni' për monumentet dhe peizazhin e tij përreth. Kjo çështje kërkon studim të kujdesshëm dhe plane realiste, të zbatueshme dhe të qëndrueshme për të ardhmen.

Një plan menaxhimi që nuk merr në konsideratë të gjithë faktorët mund të sjellë konflikte, që mund të pasohen me humbjen e vlerave kulturore dhe identitetit, dobësimin ekonomik dhe shkatërrimin e monumentit dhe mjedisit të tij përreth. Këto pasoja janë parë edhe gjetkë, dhe duhen shmangur në rastin e Butrintit.

Aktualisht, shumica e Siteve të Trashëgimisë Botërore janë të rrezikuara nga faktorë si lufta, trazirat apo konflikti civil, mirëmbajtja e pamjaftueshme ose e paplanifikuar dhe ndërhyrjet e papërshtatshme, të cilat i izolojnë vendasit nga toka e tyre dhe kontribuojnë në shkatërrimin e sitit; shpesh, këta faktorë shoqërohen me mungesën e të menduarit strategjik dhe burimet e pamjaftueshme, si financiare ashtu edhe njerëzore.

Qasja ndaj hartimit të Planit të Menaxhimit të Integruar për Sitin është bazuar gjerësisht në mendimin se pasuritë e trashëgimisë mund dhe duhet të jenë një faktor i rëndësishëm në mbështetjen e zhvillimit dhe prosperitetit, duke nxitur investimet dhe sipërmarrjen vendase.

Kjo kërkon që qasja të sigurojë mbrojtjen afatgjatë të sitit dhe pasurive të tij kulturore dhe natyrore edhe në një të ardhme dinamike, konkurruese dhe tërheqëse. Gjithashtu, kjo nënkupton se planet duhet të kenë ndikim të madh, të jenë novatore dhe të guximshme në qasjen e tyre.

Prandaj, fokusi i këtij plani qëndron mbi gjetjen e ekuilibrit ndërmjet nevojave të dukshme të sitit, lidhur me konservimin e tij, dhe nevojave e aspiratave afatgjata të njerëzve që do të kujdesen për të.

Përfundimisht, dhe në mënyrë që Plani i Menaxhimit të Integruar të funksionojë, nevojitet angazhimi i të gjitha palëve: komuniteteve vendase, turistëve, themeluesve, drejtuesve të rinj dhe agjencive qeveritare, të cilat janë ngarkuar me përgjegjësinë për të punuar bashkërisht me mirëkuptimin drejt arritjes së qëllimit të përbashkët.

2.4 Një strukturë e re menaxhuese

Menaxhimi i trashëgimisë kulturore dhe i siteve arkeologjike, si dhe mënyra se si të bëhen të aksesueshme për publikun, veçanërisht për Sitet e Trashëgimisë Botërore, ka pësuar shumë ndryshime gjatë dy dekadave të fundit.

Nga një qasje kryesisht e orientuar nga konservimi, ka ndryshuar në një qasjeje ku vlerat që lidhen me peizazhin, historinë kulturore, trashëgiminë e paprekshme dhe traditat vendase luajnë rolin e tyre në çështjet mjedisore dhe kuadrot e planifikimit. Këto ndryshime kanë mundësuar krijimin e një grupi përfituesish dhe palësh interesi më të gjerë dhe më pak homogjen.

Për herë të parë, ndikimet në popullsinë vendase konsiderohen padyshim po aq të rëndësishme sa edhe ndikimet në vetën sitin historik.

Të gjitha planet e menaxhimit dhe ato të biznesit kanë nevojë për orientim dhe mbështetje, për financime dhe elemente të tjera, dhe mënyra e zotërimit dhe realizimit është mjeti kryesor për garantimin e zbatimit dhe vijimësisë së këtyre planeve në terma afatgjatë. Prandaj, integrimi është një aspekt kyç i propozimeve për Butrintin.

Duke marrë parasysh sa më sipër, lind nevoja për një strukturë të re drejtimi dhe menaxhimi, të mbështetur, për shembull, nga rojtarë të sitit, ambientalistë dhe specialistë të komunitetit, të pajisur me burimet e duhura. Të gjithë këta persona janë në dispozicion dhe shumë prej të cilëve kanë dëshirë të angazhohen. Gjatë punës kërkimore, anëtarët e ekipit janë takuar me shumë prej tyre.

Edhe marrëveshjet e reja ndërmjet Fondacionit të Ri dhe Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura kanë të njëjtën rëndësi; Butrinti mundet dhe duhet të jetë modeli që do të frymëzojë projekte të tjera të ngjashme. Ky duhet të jetë qëllimi dhe trashëgimia e tij për brezat e ardhshëm. Për ta siguruar një gjë të tillë, qeveria ka miratuar legjislacionin kombëtar përkatës.

2.5 Konsultimi

Për hartimin e Planit të Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit, janë organizuar takime konsultuese me një sërë grupesh interesi dhe palësh të interesuara. Gjatë procesit të konsultimit me të gjitha këto palë interesi, vëmendje e veçantë iu kushtua përfshirjes së një sërë bashkëbiseduesish me formime dhe me interesa të ndryshme nga Butrinti, dhe të gatshëm për të diskutuar në mënyrë transparente dhe konstruktive mbi përvojat, opinionet dhe aspiratat e tyre.

Aktiviteti i parë u përqendrua në prezantimin e qasjes së propozuar nga konsulenti për përgatitjen e Planit të Menaxhimit të Integruar, gjatë lançimit publik të projektit në Tiranë, më 3 tetor 2018. Më 6 tetor, në Sarandë, u organizua një workshop me palët e interesit. Të dyja këto aktivitete mundësuan përpilimin e një liste fillestare me palët kombëtare dhe vendore të interesit, ku u shtuan edhe persona të tjerë që ishin përfshirë në planet e mëparshme të menaxhimit dhe në dokumentet e tjera strategjike për Butrintin.

Përgatitja e këtij Plani Menaxhimi u mundësua falë kontributeve të një numër personash. Gjithsej, mbi shtatëdhjetë e pesë persona ofruan kohën dhe përvojën e tyre. Rëndësi të veçantë pati diskutimi me departamentet qeveritare dhe ministritë si më poshtë:

- Drejtori dhe stafi i Butrintit
- Ministria e Kulturës
- Ministria e Turizmit dhe Mjedisit

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

- Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural
- Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë
- Instituti i Monumenteve Kulturore
- Instituti i Arkeologjisë
- Universiteti i Tiranës
- AKZM – Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura
- AdZM – Administrata Rajonale e Zonave të Mbrojtura

Gjithashtu, janë organizuar workshop-e, takime dhe intervista me përfaqësues të bashkive të Sarandës, Konispolit dhe Finiqit, kryepleqve të fshatrave të Vrinës, Shëndellisë, Xarës dhe Mursisë, dhe fokus grupe të tjera. Në të ardhmen, do të nevojitet edhe organizimi i diskutimeve të mëtejshme me këto palë interesi për:

- Informimin e tyre mbi mundësitë dhe problematikat të brendshme në Parkun Kombëtar, në terma afatmesme dhe afatgjata
- Zhvillimin e kuptueshmërisë mbi nevojat dhe interesat e tyre
- Identifikimin e roleve dhe përgjegjësi të duhura
- Vlerësimin e kërkesave për ngritjen e kapaciteteve
- Planifikimin e programeve të nevojshme të edukimit dhe trajnimit.

Lista e plotë e palëve të interesit dhe personave të konsultuar paraqitet në Shtojcën C.

2.5.1 Menaxhimi i procesit të konsultimit me palët e interesit

Në vijim të një analize të thelluar të interesave të palëve të interesuara për projektin, u organizuan rregullisht takime individuale me përfaqësues të organeve të qeverisë qendrore, që janë përgjegjëse për Parkun Kombëtar të Butrintit, duke përfshirë Ministrinë e Kulturës, Ministrinë e Turizmit dhe Mjedisit dhe Agjencinë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura (AKZM).

U organizuan takime edhe me përfaqësues të bashkive, të cilat u përqendruan kryesisht te angazhimi në këtë proces të personave vendas me ndikim, kryepleqve dhe vendimmarrësve në fushën e turizmit të qëndrueshëm, mjedisit dhe zhvillimit ekonomik. Vëmendje e veçantë iu kushtua edhe angazhimit në dialog të komuniteteve vendore, që jetojnë përreth ose brenda Parkut Kombëtar, nëpërmjet takimeve të drejtpërdrejta me banorët ose takimeve me kryepleqtë e fshatrave dhe/ose administratorët e njësisë.

Qëllimi i këtij procesi është përfshirja e një gamë sa më të gjerë përfituesish të drejtpërdrejtë dhe atyre personave me ekspertizë të veçantë vendore (shoqëri turistike dhe udhërrëfyes turistikë, që kanë lidhje me burimet kulturore dhe natyrore, fermerët vendas, aktivistët e mjedisit dhe zejtarët vendas), për t'iu kërkuar këshilla mbi identifikimin e problematikave aktuale dhe zgjidhjeve të mundshme. Gjithashtu, ai synonte që të gjitha palët të zhvillonin të njëjtën kuptueshmëri dhe të dakordësonin mbi parimet e përgjithshme dhe mekanizmat e koordinimit, të propozuara për Planin e Menaxhimit të Integruar.

Procesi i konsultimit të palëve të interesit përfshinte edhe një përfaqësues të universiteteve dhe akademikëve të spikatur në fushat e arkeologjisë, menaxhimit të trashëgimisë kulturore, ekologjisë dhe mjedisit, që kontribuuan në identifikimin e problematikave prioritare dhe zgjidhjeve për t'u adresuar.

2.5.2 Grupet e nënpërfaqësuar dhe të vështira për t'u arritur

Pjesëmarrja dhe përfshirja e palëve dhe grupeve të interesit rezultoi mjaft e dobishme dhe e frytshme. Megjithatë, ky proces nxori në pah nevojën për konsolidimin e pjesëmarrjes së komuniteteve vendase në fazën e zbatimit të Planit të Menaxhimit të Integruar.

Ky grup heterogjen palësh përbëhet kryesisht nga banorë vendas të fshatrave Shëndelli, Vrinë, Xarrë dhe Ksamil. Megjithëse janë organizuar konsultime me personat përgjegjës nga bashkitë përkatëse dhe përfaqësuesit vendorë, siç janë kryepleqtë e fshatrave, duhet të synohet pjesëmarrje më aktive e banorëve vendas në konsultimet me publikun e gjerë gjatë fazës së zbatimit.

Me qëllim adresimin e suksesshëm të këtyre nevojave, gjykohet i nevojshëm emërimi i një Përgjegjësi posaçërisht për Ndërlidhjen me Komunitetin, i cili do të përfaqësojë dhe do të ndërveprojë me komunitetet vendase gjatë dhe ndërmjet takimeve të mbajtura rregullisht me komunitetin.

Identifikimi i përfaqësuesve të subjekteve private, që ushtrojnë veprimtari ose janë licensuar për aktivitetet e peshkimit dhe akuakulturës në Parkun Kombëtar, ka qenë mjaft sfidues. Kjo për shkak se skema aktuale e licensimit për peshkimin për të gjithë Parkun Kombëtar të Butrintit është në fazë rivlerësimi nga Qeveria e Shqipërisë. Për të shmangur rrezikun e nënvlerësimit të nevojave dhe potencialit të këtij grupi specifik, u ndërmor një dialog me përfaqësuesit e lartë të Ministrisë së Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural dhe Drejtorisë së saj të Peshkimit.

Palët e interesit, që do të preken ose që kanë detyrime që rrjedhin nga politikat dhe rekomandimet e këtij PMI, do të konsultohen para fazës së zbatimit. Një rekomandim për drejtuesit është hartimi i një Strategjie të Zhvillimit të Integruar të Komunitetit, si dhe emërimi i një Përgjegjësi të posaçëm për Angazhimin e Komunitetit si pjesë e ekipit të menaxhimit për koordinimin dhe nxitjen e marrëdhënieve me komunitetet.

Mekanizmat e angazhimit do të përfshijnë:

- një program të informimit publik
- një program tremujor takimesh me komunitetin, i cili do të bëhet më vonë një mjet dhe forum për shkëmbimin e pikëpamjeve dhe ndarjen e informacioneve

2.6 Praktika më e mirë

'Praktika më e mirë', në përdorim të përgjithshëm, mund të përkufizohet duke njohur aftësinë e organizatës për të balancuar cilësitë dhe praktikën e saj unike me të përbashkëtat me organizata të ngjashme. Rrjedhimisht, është e arsyeshme të merren në konsideratë shembuj të praktikës më të mirë nga vende të tjera ('standard') dhe sipërmarrjet dhe ndërhyrjet e suksesshme mund të frymëzojnë procesi tonë në fjalë. Në rastin e Butrintit, ato mund të përfshijnë konservimin arkeologjik, menaxhimin e vizitorëve, menaxhimin mjedisor, interpretimin dhe angazhimin e komunitetit.

2.6.1 Modelet e aplikuara në hartimin e Planit të Menaxhimit të Integruar

Shpallja e Butrintit si Sit i Trashëgimisë Botërore, Park Kombëtar dhe Zonë Ramsar do të thotë që menaxhimi dhe zhvillimi i ardhshëm i tij duhet të respektojë disa standarde të pranuar ndërkombëtarisht, ku ndër të tjera, përmendim UNESCO, ICOMOS, ICCROM dhe Konventën e Ramsarit për Ligatinat. Këto, jo vetëm që theksojnë domethënien dhe rëndësinë ndërkombëtare të Butrintit, por njëkohësisht ofrojnë një sërë parimesh udhëzuese që përdoren si modele për mbrojtjen, konservimin, prezantimin dhe shfrytëzimin e qëndrueshëm të vendeve të tilla në mbarë botën.

Udhëzimet Operacionale për Sitet e Trashëgimisë Botërore është një dokument kyç i Konventës së Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s, të cilën Shqipëria e ka ratifikuar në vitin 1989. Krahas këtij dokumenti dhe planeve të mëparshëm të menaxhimit të Butrintit, jemi bazuar në planet strategjike të siteve të mëposhtme:

- STB Stounhenxh, MB
- STB Qyteti i Bath, MB
- STB Giants Causeway, MB
- STB Muri i Hadrianit, MB
- Parku Kombëtar Detar Karaburun-Sazan, Shqipëri
- STB Manastiri Galati, Gjeorgji
- STB Qendra historike e Napolit, Itali.

Këto standarde kanë ofruar parimet mbi të cilat jemi mbështetur për të gjitha propozimet për Parkun Kombëtar të Butrintit, siç janë parashtruar në Planin e Menaxhimit të Integruar, si dhe në strukturën e vetë Planit, duke përfshirë dhe formatin e Planit të Veprimit dhe kuadrin e monitorimit, në veçanti. Për të gjitha aspektet, ekipi është bazuar në shembuj të praktikës më të mirë nga mbarë bota, duke përfshirë dhe konservimin e rrënojave arkeologjike dhe peizazheve ekologjike, menaxhimin e vizitorëve brenda dhe rreth Parkut dhe mënyrën se si do të drejtohet, menaxhohet dhe financohet.

Site të Trashëgimisë Botërore me vlera të integruara kulturore dhe natyrore

Ndërkohë që STB e Parkut Kombëtar të Butrintit njihet për vlerat e tij kulturore të jashtëzakonshme, ekziston mundësia që të shpallet si një "Sit Miks", i cili do të njihet edhe vlerat e tij natyrore të jashtëzakonshme. Kjo do ta vendoste Butrintin në të njëjtën kategori me site mikse, të njohura në rang botëror të tilla si:

- Meteora dhe Mali i Atosit, Greqi
- Mali Perdu, Pirene, Francë
- Qyteti Antik i Majave dhe Pyjet e Mbrojtura Tropikale të Çalakmulit, Kampeçe, Meksikë
- Trashëgimia Kulturore dhe Natyrore e Rajonit të Ohrit, Maqedoni e Veriut
- Ibiza, Biodiversitet dhe Kulturë, Spanjë
- Parku Kombëtar Göreme dhe Sitet Shkëmbore të Kapadokias, Turqi
- Tempulli Historik i Maçu Piçus, Peru

Drejtimi

Lidhur me aspektin e drejtimit, janë përdorur modele të Siteve të Trashëgimisë Botërore në pronësi të përbashkët (private, publike dhe jofitimprurëse) në kontekstin e krijimit dhe financimit të një organizate të re jofitimprurëse, që do të marrë përsipër menaxhimin dhe zhvillimin e sitit, ku shteti mban pronësinë e vlerave kulturore dhe natyrore në emër të popullit të tij. Shembuj specifikë përfshijnë:

- **Stounhenxh** (një vlerë kulturore shtetërore, për të cilën janë bërë marrëveshje të shumta mbi pronësinë së tokës, duke përfshirë dhe organizatën jofitimprurëse "National Trust" (Autoriteti Kombëtar për Ruajtjen e Vendeve me Interes Historik dhe Bukuri Natyrore))

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

- **Kulla e Londrës** (një pasuri e Kurorës, që ruhet në mirëbesim nga Madhëria e saj, Mbretëresha, në emër të kombit, dhe që menaxhohet nga organizata jofitimprurëse "Historic Royal Palaces" (Pallatet Historike Mbretërore))
- **Versajë** (*një Monument Historik* në pronësi të Shtetit Francez dhe i mbikëqyrur nga Ministria e Kulturës, me administrim dhe menaxhimi financiar të pavarur)
- **Qyteti romak i Pompeit** (në pronësi të Shtetit Italian; objekt i një projekti konservimi afatgjatë në mbarë sitin, i mbështetur nga një konsorcium financuesish privatë, universitetesh dhe shoqërisht, dhe që ofron një program vjetor për shkolla verore rreth teknikave të konservimit arkeologjik)
- **Shërbimi Kombëtar i Parqeve të SHBA-së** ka ofruar modelet e praktikave më të mira të menaxhimit të parqeve kombëtare, duke përfshirë dhe rolin dhe përgjegjësitë e rojtarëve, menaxhimit të vizitorëve dhe teknikave të interpretimit, partneriteteve publike-private (për hotele, hostele, restorante dhe kampe) dhe rolin, pozicionimin dhe përdorimin e qendrave të vizitorëve.

Konservimi

Konservimi ka për qëllim të nxjerrë në pah rëndësinë e trashëgimisë kulturore, duke ruajtur, sa më shumë të jetë e mundur, historinë e plotë të sitit, nëpërmjet konsolidimit të stratigrafisë së tij. Parimet e konservimit që janë aplikuar në Butrint, synojnë konservimin dhe konsolidimin e rrënojave në sit pa ndërmarrë ndërhyrje rikonstruktuese apo restauruese, me përjashtim të disa ndërhyrjeve të vogla për të ruajtur strukturat në këmbë dhe për të garantuar sigurinë e vizitorëve, me përdorimin e elementeve origjinale arkitekturore, sa më shumë që të jetë e mundur.

Aspekt i rëndësishëm i planit të konservimit ishte prioritizimi i detyrave të mëposhtme:

- përfundimi i punimeve të prapambetura, për shkak të mungesës së ndërhyrjeve të konservimit gjatë viteve të fundit, dhe
- hartimi i një kalendari mirëmbajtjeje të qëndrueshëm dhe me kosto të mirëpërcaktuara për të gjitha elementet e sitit, duke përfshirë dhe ato që mund të lindin nga ndërhyrjet e konservimit.

Bazë për qasjen e propozuar të konservimit përbëjnë:

- Parimet e përcaktuara nga Konventa për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkeologjike të Evropës (e rishikuar) (Valeta, 1992); të cilën Shqipëria e ka ratifikuar në vitin 2008.
- Zbatimi i një plani plotësisht të integruar dhe plani i konservimit i ndarë në faza, siç sugjerojnë parimet e konservimit të ICOMOS (karta të ndryshme), dhe i përgatitur nga arkitekti i konservimit të projektit, me mbështetjen e arkeologut dhe konservuesit të sitit.
- *Parimet, Politikat dhe Udhëzimet e Konservimit nga Historic England* (e cila parashton gjashtë qasje kyçe).

Menaxhimi i vizitorëve dhe kapaciteti mbajtës

Menaxhimi i vizitorëve është aspekt thelbësor për qëndrueshmërinë e Butrintit si një destinacion ndërkombëtar turizmi. Të gjitha Sitet e Trashëgimisë Botërore duhet të arrijnë të gjejnë një ekuilibër midis aksesit nga publiku dhe ruajtjes së burimeve arkeologjike dhe natyrore, që përbën një sfidë të

madhe. Propozimet për menaxhimin e vizitorëve në Butrint përfshijnë një qendër të re vizitorësh, transport ekologjik, si autobusët dhe varkat elektrike, si dhe shtigje (duke përfshirë dhe shtegkalimet) dhe tabela informuese. Këto propozime janë bazuar në ndërhyrjet infrastrukturore për vizitorët të ndërmarra nga Sitet më të vizituara të Trashëgimisë Botërore, të cilat vetë autorët e PMI-së i kanë vizituar, si më poshtë:

- STB Stounhenxh, MB
- STB Muri i Hadrianit, MB
- Zonat Arkeologjike të Pompeit dhe Herkulaneum, Itali
- Parku Kombëtar Everglades, Florida
- Parku Kombëtar Yosemite, Kaliforni

Zhvillimi i komunitetit, menaxhimi ekologjik, edukimi dhe trajnimi

Komunitetet që jetojnë brenda dhe rreth Siteve të Trashëgimisë Botërore kanë një interes të ngushtë për sa i përket vlerave natyrore dhe kulturore, ndaj zhvillimi shoqëror dhe ekonomik duhet të mbështetet nga drejtuesit me pikësynim mirëqenien, edukimin, trajnimin dhe punësimin. Praktikave qëndrueshme bujqësore në Butrint duhen nxitur dhe forcuar, për të mundësuar rivendosjen e rendit ekologjik dhe të biodiversitetit. PMI-ja është mbështetur në disa nga shembujt botërorë të praktikave më të mira në sitet e mëposhtme, të administruara nga Shërbimi Kombëtar i Parqeve të SHBA-së (ku një prej autorëve të këtij Plani ka punuar më përpara):

- Parku Kombëtar Historik Marsh-Billings-Rockefeller, Vermont
- Zona e Trashëgimisë Kombëtare të Lumit Cane, Luiziana
- Korridori i Partneritetit të Trashëgimisë Kombëtare Delaware-Lehigh, Delauer
- Blackwater Heritage State Trail (Shtegu i Trashëgimisë Shtetërore), Florida.

Procesi i identifikimit të praktikës më të mirë nuk mbaron kurrë. Megjithatë, me arritjen e disa standardeve, organizata duhet të jetë e gatshme të vendosë synime të reja, duke bërë përpjekje të vazhdueshme për t'u përmirësuar. Për shembull, standardet e përcaktuara për Butrintin lidhur me konservimin arkeologjik duhet ta kthejnë atë në një model të praktikës më të mirë, veçanërisht në rajonin e Mesdheut Lindor. Por, drejtuesit e Butrintit duhet të përpiqen të vendosin standarde të reja, siç është synimi për arritjen e nivelit neutral të karbonit, ose ndoshta nëpërmjet regjistrimit të peizazheve të tij antike me mjete dhe mënyra jondërrhyrëse, të cilat i bëjnë këto peizazhe reale dhe kuptimplota për turistët dhe vendasit.

Koncepti i praktikës më të mirë është përdorur gjerësisht në fushën e menaxhimit mjedisor, dhe është me shumë rëndësi për Butrintin. Për shembull, ky koncept është përdorur në akuakulturë, me rekomandimin e vazhdueshëm për përbërës ushqimorë me nivel të ulët fosfori, në pylltari për menaxhimin dhe ruajtjen e zonave buferike bregdetare, dhe në menaxhimin e bagëtive dhe kullotave për rregullimin e normave të kullotjes.

Më konkretisht, ky koncept është përqendruar në cilësinë e ujit dhe ajrit, si reduktimi i plehrave kimike dhe identifikimi e miratimi i praktikës më të mirë për kontrollimin e kripësisë, si dhe reduktimi i emetimeve të dëmshme të automjeteve.

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Megjithatë, këto qasje, ashtu si në rastin e Butrintit, janë gjithmonë specifike për kontekstin dhe shpesh shoqërohen me polemika, për shkak të mungesës së njohurive të thelluara dhe të dhënave sasiore. Në raste të tilla, do të ishte mbase më e dobishme që praktikën më të mirë ta mendojmë si një proces nga i cili do të mësojmë, dhe jo si një set rregullash apo udhëzimesh. Kjo qasje, e rekomanduar për Parkun Kombëtar, përqendrohet në nxitjen e përmirësimeve graduale të cilësisë në të gjitha fushat, dhe në promovimin e të nxënës të vazhdueshëm; rrjedhimisht, theksi në këtë PMI vendoset mbi angazhimin dhe përfshirjen e komunitetit.

Në mbështetje të të gjitha këtyre përpjekjeve për krijimin e praktikës më të mirë, duhet të informohemi për iniciativa dhe metoda që kanë rezultuar të suksesshme në vende të tjera. Kjo nënkupton që Fondacioni i Ri edhe Autoriteti i propozuar i Parkut Kombëtar duhet të angazhohen në mënyrë aktive në programin e vazhdueshëm dhe konsistent të mbledhjes së të dhënave dhe informacionit, për të gjithë faktorët që lidhen me Zonën A3 dhe mbarë Parkun Kombëtar. Sigurisht, Grupi Kërkimor i Butrintit mund të ndihmojë në këtë aspekt, por rolin udhëheqës e kanë organizatat e menaxhimit të përfshira.

Strategjia e Ngritjes së Kapaciteteve të Trashëgimisë Botërore, e miratuar nga Komiteti i Trashëgimisë Botërore, në vitin 2011, i konsideron materialet burimore si raste studimore të praktikës më të mirë dhe si mjete komunikimi, së bashku me incentiva për organizatat qeveritare dhe menaxherët e sitit, për të reflektuar mbi praktikën e tyre të menaxhimit dhe për të parë mundësi të reja për përmirësim. Praktikën e menaxhimit të njohura si të suksesshme dhe të qëndrueshme mund të përfshijnë gjithçka, që nga angazhimi i banorëve vendas në menaxhimin e sitit deri në hartimin e politikave novatore dhe rregullimin e turizmit.

Lidhur me rekomandimet specifike, në seksionet përkatëse të këtij Plani Menaxhimi jepen shembuj të parqeve të tjera kombëtare dhe Siteve të Trashëgimisë Botërore si praktikën më të mira.

3.0 PARKU KOMBËTAR I BUTRINTIT

3.0 PARKU KOMBËTAR I BUTRINTIT

“Më lër të të them se Butrinti është për Korkyrën (Korfuzin), ashtu siç është Antiumi për Romën – vendi më i qetë, më i këndshëm dhe më i bukur në botë” -*Letër e Ciceronit drejtuar Atikut 4.8.1 (56BC)*

Butrinti është një ndër peizazhet botërore të jashtëzakonshme, siç dëshmohet nga përcaktimet e tij si Sit i Trashëgimisë Botërore (1992; 1992), si Park Kombëtar (2000; 2005; 2013) dhe si Zonë Ramsar (2003).

Përmendur për herë të parë në filozofinë perëndimore në poemën epike Eneida të Virgjilit, rreth vitit 25 para Krishtit, Butrinti është banuar për të paktën 12,000 vjet, ose për rreth 500 breza. Siti është një pjesë e paçmueshme e mozaikut të siteve arkeologjike të rëndësishme në nivel ndërkombëtar, i cili kontribuon në përcaktimin e historisë së Mesdheut dhe të botës perëndimore.

Si i tillë, siti ka qenë për vite me radhë në fokus të një sërë studimesh arkeologjike, historike dhe ekologjike, të cilat kanë ndërtuar së bashku një literaturë të pasur, të besueshme dhe të konfirmuar nga studiues të tjerë për sitin dhe prapatokën e tij.

3.1 Vlera e Jashtëzakonshme Universale

I pozicionuar në jug të Shqipërisë, rreth 20 km nga qyteti i Sarandës, Butrinti ofron një mjedis të veçantë, të ngritur midis arkeologjisë, monumenteve dhe natyrës mesdhetare. Së bashku me prapatokën, krijojnë një peizazh të jashtëzakonshëm kulturor, i cili është zhvilluar natyrshëm përgjatë shekujve. Butrinti i ka shpëtuar zhvillimit të pakontrolluar, që në rajonin e Mesdheut ka ulur vlerën e trashëgimisë së peizazheve më historike. Butrinti është vendi ku bashkekzistojnë arkeologjia dhe natyra. Ky aset është një mikrokozmos i historisë mesdhetare, popullimi i të cilit daton nga vitet 50,000 para Krishtit, dhe të dhënat më të hershme datojnë prej shekullit XIX pas Krishtit.

Janë identifikuar site parahistorike brenda qendrës së Butrintit, kodrës së vogël të rrethuar nga ujërat e Liqenit të Butrintit dhe Kanalit të Vivarit, si dhe në mbarë territorin e tij. Duke filluar nga viti 800 para Krishtit deri në mbërritjen e romakëve, Butrinti që nën ndikimin e kulturës greke, duke ruajtur elementet e një qyteti tipik “polis”, i banuar nga fiset e kaonëve. Në vitin 44 para Krishtit, Butrinti u kthye koloni romake dhe territori i tij u zgjerua ndjeshëm deri në moçalishten e bonifikuar, fillimisht deri në jug përtej Kanalit të Vivarit, ku u ndërtua edhe ujësjellësi. Në shekullin V pas Krishtit, Butrinti u bë qendër peshkopate; në të njëjtën periudhë, u fortifikua dhe u ngritën strukturat e hershme kryesore kristiane. Pas një periudhe braktisjeje, Butrinti u rindërtua në shekullin IX nën sundimin bizantin. Butrinti dhe territori i tij ranë në sundimin e Angjevinët dhe më pas, në shekullin XIV, në atë të venedikasve. Disa sulme nga dhespotët e Epirit, dhe më vonë edhe nga otomanët, çuan në forcimin dhe zgjerimin fortifikimeve të Butrintit. Në fund të shekullit XIX, në sistemin e mbrojtjes së Butrintit u shtua edhe një kala e re buzë Kanalit të Vivarit. Ajo u ndërtua nga Ali Pasha, sundimtar shqiptaro-otoman, që administroi Butrintin dhe zonën përreth deri sa u braktis përfundimisht.

Muret rrethuese dëshmojnë për fazat e ndryshme kur janë ndërtuar, që nga periudha e kolonisë greke deri në Mesjetë. Monumenti antik grek më interesant është teatri, që është ruajtur në gjendje mjaft të mirë. Dëshmia më e madhe e epokës paleokristiane janë rrënojat e pagëzimit, një monument antik romak, i përshtatur sipas nevojave kulturore të krishterimit. Dyshemeja e saj e bukur është në formë mozaiku. Bazilika paleokristiane u rindërtua në shekullin IX dhe rrënojat e saj janë ruajtur në gjendje

mjaft të mirë, gjë që mundëson një analizë të strukturës (tre navata me një transept dhe një absidë poligonale të jashtme).

Kriteri (iii): Evoluimi i mjedisit natyror të Butrintit solli braktisjen e qytetit në fund të Mesjetës, dhe për pasojë ky sit arkeologjik ofron dëshmi të çmuara për qytetërimet antike dhe mesjetare në territorin modern shqiptar.

3.1.1 Integriteti

Sipërfaqja e këtij aseti paraqet shumë elemente që diktojnë Vlerën e tij të Jashtëzakonshme Universale. Sitet arkeologjike të pa gërmuara, rrënojat që qëndrojnë në këmbë dhe ndërtesat historike janë gjerësisht të paprekura. Megjithëse Butrinti, si objekt i Trashëgimisë Botërore, nuk është ndikuar shumë nga efektet negative të zhvillimit apo neglizhencës, është ende i cënueshëm në kuptimin e rritjes së nivelit të ujërave sezonale, nevojës për koordinim më të mirë të punimeve konservuese dhe gërmimeve arkeologjike, rritjes së bimësisë dhe qëndrueshmërisë strukturore e disa monumenteve. Gjithashtu, ka edhe disa shqetësime për shkak të zhvillimeve bashkëkohore, duke përfshirë ndërtimin e rrugëve dhe zgjerimin e qytetit përreth objektit. Megjithatë, Butrinti mbetet një shembull i shkëlqyer i ruajtjes së popullimit urban antik dhe mesjetar. Peizazhi përreth tregon se çfarë ndryshimesh urbane janë bërë në të shkuarën në Butrint.

3.1.2 Autenticiteti

Si objekt i Trashëgimisë Botërore, autenticiteti i Butrintit lidhet me ruajtjen e shkëlqyer të tij në një sit, ku ndërveprimi i vazhdueshëm i njeriut me mjedisin mund të vihet re në monumentet e mbijetuar, në arkeologjinë nëntokësore dhe në peizazhin rrethues. Cilësia e punimeve restauruese dhe konservuese, të kryera që prej vitit 1924, ka qenë mjaft e mirë. Edhe ndërhyrjet e mëvonshme janë realizuar në përputhje me standardet bashkëkohore, të përcaktuara në Kartën e Venecias të vitit 1964 dhe në kartat e konventave të mëvonshme.

3.1.3 Kërkesat aktuale të mbrojtjes dhe menaxhimit

Butrinti u përfshi në Listën e Trashëgimisë Kombëtare të Monumenteve të Mbrojtura në vitin 1948, si Monument Kulture i Kategorisë I. Aktualisht, mbrojtja dhe konservimi i monumenteve arkeologjike parashikohet në Ligjin për Trashëgiminë Kulturore. Vlerat natyrore të Ligatinave të Butrintit u njohën nga Konventa Ramsar në vitin 2003. Ndërsa, në vitin 2005, bazuar në Ligjin për Zonat e Mbrojtura, Butrinti u shpall Park Kombëtar me një sipërfaqe prej 86 km². Parku Kombëtar, i cili shërben si zonë buferike për objektin e Trashëgimisë Botërore, përfaqësohet nga një Bord të kryesuar nga Ministri i Kulturës dhe staf profesionist, që është përgjegjës për menaxhimin e objektit të Trashëgimisë Botërore. Instituti Kombëtar i Monumenteve të Kulturës dhe Instituti i Arkeologjisë janë përgjegjës për kërkimin, gërmimet dhe konsolidimin e rrënojave arkitekturore dhe arkeologjike.

Butrinti paraqet edhe disa aspekte të cënueshmërisë. Ka shumë gjasa që këto cënueshmëri mund të vënë në rrezik integritetin e objektit në një të ardhme afatgjatë. Për të shmangur kërcënimet ndaj integritetit dhe autenticitetit, monitorimi dhe kontrollimi i cënueshmërive janë paraqitur si çështje themelore në Planin e Menaxhimit të Butrintit për Arkeologjinë dhe Monumentet . Plani i Menaxhimit duhet të harmonizohet me plane të tjera për sitin dhe Parkun Kombëtar.⁵

⁵Burimi: Lista e Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s

Gjithashtu, Butrinti paraqet një ndërthurje shumë të rrallë të arkeologjisë dhe natyrës, duke qenë se rrënojat arkeologjike të Buthrotumit ndodhen mes pyjeve natyrore me një ekosistem kompleks, i cili ushqehet nga ujërat e ëmbla të Liqenit të Butrintit dhe Kanalit të Vivarit, që derdhen në Detin Jon.

Qyteti antik është i mbuluar me shtresa dheu dhe bimësie, gjë që e ka mbajtur të mbrojtur. Është pikërisht kjo ndërthurje e monumenteve historike dhe mjedisit natyror që e bën Butrintin një vend unik, një peizazh me monumente të çmuara, fama e të cilit u përhap nga turistët fisnikë të shekujve XVIII dhe XIX. Në shumicën e rasteve, ndërhyrjet e njeriut kanë qenë në harmoni me natyrën dhe nuk e mbizotërojnë atë. Shfrytëzimi i tokës dhe aktivitetet ekonomike vendase reflektohen në peizazh. Sot, Parku Kombëtar i Butrintit paraqet një ndërthurje unike të peizazheve kulturore dhe natyrore, të cilat ilustrojnë më së miri marrëdhënien e njeriut me natyrën përgjatë më shumë se tre mijëvjeçarë.

Veçantia e Butrintit përcaktohet jo vetëm nga ballafaqimi i mjediseve, qoftë natyrore apo të krijuara nga njeriu, ose i vendndodhjeve të tij topografike, që padyshim janë thelbësore për vetë faktin që ky është një vend zbulimi, epiqendra e magjisë, që tërheq interesin dhe kërkimin. Kjo është bërthama e siteve të këtij lloji, pasi ajo çfarë është zbuluar këtu mund të përcillet në mënyrë të përgjithësuar, duke ndërtuar profilin dhe duke tërhequr interesin e publikut.

3.2 Ndryshime të mundshme në Zonat e Mbrojtura të Parkut Kombëtar në të ardhmen

Hartat, që gjenden në Shtojcën B, tregojnë një rritje të qartë dhe të vazhdueshme të sipërfaqes së zonës(ave) së mbrojtur, krahasuar me përcaktimin fillestar të sitit si Trashëgimi Botëror: nga 16 hektarë në vitin 1992 në 9,424 hektarë në vetëm njëzet vjet; që në vetvete është arritje.

Pikë së pari, ky është një pasqyrim i punës së Fondacionit Butrinti dhe partnerëve vendorë dhe kombëtarë, ndërmjet viteve 1993 dhe 2012, për promovimin e rëndësisë së sitit, jo vetëm në aspektin arkeologjik, por edhe për ekologjinë, angazhimin e komunitetit, ngritjen e kapaciteteve vendore dhe njohjen e përgjegjësisë së përbashkët.

Për më tepër, puna e Fondacionit Butrinti (Fondacioni gjithmonë ka kombinuar ekspertizën vendase me atë ndërkombëtare) për nxjerrjen në pah të veçantisë së tij, pasqyrimin e të gjithë peizazhit, manifestimin e domethënies së tij që është më e rëndësishme në aspektin kulturor sesa në kontekstin e gjetjeve specifike historike, i ka rritur pritshmëritë.

Ndryshe nga sitet e ngjashme përgjatë Mesdheut Lindor, Butrinti përbën përjashtim për faktin se mund të bëjë më shumë dhe mund të ketë më shumë sukses në realizimin e këtij qëllimi.

Butrinti i ka të gjitha burimet për ta bërë diçka të tillë, pasi ka:

1. Bërë një punë thelbësore, që ende vazhdon, dhe është pranuar në nivel ndërkombëtar
2. Një qeveri e vullnetshme për të zgjeruar kufijtë gjeografikë në dobi të burimeve historike dhe natyrore
3. Një komunitet vendor i gatshëm për t'u angazhuar
4. Mundësi financiare për të ofruar atë që nevojitet nëpërmjet Fondacionit të Ri.

Për rrjedhojë, Fondacioni i Ri do të jetë në një pozitë ku ai mund dhe duhet ta mbikëqyrë dhe ta menaxhojë ndryshimin, jo vetëm në Zonën A3 të Butrintit, por edhe në peizazhin e tij rrethues dhe mbështetës, i cili do të ekzistojë për breza të tërë.

Në vitin 2005, një Mision i UNESCO-s rekomandoi që duhet të konsiderohet ndryshimi i statusit nga Siti i Trashëgimisë Botërore të Butrintit në "peizazh kulturor", për të përfshirë të gjitha burimet natyrore dhe burime të tjera që ofron vendi, falë përcaktimit si zonë Ramsar në vitin 2003 dhe zgjerimit të kufijve të Parkut Kombëtar. Kjo do të thotë se në cilësinë e Sitit të Trashëgimisë Botërore mund të kërkonte zgjerimin e përkufizimit të tij, nga 'kulturor' në një përkufizim më të gjerë "miks", që do të merrte në konsideratë burimet e rëndësishme natyrore të sitit dhe gjerësisht të peizazhit të tij⁶.

Për shembull, kufiri aktual i Objektivit të Trashëgimisë Botërore përshkon Liqenin e Butrintit (Shihni Shtojcën B). Ky përshkrim arbitrar jo vetëm që është i papërputhshëm me gjetjet arkeologjike të ardhshme dhe sitet gjatë bregut të liqenit, por zbut edhe ndikimin e Sitit të Trashëgimisë Botërore në menaxhimin e kushteve hidrologjike dhe të cilësisë së ujit në të ardhmen, të cilat përbëjnë shqetësime madhore për Zonën A3 në ditët e sotme.

Rrjedhimisht, zgjerimi i kufijve të Sitit të Trashëgimisë Botërore, siç tregohet më poshtë dhe në Shtojcën B, do të garantonte trajtim të njëjtë të sipërfaqes së Liqenit të Butrintit, dhe do të kërkonte një regjim më strikt për mbrojtjen e Sitit të Trashëgimisë Botërore.

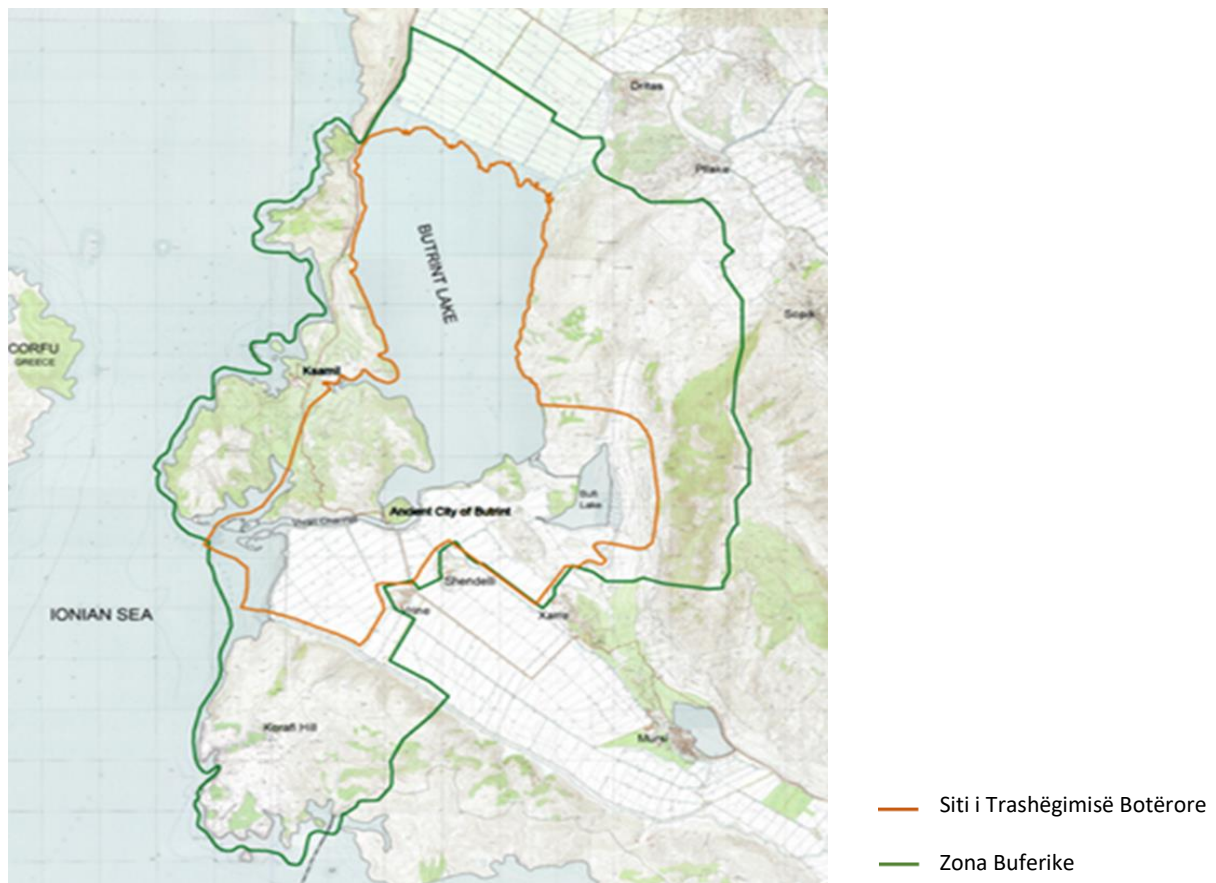

Figura 4: Zgjerimi i mundshëm i STB-së për të përfshirë të gjithë Liqenin e Butrintit

⁶Siç theksohet edhe më sipër, në vitin 2007, kufijtë e Parkut Kombëtar u miratuan si Zonë Buferike e Sitit të Trashëgimisë Botërore të Butrintit. Megjithatë, kufijtë e Parkut Kombëtar ndryshuan në vitin 2013, duke u zgjeruar nga 8,500 hektarë në 9,500 hektarë. Për rrjedhojë, ndryshimi në Zonën Buferike nuk është njohur ende nga Komiteti i Trashëgimisë Botërore.

3.3 Statusi i “Sitit Miks”

Lidhur me mundësinë e marrjes së statusit "Sit miks", Udhëzimet Operacionale të STB-së i përkufizojnë pasuritë mikse si objekte që përmbushin një pjesë ose të gjitha kriteret e trashëgimisë kulturore dhe natyrore, parashikuar në nenet 1 dhe 2 të Konventës për Trashëgiminë Botërore.

Duke qenë se Butrinti është listuar tashmë si pasuri kulturore për Vlerën e tij të Jashtëzakonshme Universale, mund të depozitohet një **kërkesë** për përfshirjen e vlerave të tij natyrore, me qëllim forcimin e pozicionit ndërkombëtar dhe sigurimit të politikave, planeve dhe materialeve për menaxhimin, që janë plotësisht të integruara për të ardhmen.

Plani i Menaxhimit i vitit 2010 për Parkun Kombëtar përmban deklaratën e mëposhtme të unikalitetit:

“Kombinimi i arkeologjisë dhe natyrës i jep Butrintit një pamje të vërtetë autentike. Kombinimi i pyjeve të përzierë, të mbushur me lisa përherëblertë, ofron një habitat në zhdukje në Shqipëri. Pikërisht ky fakt e bën këtë zonë njëkohësisht më të zakonshmen dhe më uniken në vend”.

Kjo deklaratë e bërë në Planin e Menaxhimit të vitit 2010, e cila shërbeu si bazë për vendimin e Këshillit të Ministrave për zgjerimin e kufijve të Parkut Kombëtar, bëri që të njohim disa vlera të rëndësishme që mund të kontribuojnë në përpilimin e një deklaratë të Vlerës së Jashtëzakonshme Universale për pasurinë mikse si më poshtë:

1. Butrinti është shpallur i tillë sipas kriteve 1,2,3 dhe 8 të Konventës Ramsar për Ligatinat
2. Parku Kombëtar i Butrintit është i njohur për shumëllojshmërinë e habitateve të tij, ku gjashtëdhjetë e gjashtë konsiderohen si Habitata Evropiane, nga të cilat pesë konsiderohen si Habitata Evropiane Prioritare
3. Rreth 140 specie bimore dhe shtazore janë vlerësuar me rëndësi për t'u mbrojtur; nga të cilat 35 specie shtazore janë vlerësuar me rëndësi mbrojtjeje në nivel botëror
4. Habitatet në Ligatinat e Butrintit paraqesin një humbje të madhe të biodiversitetit: 16 specie janë zhdukur, ndërsa 58 specie konsiderohen ose si 'të rralla' ose si 'shumë të rralla'; fatkeqësisht, kjo është një veçori tipike në shumë vende evropiane
5. Butrinti është habitat i specieve "të kërcënuar" për zhdukje, si rosa kokëbardhë, rosa pikaloshe, shqiponja bishtbardhë, shqiponja mbretërore, shqiponja e madhe e rosave dhe pula me mjekër
6. Butrinti njihet si një habitat ushqimi për dy nga speciet më të kërcënuara në botë: shqiponjën bishtbardhë dhe shapkën
7. 13 specie shpendësh, që gjenden në Butrint, konsiderohen sipas *librit të kuq* të IUCN-së si të kërcënuara në nivel global
8. 95 e specieve në Butrint (duke përfshirë 38% të specieve të shpendëve të vëzhguara) konsiderohen si të kërcënuara në Evropë.

Prandaj, jemi të bindur që vlerat natyrore të Butrintit duhen shtuar në ndonjë përcaktim të ardhshëm, gjë që përvijohet edhe në tre kriteret për përkufizimin e trashëgimisë natyrore, sipas nenit 2 të Konventës për Trashëgiminë Botërore:

1. tipare natyrore që përbëhen nga formacione fizike dhe biologjike ose grupe të këtyre formacioneve, të cilat janë me vlerë të jashtëzakonshme universale nga pikëpamja estetike ose shkencore;

2. formacione gjeologjike dhe fiziko-grafike dhe zona të përcaktuara saktë të cilat përbëjnë vendbanimet e specieve të kërcënuara kafshësh dhe bimësh me vlerë të jashtëzakonshme universale nga pikëpamja e shkencës ose konservimit; dhe
3. site natyrore ose zona natyrore të përcaktuara saktë me vlerë të jashtëzakonshme universale nga pikëpamja e shkencës, konservimit ose bukurisë natyrore.

3.3.1 Çfarë implikimesh paraqet menaxhimi?

Është pranuar fakti që arkeologjia përfiton nga një bimësi e dendur dhe e përhapur. Për shembull, po zbulohen rregullisht struktura të reja nëpërmjet teknikave moderne joinvazive, të cilat po na ndihmojnë të kuptojmë më mirë evoluimin e rrënojave antike brenda mjedisit të peizazhit të tyre, pikërisht sepse rrënojat ndodhen brenda një peizazhi kryesisht rural dhe 'natyror', gjë që e bën Butrintin një vend unik.

Nga ana tjetër, ka shumë shembuj të siteve arkeologjike në dhe përreth Mesdheut Lindor, ku kjo marrëdhënie simbiotike 'arkeologji-natyre' ka humbur me kalimin e viteve. Një shembull i mirë është Siti i Trashëgimisë Botërore (Kulturore) të *Herculaneum*, afër Napolit. Shumë nga rrënojat e dukshme të këtij qyteti bregdetar romak të shekullit I, tashmë ndodhen poshtë komunës moderne të Ercolano-s, dhe për rrjedhojë marrëdhënia e sitit historik me Vezuvin dhe peizazhet e gjera bujqësore dhe vinikulturore që ekzistonin dikur në shpatet e tij, të cilat dikur menaxhoheshin, ka humbur.

Megjithatë, me Butrintin *nuk* ndodh kështu, sepse ai shtrihet përgjatë Kanalit të Vivarit në rrethinën romake dhe në peizazhet bujqësore dhe akuakulturore që e rrethojnë atë. Rrjedhimisht, Butrinti të jep mundësinë që përtej rrethinave romake të përshkosh një peizazh plot me vija kufitare, shtigje antike dhe vila të izoluara romake, dhe të gjitha këto përbëjnë peizazhin arkeologjik, ku janë mbjellë bimë ose ka dalë bimësi natyrore, shumë prej të cilave kanë arritur gjatësinë maksimale.

Prandaj, vetë Butrinti e mundëson aplikimin e një qasjeje 'të arkeologjisë së peizazhit' për kërkimin dhe menaxhimin në të ardhmen. Arkeologjia e peizazhit është një disiplinë e zhvilluar vullshëm që përdoret për të studiuar të kaluarën. Qëllimi i saj është të shqyrtojë në detaje të gjitha mënyrat që kanë përdorur njerëzit për të ndërtuar dhe shfrytëzuar mjedisin përreth tyre, dhe mënyrat se si u zhvilluan këto ndërveprime ndër shekuj. Rrjedhimisht, ajo është në thelb shumëdisiplinore dhe mbulon fushat më tradicionale të vrojtimit arkeologjik, të klasikes, historisë, dhe i kombinon ato me psikologjinë evolutive, studimet mjedisore dhe ekologjinë. Tipari kryesor që e dallon atë nga qasjet e ngjashme akademike është theksi i vendosur mbi marrëdhëniet ndërmjet kulturës materiale dhe ndryshimit të tokës nga njeriu, pra modifikimi kulturor, ose krijimi i peizazhit brenda mjedisit të tij natyror.

Fakti që, gjatë komunizmit, Butrinti dhe e gjithë kjo pjesë e Shqipërisë ishte një vend relativisht i izoluar dhe i vështirë për t'u depërtuar, ka mundësuar shumë mbijetesën e shumë ekosistemeve vendase, të cilat ose janë unike për Butrintin ose janë nën ndikim të madh nga ndërtimet, ndërtimin e rrugëve dhe ndërhyrjet e tjera shkatërruese në pjesën tjetër të Shqipërisë.

Për rivendosjen e plotë të drejtësisë në sit, aspektet arkeologjike *dhe* ekologjike duhet të jenë mbi të njëjtat baza, prandaj sugjerohet një *përcaktim miks*.

Kjo qasje ka një sërë avantazhesh:

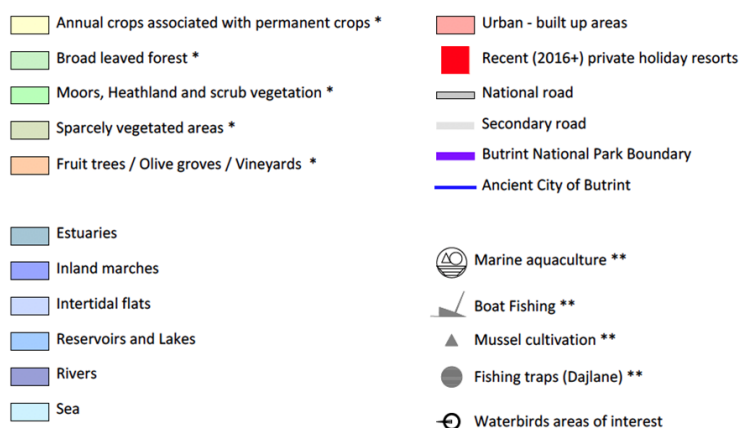
1. Ajo shton rëndësinë e ndërveprimit unik midis peizazheve kulturore dhe natyrore të vendit, që kanë mbijetuar gjatë shumë mijëvjeçarëve

2. Për të kuptuar kompleksitetin e tij, mund të përdoren një sërë qasjesh akademike të mirënjohura dhe pranuar ndërkombëtarisht, të cilat mund të mbështesin vendimmarrjen në të ardhmen, duke marrë në konsideratë edhe rëndësinë e pasurive arkeologjike dhe natyrore të vendit
3. Të njëjtat teknika monitorimi dhe ndërhyrje mund të aplikohen për pasuritë arkeologjike dhe natyrore të vendit
4. Vendimet lidhur me mirëqenien në të ardhmen të pasurive arkeologjike dhe natyrore të vendit duhet të marrin parasysh plotësisht pasojat e vendimmarrjes
5. Në vitet e ardhshme, do të krijohet një kuadër ose forum për vendimmarrje të dakordësuar, i cili do të marrë vendime lidhur me konservimin e një monumenti të veçantë ose ruajtjen e specieve me vlerë
6. Ndikimet (pozitive apo negative) mbi gjithë mjedisin e vendit nga ndërhyrjet e reja (ndërtesa, rrugë, përshtatje strukturore për vizitorët, etj.) mund të vlerësohen më lehtësisht
7. Nga shumë pikëpamje, i gjithë siti (Parku Kombëtar, Zona A3, zona Ramsar, etj.) do të konsiderohet si njësi e vetme me vlerë të veçantë
8. Të gjitha palët e përfshira (Fondacioni i Ri, ministritë e ndryshme dhe institucione të ngjashme) do të punojnë për një qëllim të përbashkët dhe të dakordësuar, që është mirëqenia e Parkut të Butrintit në të ardhmen, në të gjitha aspektet e tij: natyrore, arkeologjike, historike dhe kulturore si një peizazh i vetëm, kompleks dhe i lidhur, të një rëndësie ndërkombëtare

Kjo qasje do t'i tregojë UNESCO-s dhe agjencive të tjera ndërkombëtare se Butrinti është njohur pikërisht për vlerat që mbart ... duke qenë një nga peizazhet kulturore *dhe* natyrore më të rëndësishme të botës, të cilat kanë evoluar së bashku përgjatë mijëra viteve dhe që mbeten ngushtësisht të lidhur, duke na treguar në ditët e sotme veçantinë e vendit.

3.4 Peizazhi

Parku Kombëtar paraqet një larmi peizazhesh sipërfaqësore, nga ujërat e hapura (të ëmbla, të kripura dhe detare) te pyjet gjethegjera, pemëtoret dhe shqopishtat. Këto paraqiten në mënyrë tregues në këtë faqe.

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Të mbjellat vjetore dhe të mbjellat e përhershme*
 Pyje gjethëgjërë*
 Shqopishtë, sipërfaqe me shqopë dhe shkurre*
 Sipërfaqe me bimësi të paktë*
 Pemëtore/ullishta/vreshta*

Zona urbane
 Rezortet më të fundit private për pushime (2016+)
 Rrugë kombëtare
 Rrugë dytësore
 Kufiri i Parkut Kombëtar të Butrintit
 Qyteti Antik i Butrintit

Grykëderdhje
 Këneta të brendshme
 Baltina interdinale
 Rezervuarë dhe liqene
 Lumenj
 Det

Akuakultura detare**
 Peshkimi me varkë**
 Kultivimi i midhjes**
 Kurthe peshkimi (Dajlane)**
 Zonat e interesit për shpendët e ujit

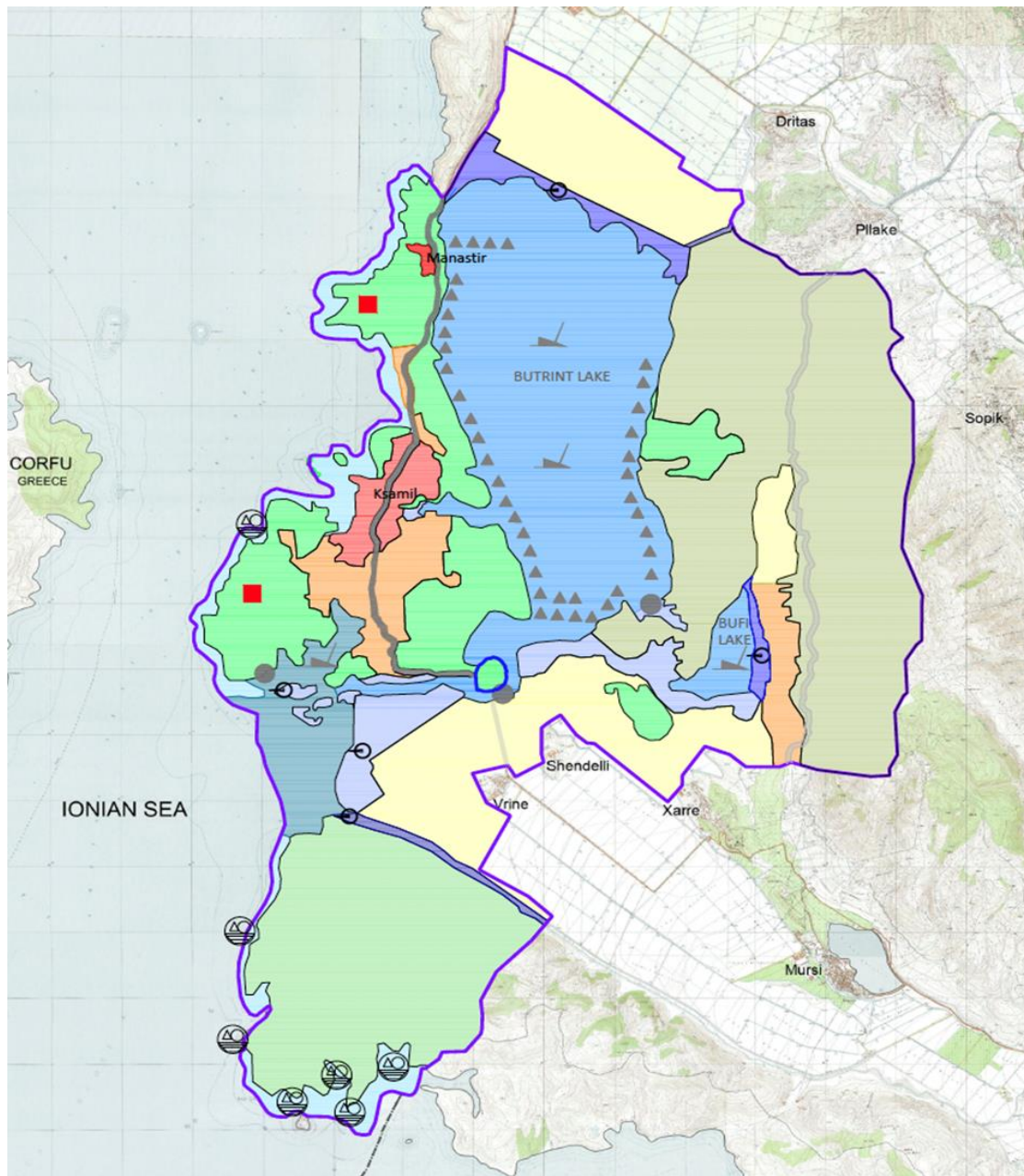
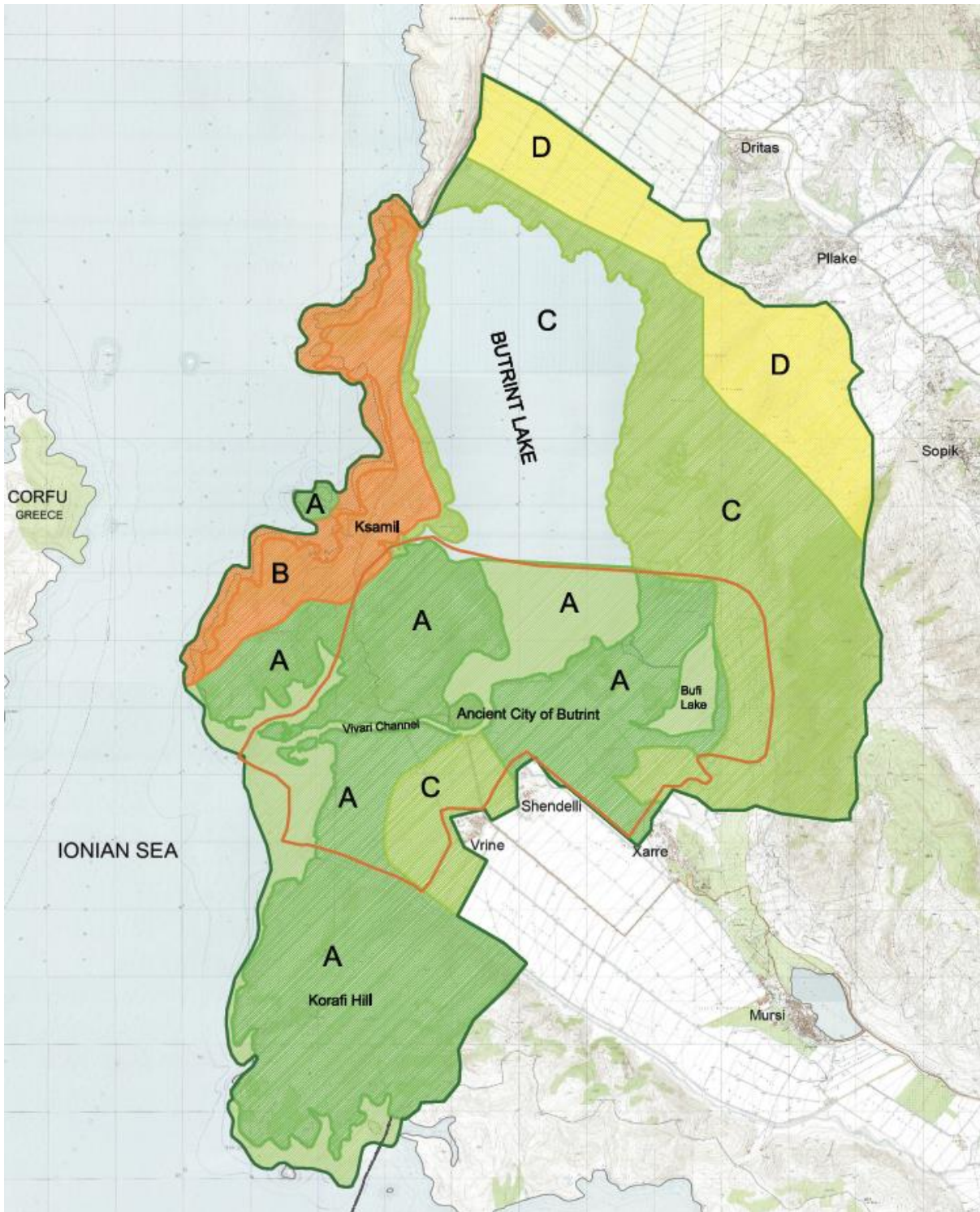

Figura 5: Karakteristikat e peizazhit sipërfaqësor

Për t'i zbërthyer më mirë këta dhe faktorë të tjerë, Parku është ndarë në zona të ndryshme kryesore dhe nënzona. Këto paraqiten në dy faqet në vijim.

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Boundary of the World Heritage Property
(as modified in 1999)
Area = 2,500 ha

Butrint National Park - 9.424ha

- ZONE A - CORE ZONE
- ZONE B - RECREATIONAL ZONE
- ZONE C - TRADITIONAL USE ZONE
- ZONE D - SUSTAINABLE USE ZONE

Kufiri i Pasurisë së Trashëgimisë Botërore
(i ndryshuar në vitin 1999)
Sipërfaqja = 2,500 ha
Parku Kombëtar i Butrintit – 9.42 ha

ZONA A – ZONA KRYESORE
ZONA B – ZONA REKREATIVE
ZONA C – ZONA E PËRDORIMIT
TRADICIONAL
ZONA D – ZONA E PËRDORIMIT TË
QËNDRUESHËM

Figura 6: Zonat ekzistuese të Parkut Kombëtar

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

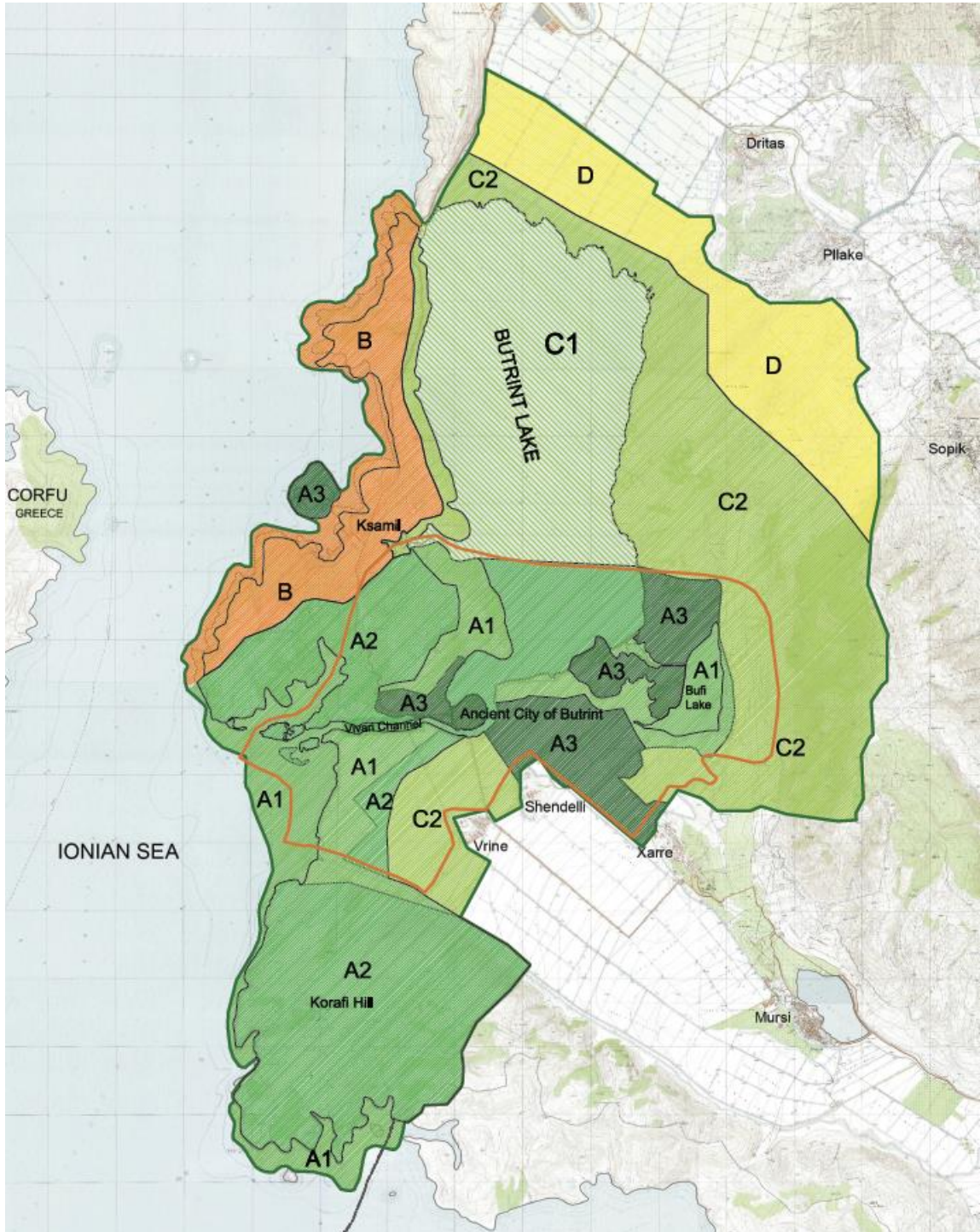
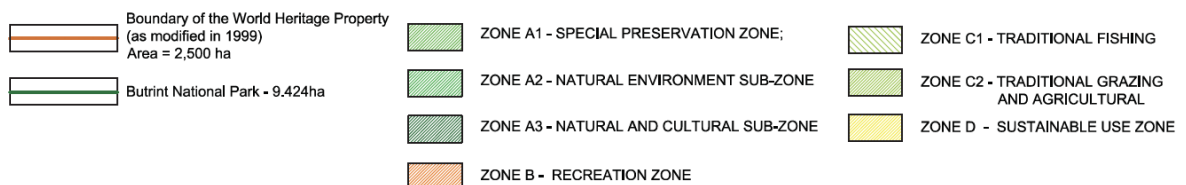

Figura 7: Nënzonat ekzistuese të Parkut Kombëtar

Kufiri i Pasurisë së Trashëgimisë Botërore (i ndryshuar në vitin 1999)
Sipërfaqja = 2,500 ha
Parku Kombëtar i Butrintit – 9.424 ha

ZONA A1 – ZONA E RUAJTJES SË VEÇANTË

ZONA A2 – NËNZONA MJEDISORE NATYRORE
ZONA A3 – NËNZONA E TRASHËGIMISË NATYRORE DHE KULTURORE
ZONA B – ZONA REKREATIVE

ZONA C1 – PESHKIMI TRADICIONAL

ZONA C2 – KULLOTJA DHE BUIQËSIA TRADICIONALE
ZONA D – ZONË E PËRDORIMIT TË QËNDRUESHËM

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Nga pikëpamja hapësinore, këto zona dhe nënzona përshkruajnë, në vija të përgjithshme, se si t'i qasemi menaxhimit të Parkut Kombëtar në terma afatgjata, duke marrë në konsideratë se një pjesë e madhe e tij është shpallur Sit i Trashëgimisë Botërore.

Për shembull, Zona A1 (që rrethon Zonën A3, bërthama historike) është 'zonë me mbrojtje të veçantë', ndërsa Zona A2 (që rrethon Zonën A1 dhe A3) është "nënzona natyrore dhe kulturore". Natyrisht, fokusi vihet te përpjekja për vendosjen e barrierave kundrejt zhvillimit të mundshëm invaziv dhe shkatërrues, veçanërisht në Ksamil (Zona B), i përcaktuar si 'zonë argëtimi'.

Në hartë tregohet edhe Zona D si zonë ku mund të realizohen 'zhvillime të qëndrueshme', që përmendet edhe në një pjesë tjetër të këtij Plani.

Në vija të përgjithshme, kjo është një qasje mjaft pragmatike dhe e vlefshme për konservimin e këtij peizazhi me rëndësi botërore.

Megjithatë, një çështje me shumë rëndësi në këtë pikë lidhet me Ksamilin dhe zgjerimin e tij tërësisht të pakontrolluar dhe shkatërrues gjatë viteve të fundit, që vihet re në përpjekjet e bëra nga disa për të 'pushtuar' ishujt që janë afër tokës, të cilët tashmë janë përcaktuar si pjesë e Zonës A3.

Derisa të adresohet një herë e përgjithmonë zgjerimi i pakontrolluar dhe i pamonitoruar i Ksamilit, ai do të vijojë të shtrihet gradualisht brenda sipërfaqes së Parkut, në dëm të një vendi me karakteristika unike, dhe më e rëndësishme, në dëm të kapacitetit të tij për të tërhequr dhe mbajtur vizitorët e huaj, që i shërben kryesisht rolit të tij si një nga shtysat kryesore ekonomike në Shqipërinë jugore.

Nëse dëshirojmë që Butrinti të bëhet model menaxhimi për Zonat e Mbrojtura në vende të tjera të Shqipërisë, atëherë kjo është çështja kyçe për t'u adresuar.

Prandaj, rekomandohet që e gjithë sipërfaqja aktuale e Ksamilit të hiqet nga Parku Kombëtar, dhe të vendoset një 'Rrip i Gjelbër' përreth tij, për të ndaluar zgjerimin e mëtejshëm. Kjo mund të rregullohet nga një sërë aktesh nënligjore.

Megjithëse sipas kësaj do të hiqet një pjesë të vogël të bregdetit dhe prapatokën e tij direkte (ndoshta 100-150 hektarë), ajo do të siguronte dhe do të konsolidonte parimin e moszgjerimit të mëtejshëm në pjesën tjetër prej 9,000 hektarësh të Parkut Kombëtar.

4.0 BURIMI KULTUROR

4.0 BURIMI KULTUROR

Butrinti ofron një pamje të veçantë të krijuar nga kombinimi shumë i rrallë i arkeologjisë, monumenteve dhe natyrës në vijën bregdetare shqiptare përgjatë detit Jon. Së bashku me prapatokën e tij, përbën një peizazh kulturor të jashtëzakonshëm, që është zhvilluar në mënyrë të natyrshme për shekuj të tërë.

Autenticiteti i pasurisë së Trashëgimisë Botërore të Butrintit lidhet me ruajtjen e shkëlqyer të një siti ku ndërveprimi i njeriut me mjedisin mund të vërehet në monumentet e mbijetuara, në arkeologjinë e nëndheshme dhe në peizazhet përreth. Cilësia e restaurimeve dhe punës konservuese që prej vitit 1924 ka qenë e mirë. Ndërhyrjet e mëvonshme përgjithësisht kanë përmbytur standardet bashkëkohore të përcaktuara në Kartën e Venedikut, e vitit 1964.

4.1 Rëndësia e pasurisë arkeologjike

Sikundër është përshkruar edhe në planet e mëparshme dhe referenca të ndryshme, siti brenda mureve të Butrintit është pa dyshim siti arkeologjik më i rëndësishëm në Shqipëri dhe atraksioni kulturor më i madh. Sipas kërkimeve, ky qytet Mesjetar dhe Antik nuk ka vetëm rrënoja brenda mureve në krahun verior të Kanalit të Vivarit, por edhe një zonë të madhe në fushën e Vrinës. Krahas kësaj, Butrinti është i vendosur mbi një peizazh historik të pasur në sitet arkeologjike, shumë prej të cilave nuk janë eksploruar ende.

Ky kombinim i arkeologjisë dhe natyrës, ende i paprekur nga zhvillimi modern, i jep Parkut Kombëtar të Butrintit një identitet të veçantë dhe autenticitet vendit, çka është identifikuar si vlera kryesore e qenësishme. Nga ana tjetër, vlerat shkencore të arkeologjisë në Butrint si Sit i Trashëgimisë Botërore, mund të përmbliidhen si vijon:

4.1.1 Larmia e kulturave dhe periudhat

Jetëgjatësia e arkeologjisë së Butrintit dhe larmia e ndërhyrjeve kulturore luajnë një rol kyç në përcaktimin e rëndësisë së Butrintit. Grekët, romakët, bizantinët, angjevinët, venecianët dhe osmanët kanë lënë secili gjurmën e tyre.

4.1.2 Monumente të jashtëzakonshme

Monumentet e Butrintit janë të jashtëzakonshme në kuptimin e rëndësisë historike, shkencore dhe estetike. Shembulli kryesor i kësaj është dyshemeja e Pagëzimoreve me mozaikë, e shek. VI, që është dyshemeja më e madhe dhe me ikonografinë më komplekse që ka mbijetuar nga të gjitha pagëzimoret e antikitetit të vonë.

4.1.3 Vlera e grupit

“Vlera e grupit” e elementeve të sitit ka rëndësi të veçantë. Ajo ofron një mundësi të jashtëzakonshme për të studiuar modelet e vendbanimeve në periudha të ndryshme të historisë.

4.1.4 Potenciali i burimit arkeologjike

Potenciali për zbulime të reja arkeologjike është shumë i madh. Gërmimet arkeologjike kanë qenë të pakta në Butrint dhe shumica e tyre janë përqendruar në zonën brenda mureve. Me zbulimin e zonës jashtë mureve të sitit (Hodges 2006, Hansen dhe Hodges 2007), u kuptua se njohim në detaje vetëm

rrreth 5% të qytetit. Stratigrafia e sitit është e pasur, ndërkohë që të dhëna të rralla në lidhje me fazat e pushtimeve të lëndëve drusore mbetet ende të pashqyrtuara. Krahas kësaj, sipas vërtetimeve nënujore të fundit në gjirin e Ksamilit, në kanalën e Vivarit dhe në gjirin e Butrintit shihet prania e disa anije dhe site arkeologjike të fundosura.

4.1.5 Lidhjet historike

Në historinë e Butrintit mund të gjenden lidhje historike me vendet e tjera që pasqyrojnë vetë historinë e tij, si vijon:

- Ideja se Butrinti është themeluar nga trojanët e dëbuar, Helenusi dhe Andromaka (e veja e Hektorit), është bërë e njohur në interpretimin epik të rrugëtimit të Eneas për të themeluar Romën nga Virgjili
- Letrat e Ciceronit drejtuar Atikusit, një pronar vendas në Butrint, e afrojnë botën e senatit romak me Butrintin
- Kryqëzata e Katërt qëndroi në Butrint dhe Korfuz në vitin 1204, gjatë rrugës për në Kostandinopojë
- Jeta dhe oborri i Ali Pashës me çështjen e problemeve midis Francës, Anglisë dhe Rusisë gjatë luftërave të Napoleonit, tërhoqi diplomatë, artistë dhe shkrimtarë drejt Butrintit
- Arkivat me dokumente të Butrintit kanë rëndësi madhore. Si arkivat e Republikës Veneciane ashtu edhe ato të Perandorisë Osmane ofrojnë një burim të pasur historik për të vlerësuar arkeologjinë e Butrintit
- Një arkivë mjaft e pasur ekziston edhe për gjurmimet, duke hedhur dritë jo vetëm mbi historinë e gjatë të gjurmimeve në Butrint, por edhe mbi rolin e tij në historinë e Shqipërisë.

Këto vlera universale të jashtëzakonshme janë ato që e bëjnë Butrintin një burim të rëndësishëm për edukimin, kërkimin, turizmin dhe krenarinë kombëtare. Për rrjedhojë, mbrojtja dhe konservimi i duhur i Zonës A3 dhe zonës së tij buferike janë me rëndësi të jashtëzakonshme.

4.2 Përvojat e mëparshme

Mënyra se si historia dhe arkeologjia shihen, komunikohen dhe mësohen janë pasqyrim thelbësor i mënyrës se si një komb e sheh veten, dhe se si popullsia lidhet me atë komb. Nëse arrijmë të kuptojmë se si një vend i përdor sitet e tij arkeologjike, atëherë do të kemi një udhëzues në lidhje me natyrën e vendit dhe aspiratat e popullit. Të dyja këto ndryshojnë në varësi të rrethanave politike.

Ky veçanërisht konteksti në Shqipëri, e rrjedhimisht në Butrint, sikundër e tregon historia e të qenit pjesë e Perandorisë Osmane (deri në vitin 1913), principatë dhe republikë (1914-1928), mbretëri (1928-1939), subjekt i pushtimit fashist (1939-1944), komunizëm (1944-1992) deri në një demokraci kapitaliste (1992 e në vijim).

4.2.1 Periudha midis luftërave

Historia e Butrintit si aset arkeologjik i menaxhuar fillon në vitet 1930. Misioni Arkeologjik Italian, në vitet ndërmjet luftërave, mori fonde për të investuar në sit si destinacion turistik. Kjo ishte qasje standarde, e ndjekur në shumë site arkeologjike dhe historike në Mesdheun e dominuar nga italianët, por pjesërisht ishte edhe justifikim për politikën e arkeologjisë gjeopolitike, që financohej kryesisht nga Ministria e Jashtme Italiane. Për rrjedhojë, u caktua një kujdestar dhe vizitorëve iu ofroreshin ture me anije ose nga ato anije që udhëtonin nga Korfuzi.

Midis vitit 1928 dhe 1936, arkeologu italian, Luigi Maria Ugolini, gërmoi në një pjesë të madhe të Zonës A3. Kjo për shkak të dëshirës së Musolinit për të shkrirë historinë e Italisë moderne me historinë e Romës perandorake, sikundër ilustruhet nga personalitete si Çezari dhe Augusti. Si rrjedhojë, puna e Ugolinit u përdor nga qeveria italiane për të promovuar mbetjet romake mbi ato helene⁷, dhe u përdor gjerësisht për të justifikuar pushtimin italian të Shqipërisë në prill të vitit 1939: ajo që dikur ishte romake, tani është italiane.

4.2.2 Vitet 1945-1992

Pas Luftës së Dytë Botërore dhe largimit të forcave pushtuese, Shqipëria u zhvillua si një vend kryesisht Marksist-Leninst nën kontrollin e ish-udhëheqësit antifashist të partizanëve, Enver Hoxha. Midis vitit 1945 dhe rënies së komunizmit në Shqipëri në vitin 1992, Butrinti, bashkë me shumë site të tjera historike, arkeologë dhe historianë të arsimuar në Bashkimin Sovjetik bënë përpjekje për të treguar historinë se shqiptarët kishin jetuar dhe kishin mbrojtur tokën e tyre që nga kohët e lashta, si një mënyrë për të hedhur poshtë pretendimet nga vendet fqinje, si Greqia, Italia dhe Jugosllavia (asokohe).

Në periudhën e pasluftës, Butrinti kishte nevojë për t'u rindërtuar, dhe sistemi italian u rivendos me efektshmëri. Në atë kohë, Butrinti mund të aksesohet nga uji, ndërsa nga toka, rruga ishte thjesht një shteg për mushkat dhe udhëtimi zgjaste tri orë nga Saranda. Në vitin 1952 u vendos një roje, i cili filloi të angazhonte grupe punëtorësh vendas për të pastruar bimësinë nga monumentet dhe për të sistemuar disi Kalanë në Akropol. Kjo punë praktikisht e restauroi pamjen italiane të sitit, sikundër qe parashtruar nga Ugolini dhe pasardhësit e tij, duke përfshirë të gjitha shtigjet nëpër pyll. Në vijim, ky sistem u vendos si itinerar standard për vizitorët, i cili ekziston edhe sot.

Rruga e parë nga Saranda për në Butrintit u ndërtua në vitin 1959. Ajo mbeti rruga e vetme e aksesit deri në rindërtimin e saj në fund të viteve 1970. Kjo rrugë e ngushtë, me kthesa mbeti itinerari kryesor e aksesit deri në vitin 2008, kur u ndërtua rruga e re, më e zgjeruar për të përballuar rritjen e madhe të volumit të trafikut, që në verë bëhet disa kilometra i gjatë.

Në vitet 1970, në Shqipëri filloi një nismë e re turistike, me shumë gjasa si rezultat i përkeqësimit të lidhjeve me Kinën (e angazhuar në shumë projekte infrastrukturore në vend asokohe, duke përfshirë edhe disa në Butrint), si dhe i nevojës për të gjetur burime të reja të ardhurash⁸. Kjo ishte periudha kur filluan të vinin vizitorë të huaj në Shqipëri gjatë sezonit zyrtar turistik, gjatë periudhës prill-tetor. Në atë kohë, turistët përzgjidheshin nëpërmjet operatorëve turistikë individualë të huaj, që vepronin si agjentë për organizatën *Albturist* me seli në Tiranë dhe menaxhonin grupe të vogla të kontrolluara turistësh, dhe kontakti me shqiptarët ishte tejet i kufizuar. Krahas kësaj, filloi një projekt për ndërtim hotelesh, me rezultat ndërtimin e 11 hoteleve të reja për turistë, veçanërisht në Sarandë, ku për shembull, ngjitur me Hotelin e vjetër, Epirus Palace, u ngrit në mënyrë madhështore Hotel Butrinti, i cili që u hap në vitin 1979.

Turistëve që vizitonin Butrintin përgjithësisht iu bënte përshtypje arkeologjia dhe mirëmenaxhimi i mjedisit rrethues. Në vitin 1978, u shtrua rruga nga Saranda dhe ferma shtetërore e frutave në Ksamil

⁷Hodges, R (2017) *The Archaeology of Mediterranean Placemaking: Butrint and the global heritage industry*. Bloomsbury Academic, Londër. Në të vërtetë, puna e Ugolinit ishte thelbësore për krijimin e atraksionit të parë të trashëgimisë kulturore në Shqipëri.

⁸ Hall (1984) *Albania and the Albanians*

ishite plotësisht funksionale, sistemi i kullimit ofronte një peizazh të gjelbëruar dhe me lulëzim e me fruta të pjekura të stinës⁹.

Turi në Butrint gjithnjë përfshinte një vizitë në Kalanë e Akropolit. Fillimisht e rikonstruktuar nga italianët, ku në vitin 1940 kishte një oborr me skulptura dhe mozaikë dhe një dhomë e vogël me hapësira me objekte më të vogla. Hyrja për te muzeu kalonte direkt përmes portës së madhe veriperëndimore të kalasë. Muzeu u hap zyrtarisht në vitin 1950, duke përfshirë oborrin dhe një pjesë të kullës.

4.2.3 Butrinti në vitin 1993

Me rënien e komunizmit në vitin 1992, Butrinti u bë i cenueshëm ndaj ndikimeve perëndimore, duke përfshirë qasjet ndaj arkeologjisë dhe konservimit.

Kur Fondacioni Butrinti filloi veprimtarinë e tij në vitin 1993, zona ishte një peizazh 'homerik' i nënzhvilluar. Rruga nga Ksamili për në Sarandë nuk ishte në gjendje të mirë deri te hotel Butrinti. Në Butrint, nga kanali i Vivarit një lundër e vogël bën itinerarin, me një kapacitet shumë më të vogël sesa ai i lundrës së sotëm.

Asokohe, në sit ekzistonin dy lokale të vogla. Njëri gjendej në anë të Hotelit Livia që ndodhet sot dhe ishte një restorant i ndërtuar në anë të rrugës që do të përshkonin turistët gjatë viteve 1980. Tavolinat prej betoni mund të shihen ende. Një barakë dhe një kafene e vogël gjendeshin jashtë portës kryesore, poshtë zonës tashmë të rezervuar për vendparkim. Rrënojat e skelës mund të shihen edhe sot.

Elementi fizik më i dallueshëm kur i afroheshe hyrjes së sitit ishte gardhi prej betoni dhe porta që tregonin zonën e brendshme të ruajtur të sitit Natyrisht, Butrinti i lashtë shtrihej përtej këtij kufiri, por ky gardh kishte pasur një ndikim, dhe ende ndikon fort në interpretimin e asaj çfarë përfaqësonte Butrintin, dhe në shumë mënyra ishte edhe metaforë për të gjitha vështirësitë që do të ndikonin përpjekjet për të krijuar një infrastrukturë moderne në mbarë Parkun.

4.2.4 Periudha e Fondacionit Butrinti

Në objektivat e Fondacionit Butrinti ishin:

1. Realizimi i një hulumtimi arkeologjik interesant, novator dhe modern
2. Trajnimi i arkeologëve shqiptarë mbi teknikat arkeologjike moderne
3. Asistencë për konservimin e monumenteve të sitit
4. Asistencë për ngritjen dhe zhvillimin e një parku arkeologjik me një strukturë të modeluar sipas shembujve perëndimorë të kohës, që të vepronte si shtysë e rigjenerimit ekonomik vendas dhe model për zhvillime të ngjashme në vende të tjera.

Që në fillimet e veta, Fondacioni provoi të sillte ide dhe koncepte të reja në Shqipëri. Një nga qëllimet kryesore ishte zhvillimi i një projekti model madhore përmasa të mëdha, që merrte përsipër përgjegjësinë e realizimit të projekteve kërkimore në fushat e konservimit, interpretimit dhe prezantimit. Burimet e disponueshme mundësonin qasjen me një *mënyrë* të caktuar për arritjen e këtij qëllimi. Megjithatë, drejtimi i veprimtarisë ishte hedhja poshtë e modelit të "gërmimit dhe lënies", që shpeshherë është një nga kritikantët më të mëdha për ndërhyrjet arkeologjike të huaj në Mesdhe dhe gjetkë.

⁹ Dawson (1989) *Albania: Guide and Illustrated Journal*

Pavarësisht qasjes pozitive dhe të përparuar, vitet e para të projektit të Fondacionit Butrinti u karakterizuan nga tensione midis Fondacionit dhe autoriteteve përgjegjëse vendase. Kjo ndodhi kryesisht me Institutin e Arkeologjisë, që asokohe ishte një organ kërkimor i pavarur, përgjegjës për arkeologjinë e nëndheshme. Ndërsa, monumentet ishin nën mbrojtjen e Institutit të Monumenteve Kulturore, në varësi të Ministrisë së Kulturës, dhe pylli menaxhohej nga Ministria e Mjedisit. Burimi i këtij tensioni ishte qasja kryesisht britanike e Fondacionit ndaj gërmimit, regjistrimit dhe konservimit që binin ndesh me atë shqiptare. Kjo nuk ishte befasuese, duke marrë parasysh metodën e izoluar me të cilën ishin aplikuar qasjet shqiptare ndaj arkeologjisë gjatë pesëdhjetë viteve të komunizmit. Përpos këtyre, tension lindi edhe së brendshmi, midis ministrive dhe drejtorive përgjegjëse në Shqipëri.

Megjithatë, zgjidhja e pazakontë që i dha bashkëpunimi anglo-shqiptar qe e suksesshme. Kjo periudhë ishte kohë tërë të dyja palët mësuan nga ky proces, dhe Fondacioni e kuptoi se modeli perëndimor i zhvillimit dhe menaxhimit nuk mund të përcillej pa modifikime¹⁰. Pikëpamja shqiptare për Butrintin, mjedisin dhe arkeologjinë e tij kishte baza të forta, ndërsa qasja britanike mund të konsiderohej si tepër e përqendruar dhe tepër specifike.

Shkurtimisht, Fondacioni Butrinti ra në një farë mënyrë viktimë e paradoksit të përjetshëm të projekteve të ndihmës: 'dëshira për të ndihmuar kthehet në nevojë për të kontrolluar'¹¹. Përpjekja e Fondacionit për ngritjen e një strukture perëndimore mbi një mjedis të huaj do të haste padyshim pengesa. Projekti arriti ta realizonte premtimin e tij vetëm në fillim të shekullit 21 kur e kishte marrë këtë mësim.

Nuk ka shumë dyshime se në disa aspekte, projekti Fondacioni Butrinti qe i suksesshëm, pasi solli ide dhe koncepte të reja, që u pranuan në shkallë kombëtare, si dhe i bëri "vend" vetës me anë të punës kërkimore dhe asaj në terren¹².

Fakti se ekzistojnë të dhëna rreth Parkut Kombëtar të Butrintit është pjesërisht rezultat i drejtpërdrejtë i punës së Fondacionit. Me kalimin e viteve u krijua një arkivë e madhe, e cila është e disponueshme në formën e botimeve, por edhe në formën e bazës së të dhënave, dhe mbulon shumë aspekte shkencore, duke filluar nga menaxhimi i ujit, jeta e egër, teknikat bujqësore, arkeologjia e deri te menaxhimi i vizitorëve. Për shembull, Fondacioni Butrinti ishte përgjegjës për kryerjen e një sërë ndërhyrjesh të regjistruara, cilësore dhe parimore, në të cilat mbështetet edhe ky Plan i Menaxhimit të Integruar për Parkun Kombëtar.

Krahas kësaj, qasja e Fondacionit ndaj konservimit të arkeologjisë, pra ruajtja e sa më shumë të dhënave në formën fizike të konservuar dhe të gërmuar më parë, teksa ruhet identiteti i vendit me kaq rëndësi si monument unik, qe fokusi i punës dhe la një trashëgimi të madhe. Koncepti i ndërhyrjeve të kujdesshme në strukturë dhe ruajtja e kuptimit thelbësor të vendit është zbatuar plotësisht nga ky Plan Menaxhimi të Integruar.

Megjithatë, Fondacioni nuk ishte përgjegjës vetëm për punimet arkeologjike, por shqyrtoi dhe zbatoi një sërë programesh, trajnimesh dhe mundësish edukimi për mbarë Parkun Kombëtar. Të njëjtat gjëra vlejné edhe sot.

¹⁰ Elementi i të nxënit, për shembull, përqendrohej në parimet më bazike, diçka që në Evropën Perëndimore do të shihej si qesharake, por asokohe në kontekstin e Shqipërisë ishin ideale.

¹¹ Maren (2002) *The Road to Hell: The Ravaging Effects of Foreign Aid Projects*

¹²Hodges 2016 *The Archaeology of Mediterranean Placemaking*. Bloomsbury Academic.

4.3 Mësimet e nxjerra

Përvoja e Fondacionit Butrinti solli një sërë mësimesh të rëndësishme që gjetën zbatim në mbarë Parkun Kombëtar. Ato mund të përmbliidhen në katër fusha kryesore, të renditura më poshtë për nga rëndësia e tyre.

4.3.1 Angazhimi i komunitetit

Dështimi kryesor i projektit të Fondacionit Butrinti ishte mungesa e integritimit me komunitetin. Në teori, qasja ndiqte rrjedhën nga poshtë-lart, por si pasojë e burokracive në të shkuarën, në praktikë interesat e autoriteteve të centralizuara shkonin përtej opinionit të vendasve. Gjatë hartimit të planit të parë të menaxhimit (2001-2005) për Butrintin, u mbajtën një sërë workshop-esh me palë vendore interesi.

Përgjithësisht, palët e vërteta të interesit nuk përfaqësoheshin plotësisht dhe shqetësimet e tyre pragmatiste dhe të ngutshme nuk adresoheshin asnjëherë¹³. Ndaj, ata nuk e kishin mundësinë të vilnin frytet nga ekzistenca e planit ose e Parkut.

Kjo çështje mbetet thelbësore për hartimin e strategjive mbi adresimin e rritjes së numrit të vizitorëve në Butrint. Tërheqja e vizitorëve në zonën më të gjerë të Parkut mund të realizohet vetëm në bashkëpunim me komunitetin.

Ndaj, thelbësor për suksesin e Fondacionit të Ri është komunikimi më i mirë me komunitetin. Duhet të ofrohen zgjidhje në nivel vendor, dhe jo të krijohen probleme, sidomos në kuptimin e hierarkikes së marrëdhënies. Me këtë qëllim, mund të nevojitet të bëhen kompromise, veçanërisht për të adresuar shqetësimet e mundshme të UNESCO-s, dhe sigurisht për të përmbushur nevojat e konservimit të arkeologjisë, të mbarë Parkut, si dhe të komunitetit vendas.

Angazhimi më proaktiv dhe efikase i komuniteteve vendase është një karakteristikë që duhet të ishte priorizuar në planin fillestar të menaxhimit, si dhe nga stafi i parkut, të cilët nuk ishin të trajnuar për rolin e tyre. Një sërë takimesh të rregullta në fshatrat përreth me stafin e parkut dhe përfaqësues të institucioneve në Tiranë do të kishin krijuar ura komunikimi.

4.3.2 Trajnimi

Natyrisht, trajnimi i duhur dhe intensiv ka rëndësi madhore edhe për të gjithë stafin e parkut. Problemi më i madh që u konstatua në vitet 1990 ishte mungesa e përvojës, proaktivitetit, si dhe mendësisë së përbashkët nga i gjithë stafi i parkut. Ndonëse mund të jetë problematikë isistemike, ajo duhet të luftohet në të gjitha aspektet. Problemet nuk lindin vetëm kur merren vendime madhore, por janë të dukshme edhe në nivelet më të ulëta të vendimmarrjes, që vihet re nga shmangia e përgjegjësive dhe mbështetja tek autoriteti i centralizuar.

Regjimi i duhur për trajnimin mund të ndihmojë në luftimin e pasivitetit, dhe të gjithë punonjësit e Fondacionit të Ri do të duhet ta plotësojnë këtë kusht për t'u punësuar. Trajnimi teknik do të rriste nivelet e vetëbesimit. Dhënia e përgjegjësisë për vendimmarrje, veçanërisht në lidhje me shpenzimet për financimin e projektit, me mbështetjen e një ekipi të fuqishëm menaxhimi do të garantojë aftësinë për të kuptuar dhe për të realizuar menaxhimin e duhur.

¹³ Natyrisht që ky është problem i përgjithshëm në mbarë botën kur merren parasysh organet ndërkombëtare, si parqet dhe rezervatet <https://www.theguardian.com/environment/2009/apr/08/south-downs-national-park>. Ndonëse njihen gjerësisht, këto problematika rrallëherë adresohen.

Skema e mentorimit do ta plotësojë më së miri trajnimin bazë, e nevojshme gjatë periudhës së tranzicionit. Në këtë rast specialistët e huaj, të kontraktuar sipas nevojave, mund të ofrojnë përvojë dhe mbikëqyrje. Rreziku që duhet shmangur është të mbështetemi verbërisht të ndihma nga jashtë, në një kontekst ku e gjithë struktura e menaxhimit duhet të përbëhet nga shqiptarë, që punojnë dhe zhvillohen brenda një paradigme që e kanë ndërtuar vetë.

4.3.3 Konservimi

Struktura disi e paqartë e menaxhimit fillestar të Parkut ka qenë objekt diskutimi. Pavarësisht kësaj, ose mbase për shkak të saj, ndërhyrjet konservuese dhe restauruese nga Fondacioni Butrinti kanë qenë në një nivel minimal dhe këto ndërhyrje të lehta përfshinin menaxhimin e pyjeve dhe konservimin e disa ndërtesave. Projekte madhore të mëparshme kanë rindërtuar një pjesë të “scenae frons” (ndërtesë për skenën) të teatrit dhe Portën e Luanit, në vitet 1960 dhe 1970.

Këto punime kanë kërkuar ndërhyrje të mëdha inxhinierike, dhe gjatë kohës së Fondacionit Butrinti, është ushtruar trysni nga ana e qeverisë për të ndërmarrë projekte, veçanërisht në lidhje me konsolidimin e murit rrethues të qytetit, që ose ishin të panevojshme ose shumë të rënda. Ky ka qenë pjesërisht rezultat i disponueshmërisë së fondeve, ndaj Fondacioni i Ri duhet të tregohet i kujdesshëm në këtë aspekt. Krahas kësaj, projektet kishin tendencën të trajtonin probleme të dukshme dhe me pak rëndësi (restaurimi i afreskut dhe elementeve të ngjashme), dhe shpërfillnin problemet e mëdha, si konsolidimi i murit rrethues të qytetit.

4.3.4 Kërkimi

Butrinti është një sit që ofron mundësi shumëdisiplinore. Për disa nga kërkimet kërkohen ndërhyrje minimale, ndërsa për disa të tjera kërkohen ndërhyrje më të thella.

Qasja perëndimore është në mbështetje të ndërhyrjeve minimaliste, dhe veçanërisht në fushën e arkeologjisë, është mbajtur një qëndrim që kundërshton çdo lloj ndërhyrjeje e cila nuk është e nevojshme për të shpëtuar objektin, pra ndërtesat dhe punimet e tjera zhvillimore. Megjithatë, ky skenar është i panjohur në traditën arkeologjike të Mesdheut.

Veçantia e Butrintit nuk është vetëm falë ndërthurjes së mjediseve njerëzore dhe natyrore ose vendndodhjes topografike, ndonëse këto janë elemente kyçe, por falë faktit që është vend ku ka shumë për të zbuluar, një qendër magjike që ngjall interes dhe ngre pyetje. Ky është element jetik i siteve të këtilla, pasi ato që zbulohen mund të transmetohen, duke e pasqyruar atë dhe duke ngjallur interesin e publikut. Ndonëse të vogla, dhe siç rezultoi të gabuara, zbulimet nxisin shkrimin e artikujve për Sitin e Trashëgimisë Botërore¹⁴.

Prandaj, rëndësia e Grupit Kërkimor të Butrintit dhe e veprimtarive të tij duhet të shihet si pjesë e pandashme e motorit të Fondacionit të Ri, që duhet të ketë një interes proaktiv për funksionimin, veprimtarinë, nxitjen e risive, projekteve të vyera dhe promovuese, si dhe bashkëpunimit në nivelin botëror.

4.3.5 Analiza SWOT për Menaxhimin

Në analizën e mëposhtme merren parasysh Pikat e forta, Pikat e Dobëta, Mundësitë dhe Kërcënimet parësore për zbatimin e suksesshëm të PMI për 10 vitet e ardhshme.

¹⁴ Një shembull është Guri i shahut, i gjetur në Butrint <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/2155916.stm>

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Ndonëse fokusi bie mbi *menaxhimin* (duke qenë një *plan menaxhimi*), parasysh merren edhe çështje të tjera më të gjera, që lidhen ose drejtpërdrejt ose tërthorazi me sitin në. Pikat e parashtruara duhet të lexohen dhe të vlerësohen më vete. Disa prej tyre janë më se të dukshme, ndërsa disa të tjera bazohen në interpretimin realist të situatës aktuale dhe në pasojat e ardhshme .

Pikat e forta	Pikat e dobëta
<ul style="list-style-type: none"> • Fakti që Butrinti është një vend mjaft i njohur dhe me vlera të jashtëzakonshme botërore, theksuar dhe nga UNESCO, që gëzon statusin e një siti të trashëgimisë botërore, i mbrojtur nga shteti, i pasur në burime natyrore dhe kulturore. Ai është një vend unik: pika e fortë kyçe është peizazhi i tij “homerik” • Një trashëgimi vendase autentike, e mirëruajtur, që gjendet brenda Parkut Kombëtar, përfaqësuar në ndërtesa, praktika pune, legjenda, zakone dhe mënyra jetese • Rëndësia e njohur e ruajtjes së trashëgimisë kulturore, që menaxhohet nga shteti dhe Fondacioni Butrinti • Prodhime bujqësore vendase (fruta, perime, bulmet, verë, raki, gliko, mjaltë, etj.) në dispozicion të vizitorëve • Nisma private dhe biznese vendore ekzistuese dhe të njohura, që përfshijnë akomodimin, restorante, bare, ture dhe guida • Njerëz mikpritës dhe miqësorë që jetojnë në një klimë, që i përshtatet më së miri mendësisë perëndimore për pushimet verore • Ndërgjegjësim në shkallë kombëtare rreth nevojës për bashkëpunim dhe zhvillim të përbashkët, për të pasur një të ardhme të qëndrueshme • Fondacioni Butrinti përkrahu idetë dhe konceptet e praktikave më të mira, për mënyrën se si duhet të studiohet, gërmohet, konservohet, dokumentohet, publikohet dhe arkivohet siti, duke e njohur Butrintin si një vend unik dhe të veçantë • Cilësia, aftësitë akademike dhe përvoja e stafit kyç, shoqëruar me financimin e duhur nga një burim privat (joqeveritar) • Ndjekja e qasjes "ndërhyrje të lehta" në të gjitha punimet, duke përfshirë konservimin e monumentit dhe interpretimin në terren • Gatishmëria dhe kapaciteti i Fondacionit për të publikuar punime kërkimore dhe për të promovuar punimet arkeologjike në revista akademike 	<ul style="list-style-type: none"> • Tradita e kontrollit nga qeverisja qendrore për të gjithë sektorët e ekonomisë, duke përfshirë bujqësinë, konservimin dhe turizmin, gjë që pasqyrohet në një mori aktesh e ligjesh të ndërlidhur dhe shumë të detajuar lidhur me Zonën A3 dhe mbarë Parkun Kombëtar, pengon kuptimin dhe ngadalëson progresin • Nuk ka akses të mirëfilltë me avion, dhe transport jo i mirë rrugor drejt dhe brenda Parkut Kombëtar dhe rajonit përreth • Lundra aktuale private në Kanalin e Vivarit krijon problem trafiku përgjatë rrugës lidhëse dhe kufizon aksesin në Fushën e Vrinës. • Marrëdhënie bashkëpunuese jo efikase midis bashkive që kanë ndikim administrativ në Park • Mungesë e menaxhimit profesional të turizmit, nxitur nga sektori publik në shkallë vendore • Një strukturë relativisht e dobët e palëve private të interesit, për sa i përket përvojës së biznesit dhe financave të duhura • Mungesë e një sistemi menaxhimi të turizmit, si në shkallë kombëtare, ashtu dhe rajonale • Numër shumë i lartë turistësh gjatë sezonit turistik, i shoqëruar me ndalesa të shkurta, tregues i rëndësisë së madhe që i jepet tregut të anijeve kroçere nëpërmjet Korfuzit • Mungesë në baza të dhënash dhe statistika të besueshme dhe konsistente mbi turizmin dhe biznese të tjera • Aktivitete jo të efektshme marketingu që synojnë turistë me kosto të ulët, por me vlerë të lartë: mungon një faqe interneti apo faqe në mediat sociale, e menaxhuar në mënyrë profesionale, materiale të shtypura, me pak informacione dhe të vjetra, numër i kufizuar materialesh promociionale përgjatë Parkut • Mungesë e një marke koherente dhe të njëtrajtshme e Parkut • Fakti që punimet janë drejtuar nga një organizatë e huaj dhe jo nga një organizatë shqiptare, u interpretua nga disa si një traditë e mbetur e imperializmit të Mbretërisë së

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

<ul style="list-style-type: none"> • Rezultatet pozitive të metodës me anë të së cilës Fondacioni Butrinti provoi ta angazhonte komunitetin vendas në mënyra të ndryshme, duke përfshirë trajnimin për konservimin • Përdorimi i sitit për gërmime, me qëllim trajnimin, edukimin dhe kërkimin. 	<p>Bashkuar ndaj arkeologjisë</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mungesa e ndërveprimit të koordinuar ndërmjet Fondacionit Butrinti dhe ministrive të lidhura me sitin, nënkuptoi se kur ndaluan punimet në vitin 2012, Fondacioni Butrinti nuk arriti një marrëveshje me qeverinë për një plan afatgjatë në lidhje me sitin • Pavarësisht përpjekjeve të shumta nga qeveria, ky plan nuk është hartuar ende (puna aktuale është konceptuar që ta trajtojë këtë çështje), duke çuar drejt faktit që, prej vitit 2012, punimet thelbësore për konservimin e sitit nuk janë ndërmarrë me urgjencën e kërkuar • Gjatë kësaj periudhe, dhe veçanërisht që prej vitit 2012, është rritur tensioni midis roleve dhe përgjegjësive të Ministrisë së Kulturës dhe AKZM-së, si në lidhje me Zonën A3, si edhe me Parkun Kombëtar në tërësi • Kjo ka sjellë objektiva të paqarta të menaxhimit, pa u mbështetur në plane të qarta drejtimi • Planet për angazhimin e komunitetit të ndërmarrë nga Fondacioni Butrinti kanë mbetur pezull që në vitin 2012, për shkak të mungesës së drejtimit. • Fakti që stafi me kohë të plotë në Zonën A3, duket sikur është, ose e percepton veten si të nënvlerësuar dhe në përgjithësi të përjashtuar nga vendimet e rëndësishme të marra nga institucionet në Tiranë. Këshillat e tyre, që janë të bazuara në përvojën praktike, në shumë raste, do të ishin të çmueshme, por ata mendojnë se nuk merren parasysh.
Mundësitë	Kërcënimet
<ul style="list-style-type: none"> • Kërkesë botërore e vazhdueshme dhe në rritje për destinacione të reja e të pazbuluara, në Mesdhe dhe në vende të tjera, ku ndër destinacionet kryesore është Shqipëria • Qeveria ka njohur rëndësinë dhe fuqinë e turizmit ndërkombëtar, si pjesë e axhendës më të gjerë socio-demografike • Krijimi i Fondacionit të Ri për të menaxhuar punët brenda Zonës A3 dhe si rrjedhojë, pjesërisht ndikimi në të ardhmen e Parkut në tërësi, si tregues i pranisë së institucioneve donatore që operojnë në shkallë kombëtare dhe rajonale dhe investojnë në turizëm, kulturë dhe konservim • Nisma ekzistuese të OJF-ve të huaja dhe kombëtare të gatshme për të investuar në turizëm dhe në përmirësimin e përvojave 	<ul style="list-style-type: none"> • Turizmi në masë është edhe një mundësi për të rritur financat, por edhe një kërcënim pasi prurja e mijëra njerëzve mund të çojë në shkatërrimin e atyre vendeve që vizitojnë; ky do ishte veçanërisht rasti i tregjeve të reja nga Azia, si Kina, për dekadat në vijim • Kërcënimi më domethënës ndaj menaxhimit është paaftësia për të marrë vendimet e duhura në kohën e duhur, për shkak të vonësive apo mungesës së vullnetit nga ana e qeverisë dhe ministrive, ose për shkak të hezitimit të sektorit privat (jofitimprurës) për të marrë një rol drejtues të qartë dhe të mirëpërcaktuar • Kërcënimi fizik më i rëndësishëm dhe afatgjatë i Parkut Kombëtar, dhe në veçanti i Zonës A3, është efekti i ngrohjes globale në rritjen e nivelit të detit dhe risku, thuajse i paevitueshëm, i

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

<p>turistike</p> <ul style="list-style-type: none"> • Statusi i vendit kandidat për aderim në Bashkimin Evropian krijon mundësi për financime por, pa dyshim, të shoqëruara me kushte të BE-së • Zbatimi i nismave në shkallë kombëtare për zhvillimin e zonave rurale dhe oferta e përgjithshme turistike • Potenciali për nisma bashkëpunimi me Greqinë, duke përfshirë dhe aksesin e vizitorëve nëpërmjet aeroporteve ekzistuese greke • Potenciali për bashkëpunim rajonal me vendet e tjera të Ballkanit dhe të Mesdheut, si Bosnja Hercegovina, Kroacia, Greqia, Italia, Mali i Zi, Serbia dhe Sllovenia • Ndërhyrjet e reja të propozuara nga sektori privat (nëpërmjet Fondacionit të Ri) ofrojnë qëndrueshmëri financiare afatgjatë, krahas vendosjes të drejtimit të ri dhe strukturave të menaxhimit, duke e përfshirë qeverinë, por nën drejtimin e sektorit privat • Mundësia për ta zhvilluar Butrintin si destinacion të qëndrueshëm turistësh në nivelin kombëtar, nëpërmjet ndërhyrjeve të lehta të planifikuar mbi struktura dhe interpretime të ndryshme • Aftësia për t'i përdorur karakteristikat e Parkut për përfitime tregtare, në mbështetje të operacioneve dhe zhvillimeve të ardhshme • Aftësia për të prodhuar, pranuar, zbatuar dhe monitoruar zhvillimet afatgjata, të qëndrueshme në Butrint, sidomos në Zonën A3 • Mundësia për të përdorur "modelin Butrint" për site të tjera të tilla në Shqipëri • Mundësia për të adresuar një pikë të dobët kyçe në periudhën që prej vitit 2012, duke krijuar një Autoritet të ri të Parkut Kombëtar për të mbikëqyrur Zonën Buferike në bashkëpunim të ngushtë me menaxhimin e Zonës A3 • Aftësia për t'u riangazhuar në mënyrë proaktive komunitetet në veprimtari tregtare, si dhe në veprimtari edukuese dhe kulturore • Krijimi dhe roli i Grupit Kërkimor të Butrintit për të ndihmuar Fondacionin e Ri me të gjitha çështjet në lidhje me të ardhmen e Parkut Kombëtar, në të gjitha disiplinat akademike. • Shfrytëzimi i rolit të Fondacionit të Ri për të ulur nivelin e kontrollit të qeverisjes qendrore, të mbetur si reminishencë nga e kaluara, në çështjet e trashëgimisë kulturore (gjë që pasqyrohet në një mori aktesh e ligjesh të 	<p>përmbytjes së pjesës më të madhe të rrënojave Greko-Romake. Padyshim, që ky është një kërcënim me të cilin Shqipëria nuk mund të përballlet e vetme, ndaj këtu theksohet më tepër fakti i ekzistencës së këtij risku, pasi përballja e tij varet nga marrëveshje dhe veprime mbarëbotërore, të cilat kanë pak gjasa të realizohen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Një kërcënim tjetër është edhe mënyra se si vende të tjera mund të përgjigjen ndaj ngrohjes globale në shkallë ndërkombëtare. Për shembull, nëse transporti ajror kthehet në një çështje politike (siç po ndodh tashmë), atëherë vende dhe shtete, të cilat varen më së shumti nga turistët të huaj për mirëqenien e tyre (siç është pa dyshim rasti i Butrintit), do të vuajnë shumë. Kjo do të përkeqësohej më tej, nëse i njëjti qëndrim do të zbatohet dhe për anijet kroçere, siç mund të ndodhë në të ardhmen, nëse do merrnim parasysh përvojat e fundit në Venecia • Kohët fundit, mirëqenia e Butrintit është bazuar të tërheqjen e vizitorëve të huaj dhe aftësisë së tyre për të sjellë valutë të huaj me peshë të lartë në vend. Kjo mund të ndryshojë, ndaj dhe qeveria (në të gjitha nivelet), duhet të përgatisë plane kontingjence • Gjithashtu, ndërtime josistematike dhe informate (të paligjshme) në dhe përreth parkut, duke përfshirë hotele, restorante, bare, shkolla zhytjeje dhe të ngjashme si këto, do të përkeqësojnë dhe do të shkatërrojnë mjedisin e Parkut Kombëtar dhe, në mënyrë të pashmangshme, do të çojnë në më pak vizitorë në një periudhë afatgjatë • Konkurrim me destinacione rurale dhe bregdetare të rajonit me histori të ngjashme, në vende si Greqia dhe Italia • Shfrytëzimi i paqëndrueshëm i burimeve (shfrytëzimi i guroreve, menaxhimi i keq i ujit, mbjellja e paligjshme e frutoreve, vendosja e paligjshme e gardheve dhe shpyllëzimi i pakontrolluar) i rrezikon ekosistemet, dhe si rrjedhojë mbarë Parkun kombëtar, duke përfshirë dhe Zonën A3 • Mbajtja e një sistemi ligjesh dhe rregullash shumë të koklavitura, të centralizuara dhe burokratike, gjë që pasqyrohet në nevojën e agjencive vendore për t'iu referuar qeverisë qendrore për miratime dhe ndërhyrje, që çon në vonesa dhe ngatërresa të panevojshme • Zgjerimi i pakontrolluar i Ksamilit brenda zonës buferike të Sitit të Trashëgimisë Botërore
--	---

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

<p>ndërlidhur dhe shumë të detajuar), në mënyrë që qeveria qendrore të krijojë hapësirë për sektorin jofitimprurës, në bashkëpunim të ngushtë me komunitetin vendas, për të realizuar projekte që janë të rëndësishme, të qëndrueshme dhe të bazueshme</p> <ul style="list-style-type: none">• Megjithëse mundësia ekziston, mund të jetë vërtet e vështirë të realizohet për arsye politike, ndaj mund të shihet edhe si një pikë e dobët dhe kërcënim.	<ul style="list-style-type: none">• Krahas sfidave botërore dhe konsideratave ndërkombëtare të evidentuar edhe në vende të tjera• Moskrijimi i Fondacionit të Ri për shkak të mungesës së dakordësisë me qeverinë• Paaftësia për të rënë dakord mbi planet specifike ligjore dhe menaxheriale për marrëveshjen midis Fondacionit të Ri dhe qeverisë• Paaftësia për të zgjidhur mosmarrëveshjet aktuale për pronësinë e tokës brenda Parkut Kombëtar, sidomos për vendin e propozuar për qendrën e re të vizitorëve• Mungesë vullneti nga ana e qeverisë për të ndihmuar me financimin e punimeve të konservimit në Zonën A3• Mungesë vullneti ose paaftësia e qeverisë për të ngritur një Autoritet të ri për mbikëqyrjen e menaxhimit të mbarë Parkut Kombëtar në lidhje me Zonën A3• Paaftësia e qeverisë për të vënë në dispozicion Zonën A3 (mbetet për t'u përcaktuar në ligj) si një pasuri pa barrë, për t'i mundësuar Fondacionit të Ri që të vijojë me planet e zhvillimit dhe strategjitë e investimit për shtatë vitet e ardhshme• Mungesë vullneti ose paaftësia e qeverisë për të ofruar shërbime bazë (energji elektrike, ujë, etj.) në sitin e qendrës së propozuar së vizitorëve pa kosto për Fondacionin e Ri• Mosmiratimi nga qeveria i Planit për Menaxhimin e Integruar të Parkut Kombëtar, duke përfshirë Zonën A3 – fokusi i përgjegjësisë së Fondacionit të Ri.
--	--

4.3.6 Implikime më të gjera

Plani për Menaxhimin e Butrintit i viteve 2001-2005¹⁵ parashikonte hartimin e një udhërrëfyese për Butrintin. Përfundimet e tij kyçe ende vlejné sot:

... zbatimi është kyç. Menaxhimi i Parkut Kombëtar të Butrintit duhet të ketë në dispozicion burimet dhe instrumentet ligjore për të përmbushur detyrat thelbësore. Këto detyra përfshijnë konservimin dhe përmirësimin e sitit të Butrintit, në mënyrë që të mbetet pjesë jetike e trashëgimisë së Shqipërisë dhe njëkohësisht të kthehet në burim për rigjenerimin ekonomik të rajonit.

¹⁵Martin S (2001) Plani i Menaxhimit të Butrintit. Fondacioni Butrinti.

Parimet e konservimit, përmirësimit dhe zhvillimit të burimeve njihen dhe janë aplikuar tërësisht në këtë Plan Menaxhimi të Integruar, dhe të gjitha ofrojnë bazën për zbatim të efektshëm.

Problematika me Butrintin nuk qëndron te mungesa e ideve parimore, pasi thuhet se çdo material akademik apo raport i referohet atij, por është mungesa e menaxhimit të efektshëm, për t'i mundësuar Sitit dhe mbarë Parkut Kombëtar të funksionojë në mënyrë të efektshme dhe efikase.

Ky konstatim nuk është pasqyrim i punës së stafit, pasi të gjithë punonjësit dëshirojnë më të mirën për sitin. Në fakt, është konstatim i përgjegjësive të paqartë, mbase të nënfinancuara, por në thelb të mbivendosura të agjencive të përfshira në mirëqenien afatgjatë të Sitit, shoqëruar kjo me paqartësinë e përgjegjësisë për mbikëqyrjen e Zonës A3 dhe mbarë Parkut Kombëtar.¹⁶

Idetë dhe nismat dashamirëse të ndërmarra nga Fondacioni Butrint në vitin 1993 (dhe veçanërisht ndërmjet viteve 2000 dhe 2012) janë penguar nga mungesa e drejtimit të qartë dhe të përqendruar, dhe mbi të gjitha, nga mungesa e mekanizmave për ndërmarrjen dhe vazhdimësinë e ndërhyrjeve në mbarë Parkun, si në nivel kombëtar ashtu edhe atë vendor. Ndaj, problematika nuk lidhet me mungesën e ideve ose të vullnetit, por me menaxhimin dhe realizimin.

Mësimet që duhen marrë parasysh në lidhje me qëndrueshmërinë janë si vijon:¹⁷

1. Nevoja për një gjuhë të përbashkët dhe konsistente lidhur me koncepte të përbashkëta për konservimin e vendeve kulturore dhe natyrore, në mbarë vendin
2. Njohja e implikimeve ekonomike [dhe sociale] të punës nga ana e arkeologëve [dhe specialistëve të tjerë]
3. Njohja e rolit të rëndësishëm që luajnë vlerat joekonomike në konservimin e aseteve kulturore [dhe natyrore], si dhe përshtatshmërisë së tyre afatgjatë në të mirë të njerëzimit
4. Nevoja për një qasje gjithëpërfshirëse ndaj [realizimit] të të gjitha planeve të menaxhimit
5. Drejtuesit duhet të punojnë me efektshmëri në të gjitha nivelet, duke ofruar mundësi për ngritjen e kapaciteteve në të gjitha aspektet e menaxhimit të trashëgimisë kulturore [dhe natyrore]
6. Krijimi i shenjës dalluese (markë) të Butrintit dhe promovimi i tij tek audiencia të ndryshme [si brenda dhe jashtë fushës]
7. Investimi në mbështetje teknike që nevojitet për të realizuar [dhe vijuar me] raportim të saktë të elementeve arkeologjike [dhe natyrore] të Parkut
8. Investimi në konservimin përmes praktikave më të mira, duke përfshirë kthimin në gjendjen e mëparshme
9. Trajnimi dhe ngritja e kapaciteteve në të gjitha aspektet e menaxhimit të trashëgimisë, duke përfshirë reklamimin, interpretimin, kërkesa për grante dhe pjesëmarrjen e komunitetit.

Këto janë pika të rëndësishme për realizimin i tyre, nëpërmjet këtij Plani Menaxhimi të Integruar, për të garantuar mirëqenien e Zonës A3 dhe mbarë Parkut Kombëtar në planin afatgjatë.

Aktualisht, kemi mbështetjen financiare dhe vendosmërinë për sukses, kjo falë propozimeve për të financuar dhe për të mbështetur krijimin e Fondacionit të Ri, që fillimisht do të punojë mbi dhe për Zonën A3, dhe mundësisht në mbarë Parkun Kombëtar në vitet e ardhshme.

¹⁶Hodges, R (2017) The Archaeology of Mediterranean Placemaking: Butrint and the global heritage industry. Bloomsbury Academic, Londër.

¹⁷Hodges, R (2017) The Archaeology of Mediterranean Placemaking: Butrint and the global heritage industry. Bloomsbury Academic, Londër, drawing on the work of Linn J (2014): Koment: koncepte të arkeologjisë dhe zhvillimit ekonomik; Public Archaeology, 13: 85-90.

Tri parimet më të rëndësishme që rrjedhin nga kjo analizë janë:

1. Qëllimi kryesor duhet të jetë kryerja e ndërhyrjeve të lehta dhe ndjekja e qasjeve të konservimit të kthyeshme, që në çdo rast ruajnë identitetin e vendit përgjatë Zonës A3 dhe mbarë Parkut Kombëtar
2. Nxitja dhe mirëmbajtja e programeve të trajnimit për të gjitha veprimtaritë në lidhje me sitin, pa përjashtuar menaxhimin e trashëgimisë, reklamimin, interpretimin, kërkesa për grante, pjesëmarrjen e komunitetit dhe punimet për konservimin
3. Njohja e dobisë dhe vlerës së angazhimit të komuniteteve vendase në realizimin e synimeve të Parkut në planin afatgjatë. Mbështetja e tyre është jetike.

Mirëqenia e ardhshme e Parkut dhe e njerëzve që jetojnë aty dhe rreth tij janë të ndërlidhura: Parku ka nevojë për mbështetjen e të gjitha palëve për të lulëzuar, dhe nga ana tjetër, njerëzit duhet të përfitojnë nga zhvillimet në Park, të cilat duhet të jenë të dukshme.

4.4 Konservimi i monumentit

Është e qartë se qasja modeste është rruga e duhur drejt mirëmbajtjes së Zonës A3 dhe monumenteve të tjera brenda Parkut. Megjithatë, kjo nuk duhet të pengojë ndërhyrjet në dy fusha si më poshtë:

- Zona pyjore kërkon menaxhim proaktiv dhe të konsoliduar. Pastrimi i rregullt i barit dhe shkurreve, mbajtja pastër e zonës rreth monumenteve dhe rritja e pyllit me një kurorë, kërkojnë veprime pozitive.
- Ndonëse shumica e monumenteve brenda Zonës A3 kërkojnë pastrim dhe konsolidim të përshtatshëm, ekzistojnë disa probleme që kanë kosto të konsiderueshme dhe kërkojnë ndërhyrje të menjëhershme. Ato përshkruhen në Planin e Konservimit, në përmbajtje të Shtojcës C.

Qasja e ndjekur nga Fondacioni Butrinti për mirëmbajtjen dhe mbështetjen afatgjatë të sitit, ka garantuar që përparësi absolute të konsiderohet "identitetin e vendit". Kjo përshkruhet në hollësi në punimin "Archaeology of Mediterranean Placemaking: Butrint and the Global Heritage Industry"¹⁸dhe ka qenë udhëheqëse në përcaktimin e qasjes për menaxhimin dhe zhvillimin e Zonës A3 dhe mbarë Parkut Kombëtar.

Ekzistojnë shumë shembuj të "restaurimeve" dashamirëse, por tërësisht të papërshtatshme brenda dhe rreth qyteteve antike në Mesdheun lindor. Kjo nuk është kurrsesi rruga që duhet të ndjekë Butrinti.

Kanë lindur debate në lidhje me përkufizimet e "restaurimit" dhe "konservimit", të cilat janë kyçe për të ardhmen e Butrintit. Dallimi kryesor qëndron në faktin që "konservimi" mbron strukturën e sitit për të mundësuar brezat e ardhshëm të vrojojnë çdo fazë të zhvillimit të sitit, ndërsa "restaurimi" e fikson monumentin në një datë të supozuar në të kaluarën, duke mos mundësuar kërkimet dhe vrojtimit në të ardhmen.

Nëse synohet që Butrinti të bëhet model për pjesën tjetër të Shqipërisë, Ballkanin dhe Mesdheun lindor, duhet të bëjmë përpjekje për ruajtjen e integritetit të vendit, për orientimin e brezave të

¹⁸Hodges, R (2017) *The Archaeology of Mediterranean Placemaking*, Bloomsbury Academic, Londër

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

ardhshëm, për angazhimin e komuniteteve vendase, për ruajtjen e ndërthurjes së vendit antik dhe peizazhit modern, në mënyra domethënëse.

Ndaj, qasja e rekomanduar për konservimin e arkeologjisë duhet të synojë ruajtjen e sa më shumë informacioneve, në formë fizike të gërmuar më parë, për brezat e ardhshëm, ndërkohë që ruhet "identiteti i vendit" si një monument unik.

Politikat specifike dhe rekomandimet për menaxhimin në lidhje me burimet kulturore të Butrintit detajohen në *Konservimin e Zonës A3 dhe Monumenteve përreth*, duke përfshirë në Shtojcën C të Planit të Menaxhimit të Integruar.

5.0 BURIMI NATYROR

5.0 BURIMI NATYROR

Kompleksi ligator i Butrintit përfaqëson një nga zonat ligatore bregdetare me të rëndësishme në Shqipëri, që përdoren si vende strehimi për një numër të madh shpendësh shtegtare ujore. Krahas kësaj, është një nga habitatet pyjore përherëblerta përgjatë bregdetit shqiptar që dominohet nga ilqet (*Quercus ilex*).

Ekosistemi ligator i Butrinti është një zone me biodiversitet të pasur, me larmi habitatesh dhe llojesh. Mjafton të përmendim se në të takohen: rreth 247 lloje shpendësh, prej të cilëve 70% janë shpendë ujorë; 9 lloje amfibesh dhe 25 lloje reptilësh që përfaqësojnë rreth 60-75 % të herpetofaunës së vendit tonë; rreth 39 lloje gjitarësh, ose afro 60 % e mamalofaunës së vendit tonë. Ujërat e ëmbla dhe te njelmëta të kompleksit ligator të Butrintit janë të populluara nga një numër llojesh me rendësi të veçantë, ndër të cilët veçojmë lundërzën (*Lutra lutra*), ndërsa habitatet detare janë mjedis të përshtatshme për breshkat e detit (*Caretta caretta*), delfinët turishkurtër (*Tursiops truncatus*) dhe ndonjëherë edhe foka e Mesdheut, e cila është globalisht e kërcënuar (*Monachus monachus*).

Rreth 140 lloje bimësh dhe kafshësh të PKB-së janë me Rëndësi për Ruajtje, ndërsa 35 lloje kafshësh kanë interes ruajtjeje globale (IUCN, 2001). Mosfunksionimi i sistemit kulluese të periudhës së komunizmit gjatë dekadës së fundit ka krijuar në mënyrë të paqëllimshme ligatina në pjesën perëndimore të fushës së Vrinës, duke shtuar vlerat e biodiversitetit të të gjithë zonës Ramsar.

Mirëmbajtja e këtyre ligatinave të reja janë me një rendësi kritike për ruajtjen e integritetit ekologjik të gjithë kompleksit ligator të zonës Ramsar të Butrintit.

Këto burime natyrore paraqesin një tjetër kërcënim për Zonën A3 në aspektin e bimësisë dhe hidrologjisë. Rritja e pemëve ngjitur me muret rrethuese kërkon trajtim dhe mirëmbajtje të vazhdueshme, pa anashkaluar rrezikun e zjarrit, që përbën shqetësim kryesor për menaxhimin. Niveli i ujit është i ndryshueshëm dhe shkakton përmytje, erozion dhe trysni mbi dyshemetë me mozaikë, dhe për pasojë nevojitet trajtim për parandalimin e formimit të algave dhe zhvillimin e larvave të mushkonjave.

5.1 Zona Buferike e Simit të Trashëgimisë Botërore

Statusi ekologjik i Zonës Buferike është kyç për mbrojtjen dhe qëndrueshmërinë e Zonës Bërthamë të Trashëgimisë Botërore, si dhe habitatit ligator, i njohur nga Konventa e Ramsarit. Ekziston nevoja e domosdoshme për të bindur qeverinë që të zbatojë praktikatat akuakulturore dhe bujqësore të qëndrueshme për qëllime tregtare, që do të sjellin fitime ekonomike të vërteta, si për komunitetet vendase, ashtu edhe për vendin në tërësi.

Lagunat bregdetare janë ekosistemet më të ndjeshme dhe më të rëndësishme në Shqipëri. Ato janë zona me vlera dhe përdorime të shumta ekologjike dhe ekonomike, ofrojnë habitate të jetës së egër, mbështetin biodiversitetin dhe mundësojnë hapësira me vlera të mëdha estetike.

Pavarësisht rëndësisë së tyre ekologjike, rreth 50% e zonave lagunore kombëtare në Shqipëri kanë humbur si pasojë e projekteve të landfilleve dhe të kullimit, që prej viteve 1950, ndërkohë që zhvillimet industriale, urbane dhe bujqësore vënë më tej në rrezik cilësinë dhe natyrën e rrjedhave të ujit përmes këtyre ligatinave unike.

5.1.1 Liqeni i Butrintit

Ndryshe nga shumica e lagunave bregdetare në Shqipëri, Butrinti, i rrethuar nga shpate të thepisura me gurë dhe, është unik për arsye se ka një thellësi mesatare prej 11 metrash dhe thellësi maksimale 22 dhe përfaqëson një mjedis fizik i qëndrueshëm . Laguna e Butrintit është tejet e jashtëzakonshme falë popullatës së peshqve, e shtuar nga akuakultura e kultivimit të midhjeve.

Cilësia e ujit të Liqenit të Butrintit ndikohet nga prurja e ujërave nga lumi Bistrica, përmes një kanali të lidhur me lumin, gjatë muajve të pikut, prill-gusht, gjë që favorizon kushtet për kultivimin e midhjeve. Në liqen ose lagunë rrjedhin ujëra të kripura përmes Kanalit të Vivarit. Përgjegjësia e drenazhimit periodik të këtij kanali, i domosdoshëm për mbajtjen e rrjedhës, i është caktuar operatorit ekonomik të peshkimit, i cili nuk e ka përmbushur këtë detyrë. Ndër pasojat afatgjatë të mosdrenazhimit është favorizimi i kushteve eutrofike në liqen, që mund përshpejtojë vdekjen e gjallesave të tij. Kushtet e mira të liqenit janë kritike për ekosistemin ligatinor dhe biodiversitetin e Parkut, dhe rrjedhimisht për tërheqjen e turistëve në Butrint. Rekomandojmë që AKZM të hartojë një plan drenazhimi ku të përfshihen të gjitha kërkesat për zbatim të efektshëm.

Në vitin 1994, pas shpërthimit epidemik të kolerës, Bashkimi Evropian (BE) ndaloi të gjitha eksportet e produkteve të gjalla nga peshkimi, gjë që shkatërroi prodhimin e midhjeve në Shqipëri. Duke filluar nga vitet 1960, midhjet prodhoheshin për tregti, kryesisht në lagunën e Butrintit, kur prodhimi vjetor varionte nga 2,000 tonë deri në 5,000 tonë maksimumi, në vitin 1989. Prodhimi aktual është rreth 1,000 tonë. Tashmë kanë kaluar 20 vjet që ndalimi e BE-së për eksportin e midhjeve është në fuqi.

Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural dëshiron ta ndryshojë këtë situatë, duke eliminuar kufizimet e eksportit të hasura nga industria e akuakulturës në përgjithësi, dhe industria e midhjeve, në veçanti. Fondet e BE-së kanë mundësuar ngritjen e një sistemi për testime dhe inspektime të besueshme, në mënyrë që të vlerësohet përputhshmëria me standardet rregullatore, që mbështeten në monitorimin dhe përmirësimin ekologjik.

Heqja e ndalimit të eksportit të produkteve të gjalla nga BE-ja dhe rigjallërimi i prodhimit të midhjeve në Butrint kërkon investime në praktika më të qëndrueshme bujqësore dhe akuakulturore. Në këtë mënyrë, cilësia e midhjes së Butrintit mund të shihet si barometër i efektshëm i mirëqenies së ekologjisë në të gjithë Parkun Kombëtar.

një ndryshim i tillë duhet të jetë i gjithanshëm, të përvetësojë një frymë e zhvillimit dhe përmirësimit të ekosistemeve, të adresojë problematikat lidhur me monokulturën, të zbatojë kullotjen ekologjike dhe ndër nisma të tjera, të heqë dorë nga plehrat plastike. Në mbështetje të këtij qëllimi, duhet të ndërmerren nisma për ngritjen e kapaciteteve, trajnimin dhe menaxhimin e qëndrueshëm, të mirinformuar, të efektshëm në të gjitha nivelet, duke i dhënë Butrintit potencialin për t'u bërë "Qendër Ekselence" në këto fusha.

5.2 Rëndësia e Burimeve Natyrore

Sikundër e kanë përshkruar planet e mëparshme dhe materialet e tjera referuese, vlera e Parkut Kombëtar të Butrintit si burim natyror është me rëndësi madhore. Megjithatë, zona përreth Butrintit është në rrezik nga shfrytëzimi i skajshëm i tokës për projekte zhvillimore (kërkesat për facilitete turistike dhe strehim të vendasve janë shtuar), për qëllimi rekreacioni (turizëm) dhe për qëllime bujqësore (tregje të reja të mundshme). Është paradoksale, por vlen të themi se këto rreziqe që i kanosen Parkut Kombëtar do të rritin rëndësinë e sitit si vend i mbrojtur në të ardhmen.

Rëndësia shkencore e burimit natyror përshkruhet më poshtë, në kuptimin sa të rralla dhe të cenueshme janë speciet, duke u kaluar nga niveli ndërkombëtar në atë vendor:

5.2.1 Vlera ndërkombëtare

- Vlera ndërkombëtare e zonës së Butrintit është e mirënjohur edhe nga vetë fakti që përfshihet në listën e habitateve të shpendëve të rëndësishëm në Evropë (Grimmet dhe Jones 1989). Kjo për arsye të ekzistencës së popullatës dimëruese të karabullakëve të vegjël, prani të herëpashershme të pelikanit kaçurrel dhe vërejtje e vetëm një kojliku sqepollë. Specie të tjera të cenueshme në nivel ndërkombëtar, që janë vrojtuar në Butrint, përmendim shqiponjën e detit, lundërzën dhe breshkën e zakonshme. Krahas këtyre, breshkujca evropiane dhe breshkujca qafëshiritore renditen si specie në rrezik në Evropë.
- Gjithashtu, Parku Kombëtar i Butrintit ka habitate të rrezikuara, që njihen në rang ndërkombëtar. Këtu përfshihet kënetat ujëmbël në grykë të kanalit të liqenit Bufi, si dhe ishujt nën nivelin e detit të mbuluar nga kënetat me ujëkripur në grykë të Kanalit të Vivarit dhe liqenit Alinura.

5.2.2 Vlera kombëtare

- Zona e Butrintit renditet si një nga 13 ligatinat më të rëndësishme për shpendët në Shqipëri (Grimmet dhe Jones 1989). Ky status i është dhënë pjesërisht për numrin e specieve të renditura, të njohura si specie në rrezik në nivel ndërkombëtar
- Në rastin e zvarranikëve dhe amfibëve, Butrinti renditet si zona më e pasur në Shqipëri (Grimmet dhe Jones 1989). Prania e lundërzës, dhe një larmi e madhe specimesh bimore, që konsiderohen të rralla në Shqipëri, i shton më tepër vlerën
- Habitatat i përbërë nga pyje me lisa, ndonëse i fragmentuar, është kryesisht në zhdukje në Shqipëri, ndaj ka rëndësi kombëtare.

5.2.3 Vlera vendase

- Habitatat pyjore dhe kënetat, si dhe speciet që ato ushqejnë, tashmë janë të rralla në zonën vendase.

5.2.4 Vlera kulturore

Vlera kulturore e burimit natyror përcaktohet në kuptimin e rëndësisë estetike dhe historike të peizazhit dhe vlerës së tij ekonomike për komunitetet vendase.

- Marrëdhënia simbiotike midis njeriut dhe mjedisit i jep rëndësi më të madhe peizazhit, historisë dhe arkeologjisë së vendbanimit të Butrintit
- Lidhjet historike janë një aspekt i rëndësishëm i vlerës historike të peizazhit. Ato përfshijnë nga hartat veneciane të shek. 16 me përshkrimet e peizazhit të shek. 19 e deri te tregimi i Plutarkut se si krijesat dhe nimfat e liqenit Butrint (Pelodes) qanë me dënësë kur morën lajmin e vdekjes së Panit (Plutarch: Moralia V)
- Shfrytëzimi i tokës dhe ekonomia vendase pasqyrohen në historinë e peizazhit. Burimet historike tregojnë për rëndësinë e pyjeve të Butrintit si lëndë drusore që përdorëshin për ndërtimin e anijeve dhe për eksport. Po ashtu, të dhënat për eksportin e peshkut dhe bagëtisë tregojnë ekzistencën e gjatë të rrjetave të peshqve dhe përdorimit të tokës për kullotje.

Kasollet dhe vathët që i përkasin traditës së barinjve sezonale nomadë i shton një dimension ndërhyrjeve të njeriut për formimin e peizazhit (Hammond 1967; Winniffrith 1987).

5.2.5 Vlera estetike

- Parku Kombëtar i Butrintit mbulon një zonë me një bukuri të jashtëzakonshme natyrore. Peizazhi është i mrekullueshëm me veçoritë e tij të larmishme, duke filluar nga malet e larta, fushat, kënetat, liqenet deri te bregu i detit. Mungesa e jetës gjatë shek. 20 është mbase veçoria më domethënëse e Parkut (Marchini Camia: 1999). Vizitorët i tërheq peizazhi krejtësisht “i zbrazët”, ku nuk dominojnë ndërhyrjet e njeriut, por janë në harmoni me natyrën. Ende aplikohen metodat tradicionale në bujqësi dhe e kthejnë vëzhguesin pas në kohë për t'i kujtuar një mënyrë jetese që tashmë është harruar në pjesën më të madhe të Evropës.

5.2.6 Vlera ekonomike vendore

- Territori brenda Parkut Kombëtar të Butrintit ofron një burim të pasur për peshkim dhe bujqësi për komunitetet vendase. Mjedisi i vjen në mbështetje industrisë së vogël të peshkimit, kullotjes së tufave, kultivimit të pemëve frutore dhe ullishtave.

5.2.7 Vlera potenciale

- Biodiversiteti i Parkut Kombëtar të Butrintit, ndonëse i pasur, mund të përmirësohet me kthimin në gjendjen e mëparshme dhe zgjerimin e habitateve pyjore dhe kënetore.

Nga pikëpamja ekologjike, raporti i Shoqatës për Ruajtjen e Shpendëve dhe Gjitarëve të Shqipërisë (2010) ka baza të konsoliduara dhe mbështet vizionin për menaxhimin e burimeve natyrore të Parkut Kombëtar të Butrintit në të ardhmen.

Qasja e mbështetur në parime do të ofrojë udhëzimet afatgjata për menaxhim efikas të integruar të burimeve natyrore të Parkut Kombëtar të Butrintit. Është e rëndësishme të garantohet që drejtimi e ardhshëm i Parkut do të jetë në gjendje t'i zbatojë këto parime.

Në këtë mënyrë, Parku Kombëtar i Butrintit mund të shërbejë si model zhvillimi të qëndrueshëm, duke vendosur një ekuilibër të përgjegjshëm të përdorimit dhe ruajtjes së burimeve të Parkut.

5.3 Parimet orientuese

Gjashtë parimet e mëposhtme, të cilat janë marrë në mënyrë të përmbledhur nga raporti i SHMSHGJ - së (2010), dokumente të tjera referuese dhe intervista me palët e interesit, konsiderohen si tepër të rëndësishme:

Monitorimi ekologjik

- Zhvillimi dhe zbatimi i një programi të vazhdueshëm të monitorimit ekologjik (ndoshta mund të përfshihet në detyrat e Grupit Kërkimor të Butrintit). Të dhënat që dalin nga monitorimi janë kyçe për vendimmarrjen në të ardhmen.

Drejtimit i përshtatur, që merr në konsideratë elementet ekologjike:

- Duke pasur një protokoll të vazhdueshëm monitorimi, Parku Kombëtar i Butrintit mund të përfshijë edhe faktorët ekologjikë në menaxhimin e ardhshëm të parkut, në një mënyrë objektive dhe të mbështetur në shkencë.

Restaurimi ekologjik:

- IMP-ja propozon ndërhyrje të restaurimit ekologjik, aty ku shihet i realizueshëm dhe i përshtatshëm.

Bujqësia dhe akuakultura e qëndrueshme:

- Praktikave të qëndrueshme bujqësisë dhe akuakulturës duhet të zbatohen brenda dhe përgjatë kufijve të Parkut Kombëtar. Kjo parashikon një fazë tranzicioni (rreth 3 deri në 5 vjet), kërkon incentiva dhe rregullore, krahas monitorimit të pavarur për të garantuar përputhshmërinë.

Nxitja e praktikave dhe etikës së kujdesit komunitar:

- Adresimi i problematikave të qëndrueshmërisë në komunitetet që kufizohen me parkun shihet si nevojë eksplicite dhe e ngutshme. Komuniteteve vendase do t'iu duhet ta mbështesin këtë gjë, dhe mënyra se si do të angazhohen duke të marrë parasysh përfitimin e të gjithë. Kjo është komplekse dhe ka gjasa të paraqes vështirësi në nivel politikash, por duhet adresuar.

Përpjekja për të arritur neutralitetin e karbonit:

- Të gjitha ndërtimet dhe operacionet e ardhshme në Park do të duhet të plotësojnë kushtet e një certifikimi të përshtatshëm për ekoturizmin, si TIES apo certifikime të ngjashme, i cili i jep përparësi përdorimit të materialeve vendase shoqëruar me praktika operacionale të qëndrueshme, me qëllim arritjen e neutralitetit të karbonit.

5.4 Rekomandimet për menaxhimin

Në përputhje me këto politika udhëzuese, propozohen rekomandimet e mëposhtme për menaxhimin:

1. Ndalimi i degradimit dhe përkeqësimit të mëtejshëm të ekosistemeve dhe habitateve bregdetare dhe ligatinore nga veprimtaritë e parregulluara dhe të pakontrolluara të njeriut brenda dhe rreth Parkut Kombëtar
2. Garantimi i konservimit të habitateve dhe specieve brenda Parkut Kombëtar me interes të veçantë evropian, nga pikëpamja e konservimit
3. Zbatimi i një projekti për restaurimin e ligatinave dhe rehabilitimin e pyjeve dhe shkurreve mesdhetare në park
4. Rritja e numrit të specieve dhe popullatave të shpendëve ujore dimëruese dhe folezuese në park
5. Përmirësimi i regjimit ujqor, duke i kushtuar vëmendje të veçantë Kanalit të Vivarit dhe liqeneve të Butrintit
6. Përmirësimi i interpretimit dhe prezantimit të aseteve natyrore dhe kulturore të parkut për kënaqësinë e vizitorëve
7. Promovimi dhe praktikimi i menaxhimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore
8. Promovimi i turizmit miqësor ndaj mjedisit, nëpërmjet zhvillimit të infrastrukturës së ndjeshme për të nxitur angazhimin në veprimtari brenda parkut kombëtar që respektojnë asetet natyrore
9. Ndërgjegjësimi i publikut, rritja e pjesëmarrjes së komunitetit dhe përfitimet nga mbrojtja, përdorimi dhe menaxhimi i duhur i aseteve natyrore dhe kulturore të parkut.

Arritja e këtyre qëllimeve dhe objektivave afatgjata është qëllimi kryesor i Planit të Veprimit. Megjithatë, ato ndikohen nga një sërë faktorësh të riskut artificial dhe natyror, të jashtëm ose të brendshëm.

Faktorët e riskut natyror të jashtëm ose të brendshëm:

- Bimësia natyrore
- Variacioni i prurjeve të ujit të ëmbël
- Era, stuhitë dhe zjarri
- Sedimentet
- Erozioni
- Ndryshimi klimatik

Faktorët e riskut artificial të jashtëm dhe të brendshëm:

- Ardhja e specieve invazive të huaja
- Ndotja
- Erozioni lokal i shkaktuar nga veprimtaritë e njeriut
- Ndërhyrjet e njeriut
- Devijimi i lumit
- Zhvillimi i infrastrukturës.

Menaxhimi i këtyre faktorëve të riskut do të jetë fokusi i Planit të Menaxhimit të Riskut, që adresohet në Seksionin 8.9.1 të Planit të Menaxhimit të Integruar.

5.4.1 Zonimi dhe veprimtaritë e lejuara

(Referojuni Figurës 6 dhe 7 për Zonat dhe Nënzonat ekzistuese të Parkut Kombëtar)

Zona A –Zona Bërthamë

Veprimtaritë e lejuara

Nënzonë A1 për ruajtje të veçantë:

- Akses për monitorim shkencor nga ana e shkencëtarëve/menaxherëve, për të ndihmuar në arritjen e objektivave të menaxhimit, veçanërisht në përputhje me protokollin e monitorimit ekologjik.
- Menaxhimi përqendrohet në shuarjen e zjarrit, kontrollin/largimin e specieve invazive të huaja (tokësore dhe detare)

Nënzona A2 e mjedisit natyror:

- Akses për monitorim shkencor nga ana e shkencëtarëve/menaxherëve, për të ndihmuar në arritjen e objektivave të menaxhimit.
- Menaxhimi përqendrohet në shuarjen e zjarrit, kontrollin/largimin e specieve invazive të huaja (tokësore dhe detare)
- Pastrimi i plehrave dhe mirëmbajtja e shtigjeve.
- Akses i rregulluar për publikun në veprimtaritë turistike me bazë natyrën ose edukimin

Nënzonë A3 për trashëgiminë kulturore dhe natyrore:

- Akses i rregulluar për vizitorët, aty ku gjykohet e përshtatshme dhe në përputhje me legjislacionin aktual mjedisor dhe kulturor, me rregulloret dhe marrëveshje të tjera në fuqi.
- Akses për qëllime kërkimi, edukimi dhe trajnimi.

Veprimtari të papajtueshme

Veprimtaritë që bien në kundërshti me qëllimet e zonës, si:

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

- gjuetia, peshkimi dhe akuakultura, vjelja, mbledhja e paautorizuar, shkatërrimi ose shqetësimi i florës dhe faunës indigjene të egër (tokësore, detare dhe të ujërave të ëmbla);
- menaxhimi i habitatit, jo vetëm kontrolli/largimi i specieve invazive të huaja;
- kullotja e bagëtive dhe veprimtari të tjera bujqësore;
- veprimtaritë pyjore;
- akses i paautorizuar nga çfarëdolloj mjete (duke përfshirë varkat);
- depozitimi, hedhja dhe largimi i mbetjeve, duke përfshirë mbetjet e lëngëta të patrajtuara;
- ndërtimi dhe përdorimi i godinave industriale;
- ndërtimi i banesave;
- përdorimi i kimikateve (plehra kimike, biocide, etj.), ose shfrytëzimi i guroreve, minierave;
- përdorimi i agregateve dhe futja e specieve të huaja nga njeriu.

Veprimtari që kërkojnë miratim

Për veprimtari që as nuk lejohen, e as nuk ndalohen shprehimisht duhet të bëhet kërkohe leje nga autoritetet përkatëse, në to përfshihen të mëposhtmet:

- monitorimi dhe kërkimi shkencor, që nuk është pjesë e protokollit të monitorimit ekologjik të Parkut, me kusht që efektet e tij të mos dëmtojnë qëllimet e Parkut;
- peshkimi me anije dajlan, peshkimi për sport;
- kullotja sezonale dhe e kontrolluar, me leje nga një ose më shumë organe.
- ndërhyrje të lehta në lidhje me menaxhimin e fluksit të vizitorëve/infrastrukturës.
- aktivitete me ndikim të ulët, për qëllime edukative/ekologjike/kulturore.

Zona B – Zonë rekreacioni

Veprimtaritë e lejuara

- ndërhyrje të lehta në sit për të menaxhuar numrin e vizitorëve;
- vende të posaçme për piknik, godinat e shërbimit të PKB-së dhe strukturat e interpretimit, vendparkimi, vend për kamping, fusha të vogla joformal për sport, godina për shërbime turistike.
- zhvillimi i turizmit me bazë komunitetin, si p.sh përshtatja e ndërtesave tradicionale ekzistuese për akomodim turistësh.
- kamping gjatë natës në zona të caktuara sipas rregullave të parashikuara.
- akses i pakufizuar për ecje, vrojtimit zogjsh, zhytje, sërf, si dhe për veprimtari të tjera argëtuese.
- akses për qëllime kërkimi, edukimi dhe trajnimi.
- monitorim i parashikuar i synuar.
- menaxhimi do të kufizohet në veprimtari thelbësore, si fikja e zjarrit, kontrolli/largimi i specieve invazive të huaja, dhe menaxhimi pas ikjes së vizitorëve, duke përfshirë heqjen e plehrave, mirëmbajtjen e shtigjeve dhe të zonave të kampingut.

Veprimtari të papajtueshme

Veprimtaritë që bien ndesh me qëllimet e zonës, janë:

- gjuetia, vjelja, mbledhja e paautorizuar, shkatërrimi ose shqetësimi i florës dhe faunës indigjene të egër;
- menaxhimi i habitatit, jo vetëm kontrolli/largimi i specieve invazive të huaja;
- kullotja e bagëtive dhe veprimtari të tjera bujqësore;

- veprimtaritë pyjore pa miratim nga AKZM;
- hedhja dhe depozitimi i mbetjeve, duke përfshirë mbetjet e lëngëta të patrajtuara;
- ndërtimi dhe operimi i godinave industriale;
- Shfrytëzimi i gurorëve, minierave;
- përdorimi i agregateve dhe futja e specieve të huaja nga njeriu.

Veprimtari që kërkojnë miratim

Për veprimtari që as nuk lejohen, e as nuk ndalohen shprehimisht duhet të bëhet kërkohe leje nga autoritetet përkatëse, në to përfshihen të mëposhtmet:

- monitorimi dhe kërkimi shkencor, me kusht që efektet e tij të mos dëmtojnë qëllimet e Parkut,
- ndërtimi i banesave dhe strukturave të tjera për përdorimin nga turistët nën menaxhimin e Parkut,
- ndërtimi i godinave të tjera për vizitorët dhe infrastrukturë për veprimtaritë e ekoturizmit me bazë komunitetin.

Zona C – Përdorim tradicional

Veprimtaritë e lejuara

Nënzona C1 për Peshkim tradicional

- peshkim dhe prodhimi tradicionale ose jointensive i midhjeve.
- akses për qëllime edukimi dhe trajnimi.
- akses i rregulluar për vërtimin e zogjve.

Nënzona C2 për Kullotje dhe bujqësi tradicionale

- zhvillimi i agroturizmit dhe i turizmit në natyrë;
- akses i rregulluar për shëtitje, ecje, çiklizëm, kalërim, vërtim zogjsh;
- mbledhja e produkteve pyjore jodrusore (kërpudha, mjalti);
- kamping gjatë natës do të lejohet në vende të caktuara sipas rregullave të parashikuara;
- akses për qëllime edukimi dhe trajnimi.
- menaxhimi i habitatit, duke përfshirë restaurimin e habitatit, shuarjen e zjarreve, kontrollin/largimin e specieve invazive të huaja dhe menaxhimin pas largimit të vizitorëve, mirëmbajtjen e shtigjeve dhe kontrollin e erozionit, si dhe mirëmbajtjen e zonave për kamping.

Veprimtari të papajtueshme

Veprimtaritë që bien ndesh me qëllimet e zonës, janë:

- vjelja, mbledhja e paautorizuar, shkatërrimi ose shqetësimi i florës dhe faunës indigjene të egër;
- veprimtaritë pyjore tregtare;
- ruajtja, hedhja dhe depozitimi i mbetjeve, duke përfshirë mbetjet e lëngëta të patrajtuara;
- ndërtimi dhe operimi i godinave industriale;
- Shfrytëzimi i minierave, përdorimi e agregateve;
- futja e specieve të huaja nga njeriu.

Veprimtari që kërkojnë miratim

Për veprimtari që as nuk lejohen, e as nuk ndalohen shprehimisht duhet të bëhet kërkohej leje nga autoritetet përkatëse, në to përfshihen të mëposhtmet:

- monitorimi dhe kërkimi shkencor, me kusht që efektet e tij të mos dëmtojnë qëllimet e PKB-së;
- veprimtari që janë subjekt i vlerësimit të ndikimit mjedisor dhe miratimit nga autoritetet menaxhuese të parkut, si ndërtimi i banesave/godinave për përdorim nga turistët;
- infrastrukturë dhe struktura të tjera të parashikuara për vizitorët;
- ndërtim dhe rikonstruktimi i banesave për banorët dhe peshkatarët vendas, ndërtesa, kufizimet e fushave, duke përfshirë gardhet, muret dhe rrethimet, dhe përdorimi i kimikateve të ndryshme (plehra kimikë, biocide, etj.).

Zona D – Zona e përdorimit të qëndrueshëm

Veprimtaritë e lejuara

- veprimtaritë ekonomike aktuale në përputhje me të gjitha rregulloret e planifikimit dhe të mjedisit.
- zhvillimi i turizmit të qëndrueshëm me bazë vendaset.

Veprimtari të papajtueshme

Veprimtaritë që bien ndesh me qëllimet e zonës janë:

- mbledhja e paautorizuar, shkatërrimi ose shqetësimi i florës dhe faunës indigjene të egër;
- ruajtja, hedhja dhe depozitimi i mbetjeve, duke përfshirë mbetjet e lëngëta të patrajtuara;
- shfrytëzimi i minierave, largimi i agregateve, ndërtimi dhe operimi i strukturave industriale (pa studimin e Vlerësimit të Ndikimit Mjedisor dhe licencën mjedisore);
- futja e specieve invazive të huaja.

Veprimtari që kërkojnë miratim

Për veprimtari që as nuk lejohen, e as nuk ndalohen shprehimisht duhet të bëhet kërkohej leje nga autoritetet përkatëse, në to përfshihen të mëposhtmet:

- mbledhja e produkteve pyjore (fara, fruta, boca pishe), bimëve medicinave, etj;
- monitorimi dhe kërkimi shkencor i paparashikuar, me kusht që efektet e tij të mos dëmtojnë qëllimet e PKB-së;
- veprimtari që janë subjekt i vlerësimit të ndikimit mjedisor para miratimit të mundshëm nga autoritetet menaxhuese të parkut, ku përfshihen ndërtimi i banesave, strukturave të vizitorëve dhe infrastrukturës së turistëve, hoteleve, restoranteve dhe godinave të tjera turistike;
- ndërtimi dhe rikonstruktimi i banesave për banorët vendas, ndërtesat e fermave, kufizimet e fushave, duke përfshirë gardhet, muret dhe rrethimet;
- përdorimi i kimikateve të ndryshme (plehra kimike, biocide, etj.), dhe veprimtari pyjore, që nuk janë subjekt i planit të miratuar për menaxhimin e kullotave pyjore.

6.0 TURIZMI DHE INFRASTRUKTURA

6.0 TURIZMI dhe INFRASTRUKTURA

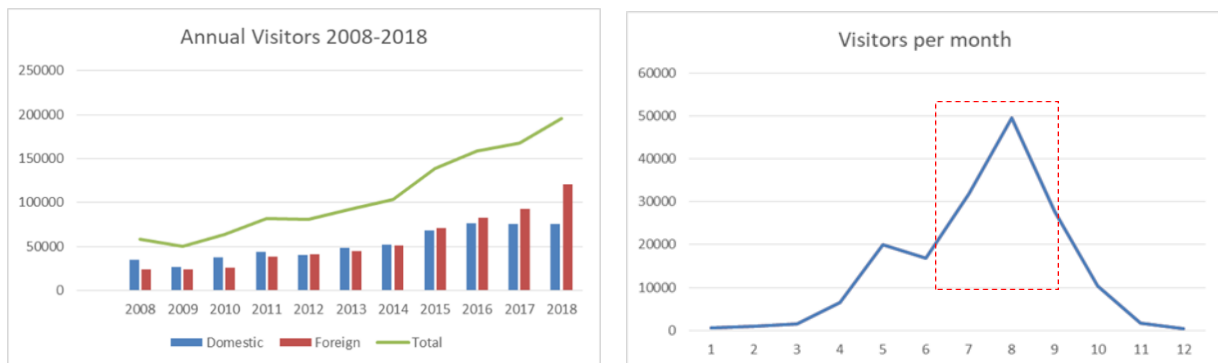
‘Ekoturizmi...praktika e udhëtimit me ndikim të ulët dhe i ndjeshëm nga pikëpamja kulturore, ekologjike dhe edukuese, që iu sjell përfitime komuniteteve vendase dhe vendeve pritëse’¹⁹.

Duke qenë një atraksion turistik i rëndësishëm dhe falë ndërthurjes së aseteve ekologjike dhe arkeologjike, të njohura tashmë në rang ndërkombëtar, Butrinti zë një vend të veçantë në spektrin e ashtuquajtur të “destinacioneve ekoturistike”. Megjithëse oferta e vizitorëve për në Butrint pa dyshim që e favorizon këtë formë turizmi, vetë vizitorët janë ata që aktualisht përbëjnë një nga kërcënimet kryesore të ruajtjes së monumentit dhe mjedisit të Zonës Buferike dhe mbarë Parkut Kombëtar.

Butrinti ka qenë një vend i panjohur në botë për shekuj të tërë. Pavarësisht punës arkeologjike pioniere të Ugolinit, në vitet 1920 dhe 1930, Butrinti filloi të njihet ndërkombëtarisht vetëm pas rënies së komunizmit në vitin 1992 dhe falë punës së Fondacionit Butrinti, pas vitit 1993.

6.1 Numri i vizitorëve

Nga vetëm disa qindra vizitorë që kishte Butrinti në vitin 1998, numri i tyre arriti 211,500 persona në vitin 2018,. Kjo është një shifër e lartë, e cila pritet të rritet.

Majtas: numri i vizitorëve ndër vite
(Shqiptarë Të huaj Totali)

djathtas: numri i vizitorëve në muaj

Figura 8: Rritja e numrit vjetor të vizitorëve dhe të muajve të pikut

Me normat aktuale të rritjes, përlllogaritet se deri në vitin 2023 (viti 5), Butrintin do ta vizitojnë rreth 300,000 persona, shumica prej të cilëve (të paktën 60%) nuk do të jenë shqiptarë.

¹⁹Burimi: Honey M (1999) Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? Island Press

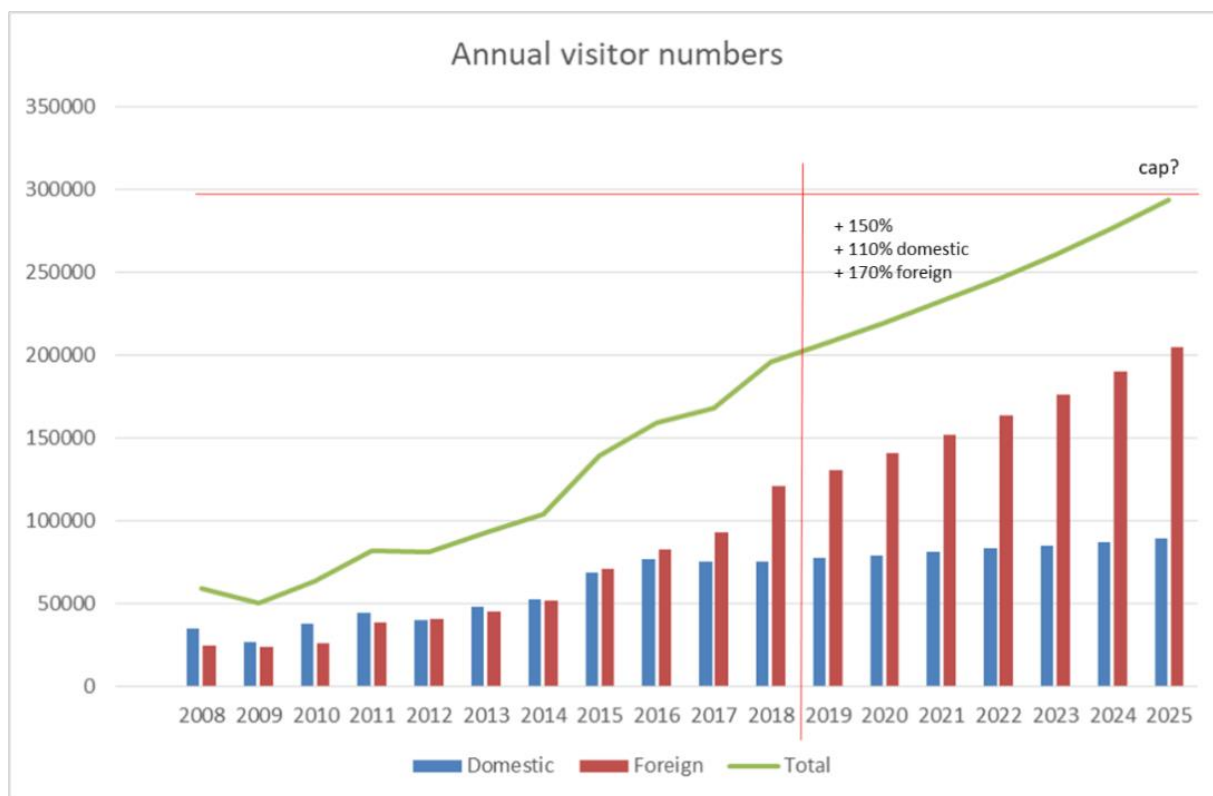

Figura: numri i vizitorëve ndër vite
(Shqiptarë Të huaj Totali)

Figura 9: Rritja e parashikuar e numrit të vizitorëve 2018-2025

Për ta mbështetur këtë vlerësim, përmendim se gjatë periudhës 2013-2017 numri i vizitorëve të huaj në rajon u rrit me një mesatare vjetore prej 17%²⁰, ndërsa numri i vizitorëve vendas u rrit me ritme më të ngadalta, sidoqoftë rritje e konsiderueshme, me rreth 11%. Këto tendenca janë në përputhje me konstatimet e bëra në këtë Plan për Menaxhimin e Integruar. Turistët (vizitorë të huaj) mund të ndahen në dy lloje kryesore:

Turistë me akomodim:

- Individë ose turistë të huaj me paketa turistike, pjesë e tureve dhe qëndrime shtatë-ditore për vizita në monumente të trashëgimisë kulturore, që qëndrojnë në Sarandë dhe vijnë me qëllimin për të vizituar Parkun Arkeologjik të Butrintit dhe atraksione të tjera brenda dhe jashtë Sarandës, duke përfshirë monumentin natyror të Syrit të Kaltër;
- Turistë me anije turistike, që ankorohen në Sarandë dhe qëndrojnë një ose dy net, për të vizituar Butrintin dhe Syrin e Kaltër, dhe me shumë gjasa për të vizituar Gjirokastrën gjatë ditës së dytë, dhe më pas për t'u kthyer në anije.

Vizitorë ditorë:

- Paketa turistike njëditore në grup për turistë të huaj nga Korfuzi, për të vizituar Butrintin dhe atraksione të tjera në Sarandë

²⁰Burimi: Horwath HTL (2018) Market Research and Development of a Tourism Product and Market Strategy for the South of Albania and Four Selected Municipalities

- Turistë me anije që ankorohen në Sarandë për të vizituar Butrintin, Syrin e Kaltër dhe atraksione të tjera në Sarandë
- Vizitorë njëditorë individualë (që qëndrojnë në destinacionet e tjera të afërta bregdetare të Rivierës Shqiptare) që vizitojnë Butrintin dhe mbase Syrin e Kaltër.

Këto shifra ndikojnë mbi mënyrën se si duhet të zhvillohet dhe të menaxhohet Zona A3, sidomos për sa i përket marrëdhënies së tij me mbarë Parkun Kombëtar.

Mbipopullimi është një problematikë serioze për t'u menaxhuar gjatë muajve të verës, përkatësisht në qershor, korrik dhe gusht, dhe kjo jo vetëm që ndikon në përvojën e vizitorëve, por edhe ruajtjen e arkeologjisë.

6.2 Menaxhimi i përdorimit të zonës nga vizitorët

Parqet kombëtare dhe zonat e mbrojtura duhet të vendosin një ekuilibër midis përdorimit dhe ruajtjes. Pa njohur dinamikën dhe sfidat themelore, menaxhimi i një parku nuk bëhet i mundur. Kjo gjë tregon rëndësinë e menaxhimit të përdorimit nga vizitorët dhe vendimmarrjen e integruar. Në Butrint, përveç shitjeve të biletave në hyrje, drejtuesit nuk kanë të dhëna të sakta për përdorimit nga vizitorët ose prirjet e vizitave në park.

Shërbimi i Parkut Kombëtar të SHBA-së ka zbatuar për 30 vjet një program për menaxhimin e përdorimit të parkut nga vizitorët, që përfshinte një program strikt kërkimor shkencor social (së bashku me një sërë universitetesh dhe agjencive të konsulencës), që përqendrohen në të kuptuarit e problematikës së kapacitetit pritës.

Një program i tillë për menaxhimin e përdorimit nga vizitorët, i ndarë në faza, është kritik për të ardhmen e Butrintit dhe duhet të përfshijë:

1. **Fazën 1:** Hartëzimi në mënyrë narrative e prirjeve aktuale të përdorimit dhe numrit të vizitorëve. Identifikimi i treguesve të mundshëm të cilësisë së përvojës së vizitorëve (hartëzimi i vlerave), në përputhje me treguesin arkeologjik dhe ekologjik të cilësisë për këto burime
2. **Fazën 2:** Vlerësimi i treguesve dhe ngritja e kapacitetit pritës të atraksioneve në park
3. **Fazën 3:** Hartimi i protokollit të monitorimit për përdorimin nga vizitorët, për të garantuar ruajtjen e kapacitetit pritës në të ardhmen.

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

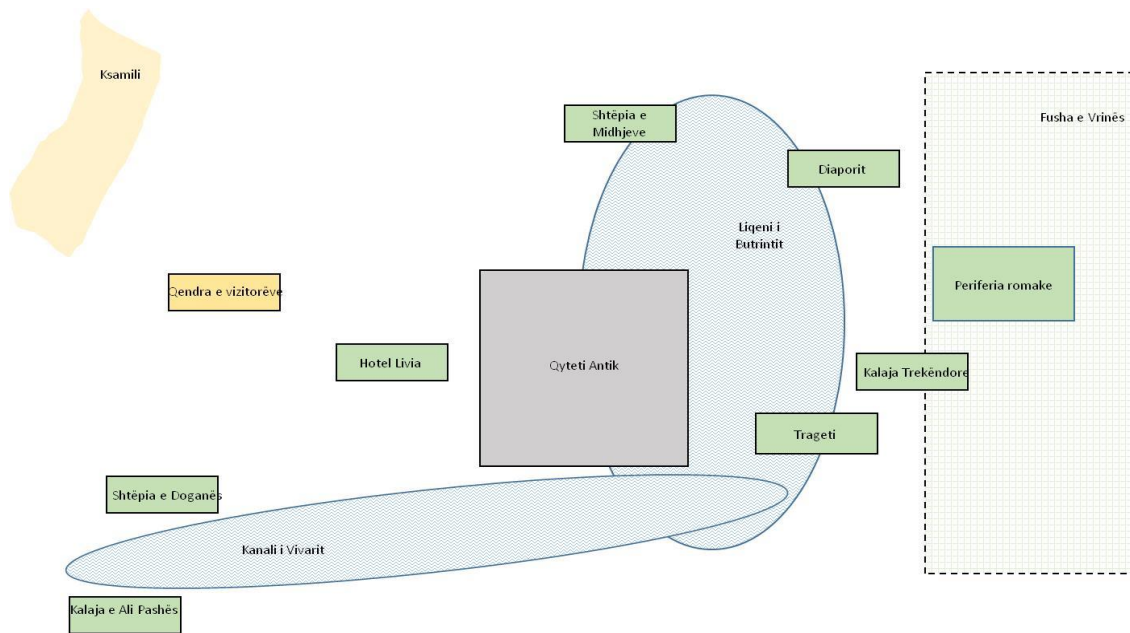

Figura 10: Skema e zona kryesore të trajtuara në këtë Plan të Menaxhimit të Integruar

Aktualisht, shumica dërrmuese e turistëve të huaj (të cilët që prej vitit 2014, ua kanë kaluar vizitorëve vendas në segmentin më të gjerë të tregut) në Butrint,, vijnë nga Saranda me autobusë të operatorëve turistikë (55 vendësh), ku shpeshherë udhëtimi bëhet me vështirësi në rrugën me kthesa pranë hyrjes së sitit, që ndodhet shumë pranë vendkalimit të trageteve.

Kufizimet në fuqi që nuk i lejojnë autobusët të shkojnë më larg se vendparkimi i Hotel Livias shpeshherë nuk respektohen me qëllim që turistët të arrijnë te porta e hyrjes përpara se pasagjerët e operatorëve të tjerë turistikë. Këtyre vizitorëve i bëhet një tur rreth 2-3 orë në pjesë të Zonës A3 dhe më pas nisen për të drekuar te një restorant jashtë sitit. Përgjithësisht, oferta gjithëpërfshirëse e Parkut Kombëtar shpërfillet ose anashkalohet nga operatorët turistikë, duke nënvlerësuar aspekte të tjera të turizmit për ecje, vrojtim të zogjve dhe çiklizëm. Rrjedhimisht, minimizohet edhe përfitimi i komuniteteve vendase.

Rruga e re për në Ksamil deri në vendkalimin e trageteve në Kanalën e Vivarit ka ndikuar negativisht në rritjen e qarkullimit të automjeteve nga dhe drejt fshatrave të fushës së Vrinës. Kjo ka rënduar trafikun, ka shkaktuar ndotje akustike dhe atmosferike në hyrje, si dhe problematika të tjera në lidhje me shëndetin dhe sigurinë.

Për t'i adresuar këto problematika, rekomandohet që autobusët dhe makinat e vizitorëve të parkohen në vendparkimin ekzistues në krye të skarpatis, rreth 1.5 km nga hyrja në sit. Kjo vendndodhje ofron një pamje panoramike nga fusha e Vrinës deri te kalaja e Ali Pashës, në grykën e kanalit të Vivarit në perëndim.

Një qendër e re vizitorësh në këtë vendndodhje do të shërbente si një farë treguesi për mbërritjen dhe mikpritjen e vizitorëve, duke ofruar lehtësira për orientimin e tyre, shpërndarjen e biletave, interpretimin, pijet freskuese dhe shitjet me pakicë. Çka është më e rëndësishmja, do të rritej

ndërgjegjësimi për një ofertë më të gjerë të Parkut Kombëtar, që aktualisht nuk po e realizon potencialin e plotë si destinacion për vizitorët.

6.2.1 Një qendër e re vizitorësh

Shumë Site të Trashëgimisë Botërore i konsiderojnë qendrat e vizitorëve si një mjet për të përmirësuar dhe menaxhuar përvojën gjatë vizitës dhe për të gjeneruar të ardhura. Shembujt më të fundit tregojnë struktura moderne të posaçme të ndërtuara posaçërisht ose që ndodhen brenda zonës bërthamë të Sinit të Trashëgimisë Botërore, ose rreth Zonës Buferike, ndaj duhet të jenë në përputhje me parashikimet e rrepta për Planifikimin, veçanërisht me përfshirjen e UNESCO-s²¹.

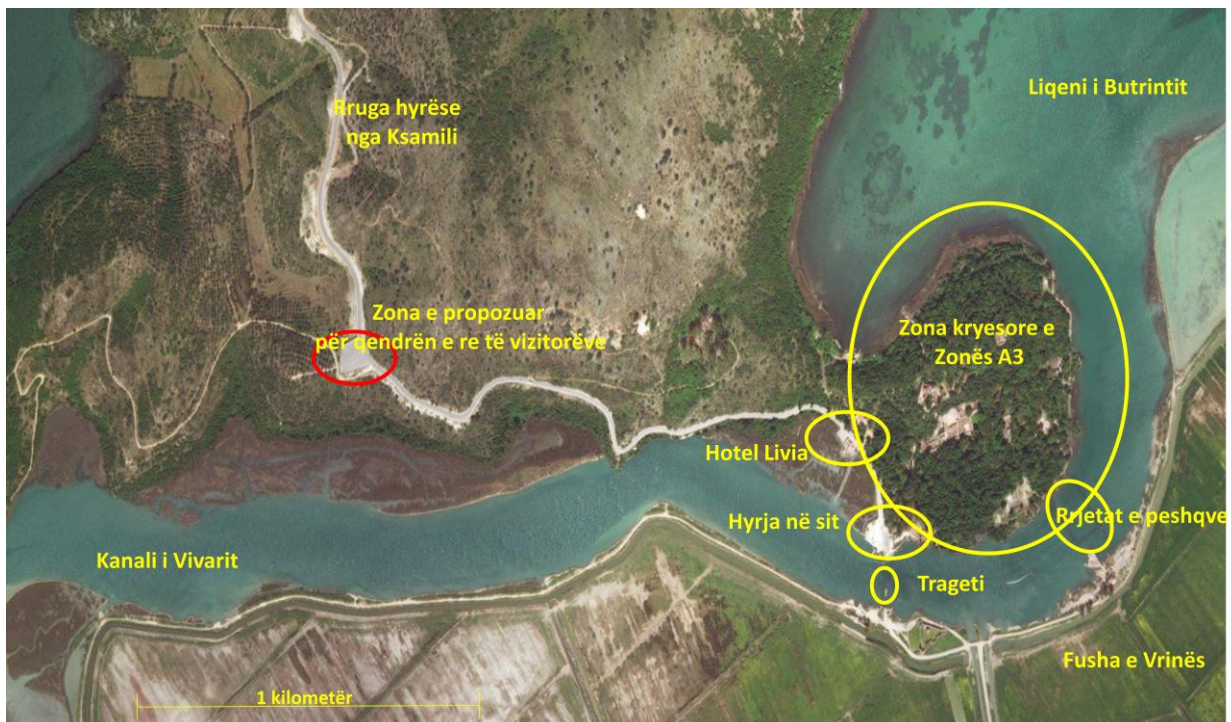

Figura 21: Vendet parësore të përmendura në tekst

Sikundër është përmendur, ekzistojnë disa shembuj të qendrave të vizitorëve në Site të Trashëgimisë Botërore që kanë fituar çmime për praktikën e mira, ndaj duhet të kryet një studim i fizibilitetit teknik për një qendër të re vizitorësh në Butrint, e cila do të ndërtohet si një godinë dykatëshe prej 700 m² (kati përde dhe kati i parë) me një planimetri (sipërfaqja totale e brendshme; SBB) prej 350 m².

Kjo është plotësisht në përputhje me vendparkimin prej 1,640 m² në krye të skarpatit (Figura 14) dhe do të ofrojë hapësirë të mjaftueshme për një numër të caktuar autobusësh dhe makinash, që mund të parkohen dhe të manovrojnë pa pasur nevojë për zgjerim të sipërfaqes ekzistuese.

Për shkak të mosmarrëveshjes së vazhdueshme mbi pronësinë e vendparkimit në Zonën A3, ku propozohet që të ngrihet qendra e re e vizitorëve, sugjerohet si e përshtatje dhe e arsyeshme planifikimi i zhvillimit të mundshëm të strukturës në dy faza të ndara:

²¹Për shembull, qendra e re e vizitorëve në Stounhexh ndodhet brenda Sinit të Trashëgimisë Botërore dhe ishte objekt i debateve shumëvjeçare midis palëve të interesit dhe agjencive ligjzbatuese. Qendra e vizitorëve në Giant's Causeway, Sit i Trashëgimisë Botërore në Irlandën e Veriut, i hapur në vitin 2013, është një homolog i denjë i Butrintit, nëse krahasojmë vendndodhjen bregdetare shkëmbore dhe përshtatjes së projektimit me topografinë e sitit.

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Faza 1: Një strukturë e lehtë, krejtësisht e kthyeshme, që do të ofrojë orientime, restorante dhe shërbime të shitjes me pakicë, si dhe tualete dhe vendparkim (vitet 1-4), pasuar nga

Faza 2: Një strukturë e përhershme, më e madhe që do të shtojë ambiente të tjera, si salla takimesh, akomodim për stafin, dyqane, një sallë leksionesh audiovizuale dhe ekspozitë muzeu, nëse parashikohet nga lejet e Planifikimit (viti 5+).

Ky plan i propozuar, i ndarë në faza, ofron zgjidhje të menjëhershëm për aspektet kryesore të gjenerimit të të ardhurave të qendrës (konkretisht, restorante dhe shitje me pakicë, në kuptimin e hapësirës lejuarës parashikuar), ndaj e shton ndjeshëm fluksin monetar në sit.

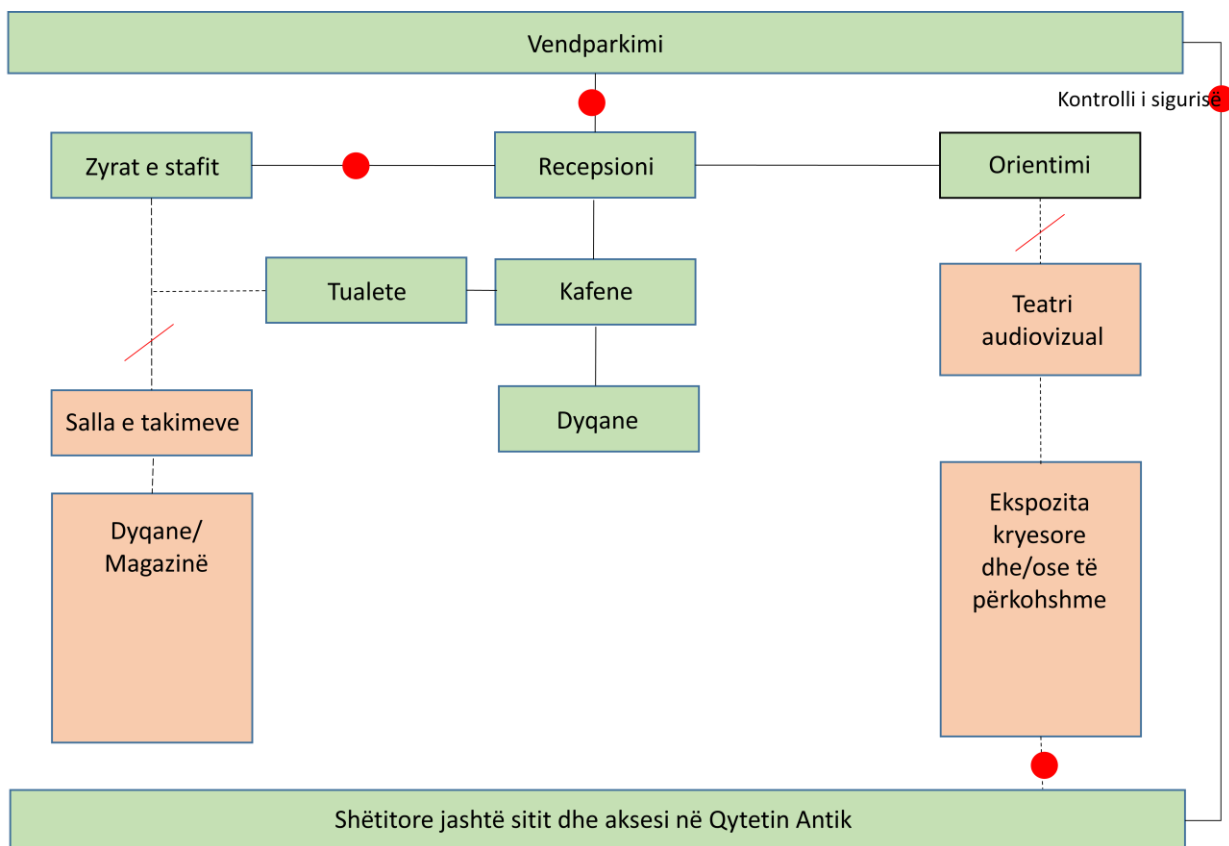

Figura 12: Fazat e propozuara për qendrën e vizitorëve (Faza 1= e gjelbër; Faza 2= rozë)

Krahas zgjerimit të ndjeshme të profilit turistik të Sitit të Trashëgimisë Kulturore dhe Parkut Kombëtar, qendra e re e vizitorëve në Zonën A3 do të mundësojë:

1. Rregullimin e fluksit së vizitorëve në Zonën A3, sidomos gjatë muajve të verës
2. Rregullimin e çështjes së biletave dhe disponimi i zyrave për stafin administrativ
3. Përmirësimi i përvojës së vizitorëve dhe i lokaleve
4. Orientime, interpretime dhe informacione që i përshtaten Sitit të Trashëgimisë Botërore dhe Parkut Kombëtar
5. Mjete të qëndrueshme për aksesin dhe transporti deri në hyrjen (e re) të sitit, në këmbë ose me transport të qëndrueshëm
6. Reduktimi i ndjeshëm i dërgesave në strukturat aktuale të Akropolit
7. Ofrimi i lehtësimeve të reja interpretative dhe edukative në Kalanë Veneciane në Akropol

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

8. Përmirësimi i ndjeshëm i mundësive të shitjes me pakicë, duke përfshirë edhe mundësi për artizanët vendas
9. Aksesimi në zona bregdetare dhe ligatinore të Parkut për ecje në natyrë, vrojtim zogjsh, vozitje, etj.

Më poshtë mund të gjeni një plan fillestar të ndarjes, ku tregohet se si mund të kryhet zhvillimi në dy faza, nëse është e nevojshme:

Sipërfaqja	m ²	F1	F2
Hyrja/Biletaria	78	60	18
Hapësira orientimi	60		60
Lokal	90	90	0
Kuzhina	35	35	0
Ekspozita/Interpretimi	160		160
Tualetet	56	56	0
Ndërmarrje/Shërbime	20	15	5
Shitje me pakicë/Artizanët	52	52	0
Monitor me informacione/hapësira edukative	54		54
Mobiliet/ Magazini i pajisjeve	25	10	15
Zyra e administratorit/ Magazina	30	10	20
Zyrat e stafit	40	20	20
Totali	700	348	352

6.2.2 Hapësira orientimi

Një funksion kyç i qendrës së vizitorëve do të jetë orientimi i vizitorëve për ato që ofrohen në STB dhe në mbarë Parku Kombëtar. Për të prezantuar në mënyrë të gjallë historinë e Butrintit dhe rrethinave të tij, mund të shfaqen filma, materiale audiovizuale në qendrën e vizitorëve, si në anglisht ashtu edhe në shqip, gjë mund të bëhet sipas udhëzimeve të parashtruara më poshtë:

Butrinti 2000 vjet më parë – Butrinti sot

- **Fluturimi i Shqipes**

00:00 Ditët e sotme, pamje të xhiruara me dron ose me helikopter.

Diçitura– ‘Po udhëtojmë në Butrint ...’

Për skenën hapëse, kamera kalon mbi Butrint dhe rrethinat e tij duke nisur nga Pllaja e Vergut, përmes Finiqit, Mesopotamit drejt liqenit të Butrintit. Në ekran do të shfaqen, sitet dhe vendet kryesore, që duhen fokusuar dhe emërtuar në momentin kur kamera iu kalon përmbi. Sitet dhe vendet kryesore që duhen fokusuar dhe emërtuar kur kamera iu kalon sipër.

Në sfond, do të luhet kënga ‘Kaba’ e Laver Bariut

Kamera i afrohet liqenit të Butrintit, ulet duke rrëshqitur mbi sipërfaqen e liqenit, duke filmuar peshkatarët gjatë punës, krevatinat e midhjeve, shpendët ujore, etj.

Në fund të liqenit, kamera ngrihet dhe kalon mbi Kalivo, Diaporit, që duken në cep të fushës në krahun lindor. Kamera rrotullohet mbi fushën e Vrinës, Butrinti shihet nga larg teksa kamera zbret ngadalë mbi fushë dhe ligatina, zogjtë fluturojnë lart mbi Kalanë e Ali Pashës.

03:00 Korfuzi duket nga larg, në nivel me detit.

- **Butrinti në lartësi**

Diçitura – Mirë se vini në Butrintin e 3000 vjetëve më parë

Pamja rishfaqet nga i njëjti sfond detare me peizazhin e modeluar në vitin 100 pas erës sonë. Kamera dalëngadalë kalon mbi kanal. Dëgjohej një zë në sfond (zëri i një aktori britanik dhe shqiptar)

'Pastaj urdhërova të uleshin rremat, duke lënë portin;

E bënë me vrap, njerëzit e mi, duke i çarë dallgët me rrema dhe duke ecur përpara;

Kullat e Faecias i shohim të lëvizin dhe të zhduken pas nesh;

Kaluam përgjatë bregut të Epirit për në Portin e Kaonias, ku ndaluam;

Nën Butrotin kryelartë të ngritur në kodër' (Virgjili - Eneida)

03:30 Teksa kalon përgjatë kanalit, objektivi i kamerës kthehet majtas duke treguar dallimin midis ujërave të hapura në të shkuarën dhe kanalit në ditëve të sotme, shpendët ujore dhe peshkatarët e vjetër. Dëgjohej një zë në sfond (zëri i një aktori, do të rekomandoja Neritan Cekën për versionin në shqip) për qytetin: *Butrinti Antik ishte shumë ndryshe nga ditët e sotme. Duke iu afruar nga uji, peizazhi asokohe ishte krejtësisht ndrysheetj..'*

04:30 Teksa kamera ecën përpara, nga larg shihet qyteti ku dielli ndriçon çatitë dhe ndërtesat e Akropolit. Shfaqen anije mbi radë, duke parë skelat rreth perimetrit detar të Butrintit. Në fund, teksa bëjmë kthesën përgjatë bregut, shfaqen ura dhe ujësjellësi.

- **Butrinti - Udhëkryq i Mesdheut**

06:00 Kamera ngrihet dhe ripozicionohet për të treguar një pamje ajrore të qytetit antik, ku rrethinat shihen nga bregu i largët, teksa kafshët kalojnë urën.

07:30 Kamera kalon mbi këtë pamje ndërkohë që dëgjohej: *'Themeluar në Epokën e Bronzit në majën e Gadishullit të Ksamilit, kolonia romake e Augustit përfaqësonte alogjenë e qytetit antik. Shihni Butrintin rreth vitit 100 pas erës sonë! Dy anët e qytetit të lidhura me një urë, dhe skelat, ku ka vazhdimisht lëvizje, kërkojnë të gjejnë hapësirë midis shtëpive të mëdha përgjatë shtratit....etj..'*

08:15 Kjo pamje gradualisht shndërrohet në pamjen e Butrintit të sotëm, nga i njëjti kënd ajror, por me monumentet kryesore të shtit të qarta. Një nga një, dalin në pah me zërin që ofron informacione të shkurtra (10 sekonda për secilin monument):

- Teatri
- Pagëzimorja
- Forumi
- Pallati i Trikonkës
- Bazilika
- Muret
- Kalaja
- Fortesa trekëndore

Mundësia për të fokusuar monumentet mbi ujë dhe në prapatokë.

09:30 Luhet sërish kënga 'Kaba' e Laver Bariut

Kamera tërhiqet, kthehet drejt Jonit dhe Korfuzit, dhe pamja errësohet.

10:00 Fjala mbyllëse: 'Vizita juaj në Butrint sapo ka filluar' – Shtoni logot e përshtatshme të UNESCO-s, Ministrisë së Kulturës, Bashkisë Sarandë dhe Konispol.

Si pikënisje e vizitës në Butrint, qendra e vizitorëve vepron si urë lidhëse për disa veprimtari shtesë dhe mundësi për qëllime tregtare pranë Zonës A3 dhe më gjerë:

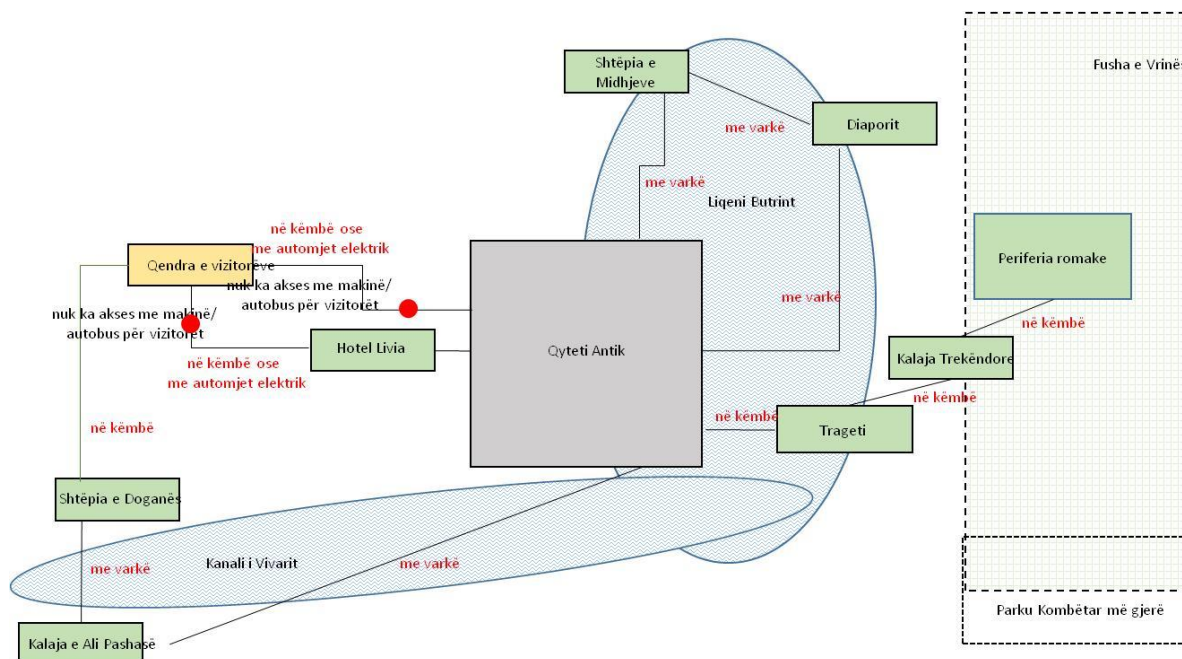

Figura 13: Mundësitë që paraqiten në mbarë sitin dhe itineraret e transportit

6.2.3 Akomodimi i stafit, strukturat në hyrje dhe rrethimi i sitit

Duhet të merret në shqyrtim akses i sitit, duke përfshirë hyrjen kryesore të sitit dhe gardhin ekzistues rrethues, që duhet të përmirësohen me një skemë të re sinjalizuese sipas markës së Butrintit, që do të krijohet.

Akomodimi aktual i stafit të sitit në hyrje është tërësisht i papërshtatshëm. Nuk ka hapësirë mjaftueshëm për të punuar, akses i internetit nuk është i mirë dhe nuk ka salla takimesh, nuk ka hapësirë për magazinimin e pajisjeve dhe as akses direkt në tualete. Këto shqetësime duhet të adresohen si prioritete, për të mirën e stafit dhe sitit në tërësi.

Një shtesë e ambientit ekzistues të biletarisë në hyrje të sitit, me një sipërfaqe dhe vëllim sa struktura aktuale (pra do të krijohet një sipërfaqe totale prej rreth 175 m² SBB), do të ofronte një sipërfaqe të bollshme, për stafin bashkë me një kuzhinë të vogël dhe tualet. Nëse ndërtohet me materialet e duhura dhe çati të ngritur, ndërhyrja që do bëhet do të ketë ndikim minimal në arkeologji²².

Kjo do të kontribuonte shumë në mirëqenien e stafit dhe në punën e tyre në të ardhmen. Një arsye më shumë është se, deri në realizimin e punimeve të Fazës 2 për qendrën e re të vizitorëve (shihni më lart), ajo do të jetë zyrë parësore për sitin.

Rekomandohet që planimetria e sigurisë/rrethimit të jenë në përputhje me atë të vjetrën, sa mund të jetë e mundur, me qëllim shmangien e shqetësimeve të mundshme arkeologjike. Elementet e rrethimit prej betoni të periudhës komuniste duhet të ruhen për qëllime interpretimi dhe historie.

²² Kërkimet tregojnë se kjo zonë është kënetore dhe përbëhet nga material pas gërmimit të Ugolinit në vitet 1920 dhe 1930. Ndërkohë që nevojitet dhe rekomandohet të bëhet kujdes, nëpërmjet vëzhgimit arkeologjik, është arritur në përfundimin që kjo ndërhyrje në sit është plotësisht e përshtatshme.

6.2.4 Interpretimi i ri në Kalanë Veneciane

Propozimet e mëparshme për qendrën e re të vizitorëve përfshinin ambiente për një ekspozite dhe muze të ri, si pjesë e shërbimit të orientimit të vizitorëve në sit. Kjo përfshinte riekspozimin e artefakteve që tani janë të ekspozuara në Kalanë Veneciane bashkë me materiale të tjera që ruhen në Universitetin e Tiranës dhe gjetkë.

Duke qenë se momentalisht kjo nuk është e mundur (të paktën për Fazën 1 të qendrës së propozuar të vizitorëve), tanimë propozohet që Kalaja Veneciane dhe rrethinat e saj t'i nënshtrohen një projekti konservimi (të strukturës) bashkë me riekspozimin e artefakteve, për të shërbyer si muzeu kryesor i sitit për referencë dhe të dhëna.

Kjo mbështetet nga dëshmi historike të besueshme, si përdorimi i ndërtesave nga Ugolini në vitet 1930, dhe e mira do të ishte që të pasonte turet me udhërrëfyes.

Siti gjithashtu ofron pamje spektakolare të Kanalit t; Vivarit, sitit t; kolonisë romake në fushën e Vrinës, të fshatrave përreth dhe peizazhit të tyre historik. Akropoli ofron tualete (për t'u freskuar) dhe një lokal të vogël, aktualisht i menaxhuar privatisht.

Ndaj, rekomandohet që muzeu ekzistues në Kalanë Veneciane të rinovohet dhe të riekspozohen artefaktet.

Si në sit ashtu edhe gjetkë, ka një sërë materialesh për konkurse ndërkombëtare, me qëllim transmetimin e historinë e sitit nëpërmjet artefakteve dhe dëshmime të tjera të lidhura me të.

Sugjerohet që të ndiqen qasje të reja lidhur me interpretimin, dhe ka shumë shembuj të praktikave më të mira, që përbëjnë bazën për hartimin e një plani të detajuar interpretimi, që mbulon si vlerat kulturore ashtu edhe ato natyrore të Parkut Kombëtar²³.

6.2.5 Interpretim i ri i Fortesës Trekëndore

Fortesa Trekëndore është një nga objektet historike më të dukshme dhe më madhështore të Butrintit, e cila aktualisht nuk është e hapur për publikun, dhe rrjedhimisht nuk ka shumë interpretime.

Fortesa është vendi ideal për të interpretuar rolin e venecianëve në Butrint (bashkë me të edhe arkeologjinë pas-klasike), ku, për ta vizituar udhëtohet me lundër përmes Kanalit të Vivarit.

Vetë Kalaja ka nevojë për konservim dhe këto punime janë përfshirë në ndërhyrjet e rekomanduara në Planin e Konservimit, në përmbajtje të Shtojcës C. Kalaja ka një oborr të brendshëm mjaft të madh për komunitetin dhe kryerjen e veprimtarive të tjera, disa prej të cilave zhvillohen momentalisht (për shembull, gjatë kohës së vjeljes).

6.2.6 Lundra

Lundra ekzistuese që transporton mjete dhe njerëz përgjatë Kanalit të Vivarit, pranë hyrjes së Parkut, operohet nga privati. Ai është mjete që ofron akses të drejtpërdrejt midis fshatrave të Fushës së Vrinës dhe Ksamilit. Për më tepër, lundra është mjete i vetëm i aksesit për stafin e menaxhimit dhe vizitorët për në Fortesën Trekëndore dhe në mbarë Parkun Kombëtar.

²³ Shembujt e praktikave më të mira të interpretimit të trashëgimisë natyrore dhe kulturore përfshijnë, STB - Muri i Hadrianit, që është një nga atraksionet turistike më të mëdha në Britani.

Vetë lundra nuk i përmbush standardet kombëtare të shëndetit dhe sigurisë, ndaj, tashmë, nevojitet një zgjidhje afatgjatë për kalimin e sigurt dhe efikas në Kanalin e Vivarit. Lundra dhe rruga lidhëse duhet t'i nënshtrohen një studimi zyrtar për transportin dhe menaxhimin e trafikut, për të mbështetur politikat e menaxhimit lidhur me aksesin midis qendrës së propozuar të vizitorëve, hyrjes në sit dhe në mbarë Parkun Kombëtar.

6.2.7 Shtëpia e Doganës

Kompleksi i ndërtesave brenda dhe rreth Shtëpisë së Doganës (Figura 3), në brigjet e Kanalit të Vivarit, përballë kalasë së Ali Pashës, tregon elemente të shkëlqyer të arkitekturës mbrojtëse të periudhës Komuniste, duke nisur nga platformat e artilerive deri te bunkerët e vegjël. Shtëpia e Doganës, ndërtuar mbi themelet e një vile romake buzë detit, ofron pamje spektakolare nga Kanali i Vivarit, Gjiri i Butrintit dhe Deti Jon.

Jo më larg se 1.5 km nga qendra e propozuar e vizitorëve, që mund të aksesohet nga automjete 4x4, siti mund të shndërrohet për akomodim hoteli. Mund të jetë propozim interesant, për nga pikëpamja e vendit dhe domethënies së tij.

6.2.8 Interpretimi i ri i sitit

Zbatimi i programit të zhvillimit paraqet mundësinë për të rishikuar interpretimin ekzistues të sitit tërën tërësi.

Kjo mund të bëhet ose nëpërmjet angazhimit të rojtarëve të trajnuar dhe/ose nëpërmjet përdorimit të teknologjisë moderne. Përdorimi i mjeteve teknologjike është më i pëlqyer, dhe në këtë kuadër duhet të ndërmerret një studim i veçantë për të mbikëqyrur interpretimin e sitit me anë të mjeteve digjitale, mbase nëpërmjet platformave në telefona inteligjentë, në gjuhë të ndryshme.²⁴

Studimi duhet të kryhet përpara hapjes së qendrës së re të vizitorëve (Faza 1 në Vitin 2) si pjesë e periudhës së tranzicionit, për një ofertë më të gjerë interpretimi, që do të fillojë me t'u hapur qendra e re e vizitorëve. Cilado metodë të zgjidhet, duhet të jetë e matur dhe e kthyeshme, si dhe t'i shtojë vlera sistemit ekzistues informues me panele interpretative, që përdoren aktualisht.

6.2.9 Varkat e pasagjerëve, platformat lundruese dhe skelat

Mënyra nëpërmjet së cilës qendra e vizitorëve do të mundësojë menaxhimin e vizitave në sit, krijon një sërë mundësish për vendasit dhe komunitetet e tyre për të përfituar me anë të shërbimit të transportit.

Dy mënyra kryesore janë të disponueshme: përdorimi i autobusëve ekologjikë drejt dhe nga qendra e re e vizitorëve në portën e hyrjes; dhe përdorimi i varkave elektrike nga disa pikënisje në Zonën A3 drejt vendeve më të largëta në liqenin e Butrintit, si Diaporiti.

Infrastruktura e nevojshme për të dyja veprimtaritë do të sigurohet nga Fondacioni i Ri, pasi nuk mund të priten investime të tilla nga vendasit. Nga ana tjetër, të gjithë operatorët e shërbimit të transportit (tokësor dhe ujor) do të duhet të licencohen, t'u nënshtrohen inspektimeve të rregullta dhe do t'u kërkohet të promovojnë "markën Butrinti", për t'u dalluar si operatorë të besueshëm.

²⁴Shembujt e praktikave më të mira përfshijnë Aplikacionin "The Convict Road", që i tregon përdoruesit historinë e Sitit të Trashëgimisë Botërore "Old Great North Road", në Uellsin e Ri Jugor, Australi.

Infrastruktura e nevojshme për këto veprimtari duhet të fillojë në një fazë të hershme, pasi realizimi i tyre kërkon pak kohë, veçanërisht për sa iu përket çështjeve të Planifikimit dhe aksesit.

6.2.10 Shtigjet e ecjes në natyrë, shtegkalimet dhe sinjalet

Fondacioni Butrinti, së bashku me administratën e Parkut Kombëtar të Butrintit, identifikuan dhe piketuan një sërë shtigjesh për ecje në natyrë në mbarë Parkun Kombëtar. Këto shtigje, që përshkruhen në *Udhërrëfyesin e Mjedisit dhe Shtigjeve të Ecjes*, botuar në vitin 2004, fillimisht përbënin rrugëkalimi për shëtitësit dhe vrotuesit e zogjve, por fatkeqësisht nuk mirëmbaheshin dhe tanimë nuk mund të përdoren, pasi janë mbuluar nga bimësia.

Këto shtigje duhet të rigurmohen krahas shtigjeve të reja, si ajo që lidh qendrën e re të vizitorëve me Shtëpinë e Doganës dhe Liqenin Alinura. Duhet të vendosen sinjale dhe tabela interpretimi, si dhe në shtegkalim të disa zonave, për të mundësuar akses në terrene të vështira dhe për të mbrojtur mjediset e cenueshme²⁵.

Shtigjet e ecjes në natyrës, që paraqesin karakteristikat kyçe të peizazhit dhe hartëzohen në planin dixhital të sitit, shoqëruar këtij PMI, janë si vijon:

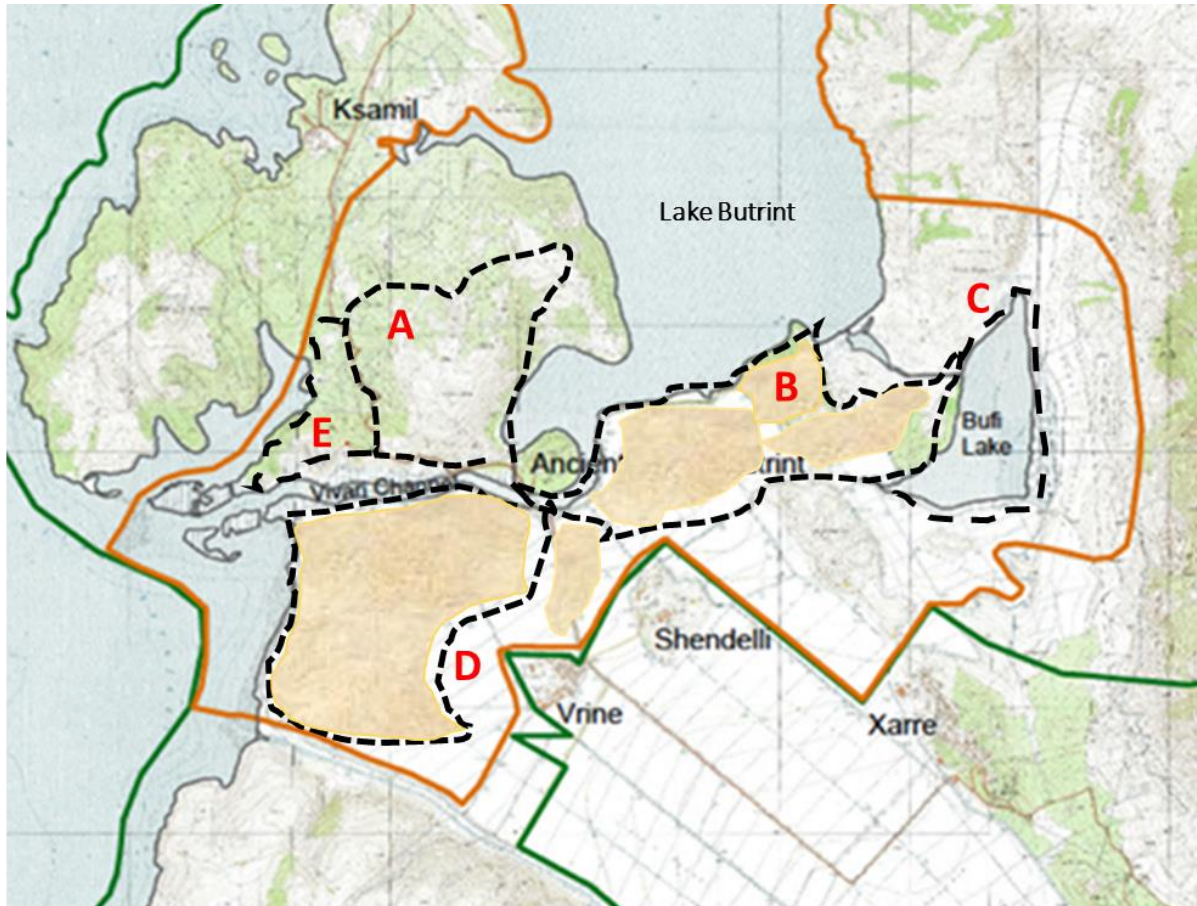
- Shtegu i malit të Sotirës – (7 km, 2.5 orë)
- Shtegu i Kalivos – (9 km, 3 orë)
- Shtegu i liqenit të Bufit – (7 km, 2.5 orë)
- Shtegu i Gjirit të Butrintit – (10 km, 3 orë)
- Shtegu i Liqenit të Alinurës – (5 km, 2 orë)

Për qëllime ilustrimi, në hartën e mëposhtme të tregohen vetëm këto shtigje:

²⁵ Shembujt e praktikave më të mira të infrastrukturës që mundësojnë aksesin në terren të vështirë dhe peizazhe të cenueshme, përfshijnë Parkun Kombëtar Everglades, Parkun Kombëtar të Floridas dhe Parkun Kombëtar Yosemite, të dyja në SHBA.

Rekomandohen këto ndërhyrje, pasi:

- Janë ndërhyrje të lehta, që respektojnë dhe përmirësojnë identitetin e vendit
- Mund të realizohen relativisht lehtë dhe shpejt, si dhe brenda buxheteve aktuale
- Nuk kërkojnë kapacitet të jashtëzakonshëm për zbatimin e tyre.

Tokë e rrezikuar nga përmybtjet sezonale

Hartëzimi i shtigjeve:

A Mali i Sotirës

B Kalivo

C Liqeni i Buftit

D Gjiri i Butrintit

E Liqeni Alinura

Figura 14: Shtigje të mundshme për shëtitje

6.3 Potenciali edukativ dhe rekreacional i Parkut Kombëtar

Butrinti është ndër sitet më të rëndësishme në Shqipëri edhe për kërkimin shkencor në një sërë disiplinash, si historia, arkeologjia, shkencat e natyrës, etj. Që prej viteve 1960, siti është përdorur si objekt për kërkime nga institucione të ndryshme akademike dhe kërkimore, si Akademia e Shkencave, Universiteti i Tiranës (Fakulteti i Shkencave të Natyrës, Muzeu i Shkencave të Natyrës, Kopshti Botanik, Fakulteti i Historisë dhe Filologjisë, dhe Fakulteti i Gjeografisë), Universitetit Politeknik i Tiranës (Fakulteti i Gjeologjisë), si dhe Universiteti Bujqësor i Tiranës. Ekskursionet shkollore (shkolla 9-vjeçare dhe të mesme) të organizuara për në Butrint janë të shpeshta, dhe ofrojnë mundësi që nxënësit mësojnë rreth historisë, arkeologjisë dhe peizazhit kulturor të zonës.

Aktualisht, për vizitorët e rinj nuk ofrohet asnjë program specifik dhe nuk ka asnjë staf të dedikuar për edukimin, ndonëse në të shkuarën janë bërë përpjekje për të ngritur një sistem të përshtatshëm edukues:

“Në vitin 2005 Fondacioni Butrinti caktoi një specialist komuniteti, që përfshinte dhe aspektin e edukimit. Kjo iniciativë zgjati vetëm 2-3 vjet dhe nuk u bë pjesë e stafit t; parkut (...) U zhvilluan paketa për shkollat fillore, që synonin edukimin e fëmijëve për historinë kulturore dhe natyrore të Butrintit. Për disa vjet, u organizuan vizita të shpeshta në Butrint nga shkolla të ndryshme nga zonat përreth. Në vitin 2007, Fondacioni Butrinti botoi librin “Mirë se vini në Butrint” në shërbim të nxënësve të shkollës fillore. Ky libër synonte t’i stimulonte fëmijët ta vizitonin Parkun Kombëtar të Butrintit, për të organizuar veprimtari të ndryshme, si: formimi i mozaikëve, prodhimi i veshjeve të lashta, imitimi i perandorëve romakë, krijimi i maskave, si dhe aktivitete të tjera informuese dhe argëtuese për fëmijë. Nga viti 2007 deri në vitin 2009, libri ofrohej falas në shkollat fillore, sidomos në fshatin e Ksamilit²⁶.”

Gjatë periudhës 2000 - 2012, u ngrit Shkolla e Trajnimit Butrint, për t’iu ofruar studentëve trajnime teorike dhe praktike për një sërë temash, duke përfshirë teknikat bazë të vrojtimit dhe gërmimit, sistemet e interpretimit statigrafik, skicimin arkeologjik, trajtimin dhe dokumentimin e artefakteve arkeologjike, etj. Krahas kësaj, ofrohej një prezantim për konservimin, restaurimin dhe turizmin. Shkolla finançohej nga Instituti Packard Humanities. Vlerësohet se:

“Rreth 40% e arkeologëve të rinj shqiptarë, që punojnë në nivel ministror ose në strukturat e Parkut Kombëtar, institute, organe vendase ose OJF, e kanë filluar karrierën në Butrint”²⁷.

Në këto trajnime, shkolla angazhoi edhe banorët e Shën Delit si mënyrë për të rritur ndërgjegjësimin dhe vlerësimin e rëndësishëm të Butrintit.

Bashkëpunimi me universitetet e huaja ka përfshirë edhe institucione, si: Universiteti Amerikan i Romës, Kolegji Utica i Nju Jorkut, dhe Notre Dame, Indiana. Në të gjitha këto partneritete, Parku Kombëtar i Butrintit gjithnjë ka luajtur rol dytësor dhe nuk ka arritur të shfrytëzojë plotësisht përfitimet e mundshme afatgjatë të kësaj marrëdhënieje.

26 Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit 2013 – 2020, projektraporti i parë – edukimi dhe zhvillimi i komunitetit, Valbona Hysa - Smirald Kola, shtator 2012, f. 4

27 Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit 2013 – 2020, projektraporti i parë – edukimi dhe zhvillimi i komunitetit, Valbona Hysa - Smirald Kola, shtator 2012, f. 6

6.4 Rekomandimet për menaxhimin

6.4.1 Edukimi

- Grupi Kërkimor i Butrintit dhe AKZM kanë përcaktuar dhe zbatojnë kushtet për kërkimin shkencor, inventarin dhe monitorimin mjedisor
- Kërkimi shkencor në fushën e trashëgimisë kulturore materiale dhe inventarizimi e monitorimi i vlerave të përcaktuara nga Grupi Kërkimor i Butrintit, Ministria e Kulturës, Instituti i Monumenteve të Kulturës dhe Instituti i Arkeologjisë.
- Hapësira trajnimi dhe kërkimi për studiuesit dhe anëtarët e komunitetit
- Hapësira të përshtatura për grupet shkollore dhe përfshirja e pjesëtarëve të komuniteteve vendase
- Arkivimi në terren (dhe bazë të dhënash dixhitale përfundimtare) i raporteve shkencore, dokumentacionit dhe fotografive ekzistuese dhe të ardhshme të pasurive të luajtshme dhe të paluajtshme të Parkut Kombëtar
- Fushata informuese të shpeshta dhe një program mjedisor i përhershëm, me qëllim që të gjitha komunitetet brenda dhe jashtë Parkut të vlerësojnë plotësisht dhe të veprojnë për të ruajtur rëndësinë mjedisore të Butrintit
- Një kalendar vjetor i vizitave shkollore, si nga rajoni ashtu edhe nga e gjithë Shqipëria. Duke qenë nuk janë të detyrueshme në kurrikulën arsimore kombëtare, këto vizita nuk financohen nga shkollat, ndaj është e vështirë të planifikohen dhe të organizohen vetëm nga mësuesit dhe/ose prindërit. Parku Kombëtar mund të ofrojë financime për t'i nxitur këto vizita, të paktën për shkollat 9-vjeçare dhe të mesme në bashkitë e Sarandës, Finiqit dhe Konispolit
- Një strategji zhvillimi e qartë për promovimin/edukimin
- Oferta edukuese duhet të përfshijë tema, si: arkeologjia, arkitektura, arti, biologjia, gjeografia, letërsia dhe historia, etj., me mbështetjen e një staf të specializuar (fillimisht një anëtar stafi) dhe komunitetit vendas, në shërbim të vizitorëve (nëpërmjet materialeve, udhëzuesve specifikë, takimeve me profesionistë, etj.). Mjedisi si burim i rëndësishëm edukues duhet të konsiderohet si prioritet
- Zhvillimi i kurseve të trajnimit për studentë dhe profesionistë të rinj, për të cilët tregu i mundshëm është ai ndërkombëtar. Kjo do të ndihmonte edhe me fluksin e vizitorëve gjatë sezoneve të caktuara, pasi këto programe mund të zhvillohen jashtë sezonit të verës.

Burimet natyrore e kulturore dhe komunitetet që jetojnë përgjatë kufijve të Parkut Kombëtar përfaqësojnë një potencial të madh për diversifikimin e ofertës së rekreacionit për vizitorët. Aktivitete turistike që shfrytëzojnë natyrën, si vrojtimi i zogjve, janë të disponueshme, por mbeten të kufizuara. Aktivitete të mundshme argëtuese që mbështeten në burimet vendase njerëzore dhe natyrore të nënshfrytëzuara, duhet të përfshijnë:

6.4.2 Aktivitete dhe organizime të ndryshme në natyrë

- Ture me udhërrëfyes përgjatë Parkut Kombëtar, sipas interesit dhe grupmoshave të ndryshme
- Shtigje për ecje në natyrë përgjatë Parkut Kombëtar, sipas interesit dhe grupmoshave të ndryshme
- Shtigje për çiklizëm për përdorim rekreacional/çlodhës
- Konkurse sportive ndërkombëtare, në disiplinë, si: vrap në natyrë, sërf me vela, etj., që janë gjerësisht të pëlqyeshme
- Peshkimi për sport
- Lundrim i orientuar dhe/ose i lirë rreth lagunës
- Veprimtari për vrojtimin e zogjve dhe infrastruktura përkatëse, veçanërisht në perëndim të Fushës së Vrinës.

6.4.3 Aktivitete kulturore vendase

- Ture gastronomie në fshatrat përreth, duke prezantuar prodhimet dhe kuzhinën vendase
- Dyqane shitjesh me pakicë për fermerët, artizanët dhe bizneset familjare vendase
- Hapja e një qendre për agroekonominë vendase, me panaire për promovimin e produkteve vendase
- Ture dhe workshop-e, që kombinojnë vjeljen dhe degustimin e frutave (mandarinat në Xarrë, etj.).
- Ture dhe workshop-e, që kombinojnë vjeljen dhe testimin e bimëve mjekësore vendase
- Ekspozita dhe evenimente festive për kostumet dhe këngët popullore vendase, etj.
- Akomodimi i turistëve në bujtina/familje vendase.

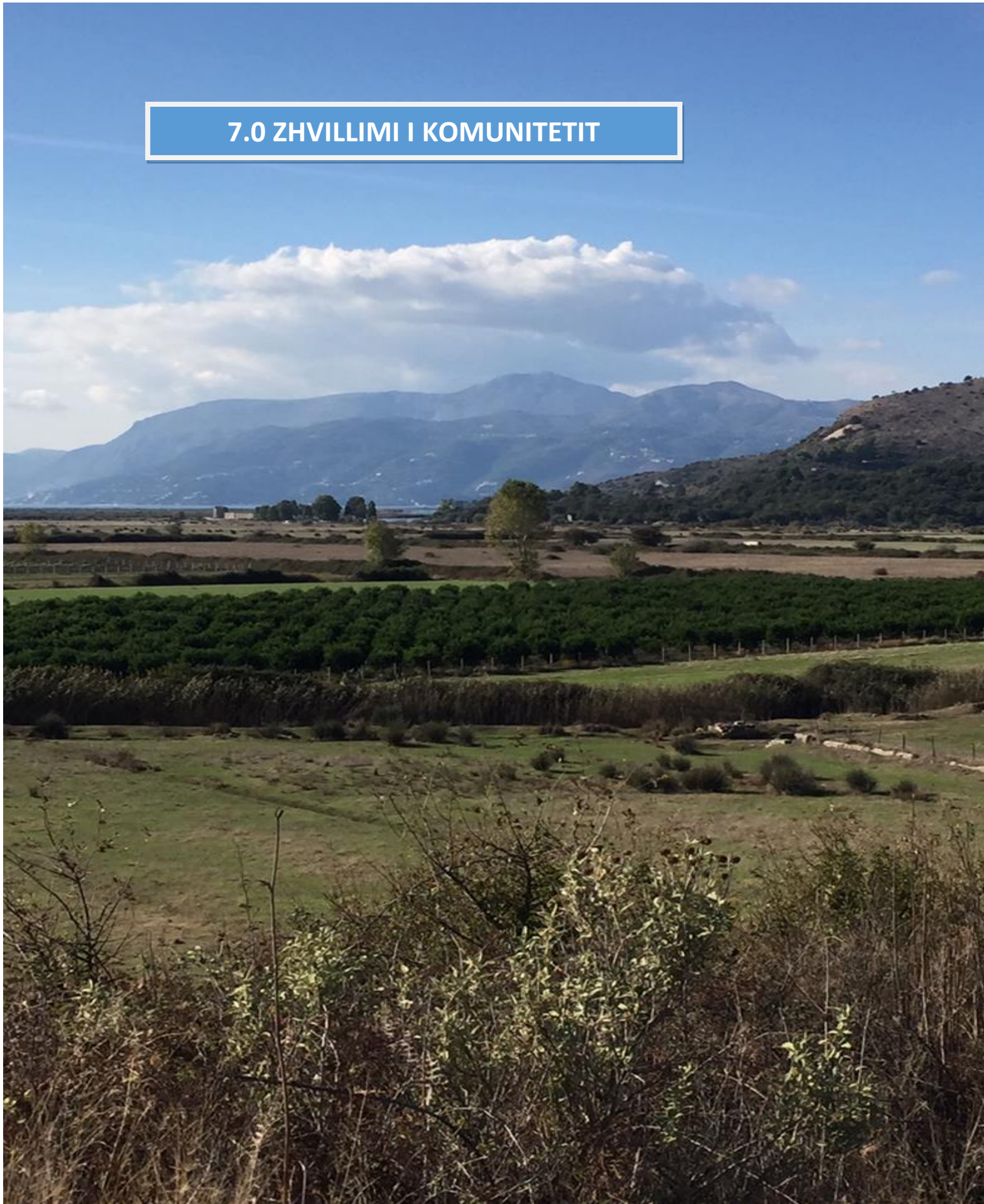
6.4.4 Turizëm me interes të veçantë

- Dimër dhe pranverë: vrojtimi i zogjve
- Pranverë dhe vjeshtë: ture për të parë florën
- Vjeshtë, dimër dhe pranverë: shëtitje me udhërrëfyes për të parë mjedisin dhe arkeologjinë, shkolla verore arkeologjike, shkolla verore mjedisore.

6.4.5 Aktivitete sezonale dhe aktivitete të tjera

- Ditët e Hapura në Butrint;
- Panairi Bujqësor dhe të ngjashme;
- Programe leksionesh

7.0 ZHVILLIMI I KOMUNITETIT

7.0 ZHVILLIMI I KOMUNITETIT

‘Nuk mjafton më veç përpjekja për një bashkëjetesë harmonike. Të gjitha palët duhet të kenë një qëllim dhe të jenë proaktive në përcaktimin e interesave të tyre të përbashkëta dhe në hartimin e strategjive më bashkëpunuese, që kontribuojnë te qëndrueshmëria dhe konservimi afatgjatë’.

Ky citat i marrë nga Shërbimi i Parqeve Kombëtare në Shtetet e Bashkuara përmbledh qëllimin e identifikimit dhe prioritizimit të nevojave të Parkut Kombëtar dhe banorëve të komuniteteve vendase në zonat përreth.

7.1 Konteksti socio-ekonomik

Parku Kombëtar i Butrintit është nën juridiksionin administrativ të tri bashkive: Konispol, Finiq dhe Sarandë, ku brenda këtij territori ka një numër vendbanimesh pranë kufirit të Parkut:

- Vrinë, Shën Deli, Xarë dhe Mursi – Bashkia Konispol
- Fanar/Dritas, Pllaka dhe Qenurjo/Vurg i ri – Bashkia Finiq
- Manastir dhe qyteti i Ksamilit – Bashkia Sarandë.

Sipas përllogaritjeve të përgjithshme, popullsia totale vendase arrin deri në 10,000 banorë.

Demografia - Në vitet 1990, për shkak të rënies ekonomike, nivelit të ulët të punësimit dhe mungesës së arsimit dhe kujdesit shëndetësor, shumë familje dhe të rinj u larguan nga vendi (më së shumti drejt Italisë dhe Greqisë) ose u zhvendosën drejt qendrave urbane, si Gjirokastra apo Tirana. Vitet e fundit, emigrantët, të cilët luajtën një rol kyç në mbështetjen financiare të familjeve dhe të afërmeve të tyre që nuk emigruan, janë kthyer në këtë zonë, sidomos pas krizës ekonomike në Greqi.

Arsimi – Sipas përllogaritjeve, 1% e popullsisë së kësaj zone ka mbaruar vetëm arsimin fillor, 46% arsimin 8-vjeçar, 45% arsimin e mesëm (diplomë e shkollës së mesme) dhe 8% kanë diplomë universitare²⁸.

Punësimi – Përqindja e papunësisë në qytezën e Ksamilit është 53.2% (përqindja e papunësisë së të rinjve: 62.7%). Rënia e numrit të plantacioneve të agrumeve, të trashëguara që nga periudha e komunizmit, kontribuoi në reduktimin e mundësive për punësim. Aktualisht, sektori i vetëm si burim të ardhurash për shumë banorë mbetet turizmi sezonal²⁹ ose tregu i zi.

Në Vrinë, Shën Deli, Xarrë, Mursi, përqindja e papunësisë është 54.7% (përqindja e papunësisë së të rinjve: 72.5 %). Gjithashtu, nga kjo zonë një numër i konsiderueshëm banorësh shkojnë në Greqi si punëtorë sezonalë³⁰.

Bujqësia - Kultivimi i agrumeve vazhdon të jetë shtylla e ekonomisë vendase. Megjithatë, sistemi i ujitjes dhe kullimit në zonë ka degraduar konsiderueshëm që prej viteve 1990, dhe aktualisht nuk mirëmbahet, ku shihet edhe fragmentarizmi i pronësisë së tokës.

Xarra renditet ndër të parat në tablonë shqiptare me ferma të fragmentuara dhe të drejtuara individualisht, pasi ajo ka një kooperativë private që prodhon mesatarisht 16,000 ton mandarina në vit nga rreth 500 hektarë tokë. Me çmimin aktual, prej 0.33 euro/kg, kooperativa arrin shifrën prej 6 milionë euro. Numri i fermerëve që kanë bashkuar forcat në Xarrë është rritur ndjeshëm, që prej themelimit të kooperativës në vitin 1995. Kooperativa tanimë ka 400 të punësuar, 250 prej të cilëve nuk vijnë nga zonat përreth.

²⁸ “Plani i Menaxhimit të Parkut Kombëtar të Butrintit”, Shoqata Shqiptare për Mbrojtjen e Shpendëve dhe Gjitarëve-SHMSHGJ, Draft i Rishikuar më shtator 2009

²⁹ Plani i Përgjithshëm Vendor, Bashkia Sarandë

³⁰ Plani i Përgjithshëm Vendor, Bashkia Konispol

Peshkimi dhe kultivimi i midhjeve - Sipas përlllogaritjeve, në Liqenin e Butrintit ndodhen aktualisht 70 vaska për kultivimin e midhjes, 50 prej të cilave shfrytëzohen nga rreth 38 subjekte të licensuara, nëpërmjet kontratave të qiramarrjes. Kapaciteti aktual përlllogaritet të jetë rreth 500 – 1,000 ton në vit. Kultivimi i midhjeve ka filluar herët, që prej viteve 1980, me prodhim vjetor nga 2,000 ton deri 5,000 ton, që është sasia maksimale e arritur në vitin 1989, kur 70% e prodhimit eksportohej. Prodhimi ra në mënyrë drastike në vitet 1990, për shkak të përhapjes së kolerës dhe ndalimit të eksportit të midhjeve për në Bashkimin Evropian (BE). Eksporti i midhjeve është ende i ndaluar. Për këtë arsye, BE-ja financoi ndërtimin e një impianti për pastrimin e midhjeve në zonën e Manastirit, në pikën më veriore të aksesit për në Parkun Kombëtar.

Akuakultura detare në këtë zonë është rritur ndjeshëm vitet e fundit, veçanërisht përgjatë vijës bregdetare midis Ksamilit dhe Kepit të Stillos, me dymbëdhjetë subjekte të licensuara, që merren me kultivimin e krapit dhe levrekut (marinë-kultura në kosha). Sipas përlllogaritjeve, Liqeni i Butrintit ka një kapacitet prej 120 ton peshq në vit.

Blegtoria - Delet, dhinë dhe gjedhët kullosin pothuajse në të gjithë territorin e Parkut Kombëtar, madje edhe brenda zonave qendrore (A1 dhe A2). Në këtë zonë, ka edhe një numër të vogël subjektesh që merren me përpunimin e produkteve të qumështit, dhe thertore.

Bimët mjekësore - Megjithëse Parku ofron potencial të madh për grumbullimin dhe kultivimin e bimëve mjekësore, në këtë aktivitet angazhohen vetëm disa familje vendase.

Ndërtimi - Kërcënimet ndaj mjedisit dhe diversitetit ekologjik të kompleksit ligatinor janë reale, si pasojë e ndërtimeve të pakontrolluara në fshatrat përreth. Norma në rritje e ndërtimeve ka çuar në zhvillimin kaotik të zonave urbane, veçanërisht në Ksamil, popullsia e të cilit është dhjetëfishuar që prej viteve 1990, gjë që ka çuar drejtpërsëdrejti në degradimin e mjedisit, brenda dhe rreth Parkut Kombëtar.

Të drejtat e përdorimit të tokës - Të drejtat e përdorimit të tokës janë të ndryshme në zona të ndryshme të Parkut Kombëtar. Zona kryesore bujqësore shtrihet nga lindja në verilindje të Parkut (ish komuna Aliko), ku përveç disa fermerëve që gëzojnë vetëm të drejtat e përdorimit mbi tokë, shumica e tyre janë pronarë të tokës. Në Xarrë, tokat janë pjesërisht në pronësi private, ndërsa në Vrinë vendasit ende nuk disponojnë tituj pronësie.

Situata në Ksamil është edhe më e ndërlikuar, për shkak të ndërtimeve informale (të palegalizuara), urbanizimit të pakontrolluar dhe interesave financiare, shoqëruar edhe me faktin që qyteza është shpallur si zonë prioritare për zhvillimin turistik, që prej vitit 1993.

7.1.1 Komunitetet brenda Parkut Kombëtar

Komunitetet që jetojnë në fshatrat: Ksamil, Manastir, Fanar/Dritas, Pllakë dhe Qenurjo/Vurg i Ri, Vrinë dhe Shën Deli, Xarrë dhe Mursi kanë lidhje të drejtpërdrejta me Parkun Kombëtar të Butrintit. Ato jetojnë dhe punojnë brenda Parkut dhe zonave përreth, interesat e të cilëve ndikojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë burimet dhe vlerat e Parkut Kombëtar. Aspektet më të rëndësishme midis komuniteteve dhe përdorimit të Parkut Kombëtar janë:

Çështjet e përdorimit të paligjshme dhe e pronësisë së tokës - Banorët vendas janë përdorues të një pjese të fushave të Vrinës dhe Vurgut, Liqenit të Butrintit dhe Liqenit të Bufit, Kanalit të Vivarit dhe gjirit detar të Butrintit dhe zonës bregdetare. Aktivitetet bujqësore dhe ato të peshkimit janë ato që bien ndjeshëm ndesh me interesat e Parkut Kombëtar. Këto aktivitete e kanë ndryshuar ekuilibrin e brishtë ekologjik të të gjithë zonës.

Angazhimi i komunitetit - Niveli i ulët i ndërgjegjësimit të stafit të Sitit dhe ekipi prej pak vetash e kanë kufizuar potencialin e Parkut Kombëtar për të depërtuar te komunitetet vendase, me qëllimin e promovimit të aktiviteteve për gjenerimin e të ardhurave, duke i përdorur burimet e zonës në mënyrë të qëndrueshme. Aktualisht, Parku Kombëtar i Butrintit nuk i ka kapacitetet dhe kompetencat për hartimin dhe zbatimin e një strategjie të qëndrueshme për zhvillimin e komunitetit.

Ndërgjegjësimi i ulët i vendasve për qëllimet dhe funksionet e Parkut Kombëtar - Banorët vendas nuk i kanë fort të qarta rregulloret dhe qëllimin e Parkut Kombëtar. Përgjegjësia e niveleve të ndryshme për sitin, mungesa e fushatave informuese dhe mungesa e ndërveprimit të rregullt me komunitetin, kanë bërë që banorët vendas ta perceptojnë Parkun Kombëtar si pengesë ndaj aktiviteteve të tyre të përditshme.

Mungesa e ndërgjegjësimit të komunitetit - Megjithëse banorët e shumicës së fshatrave kanë të njëjtën kulturë dhe formim (me përjashtimin e atyre të Shën Delli, që janë zhvendosur nga veriu i Shqipërisë), dhe ndajnë të njëjtat shqetësime të mundshme, banorët vendas prirën që të mos bashkëpunojnë dhe të mos angazhohen në aktivitetet me bazë komunitare. Për më tepër, përzierja e popullsisë gjatë dekadave të fundit e ka penguar krijimin e identitetit të komunitetit, për shkak të imigrimit dhe lëvizjen në rritje të popullsisë. Aktualisht, banorët vendas nuk e perceptojnë vlerën dhe përfitimet nga angazhimi në shërbimet turistike të përmasave të vogla dhe/ose nga përdorimi i qëndrueshëm të burimeve natyrore.

Përdoruesit e tjerë të rëndësishëm të Parkut Kombëtar të Butrintit janë:

Shoqatat vendase të peshkimit

- Shoqatat e peshkimit të Sarandës dhe Butrintit
- Organizata e Menaxhimit të Peshkimit (OMP) "Fama"
- Organizata e Menaxhimit të Peshkimit (OMP) "Buka e Vivarit".

Barinjte - Megjithëse nuk janë të organizuar në grupe formale ose shoqata, ata janë ndër përdoruesit më të rëndësishëm të zonës, me ndikim kritik në konservimin dhe menaxhimin e pyllëzimit natyror dhe kullotat në territorin e Parkut.

Artizanët - "Shoqata e Artizanëve dhe Zejtarëve të Butrintit" është shoqata vendase e artizanëve që operon brenda Parkut Kombëtar të Butrintit. Ajo përfshin pjesëmarrës nga më shumë se 30 familje vendase, të cilat prodhojnë produkte artizanale dhe i shesin ato në Dyqanin e Artizanatit të Komunitetit, që gjendet afër hyrjes në sit. Sipas kryetarit të Shoqatës, tanimë është arritur një konsensus i përgjithshëm midis artizanëve që punojnë në Butrint, me propozim të Ministrisë së Kulturës, e cila vuri si kriter kryesor punimin artizanal të produkteve me tipare të traditës vendase. Gjithashtu, artizanët vendas po bashkëpunojnë me Shoqërinë Gjermane për Bashkëpunim Ndërkombëtar (GIZ) dhe Fondin Shqiptar të Zhvillimit (FSHZH).

Bizneset vendase - Në këtë zonë operon edhe një numër shoqëri private, të cilat kanë marrë leje për të ushtruar aktivitetet e peshkimit dhe akuakulturës në Liqenin e Butrintit, Liqenin e Bufit dhe ujërat detare, përgjatë bregut të gadishullit të Ksamilit dhe Kepit të Stillos.

7.2 Angazhimi i komunitetit

7.2.1 Mësimet e nxjerra

Një pengesë kryesore në suksesin e projektit të Fondacionit Butrinti ishte pikërisht mosangazhimi i komunitetit vendas. Teorikisht, qasja duhet të ndiqte mënyrën nga poshtë-lart, por praktikisht, interesat e autoriteteve qendrore ishin në kundërshti me opinionin vendas, duke marrë në konsideratë trashëgiminë burokratike të së shkuarës komuniste.

Gjatë zhvillimit të planit të parë të menaxhimit për Butrintin (2001-2005), u organizuan një sërë workshop-esh me pjesëmarrje të gjerë të palëve vendore të interesit. Palët e vërteta të interesit nuk ishin plotësisht të përfaqësuara dhe shqetësimet e tyre, të natyrës praktike dhe imediate, nuk u adresuan asnjëherë. Si rrjedhojë, ata nuk e patën mundësinë për të vjelë përfitimet praktike të ekzistencës së planit apo të vetë Parkut.

Kjo pikëpyetje mbetet kritike në zhvillimin e strategjive për të përballuar numrin në rritje të vizitorëve në Butrint. Vizitorët mund të nxiten që të vizitojnë mbarë territorin e Parkut vetëm me bashkëpunimin e komunitetit.

Pra, ndërveprimi më i mirë me komunitetin është thelbësore për suksesin e Fondacionit të Ri. Ai duhet të ofrojë zgjidhje për zonën dhe jo të krijojë probleme, sidomos ato probleme që janë të rrënjësura në këndvështrimin hierarkik të lidhjes midis organit menaxhues dhe komunitetit. Për këtë qëllim, duhet të arrihen kompromise, veçanërisht për të trajtuar shqetësime të ngjashme me ato të UNESCO-s dhe për të adresuar nevojat e konservimit të Zonës A3 dhe Parkut Kombëtar, si edhe ato të komunitetit vendas.

Gjithashtu, angazhimi proaktiv më efikas me komunitetet vendase është një aspekt, të cilit i duhet kushtuar më shumë rëndësi që në planin fillestar të menaxhimit, por edhe nga ana e stafit të Parkut, të cilët ishin vetë të patrajnuar për një rol të tillë. Një sërë mbledhjesh me stafin e parkut, dhe, në rastin më të mirë, me përfaqësues të institucioneve në Tiranë, të mbajtura në fshatrat përreth, do të kishin kontribuar në gjetjen e një rruge komunikimi.

Çështja e angazhimit të komunitetit shpesh lidhet ngushtësisht me interpretimin, trajnimin dhe edukimin. Puna me komunitetet është shpesh detyra më e vështirë, pasi kërkon shumë kohë, është delikate nga këndvështrimi politik, por është më e rëndësishme në kontekstin e menaxhimit të zonave të mbrojtura.

Suksesi afatgjatë për shumë zona të mbrojtura varet nga marrëdhëniet e mira dhe reciproke me komunitetet e tyre fqinje. Prandaj, një person nga ekipi i menaxhimit do të duhet të caktohet posaçërisht për Angazhimin e Komunitetit, për koordinimin dhe nxitjen e kësaj marrëdhënieje të vazhdueshme.

Me qëllim ruajtjen e sitit, komunitetet vendase duhet ta perceptojnë si pronë të tyre dhe ta njohin si të tillë. Statusi i një siti që mban titullin e një Vlere të Jashtëzakonshme Universale është një njohje e rëndësishme. Megjithatë, kjo njohje sjell edhe disavantazhe, duke e bërë sitin ekskluziv për komunitetin e ekspertëve të kërkimit/konservimit/komunitetit arkeologjik, që praktikisht përjashton komunitetin vendas.

Workshop-et, mbledhjet dhe intervistat, u mbajtën me përfaqësues të bashkive të Sarandës, Konispolit dhe Finiqit, kryeploqetë e fshatrave të Vrinës, Shën Delit, Xarës dhe Mursit, si dhe fokus grupe të tjera. Do të nevojiten edhe mbledhje të tjera në të ardhmen për t':

- Informuar ata për mundësitë dhe çështjet e mbartura lidhur me Parkun Kombëtar në termin afatmesëm dhe afatgjatë
- Nxitur të kuptuarit e nevojave dhe interesave të tyre
- Identifikuar rolet dhe përgjegjësitë përkatëse
- Vlerësuar kërkesat për ngritjen e kapaciteteve
- Planifikuar programet e nevojshme për edukimin dhe trajnimin.

7.2.2 Trajnimi

Është e kuptueshme se trajnimi i duhur intensiv i të gjithë stafit të parkut është më rëndësi parësore. Çështja më madhore e nxjerrë në pah që në vitet 1990 ishte mungesa e përvojës dhe proaktivitetit dhe mendësia e përbashkët e stafit të parkut. Ndonëse kjo mund të jetë një çështje sistematike, ajo duhet që të adresohet në të gjitha aspektet. Problemet nuk lindin vetëm gjatë vendimmarrjeve të rëndësishme, por ato janë të dukshme edhe në nivelet më të ulëta të hierarkisë vendimmarrëse, dhe simptomat e tyre mund të jenë shmangia e përgjegjësisë, dhe mbështetja tek autoriteti më i centralizuar.

Regjimi i duhur i trajnimit mund të ndikojë shumë në shmangien e pasivitetit, dhe të gjithë punonjësve të Fondacionit të Ri do t'iu kërkohet si kusht punësimi të qenit aktiv. Trajnimi teknik do të rrisë nivelin e besimit. Dhënia e përgjegjësisë për të marrë vendime, veçanërisht për alokimin e fondeve të projektit, i mbështetur nga një ekip i mirë menaxhimi, do të konsolidonte aftësinë për të kuptuar dhe për të vënë në lëvizje menaxhimin e duhur, sigurisht për ata që do të tregojnë vullnetin e duhur.

Një program mentorimi do të ishte një alternativ e mirë në vend të trajnimit bazë, gjë që vlen për periudhën e tranzicionit. Me anë të kontratave me afat të përcaktuar, specialistët e huaj është të ofrojnë përvojën e tyre dhe të mbikëqyrin. Rreziku, i cili duhet shmangur, është të krijojmë varësi nga kjo ndihmë, me përjashtim nëse struktura e menaxhimit do të ishte tërësisht shqiptare, puna e të cilëve do të bazohej në kontekstin vendas.

7.3 Qëndrueshmëria mjedisore

Komunitetet vendase janë elemente kyçe për qëndrueshmërinë mjedisore të Parkut Kombëtar dhe duhet të jenë pjesë integrale e menaxhimit të tij të suksesshëm. Kooperativa bujqësore në Fushën e Vrinës dhe peshkimi për qëllime tregtare në Liqenin e Butrintit dhe në Kanalin e Vivarit kanë ndikuar në formësimin e peizazhit gjatë shumë mijëvjeçarëve dhe duhet të merren parasysh në çdo plan menaxhimi për Parkun Kombëtar në tërësi.

Për më tepër, Zona Buferike dhe Parku Kombëtar janë thelbësorë për identitetin e Butrintit dhe Statusin e tij si Trashëgimi Botërore, dhe ndaj duhet gjetur një ekuilibër ndërmjet interesave të komuniteteve vendase dhe shtetit. Mjafton vetëm një vizitë e rastësishme në Butrint për të konstatuar se, ndonëse Zona A3 është e mirëmenaxhuar dhe e mirëmbajtur, ambienti përreth nuk është i pastër.

Kjo duhet të ndryshojë, në të kundërt, e ardhmja e Butrintit do të jetë ajo e një siti të pacenuar dhe të mirëmenaxhuar, por të izoluar dhe të rrethuar nga një peizazh i pakujdesur, i neglizhuar dhe i shkatërruar. Nëse përfundon kështu, numri i vizitorëve do të binte me kalimin e kohës. Të ardhurat do të uleshin, banorët vendas do ta humbisnin kureshtjen dhe interesin, stafi me përvojë do të vendoste të largohej, dhe vetë siti do të degradohej në planin afatgjatë.

Parku Kombëtar i Butrintit do të lulëzonte vetëm nëse njerëzit kujdesen, e respektojnë dhe synojnë më të mirën për të. Prandaj, nuk mund të ketë justifikime për fonde të pamjaftueshme për konservimin apo për mungesën e stafit e burimeve të tjera për ta realizuar këtë gjë.

Një mundësi është që të përfshihen banorët vendas dhe të motivohen duke fituar financiarisht nga një nismë për pastrimin e zonës, që do të zgjasë, për shembull 2-3 vjet. Në të gjithë territorin e Parkut Kombëtar, njerëzit duhet të shpërblehen për mbledhjen e mbetjeve plastike dhe mbetjeve të tjera jo organike dhe për largimin e tyre t'i dërgojnë ato në një pikë/a kryesore grumbulluese.

Shkollat duhet të nxiten që të përfshihen, komunitetet vendase dhe fshatrat mund të bëjnë një konkurs se kush mbledh më shumë mbetje plastike.

7.4 Rekomandime për menaxhimin

Çështjet e menaxhimit, të cilat lidhen me komunitetet që jetojnë brenda Parkut Kombëtar të Butrintit apo rreth tij, dhe zhvillimi i tyre social apo ekonomik paraqiten në mënyrë të përmbledhur si veprime specifike menaxhimi në Planin e Veprimit³¹:

7.4.1 Zhvillimi i komunitetit

Angazhimi i komuniteteve vendase dhe grupeve të interesit të Parkut në një strategji të unifikuar zhvillimi për komunitetet dhe në planin përkatës të veprimit.

7.4.2 Përfaqësimi vendor

Forcimi i përfaqësimit dhe përfshirjes efektive të bashkive dhe fshatrave në proceset e menaxhimit dhe vendimmarrjes.

³¹ Parku kombëtar Teide, në Spanjë, është interesant si rast studimor i praktikës më të mirë, për këto aspekte: aktivitetet menaxheriale që zbatojnë standardet mjedisore, pjesëmarrja e palëve vendase të interesit, programi edukativ dhe interpretues, apikulturë, dhe kontrollimi i përdorimit publik.

7.4.3 Koordinimi i palëve të interesit

Përmirësimi efektshmërisë së koordinimit me palët e interesit dhe forcimi i komunikimit me komunitetet rreth qëllimeve, strategjive, dhe pritshmërive reale, që lidhen me planet dhe projektet e zhvillimit.

- Zhvillimi i Strategjisë së Integruar për Zhvillimin e Komunitetit
- Caktimi i një pjesëtari të ekipit të menaxhimit për Angazhimin e Komunitetit, për koordinimin dhe nxitjen e kësaj marrëdhënieje të vazhdueshme.

7.4.4 Qëndrueshmëria

Promovimi i formave të qëndrueshme të turizmit me bazë komunitare dhe të bujqësisë, të cilat janë të ndjeshme ndaj mjedisit, të zbatueshme, nga pikëpamja ekonomike, dhe të drejta, nga pikëpamja sociale.

- Mirëmbajtja e Parkut Kombëtar dhe mbështetja e peshkimit tradicional të përmasave të vogla, kullotjes, aktiviteteve në pemëtore dhe ullishte, që dallohen në peizazhin e asaj zone dhe që përbëjnë një potencial madhor për zhvillimin e agroturizmit. Ato janë burime të pazëvendësueshme të ardhurash për banorët vendas, si në termin afatshkurtër, ashtu edhe në atë afatmesëm
- Forcimi i lidhjeve ekonomike, nëpërmjet punësimit të drejtpërdrejtë ose të tërthortë, midis banorëve vendas dhe aktiviteteve që lidhen me arkeologjinë dhe turizmin, brenda dhe rreth Zonës A3:
 - Punimet e mirëmbajtjes brenda parkut arkeologjik
 - Organizimi i aktiviteteve edukuese, interpretuese dhe udhërrëfyese
 - Prodhimi artizanal dhe/ose tregtimi i produkteve artizanale
 - Etiketimi i produkteve vendase (“Prodhuar në Butrint”), shërbime konsulence (marketing, etj.) për prodhuesit vendas artizanalë dhe prodhimeve natyrore në Parkun Kombëtar
- Krijimi i një shumëllojshmërie ofertash turistike brenda Parkut Kombëtar (duke mbështetur nismat e vrojtimit të zogjve dhe ecjes në natyrë dhe në shtigje, kultivimin e bimëve mjekësore, akomodimin në bujtinat e fshatrave)
- Mbështetja dhe nxitja e bashkëpunimit të artizanëve vendas të kooperativës me prodhimin e produkteve artizanalë të cilësisë së lartë dhe prodhimeve natyrore.

7.4.5 Kujdesi me burimet

Ofrimi i ndihmës komuniteteve vendase që të njohin, vlerësojnë dhe kujdesen për burimet e Parkut Kombëtar.

- Organizimi i fushatave të shpeshta informuese dhe i një programi të përhershëm për edukimin mjedisor, me qëllim forcimin e veçantisë së tij, dhe fuqizimi i pjesëtarëve të komuniteteve vendase në aspektin e administrimit të burimeve natyrore, që lidhen me mirëqenien e komunitetit
- Promovimi dhe mbështetja e veprimeve të përbashkëta periodike të banorëve vendas, ku përfshihet ndihma vullnetare për pastrimin dhe mirëmbajtjen e zonës, monitorimi, etj.
- Krijimi i një sistemi masash nxitëse dhe frenuese, për nxitjen e një sjelljeje më miqësore ndaj mjedisit.

7.4.6 Edukimi dhe të nxëniti

Përpjekja për ta bërë Parku Kombëtar një mjedis që mundëson të nxëniti dhe edukimin mjedisor, që ofron përvoja për të nxënë, të thelluara dhe të bazuara në realitet, për një shumëllojshmëri temash.

- Zhvillimi i një programi edukues të cilësisë së lartë, që përfshin lëndë të ndryshme, si: arkeologji, arkitekturë, art, biologji, gjeografi, letërsi dhe histori, etj. Ky program mund të

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

realizohet nga një staf i specializuar (fillimisht një person nga stafi) dhe përfshirja e vazhdueshme e komunitetit vendas dhe institucioneve kyçe partnere

- Në terren:
 - krijimi i hapësirave/ambienteve për kërkim dhe trajnim, për studiuesit dhe pjesëtarët e komunitetit
 - arkivimi (dhe bazën e të dhënave dixhitale) i raporteve shkencore ekzistuese dhe të ardhshme, dokumentacioneve, fotografive, etj., për asetet e prekshme dhe të paprekshme të PKB-së
 - krijimi i hapësirave të përshtatura (një sallë leksioni dhe hapësirë për aktivitete), për vizitat shkollore, që lidhen me aktivitete të komunitetit vendas
- Mbështetja te programet ekzistuese edukative, për të krijuar një kalendar vjetor për vizitat shkollore nga Saranda, Finiqi dhe Konispoli
- Ofrimi i kurseve trajnuese të specializuara me disa nivele në arkeologji dhe konservim (nga punëtorët e aftë deri te menaxherët dhe studiuesit). Gjithashtu, duhet krijuar një sistem për vendet e punës për praktikantët, për forcimin e përfshirjes së të rinjve të zonës dhe mundësitë e të nxënimit gjatë punës.

8.0 DREJTIMI DHE MENAXHIMI

8.0 DREJTIMI dhe MENAXHIMI

Drejtimi lidhet me strukturat, funksionet, proceset, dhe mënyrat organizative tradicionale ekzistuese, brenda kontekstit të një programi, siç e dikton mjedisi, për të siguruar që programi drejtohet në atë mënyrë që objektivat e tij përmbushen në mënyrë të efektshme dhe transparente. Organizatat i marrin vendimet brenda kuadrit të përgjegjshmërisë ndaj përdoruesve, palëve të interesit dhe komunitetit, duke drejtuar dhe kontrolluar funksionet e tyre në përmbushje të objektivave.

Menaxhimi parashikon zbatimin e përditshëm të programit, në kuadër të strategjive, politikave, proceseve, dhe procedurave që janë hartuar nga organi qeverisës. Ndërkohë që drejtimi merret me 'bërjen e gjërave të duhura', menaxhimi merret me 'bërjen e gjërave në mënyrën e duhur'.³²

Nga të gjithë faktorët që kontribuojnë në mirëqenien afatgjatë të një vendi, veçanërisht të një vendi antik dhe të mirënjohur, gjëja më e rëndësishme është mënyra se si drejtohet, menaxhohet dhe, për rrjedhojë, mbrohet.

Të gjitha të tjerat vijnë si rezultat të menaxhimit: investimi kapital, punësimi i stafit të trajnuar dhe me përvojë, motivimi i popullsisë vendase, vullneti i mirë politik, ruajtja e vetë peizazhit.

Pa drejtim efikas dhe të efektshëm, që synon ruajtjen afatgjatë të aseteve të sitit, gjithçka tjetër është në rrezik: monumenti mund të shkatërrohet, mund të kryhen ndërhyrje të dëmtoese, mund të përkrahët një qëndrim laissez-faire, i përqendruar në përfitimin afatshkurtër, në dëm të fitimit afatgjatë.

Sitet e Trashëgimisë Botërore si Butrinti janë gjithnjë në qendër të vëmendjes. Megjithëse ndodhen në një vend, në një shtet, apo në një rajon të caktuar, rëndësia e tyre shkon përtej vendndodhjes së tyre gjeografike. Ato kanë rëndësi ndërkombëtare dhe duhet të mbrohen përjetësisht, për të mirën e të gjithëve. Për rrjedhojë, menaxherët e këtij siti kanë një detyrim ndaj komunitetit botëror.

Por, këto site janë edhe shumë të cenueshme. Një ndërthurje e ndryshimit të vullnetit, ndryshimit të qeverisë, ndryshimit të qëndrimeve, mund të çojë në shkatërrimin e tyre, në disa raste me hapa shumë të shpejtë. Shembuj të shumtë vijnë nga vende, si: Siria, Irani, Iraku, Lindja e Mesme dhe Afganistani.

Kjo vlen në veçanti për Butrintin, duke marrë parasysh që baza kërkimore arkeologjike është shumë e fortë dhe njihet ndërkombëtarisht, saqë humbja e saj do të ishte e pamatshme. Prandaj, drejtimi afatgjatë, i qëndrueshëm dhe i efektshëm është shumë i rëndësishëm.

8.1 Rregullimet aktuale të qeverisjes

8.1.1 Niveli ndërkombëtar

UNESCO

Zona e shpallur si Sit i Trashëgimisë Botërore përfshin një sipërfaqe prej 2,500 hektarësh të Parkut Kombëtar.; sipërfaqja e mbetur e Parkut Kombëtar të Butrintit shërben si zonë buferike për Siten e Trashëgimisë Botërore. Organi kombëtar përgjegjës për raportimin lidhur me Sitet e Trashëgimisë

³² Marrë nga: http://siteresources.worldbank.org/EXTGLOREGPARPROG/Resources/grpp_sourcebook_chap12.pdf

Botërore pranë UNESCO-s është Ministria e Kulturës, nëpërmjet Institutit për Mbrojtjen e Monumenteve, në Tiranë.

RAMSAR

Në përputhje me Konventën e RAMSAR-it, Parku Kombëtar i Butrintit është shpallur si Ligatinë e Rëndësisë Ndërkombëtare. Ministria e Mjedisit është organi kombëtar përgjegjës për raportimin lidhur me sitet e shpallura nga RAMSAR-i, nëpërmjet Agjencisë Kombëtare për Zonat e Mbrojtura.

8.1.2 Niveli kombëtar

Aktualisht, Parku Kombëtar i Butrintit drejtohet nga disa organe qeveritare në varësi të Ministrisë së Kulturës. Konkretisht, ai drejtohet nga Bordi për Administrimin dhe Koordinimin e Butrintit dhe Zyra e Administrimit dhe Koordinimit, që u themeluan në vitin 1998; Bordi i ngarkuar me kompetenca për zhvillimin strategjik të zonës, ndërsa zyra e ngarkuar me funksione administrative për Zonën A3.33 Këto organe përfshijnë përfaqësues të institucioneve qendrore të trashëgimisë botërore, zhvillimit urban, turizmit dhe mjedisit.

Në vitin 2000, sipërfaqja arkeologjike prej 2,500 hektarësh u shpall Park Kombëtar, i mbrojtur nga Shteti.³⁴ Zyra e Administrimit dhe Koordinimit të Butrintit, në varësi të Ministrisë së Kulturës, është autoriteti përgjegjës për administrimin e kësaj sipërfaqeje.

Në vitin 2002, Kompleksi Ligatinor i Butrintit prej 13,500 hektarësh u shpall zonë e mbrojtur natyrore, dhe u përfshi në listën e Ligatinave të Rëndësisë Ndërkombëtare, sipas Konventës së RAMSAR-it.³⁵ Ky vendim përcakton sipërfaqen arkeologjike prej 408 hektarësh. Për sa i përket organeve të qeverisjes, Zyra e Administrimit dhe Koordinimit të Butrintit, në bashkëpunim me strukturat e Ministrisë së Mjedisit dhe Ministrisë së Bujqësisë, është përgjegjëse për menaxhimin e zonës dhe zbatimin e planit të saj të menaxhimit.

Vendimi i Këshillit të Ministrave i vitit 2005³⁶, i ndryshuar, parashikon kufijtë aktualë të Parkut Kombëtar të Butrintit. Ai e përcakton sipërfaqen prej 9,424.4 hektarësh të Kompleksit Ligatinor të Butrintit si park kombëtar dhe e ia delegon përgjegjësinë e menaxhimit Ministrisë së Kulturës, përmes Zyrës së Administrimit dhe Koordinimit të Butrintit për Zonën A3 (614.3 hektarë). Krahas këtyre, ai përcakton edhe përgjegjësinë e Zyrës së Administrimit dhe Koordinimit të Butrintit, së bashku me komitetin e menaxhimit të parkut (i themeluar sipas legjislacionit të zonave të mbrojtura) dhe institucionet e tjera të specializuara, për menaxhimin e përgjithshëm të Parkut dhe mbikëqyrjen e zbatimit të planit të tij të menaxhimit. Komiteti i menaxhimit i Parkut Kombëtar të Butrintit nuk u themelua sipas ligjit të mëparshëm për zonat e mbrojtura.

Agjencia Kombëtare për Zonat e Mbrojtura (AKZM), e themeluar në vitin 2015³⁷, është përgjegjëse për mbrojtjen e aseteve natyrore brenda zonave të mbrojtura. Komitetet e Menaxhimit për zonat e mbrojtura janë ngritur për të mbikëqyrur zbatimin e planeve të menaxhimit.

Duke marrë parasysh ndryshimet e sipërfaqes dhe zonës së Parkut Kombëtar të Butrintit, kuadri ligjor mund të interpretohet në dy mënyra, për sa i përket zgjerimit gjeografik dhe shtimit të kompetencave të Bordit të Butrintit dhe institucioneve të tjera, duke qenë se disa akte ligjore kontradiktore janë në

³³ Vendim i Këshillit të Ministrave Nr. 450, datë 01.07.1998, i ndryshuar.

³⁴ Vendim i Këshillit të Ministrave Nr. 82, datë 02.03.2000.

³⁵ Vendim i Këshillit të Ministrave Nr. 531, datë 31.10.2002.

³⁶ Vendim i Këshillit të Ministrave Nr. 693, datë 10.11.2005, i ndryshuar.

³⁷ Vendim i Këshillit të Ministrave, Nr. 102, datë 04.02.2015, i ndryshuar.

fuqi . Nga ana praktike, Bordi i Butrintit merr vendime strategjike që lidhen me zhvillimin e Sitit të Trashëgimisë Botërore, të cilat zbatohen nga Zyra e Administrimit dhe Koordinimit, ndërsa Agjencia Kombëtare për Zonat e Mbrojtura është përgjegjëse, dhe konsultohet rregullisht me Zyrën e Administrimit dhe Koordinimit të Butrintit, për çdo çështje që lidhet me bimësinë ose çështje të tjera që lidhen me mjedisin.

Në mars të vitit 2019³⁸, u ngrit Komiteti i Menaxhimit për Parkun Kombëtar të Butrintit nga Prefekti i Qarkut të Vlorës, në bashkëpunim me Ministrinë e Turizmit dhe Mjedisit, dhe tashmë është mbajtur mbledhja e tij e parë. Komiteti i Menaxhimit të Butrintit përbëhet nga një përfaqësues nga Zyra e Administrimit dhe Koordinimit të Butrintit (ekspert mjedisor), por nuk ka asnjë përfaqësues nga Ministria e Kulturës ose ekspertë të trashëgimisë botërore.

Kjo situatë dikton për një zgjidhje urgjente, duke marrë parasysh nevojat për një zgjidhje të integruar menaxheriale, i bazuar te bashkëpunimi dhe përgjegjësia e përbashkët e dy organeve kyçe, Ministrisë së Kulturës dhe Ministrisë së Mjedisit. Tanimë, në këtë proces mund të shtohet edhe roli i Fondacionit të Ri.

8.2 Decentralizimi

Në mënyrë që Zona A3, mjediset e saj dhe komunitetet që jetojnë brenda dhe rreth saj, të kenë përfitime afatgjata, duhet vënë në funksion një strukturë e re drejtimi dhe menaxhimi.

Avantazhi kryesor i funksionimit të sitit bazuar në një lloj fondi vetëqeverisës ose një mjet të ngjashëm, qëndron te potenciali i tij për të siguruar menaxhim efikas dhe planifikim afatgjatë, i karakterizuar nga gjashtë elementet e mëposhtme. Organi qeverisës i një siti të pavarur duhet të:

1. Ketë besim të plotë te potenciali i sitit dhe të përgatitet për të punuar për interesat më të larta të tij
2. Jetë i pavarur nga politika kombëtare dhe vendore, por i aftë që të ushtrojë ndikimin e tij politik, atëherë kur është e nevojshme
3. Vlerësojë rëndësinë e një stafi të kualifikuar, të mirëmotivuar dhe të mirëpaguar
4. Pranojë se stafi ka nevojë për liri akademike dhe sipërmarrëse, për të punuar në mënyrë krijuese dhe të efektshme
5. Jetë i gatshëm për përballimin e rrethanave të ndryshme, që bëjnë të mundur përshtatjen dhe evoluimin e sitit
6. Ketë një garanci statutorë për asetet e patjetërsueshme të sitit dhe koleksioneve të tij të lëvizshme, në të mirë të kombit.

Në këtë kontekst, përgjegjësitë e organit qeveritar janë të:

1. Sigurojë kuadrin e planeve dhe të politikave, që përcaktojnë qëllimin e sitit, monitorojnë përmbushjen e këtyre objektivave, dhe njoftojnë të gjithë ata që punojnë për sitin dhe palët e jashtme të interesit, në rastin konkret, palët ndërkombëtare
2. Veprojnë si advokues i sitit kundrejt komunitetit vendas, në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar
3. Ofrojnë sigurinë, sigurimin dhe ruajtjen e artefakteve dhe peizazheve të sitit

³⁸ Urdhri i Prefektit Nr. 19, datë 27.03.2019

4. Sigurojë burimet e mjaftueshme financiare dhe burime të tjera, për të bërë të mundur vijimin e punës në sit dhe garantimin që këto burime të menaxhohen në mënyrë të efektshme dhe efikase
5. Garantojë që siti t'i shërbejë publikut dhe të jetë i hapur gjatë gjithë vitit
6. Garantojë qëndrueshmërinë financiare dhe sigurimin afatgjatë.

Në përmbushje të këtyre përgjegjësiave, organi qeverisës ka katër role kyçe:

1. Garantimin e ekuilibrit të përfitimeve ndërmjet brezave të tanishëm dhe të ardhshëm
2. Sigurimin e konsistencës së qëllimeve me burimet financiare
3. Bashkërendimin e burimeve të fondeve me përdorimin e tyre
4. Sigurimin e organizimit të qëndrueshme.

Prandaj i jepet rëndësi:

1. Llogaridhënies - monitorimi i performancës dhe incentivave për performancë të mirë, nëpërmjet treguesve kyç të performacës (TKP-të)
2. Ndarjes së strategjisë nga zbatimi, fokusi është te menaxhimi sesa te politikat; e dyta duhet të përcaktohet në Statutin e ri të organizatës (ose në dokument të ngjashëm)
3. Prezantimit të mekanizmave tregtarë për ofrimin, duke përfshirë marrëveshjet kontraktore që janë konkurruese dhe transparente
4. Përgjegjshmërisë ndaj preferencave të klientit
5. Riorganizimi i strukturave të mëdha, të cilat ndoshta janë joefikase dhe burokratike.

Pothuajse të gjitha rastet ndërkombëtare, ku qeveria qendrore ia ka deleguar menaxhimin e aseteve të saj të trashëgimisë një pale të tretë, ndajnë karakteristikat e mëposhtme:

1. Qeveria qendrore disponon pronësinë e aseteve, në interes të popullit të saj
2. Ky organ zakonisht është një shoqatë e përjashtuar nga taksat (me emrin 'Trust' ose 'Fondacion', në varësi të përcaktimeve vendore), e krijuar për ofrimin e shërbimeve të përcaktuara për sitin, me qëllimin e mbajtjes së një marrëdhënieje afatgjatë me palët e interesit
3. Disa asete (jo të rëndësishme nga pikëpamja historike) të sitit mund ose jo t'i transferohen Trustit
4. Të gjitha përgjegjësitë e qeverisë qendrore kundrejt sitit, duke përfshirë planifikimin strategjik, dhe jo thjesht përgjegjësitë e menaxhimit, i delegohen organizatës së re, duke përfshirë stafin
5. Risku financiar ndahet ndërmjet qeverisë qendrore dhe organizatës së re për një periudhë të caktuar, zakonisht dy deri në tre vjet, pasi organizata e re të fitojë besimin dhe të marrë kontroll të plotë. Kjo shpesh njihet si 'periudha e tranzicionit' dhe zakonisht lidhet me përfundimin e punimeve të mbartura të konservimit dhe punimet e mirëmbajtjes së sitit, siç është rasti i Butrintit.

Avantazhet e përgjithshme të trusteve dhe fondacioneve të deleguara të sitit përfshijnë:

1. Drejtim më efikas, i pandikuar nga çështjet e gjera politike të qeverisë qendrore, rajonale dhe vendore, dhe për rrjedhojë, me kapacitetin për t'u përqendruar në punën kryesore
2. Fleksibilitet dhe liri për të hartuar plane dhe politika të përshtatshme sipas nevojës së audiencës aktuale dhe asaj të mundshme, po ashtu të palëve vendore, kombëtare dhe ndërkombëtare të interesit
3. Struktura menaxhimi që mundësojnë marrjen e vendimeve në kohë, në nivelin operacional më të përshtatshëm
4. Kuadër të qëndrueshëm, i bazuar në marrëveshje financiare të sigurta, që krijojnë një bazë të konsoliduar për planifikimin dhe zhvillimin afatgjatë të biznesit

5. Mundësi për ndryshime në organizimin e sitit gjatë praktikave të punës (dhe bashkërendimit të stafit)
6. Mundësi për të përfituar nga avantazhet financiare të statusit jofitimprurës "jofitimprurës", nëse është e mundur, (p.sh., si çështje që lidhen me TVSH-në), dhe për rritjen e të ardhurave nëpërmjet aktivitetit tregtar, sponsorizimit, mbledhjes së fondeve dhe angazhimeve të tjera të palës së tretë
7. Mundësi për të krijuar lidhje të reja, brenda dhe jashtë vendit, dhe liri për të krijuar partneritete të reja, në sektorin e trashëgimisë dhe sektorë të tjerë, që janë të rëndësishëm për qëllimet dhe nevojat bazë të sitit
8. Interes më i madh nga donatorët financiarë të palës së tretë, si rrjedhojë pavarësisht politike të Fondacionit.

8.3 Llojet e decentralizimit

Dy llojet e decentralizimit (në nivel ndërkombëtar), nga qeveria qendrore ndahen përgjithësisht si më poshtë:

1. Decentralizim i plotë - ku siti dhe të gjitha asetet e tij transferohen nën kujdesin e plotë të organit të sapokrijuar (zakonisht i quajtur trust ose fondacion)
2. Decentralizimi hibrid - ku përgjegjësia i delegohet trustit ose fondacionit, së bashku me disa aset, ndërsa të tjerat mbeten përgjegjësi e shtetit.

Ka rezultuar se Modeli 2 është më i përdorshëm. Sipas këtij modeli, pronësia e aseteve parësore (fizike) i mbetet shtetit, i cili i jep lejen organit të sapokrijuar për menaxhimin (ose autorizime të tjera në përputhje me ligjin kombëtar).

Rrjedhimisht, për Zonën A3 rekomandohet Modeli 2 (**Hibrid**). Gjithashtu, kjo zgjedhje përputhet me legjislacionin vendor; konkretisht me nenet 171-173 të Ligjit Nr. 27/2018 për Trashëgiminë Kulturore dhe Muzetë, që parashikon tre forma të administrimit direkte ose indirekte të aseteve kulturore në pronësi të shtetit:

- Nëpërmjet një fondacioni të posaçëm, të krijuar nga MK në bashkëpunim me një partner strategjik;
- Nëpërmjet një fondacioni të krijuar nga një institucion qeveritar i specializuar;
- Nëpërmjet një pale private, të përzgjedhur nga një procedurë konkurrimi.

Në vende të tjera, ka pasur raste që shteti paguan një shumë paraprake për t'i dhënë shtysë transferimit, jo vetëm në kuptimin e kostove ligjore dhe të planifikimit të biznesit, por edhe, për shembull, të parave shtesë, për kompensimin e mirëmbajtjes së prapambetur të ndërtesës ose për përfundimin e punimeve të mbartura të konservimit. Këto çështje duhet të diskutohen midis Partnerit Strategjik dhe ministrive përkatëse.

8.4 Përfitimet e përgjithshme nga decentralizimi

Shumica e përfitimeve të lidhura me decentralizimin shihen në spektrin afatgjatë dhe shprehen në kuadër të:

1. Zhvillimit të sitit dhe përmirësimit të vazhdueshëm të cilësisë së tij
2. Aftësisë të stafit, për të përmbushur potencialin e tyre në periudhën afatgjatë
3. Investimeve domethënëse në sit, nëpërmjet financimit të jashtëm, që zakonisht nuk është i disponueshëm nga shteti

4. Promovimit të sitit në një treg më të gjerë, dhe reagimeve më të shpejta ndaj kërkesave të tregut
5. Llogaridhënies së drejtpërdrejtë ndaj komunitetit, veçanërisht komunitetit vendas, në emër të të cilit operon siti
6. Sigurimit të së ardhmes së suksesshme ekonomike për sitin, e bazuar te planifikimi i duhur i biznesit dhe menaxhimi financiar
7. Shtimit të mbështetjes financiare për sitin në komunitet, si brenda edhe jashtë vendit.

8.5 Risqet e decentralizimit

Janë konstatuar rreziqet e mëposhtme në sitet e decentralizuara në vende të tjera:

1. Zhvillimi me ritëm të shpejtë që e çon sitin në atë nivel ku modeli i tij i biznesit nuk mund ta mbështesë më
2. Stanjacioni i financimit bazë, duke i çuar të ardhurat që kërkohen nga burime të tjera në nivele realisht jo të arritshme
3. Mbështetja e tepruar në financimet e jashtme të projektit, që, në rast se financimi mbaron, i vendos në rrezik veprimtaritë
4. Ndryshimet e filozofisë politike brenda shtetit, që kërkon dhënien fund të marrëveshjeve për decentralizimin dhe delegimin e shërbimeve nën kujdes të shtetit (praktikisht, rishtetëzim)
5. Ndryshimet në tatimet (veçanërisht në TVSH dhe taksa të tjera vendore), që në mënyrë të paqëllimshme ushtrojnë presion te modeli i biznesit
6. Paaftësia e sitit për të rekrutuar anëtarë më përvojë te bordi, për të zëvendësuar bordin themelues.

Shumica e këtyre rreziqeve, financiare ose jo, mund të zbuten, madje edhe të shmangen, me anë të zbatimit të një strukture menaxhimi të përshtatshme dhe të realizueshme, dhe falë cilësive të individëve të emëruar në bordet e themelimit dhe në borde të tjera që mund të krijohen.

Analiza e mëposhtme përmbledh të menduarit kontekstual:

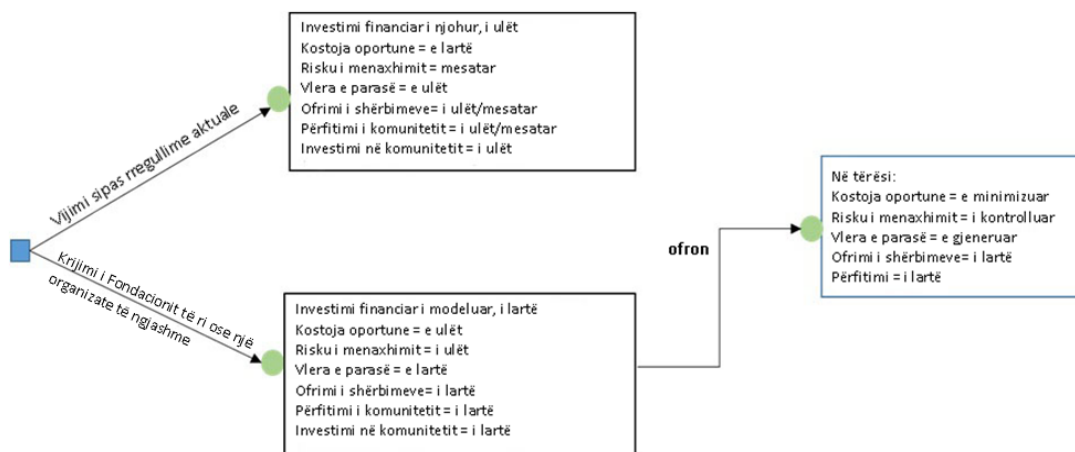

Figura 15: Analiza kryesore krahasuese e strukturave të menaxhimit

Rrjedhimisht, Fondacioni i Ri paraqet perspektivën e një risku të ulët, kostoje të ulët oportune, organizate me vlerë të lartë të parasë, i aftë për të ofruar shërbime cilësore me përfitime të drejtpërdrejta dhe të dukshme për komunitetin vendas.

8.6 Fondacioni i Ri

Duke marrë në konsideratë të gjithë këta faktorë, rekomandohet krijimi i një **organizate të re**, për të menaxhuar Zonën A3. Kjo organizatë e re duhet të krijohet me një synim të ri afatgjatë dhe mund të njihet si 'Fondacion', me statusin "jofitimprurës", sipas Ligjit Shqiptar. Ligji i ri për trashëgiminë kulturore dhe muzetë e parashikon krijimin e një organizate të tillë³⁹.

Rekomandohet që Fondacioni i Ri të krijohet në vijim të diskutimeve midis Partnerit Strategjik dhe Qeverisë Shqiptare, në përputhje me Ligjin për Trashëgiminë Kulturore dhe Muzetë (Nenet 171-172), si një 'Fondacion Jofitimprurës', me qëllim ruajtjen, interpretimin, menaxhimin dhe zhvillimin e Butrintit, në të mirë të popullit shqiptar dhe komunitetit ndërkombëtar⁴⁰.

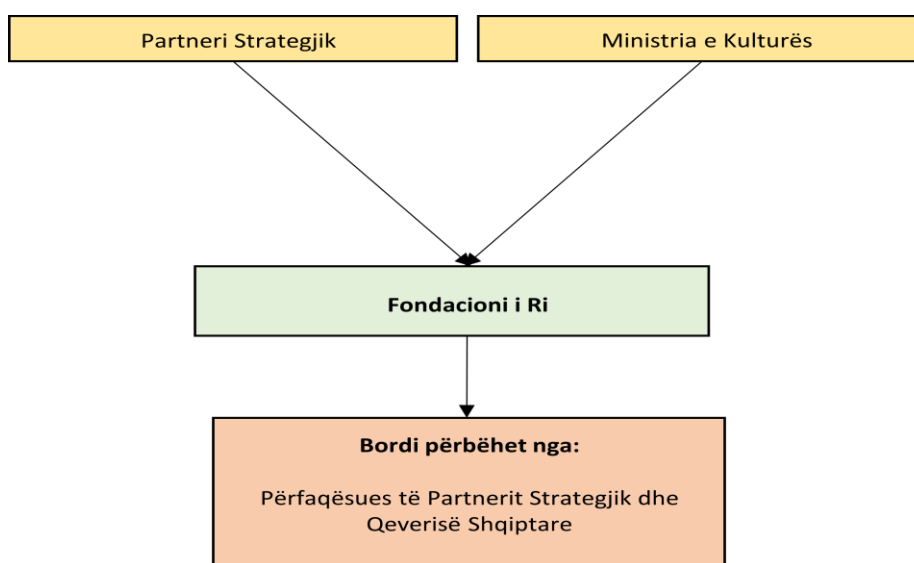

Figura 16: Fondacioni i Ri, propozimet për anëtarët themelues

Sipas parashikimeve, ky Fondacion do të funksionojë nëpërmjet Bordit të tij të Drejtorëve (të referuar si anëtarët e Bordit), me qëllim ofrimin e një përvojë të qëndrueshme, edukuese dhe të kënaqshme për vizitorët e Butrintit, duke garantuar që sipërmarrjet dhe komunitetet vendase të bashkëjetojnë, duke pasur përfitim reciprok.

Në këtë përpjekje, Fondacioni i Ri, në fillim do të mbështetet nga tre Ministri dhe nga Grupi Kërkimor i Butrintit, i propozuar rishtas (për të cilin do të gjeni më tepër informacion në vijim).

Fondacioni i Ri mund të pranojë mbështetje dhe financime nga truste, fondacione, individë, shoqëri të tjera private, etj., për llogari të tij dhe pa mbështetjen e organeve të tjera, atje ku gjykohet më e arsyeshme dhe e përshtatshme, sigurisht në përputhje me legjislacionin shqiptar dhe parimet etike, sipas të cilave do të operojë fondacioni, si një organ i pavarur, me qëllimin e sigurimit të mirëqenies afatgjatë të sitit.

³⁹ Ligji Nr. 27/2018: Trashëgimia Kulturore dhe Muzetë

⁴⁰ Jemi të ndërgjegjshëm që termi 'Fondacion jofitimprurës' nuk ekziston në ligjin e Republikës së Shqipërisë nr. 8788 (7 maj 2001), ku organizatat jofitimprurëse njihen si Shoqata, Qendra ose Fondacione.

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

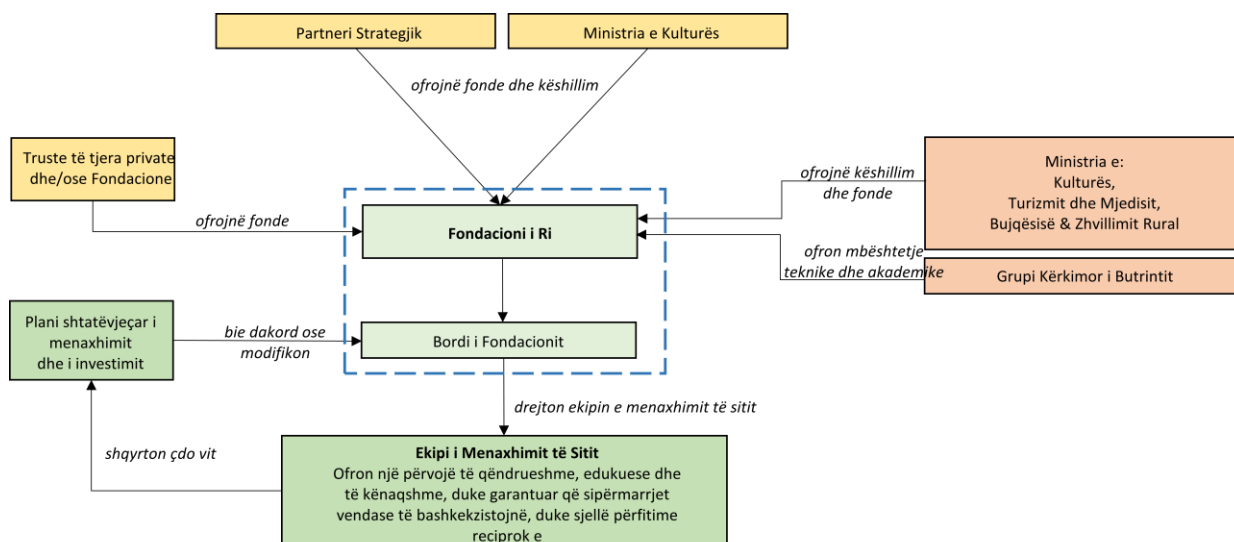

Figura 17: Fondacioni i Ri - përshtatjet kryesore

Ekipi i menaxhimit bën parashikimi operacionale, me miratim të Drejtuesit të tij (për të cilin do të gjeni më tepër informacion në vijim), për një plan biznesi shtatëvjeçar, të përditësuar në baza vjetore.

Si rrjedhojë, organizimi financiar në aspektin e fluksit të fondeve kapitale dhe të të ardhurave mund të përmblihet si vijon:

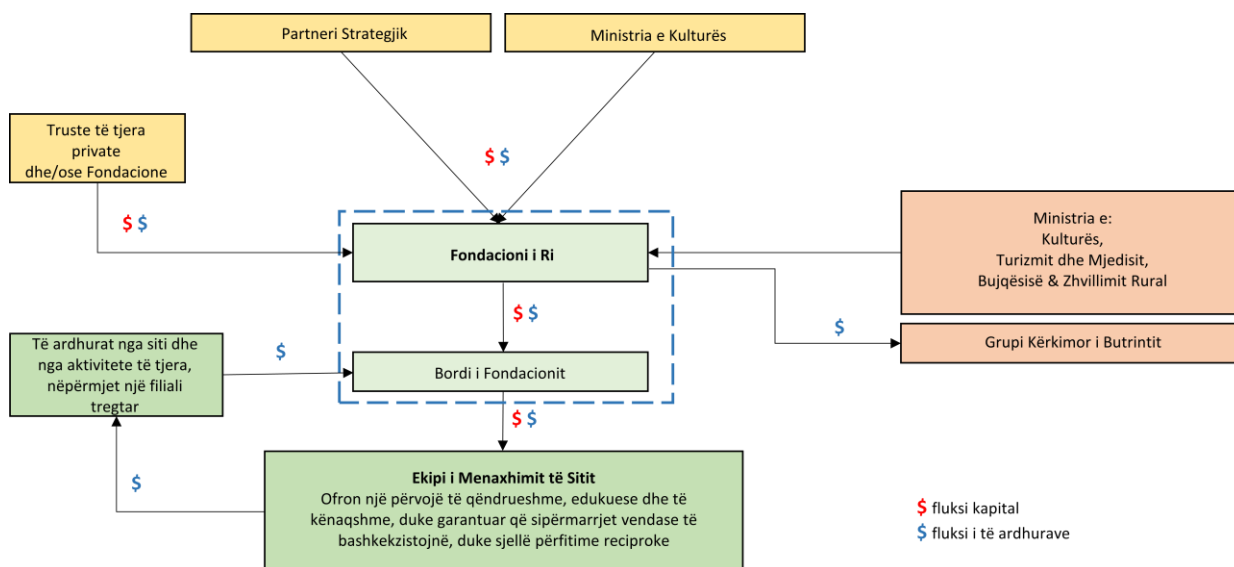

Figura 18: Fluksi kryesor i fondeve kapitale dhe të ardhurave

8.7 Fluksi i fondeve dhe përgjegjësia për sitin

Sipas propozimit tonë, Fondacioni i Ri, nëpërmjet Bordit të tij, do të ngrihet me fonde nga Partneri Strategjik dhe Ministria e Kulturës, dhe do të veprojë në emër të qeverisë shqiptare.

Fondacioni i Ri mund të pranojë fonde nga palë të treta për punimet kapitale dhe operacionale, si: truste, fonde universitare, fonde private e të tjera si këto. Fondacioni do të mbështesë Grupin e ardhshëm Kërkimor të Butrintit dhe do të alokojë fonde për funksionimin e Ekipit të Menaxhimit të Shtetit, duke e pasur si qëllimin e tij prioritar.

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Si rrjedhojë, një nga detyrat kyçe të Bordit të Fondacionit të Ri është sigurimi i financimeve nga burime të ndryshme (si për projektet kapitale, ashtu edhe mbështetjes së të ardhurave), në mënyrë që të zbutet rreziku nga investimi afatgjatë. Kjo është praktikë e zakonshme e Fondacioneve të tjera kudo në botë, veçanërisht në ato që kanë nevojë për financime dhe mbështetje të jashtme për projektet e konservimit, siç është rasti i Butrintit.

Kështu, Fondacioni do të ofrojë kapitalin për funksionimin e Zonës A3 dhe për aktivitetet në Zonën Buferike të sitit, që nuk janë ende përcaktuar.

Siti, nga ana tjetër, i kthen Fondacionit tepricën nga veprimtaritë e tij, dhe ky i fundit duhet t'i investojë përsëri për mirëmbajtjen dhe funksionimin e sitit, si edhe për punimet e parashikuara në Zonën Buferike, nëse është e nevojshme.

Sipas këtij propozimi, asetet, menaxhimi dhe përgjegjësia operacionale e sitit janë ndarë ndërmjet organizatave të dhura përgjegjëse.

Aspektet kyçe të këtij rregullimi, janë si vijon:

1. Qeveria Shqiptare gëzon pronësinë e të gjitha asetëve të sitit për përfitime publike
2. Fondacioni i Ri investon për kërkesat operacionale dhe kapitale të sitit, ndoshta në partneritet me palë të treta të jashtme, siç gjykohet e arsyeshme
3. Siti ia kthen tepricën nga veprimtaritë tregtare Bordit të Fondacionit të Ri, për riinvestim në Zonën A3 dhe, nëse ka vullnet, edhe në Zonën Buferike
4. Duke qenë fondacion jofitimprurës me synim të vetëm menaxhimin e Zonës A3, Fondacioni i Ri nuk do të bëjë shpërndarjen e dividendit dhe as nuk do t'iu japë rroga anëtarëve të bordit,
5. Bordi i Fondacionit të Ri do të punësojë një Drejtor për Siten, i cili do të ngarkohet me detyrën për të zhvilluar të gjitha operacionet e sitit, me anë të një plani menaxhimi dhe investimi shtatëvjeçar, të përditësuar në baza vjetore, me miratim të Bordit dhe financim të Fondacionit.

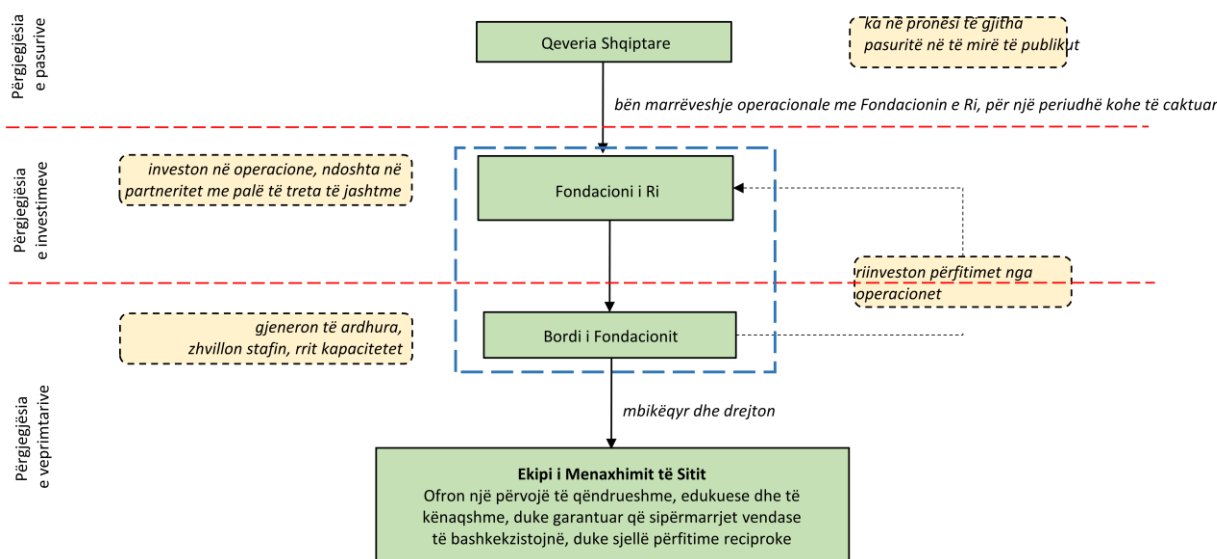

Figura 19: Përgjegjësia e përgjithshme dhe lëvrimi

8.8 Zona Buferike dhe Parku Kombëtar

Aktualisht, Ministria e Kulturës raporton pranë UNESCO-s për gjendjen e Parkut Kombëtar dhe Zonës Buferike të Shtetit të Trashëgimisë Botërore. Kuptohet se Komiteti për Parkun Kombëtar (i themeluar në vitin 2018) nuk është funksional aktualisht, dhe për pasojë, Parku funksionon drejtpërdrejt përmes Bordit të Butrintit, nën drejtimin e Ministrisë së Kulturës.

Kjo mund të sjellë problematika për mirëqenien afatgjatë të mjedisit në tërësi, bashkëveprimin kritik ndërmjet aseteve të trashëgimisë ekologjike dhe kulturore të Parkut, dhe mënyrat se si ato do të mbikëqyren, menaxhohen dhe zhvillohen në të ardhmen.

Zona A3 dhe Zona e saj Buferike (i gjithë Parku Kombëtar) duhet të funksionojnë si një njësi e vetme (edhe pse ai mund të jetë në pronësi të disa palëve), në dobi të të dyja zonave, si edhe të vizitorëve dhe, mbi të gjitha, të njerëzve që jetojnë dhe punojnë brenda Parkut.

Prandaj, synimi afatgjatë është të ngrihet një Autoritet i vetëm për Parkun Kombëtar të Butrintit, i cili do të mbrojtë dhe promovojë vlerat e tij kulturore dhe natyrore në mënyrë të barabartë dhe do të zbatojë praktika të qëndrueshme, nëpërmjet regjimit të menaxhimit të integruar, që mbahet dhe financohet në mënyrë adekuate nga të ardhurat e vizitorëve vit pas viti.

Kjo bën të nevojshëm ndryshimin e qasjes së drejtimit, që do të arrihet vetëm nëpërmjet një marrëveshjeje në nivelin më të lartë të qeverisë dhe në baza graduale, duke bërë progres dhe duke zbutur rreziqet.

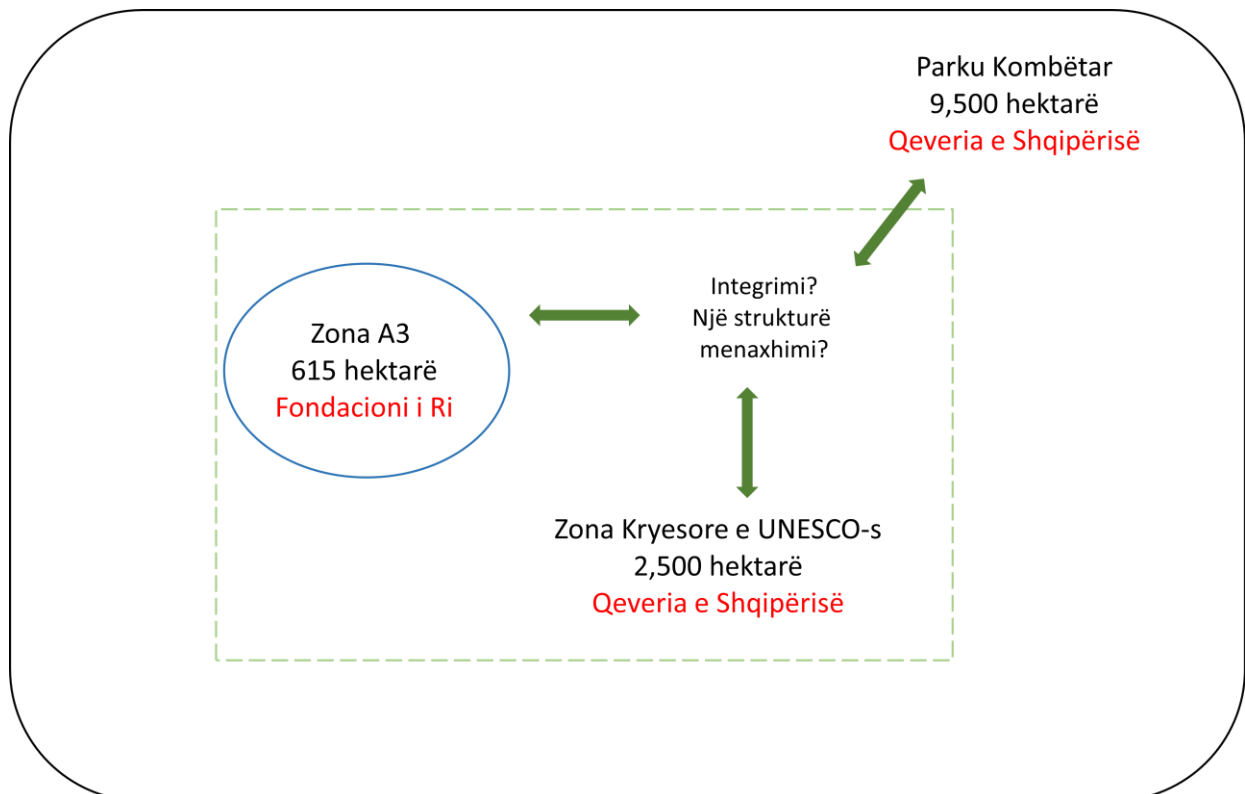

Figura 20: Një strukturë menaxhimi e vetme e unifikuar?

Një qasje e tillë duhet të merret në konsideratë për të shmangur riskun që Zona A3 të dallohet si 'një vend tjetër' apo si 'një vend vetëm për të huajt', i pozicionuar në një peizazh dukshëm të lënë pas dore dhe të neglizhuar, pa mbikëqyrje direkte dhe të përshtatshme.

Gjithashtu, qasja është kritike edhe për prezantimin dhe zbatimin e politikave dhe kryerjen e punimeve në terren, që përputhen me parimet dhe standardet e UNESCO-s për menaxhimin e Siteve të Trashëgimisë Botërore dhe zonat e tyre buferike, një parim kyç ky për përparimin e Parkut, në kuadër të propozimeve të reja për menaxhimin e Zonës A3.

Në kontekstin e përfshirjes, do të ishte habi nëse çdo ministri, si: Ministria e Kulturës, Ministria e Mjedisit dhe Turizmit, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Ministria e Shëndetit, Punës dhe Çështjeve Sociale, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës e deri te Ministria e Drejtësisë dhe Mbrojtjes, nuk do ta kthente vëmendjen ndaj Butrintit. Përfshirja e shumë aktorëve shihet thuajse në çdo park kombëtar në mbarë botën, duke qenë se të gjithë parqet zbatojnë rregulloret kombëtare dhe normat operacionale, dhe zënë një sipërfaqe shumë të madhe toke.

Ajo që ka nevojë Butrinti është një forum i qartë, i mirëformular, i përkushtuar dhe i besueshëm, ku të zhvillohen debate për sipërfaqen brenda Parkut dhe përreth tij, me fuqi të mjaftueshme për të ndikuar në vendimmarrje dhe në mirëqenien e ardhshme të Parkut, duke e parë atë si detyrën e tij prioritare. Ky forum duhet të marrë parasysh edhe pikëpamjet e banorëve vendas, të shprehura nëpërmjet përfaqësuesve të bashkive të tyre dhe organeve të tjera vendore.

Komiteti i Parkut Kombëtar të Butrintit është themeluar rishtas pikërisht për këtë qëllim. Megjithatë, anëtarësia mbetet ende për t'u përcaktuar në mënyrë më të qartë, pasi jemi ende në fillimet e këtij procesi, por ka të ngjarë që të favorizohen institucionet e nivelit kombëtar, me përjashtim të Fondacionit të Ri, i cili mund të ngarkohet me drejtimin, të paktën në vitet e para, për të mbështetur aplikimet pranë UNESCO-s, por pa kufizuar në to.

Pra, ndërkohë që kapaciteti e secilës prej palëve për të ndikuar dhe udhëzuar politikën, nëpërmjet të drejtës së votës, është një çështje e hapur për diskutim, është e qartë se Fondacioni i Ri do të gëzojë avantazhe të rëndësishme nga mirëqenia financiare e Parkut, duke qenë se do bëjë investimin kryesor për Zonën A3, me përjashtim të financimeve shtesë që mund t'i vërë në përdorim për aktivitete të tjera në mbarë Parkun.

Emërtimi i organizatës nën shqyrtim/të propozuar si 'komitet' ose 'autoritet' është më pak i rëndësishëm se kapaciteti e saj: (a) për të përcaktuar politika dhe standarde për të gjitha operacionet në Parkun Kombëtar, dhe (b) për të vepruar si burim Planifikimi dhe si Autoriteti i të gjitha zhvillimeve të ardhshme.

Në këtë kuptim, ajo është ndryshe nga komiteti ekzistues i menaxhimit, që 'ka rol mbikëqyrës, me veprimtari jo menaxhuese ... i ngritur në nivelin rajonal'⁴¹. Megjithatë, kompetenca që aktualisht gëzon Komiteti (Përcaktuar në VKM Nr. 593) janë të vlefshme dhe të dobishme edhe për Autoritetin e propozuar. Ajo që i mungon komitetit aktual sipas VKM Nr. 593 janë kompetencat, dhe kjo është pikërisht çfarë i nevojitet Autoritetit të ri.

Rolet dhe përgjegjësitë e Komitetit, të përcaktuara në VKM Nr. 593 janë të qarta dhe të admirueshme, dhe mund të edhe për autoritetin e propozuar. Në përmbledhje, ato përfshijnë⁴² (*citojmë*):

"a) mbikëqyrjen e ecurisë së zbatimit të planit të menaxhimit të zonës dhe të programeve që hartohen në mënyrë të hollësishme, sipas kërkesave të tij

⁴¹ Vendimi i Këshillit të Ministrave i Republikës së Shqipërisë Nr. 593 (9 tetor 2018) 'Për përbërjen, funksionet, detyrat dhe përgjegjësitë e komiteteve të menaxhimit të zonave të mbrojtura'.

⁴² Marrë direkt nga VKM Nr. 593 i përkthyer nga AADF-ja.

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

- b) përfshirjen në procesin e hartimit të planit të menaxhimit të zonës dhe ndjekjen e zbatimit të elementeve të tij, për të siguruar përputhshmërinë e tij me strategjinë dhe planet vendore e sektoriale të zhvillimit, duke u kujdesur që këto të fundit të respektojnë kërkesat për mbrojtjen e zonës
- c) nxitjen e zhvillimit ekologjik të mjediseve përreth zonës, si rrjedhojë e zbatimit të planit, me qëllim ruajtjen e cilësisë së saj
- d) analizimin e kryerjes së detyrave dhe të funksioneve të administratës së zonave të mbrojtura, në funksion të zbatimit të planit të menaxhimit, si dhe të raporteve për të ardhurat dhe shpenzimet financiare që lidhen me zbatimin e planit
- e) rekomandimin për përcaktimin e drejtimit të investimeve në zonë
- f) miratimin e raportit vjetor të gjendjes së zonës së mbrojtur
- g) propozimin te ministri përgjegjës për mjedisin dhe AKZM-ja për ndryshime në planin e menaxhimit të zonës, zgjerimin e kufijve, si dhe masa shtesë për përmirësimin e cilësive të saj, kur këto mbështeten në studime të kryera dhe argumente mbi nevojën e ndryshimit. Në rast se propozimi përfshin një zonë që ka dhe vlera të trashëgimisë dhe peizazhit kulturor, propozimi duhet të marrë edhe miratimin e organeve kolegjiale vendimmarrëse të ministrisë përgjegjëse për trashëgiminë kulturore
- h) nxitjen e hartimit dhe të zbatimit të projekteve për përmirësimin e cilësive të zonës
- i) ndjekjen e zbatimit të planit të menaxhimit të zonave të mbrojtura.

Ministri përgjegjës për mjedisin, prefekti i qarkut, bashkitë dhe Agjencia Kombëtare për Zonat e Mbrojtura ngarkohen me zbatimin e këtij vendimi" (*fundi i citimit*).

Pyetja kryesore që ngrihet këtu nuk është nëse ekzistojnë ligjet, strukturat dhe komitetet (pasi këto tashmë janë të parashikuara në legjislacionin shqiptar), por se si këto ligje, struktura dhe komitete funksionojnë realisht në praktikë, gjë që është e rëndësishme për të ardhmen e Parkut. Dhe pikërisht këtu lind dyshimi për atë që duhet të ndodhë dhe çfarë po ndodh realisht.

Kemi zgjedhur fjalën 'autoritet', si fjalë kyçe, ndryshe nga fjalët e tjera, si 'komitet', 'bord' apo 'panel', për të theksuar rëndësinë që duhet të ketë një organ i tillë, së bashku me rolin e tij si pjesë e organit ekzekutiv.

Fjala në vetvete mbart kuptimin e delegimit, kompetencës administrative, zbatimit dhe ekspertizës.

Integrimi në këtë nivel nënkupton:

1. Ndërhyrjen aktive, praktike dhe të orientuar drejt qëllimit
2. Dakordësinë e të gjitha palëve mbi strategjitë për zbatimin e politikave
3. Heqjen e barrierave ndërmjet shtetit dhe aktorëve të tjerë
4. Bashkëpunimin e plotë të të gjitha palëve: publike, private dhe të sektorit të tretë
5. Politikat, qëllimet dhe objektivat e përbashkëta, të mbështetura nga vullneti politik
6. Kapacitetin dhe vullnetin për t'u siguruar që qëllimet e përbashkëta janë përmbushur në përputhje me legjislacionin
7. Prezantimin e një fronti të bashkuar përpara UNESCO-s, ICOMOS-it dhe agjencive të tjera të jashtme
8. Përdorimin e mundshëm të kompensimeve, për të siguruar rezultatet e dëshiruara të menaxhimit
9. Përfshirjen e komuniteteve vendase te rezultati i arritur, me idenë që të gjitha palët janë pjesë e zgjidhjes, dhe jo të problemit.

Si rrjedhojë, kjo mënyrë e re organizimi propozohet për tre qëllime kryesore:

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

1. Për të konservuar dhe përmirësuar bukurinë natyrore, botën e egër dhe trashëgiminë kulturore të Parkut
2. Për të promovuar mundësitë për njohjen dhe gëzimin e cilësive të veçanta të Parkut Kombëtar nga ana e publikut
3. Për të nxitur mirëqenien ekonomike dhe sociale të komuniteteve vendase, brenda dhe rreth Parkut Kombëtar.

Në këtë fazë të hershme, nuk do të ishte me vend që të diskutohej struktura e anëtarësisë së Autoritetit të propozuar, por mund të nxirret në pah që duhet gjetur një ekuilibër ndërmjet Fondacionit të Ri, Ministrisë së Kulturës, AKZM-së dhe agjencive të tjera qeveritare, të ngarkuara me përgjegjësinë për të punuar për të mirën afatgjatë të të gjithë Parkut Kombëtar.

Prandaj, është tërësisht legjitime që disa prej burimeve të administrohen nga Fondacioni i Ri, me qëllimin operimin e Zonës A3 brenda Parkut Kombëtar, sipas lirisë së tij të veprimit.

Për shembull, Plani i Biznesit për Zonën A3 parashikon punësimin e gjashtë rojtarëve, të pajisur me automjete të përshtatshme dhe burime të tjera. Rolet e tyre mund të zgjerohen lehtësisht me zgjerimin e Parkut Kombëtar, që aktualisht ka katër rojtarë me pagesa të ulëta dhe shumë pak burime.

Trajnimi dhe ngritja e kapaciteteve vendore në disa zona përbën gjithashtu shqetësim, që mund të lehtësohet përmes bashkëpunimit të ngushtë ndërmjet Autoritetit dhe Fondacionit të Ri.

Për më tepër, me zgjerimin e mundshëm dhe të propozuar të ofertës turistike për Parkun Kombëtar në terma afatgjatë, mosdallimi i identitetit të Zonës A3 nga ai i peizazhit përreth është i pashmangshëm, dhe në një farë kuptimi, edhe i dëshirueshëm.

Në fund të fundit, siti ekziston falë marrëdhënies së tij me peizazhin që e rrethon. Butrinti modern dhe i rinovuar duhet ta respektojë dhe ta pasqyrojë këtë.

8.9 Menaxhimi i riskut

Faktorët e riskut ndaj zhvillimit të suksesshëm dhe të qëndrueshëm të Butrintit ndahen në tri kategori: globalë, kombëtarë dhe vendorë.

Risqet globale: përfshijnë ato risqe për të cilat siti ka shumë pak gjasa që t'i zbusë. Për shembull, lëkundjet e forta sizmike, të cilat kanë ndodhur edhe më parë, duke lënë gjurmët e tyre në Zonën A3, mund ta ndryshojnë rrënjësisht strukturën e tij.

Sipas parashikimeve, ka shumë gjasa që të rritet niveli i Detit Jon, për shkak të ngrohjes globale, dhe nëse ndodhë, do të përmbysë sipërfaqe të mëdha të Zonës A3, duke përfshirë periferinë Romake, siç konstatohet edhe në një raport të fundit në revistën "*Nature*"⁴³.

Risqet kombëtare: janë ato risqe, të cilat siti ka shumë pak gjasa që të ndikojë, duke qenë se ato përfshijnë politikën e vendit, ndryshimet në lidhshimin politik, filozofi, vullnet apo udhëheqësit, të cilat mund të kenë pasojat e tyre në Parkun Kombëtar.

Destabilizimi politik në rajon, për të cilin ekziston një shembull jo i shumë viteve më parë, si edhe ndonjë manifestim terrorist, mund të rezultojë në rënie të shpejtë dhe të qëndrueshme të numrit të

⁴³ Reimann, L, Athanasios, T V, Brown S, Hinkel J, Tol R S J (2018) Mediterranean UNESCO World Heritage at risk from coastal flooding and erosion due to sea-level rise. *Nature* 16 tetor 2018

vizitorëve të huaj, siç ka ndodhur edhe në vende të tjera të Mesdheut, veçanërisht në Egjipt, gjatë viteve të fundit.

Risqet vendore: kanë të bëjnë me risqet e lidhura drejtpërdrejt me sitin, funksionimin e tij dhe atë të zonave të tjera pranë dhe rreth Butrintit.

Në këtë aspekt, risqet lidhen me mospranimin e rekomandimeve dhe propozimeve për zhvillimin, që parashtrihen në këtë Plan të Menaxhimit të Integruar. Këtu përfshihet:

1. Mungesa e kapacitetit për të zgjeruar sitin përmes qendrës së re të vizitorëve, për shkak të pretendimeve mbi pronësinë e tokës, po ashtu dhe të zonave të tjera brenda Zonës A3
2. Refuzimi i Ministrisë së Kulturës për alokimin e fondeve, për punimet e mbartura të konservimit të sitit
3. Kundërshtimi i planeve të zhvillimit, veçanërisht për qendrën e re të vizitorëve, sepse shihen si plane me impakt negativ të mënyra se si funksionon aktualisht ekonomia vendase, ku përfshihet: blegtoaria, akuakultura, linja e tragetit, etj.
4. UNESCO i refuzon propozimet plotësisht ose pjesërisht
5. Agjencitë qeveritare qendrore (ose vendore) ose i refuzojnë planet, ose nuk arrijnë një marrëveshje për to
6. Kundërshtimi vjen nga një sërë organesh dhe institucionesh akademike ndërkombëtare.

Këto risqe vendore, nëse nuk mund të adresohen, të paktën mund të zbuten, nga drejtuesit, duke përcaktuar qartësisht se çfarë po përpriqen të arrijë me ndërhyrjet e propozuara, dhe arsyen përkatëse.

Prandaj, përpjekjet e PR-it duhet të jenë shumë cilësore dhe afatgjata. Kjo përpjekje duhet të koordinohet me Planin e Menaxhimit të Integruar dhe zhvillimin e "markës" së Butrintit, të cilat kanë potencialin të ofrojnë përfitime domethënëse për komunitetin vendas.

Forca madhore

Çështja e forcës madhore përgjithësisht përjashtohet nga planifikimi i menaxhimit të riskut, pasi trajtohet si risk që mund të sigurohet, nga pronari i tokës, menaxheri, ose të dyve së bashku. Kjo vlen edhe për Butrintin.

Pronësia e aseteve kulturore dhe natyrore të sitit do të mbetet e Qeverisë së Shqipërisë dhe, me shumë mundësi, nuk do ta sigurojë atë nga rreziqet e forcës madhore, pasi mendohet se mund të mbulohet kostoja e çdo dëmi nga katastrofat natyrore që mund të ndodhin. Në fakt, qeveritë (duke përfshirë dhe Qeverinë e Shqipërisë) vetësigurojnë, pasi primi për sigurimin ndaj shkatërrimit të aseteve kulturore dhe natyrore të një vendi do të arrinte një shifër astronomike. Megjithatë, ka dyshime nëse ndonjë kompani sigurimi do ta merrte përsipër këtë rrezik ose nëse ka kapacitetin financiar për ta marrë nën sigurim. Në Mbretërinë e Bashkuar, kjo qasje njihet si 'Sigurimi i Dëmshpërblimit të Qeverisë', sipas të cilës qeveria pranon se sigurimi është qeveria burimi i fundit i financimeve ndaj këtyre rreziqeve.

8.9.1 Plani i Menaxhimit të Riskut

Parku Kombëtar i Butrintit duhet të ketë një strategji të posaçme për Menaxhimin e Riskut, që të ofrojë kuadrin e një regjimi menaxhimi me plane të detajuara, duke mbuluar Gatishmërinë, Zbutjen, Reagimin dhe Rimëkëmbjen, kundrejt faktorëve natyrorë dhe artificialë të riskut, brenda dhe jashtë kufijve të tij.

Faktorët e brendshëm dhe të jashtëm **natyrorë të riskut** përfshijnë:

- Ndryshimin ekologjik i bimësisë
- Ndryshimet në rrjedhën e ujërave

- Erërat, stuhitë dhe zjarret
- Sedimentet
- Erozionin
- Ndryshimin klimatik

Faktorët e brendshëm dhe të jashtëm **artificialë të riskut** përfshijnë:

- Ardhjen e specieve invazive të huaja
- Ndotjen
- Erozionin e zonës nga aktiviteti i njeriut
- Ndotjen e shkaktuar nga njeriu
- Devijimin e lumenjve
- Zhvillimin e infrastrukturës

Në vija të përgjithshme, termat e referencës për Planin e Menaxhimit të Riskut duhet të përfshijnë:

- njohjen e risqeve nga fatkeqësitë e mundshme natyrore
- identifikimin e të gjitha palëve të interesit dhe reaguesve, dhe vlerësimin e ndërgjegjësimit, gatishmërisë dhe koordinimit të tyre
- ngritjen e mekanizmave të reagimit
- krijimin e mekanizmave për rimëkëmbjen, pas goditjes nga fatkeqësitë natyrore (duke përfshirë Ndhimën e Parë dhe rimëkëmbjen afatgjatë).

Zhvillimi i një strategjie të integruar për menaxhimin e riskut për Parkun Kombëtar është emergjent, për të mbrojtur asetet kulturore dhe natyrore të vendit, turistët, stafin e sitit dhe komunitetet vendase, deri sa të hartohet Plani gjithëpërfshirës për Menaxhimin e Riskut. Për këtë çështje, do të gjeni më tepër informacion në Seksionin 11 - Zbatimi dhe Monitorimi.

Plani i ardhshëm për zbutjen e risqeve nga fatkeqësitë natyrore duhet të parashikojë veprimet e mëposhtme:

1. Krijimin e një baze të dhënash të dedikuar për risqet, dhe të hartave përkatëse
2. Vlerësimet dhe planifikimin e menaxhimit të riskut
3. Planifikimin e kontrollit të dëmeve (duke përfshirë programet për mirëmbajtjen)
4. Planifikimin e vazhdueshëm të aktiviteteve
5. Koordinimin me forcat zjarrfikëse dhe autoritetet e tjera (duke përfshirë aktivitetet e komunikimit me autoritetet)
6. Trajnimin dhe menaxhimin e personelit.

9.0 VIZIONI, QËLLIMI DHE OBJEKTIVAT

9.0 VIZIONI

Parku Kombëtar i Butrintit do të njihet si lider botëror në menaxhimin e qëndrueshëm të siteve me elemente kulturore dhe natyrore, duke u bërë qendra e ofertës turistike rajonale, duke iu ofruar vizitorëve një eksperiencë unike, nëpërmjet angazhimit të komuniteteve vendase dhe institucioneve financiare për të vepruar si model për parqe të tjera në Shqipëri.

Ky vizion për Butrintin tregon në thelb qëllimin e Planit të Menaxhimit të Integruar dhe është konsistent me Axhendën për Zhvillimin e Qëndrueshëm 2030 të UNESCO-s.

9.1 Synimet dhe objektivat

Nëse synohet realizimi i vizionit të deklaruar për Butrintin, pjesë të menaxhimit duhet të jenë edhe synimet dhe objektivat e mëposhtme. Ato do të përmbushen me anë të zbatimit të suksesshëm të një sërë veprimesh menaxhuese dhe do të përfshihen në Planin e Veprimit. Si rrjedhojë, ekziston një lidhje e dukshme midis veprimeve të menaxhimit dhe vizionit.

9.1.1 Burimi Kulturor

Synimi: Mbrojtja dhe ruajtja e Vlerës së Jashtëzakonshme Universale të Sitit të Trashëgimisë Botërore dhe strukturës së saj, për brezat e tanishëm dhe ata të ardhshëm

- Mbrojtja dhe ruajtja etributeve kulturore dhe natyrore të sitit, për të mbajtur mirë mjedisin dhe identitetin e sitit
- Zgjerimi i potencialit turistik dhe edukativ të Parkut Kombëtar, nëpërmjet një programi të vazhdueshëm për kërkimin, gërmimin, konservimin dhe monitorimin e Parkut.

9.1.2 Burimi Natyror

Synimi: Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore të Parkut Kombëtar për brezat e tanishëm dhe ata të ardhshëm

- Zhvillimi dhe zbatimi i një programi të vazhdueshëm për monitorimin ekologjik dhe restaurimin, atje ku vlerësohet e realizueshme dhe e përshtatshme, për të ofruar të dhëna të dobishme për procesin e ardhshëm të vendimmarrjes së informuar
- Zbatimi i praktikave të qëndrueshme të bujqësisë dhe akuakulturës, brenda dhe përgjatë kufijve të Parkut Kombëtar. Kjo gjë do të kërkojë një ndërthurje të incentivave, rregulloreve dhe monitorimit, për të garantuar përputhshmërinë.

9.1.3 Drejtimi

Synimi: Mbështetja dhe demonstrimi i menaxhimit të mirë të STB-së

- Ndërmarrja dhe mirëmbajtja e një strukture të konsoliduar menaxhimi, për koordinimin e efektshëm të të gjitha aktiviteteve që ndikojnë te VJU-ja e Sitit
- Garantimi i sigurimit të burimeve të mjaftueshme, për të mundësuar zbatimin e efektshëm të Planit të STB-së.

9.1.4 Turizmi dhe Infrastruktura

Synimi: Ofrimi i një përvoje të sigurt dhe të kënaqshme për vizitorët, e cila nuk e cenon Vlerën e Jashtëzakonshme Universale të Sitit

- Mundësimi i aksesit të përshtatshëm për vizitorët brenda Sitit dhe rreth tij, në mënyrë të sigurt dhe të qëndrueshme
- Promovimi i turizmit miqësor me mjedisin, nëpërmjet zhvillimit të infrastrukturës jondërhyrëse, për të nxitur kontaktin me asetet dhe angazhimin në aktivitete natyrore brenda Parkut Kombëtar
- Përmirësimi i interpretimit dhe paraqitjes së asetëve natyrore dhe kulturore të Parkut, për edukimin dhe çlodhjen e vizitorëve

Synimi: Ndërgjegjësimi i publikut për Parkun Kombëtar të Butrintit dhe statusin e tij si STB

- Rritja e të kuptuarit të termave VJU dhe STB dhe Park Kombëtar nga publiku
- Përmirësimi i materialeve interpretuese dhe ofrimit të informacionit, brenda STB-së dhe Parkut Kombëtar

9.1.5 Zhvillimi i Komunitetit

Synimi: Angazhimi i komuniteteve vendase për t'iu mundësuar gëzimin e përfitimeve më të mëdha nga STB-ja dhe Parku Kombëtar

- Përfshirja e komuniteteve vendase në menaxhimin e STB-së
- Mbështetja e komuniteteve vendase në përdorimin e STB-së, si shtysë për rritjen ekonomike
- Forcimi i përfaqësimit dhe përfshirjes efikase të bashkive dhe fshatrave në proceset e menaxhimit dhe vendimmarrjes
- Përmirësimi i efektshmërisë së koordinimit të palëve të interesit dhe forcimi i komunikimit me komunitetet rreth qëllimeve, strategjive, dhe pritshmërive të vërteta, që lidhen me planet dhe projektet e zhvillimit

Synimi: Shndërrimi i Parkut Kombëtar në një mjedis që mundëson mësimdhënien dhe të nxënit, që ofron përvoja për të nxënit e thelluar dhe të bazuar në realitet.

- Zhvillimi dhe përmirësimi i programeve edukuese dhe mirëmbajtja e mjedisëve në STB dhe në Parkun Kombëtar
- Nxitja e njohjes së komuniteteve vendase, vlerësimit dhe kujdesit ndaj burimeve të Parkut
- Integrimi i komuniteteve vendase dhe grupeve të interesit të Parkut në një strategji të unifikuar zhvillimi për komunitetet dhe në një plan veprimi

Qëllimi përfundimtar i këtyre synimeve dhe objektivave është qëndrueshmëria mjedisore, ekonomike dhe shoqërore, në përputhje me vizionin e sipërpërmendur.

Komponentët e qëndrueshmërisë së Butrintit adresohen në Planin e Veprimit dhe ndërvarësia e tyre pasqyrohet në diagramën e mëposhtme:

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

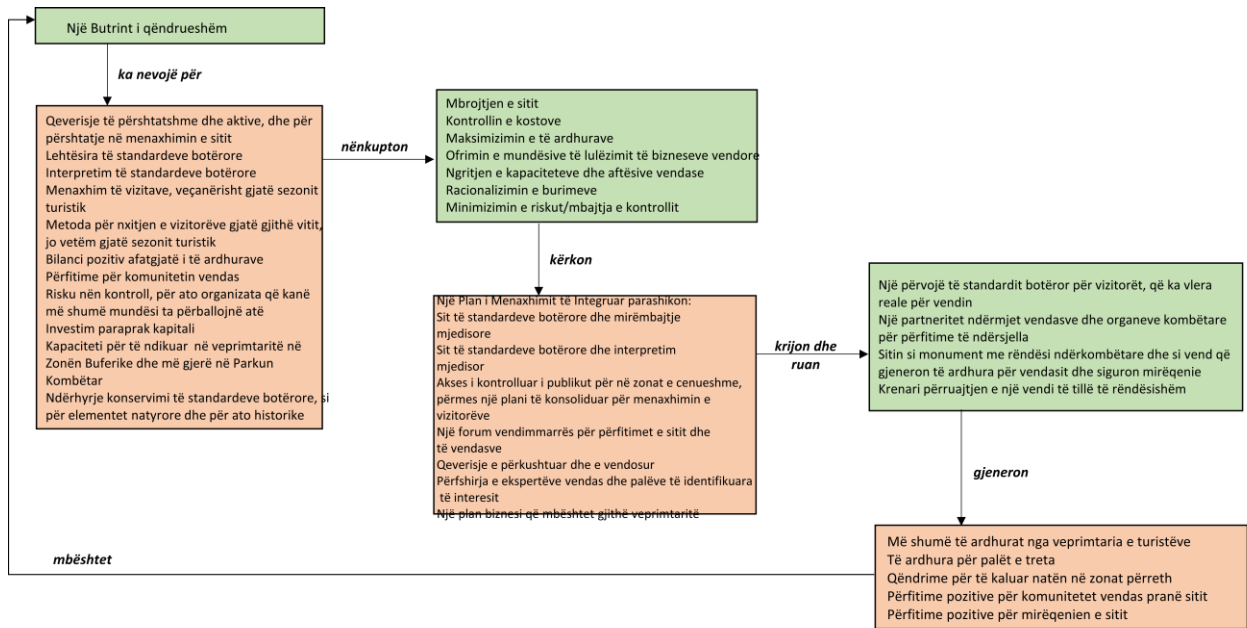

Figura 21: Analiza e çështjeve për Butrintin e qëndrueshëm

10. PLANI I VEPRIMIT

10.0 PLANI I VEPRIMIT

Ky Plan Veprimi parashikon aktivitete afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata për menaxhimin, në mbështetje të synimeve dhe objektivave të përcaktuar në Seksionin paraardhës 9.0, i kategorizuar sipas tematikave të mëposhtme:

- Burimi kulturor
- Burimi natyror
- Drejtimi
- Turizmi dhe infrastruktura
- Angazhimi i komunitetit

Shtirja kohore tregon vitin e fillimit dhe kohëzgjatjen e secilit prej aktiviteteve për çdo kategori. Pjesët me sfond të ngjyrosur tregojnë aktivitetet që janë ndërmarrë tashmë.

Duke iu referuar edhe vetë Planit të Veprimit, vlen të përmenden pikat e mëposhtme:

- Për të gjitha veprimet e specifikuar më poshtë, sipas rastit, është e detyrueshme marrja e lejes, siç parashikohet në ligjet kombëtare (dhe për rrjedhojë aktet e tyre nënligjore) të referuar në seksionin 2.1.3 të këtij Plani Menaxhimi.
- Aty ku ka veprime që varen ose mbivendosen me veprime të tjerë, atëherë këto ndërveprime duhet të rishikohen.
- Të gjithë konsulentët dhe këshilltarët e jashtëm duhet të jenë të licensuar sipas Ligjit Nr. 27/2018 për Trashëgiminë Kulturore. Të gjitha kostot për punimet e konservimit detajohen në Shtojcën C, bashkëlidhur këtij dokumenti.
- Buxhetet e alokuara për të gjitha aktivitetet burojnë nga dy burime kryesore financiare, nga Fondacioni i Ri dhe nga AKZM.
- Termi "Operacional" nën kolonën e Buxhetit i referohet kostove për stafin dhe punonjësit. Kostoja e kësaj pune nuk është përcaktuar pasi mbulohet nga buxheti i brendshëm i institucioneve përkatëse.

Plani i Veprimit Afatshkurtër 2020-2023

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
	Afatshkurtër				Afatmesëm			Afatgjatë			
1.0 BURIMI KULTUROR											
KONSERVIMI	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
KËRKIMI SHKENCOR, ARKIVIMI DIXHITAL ETJ											
GËRMIME ARKEOLOGJIKE TË REJA TË PLANIFIKUARA	■	■									
SHKOLLAT E FUSHËS SË ARKEOLOGJISË											
VROJTIMET ARKEOLOGJIKE	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
NGRITJA E KAPACITETEVE											
2.0 BURIMI NATYROR											
STUDIME MJEDISORE	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
PËRMIRËSIMI I CILËSISË SË EKOSISTEMEVE											
NGRITJA E KAPACITETEVE											
NDËRGJEGJËSIMI I KOMUNITETIT											
PIKETIMI I KUFIJVE DHE INFORMIMI I KOMUNITETIT											
3.0 DREJTIMI -											
NGRITJA E FONDACIONIT TË RI	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
AUTORITETI E PROPOZUAR I PARKUT KOMBËTAR		■	■	■							
4.0 TURIZMI DHE INFRASTRUKTURA											
VIZITORËT/STAFI/SINJALISTIKA RRUGORE	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
NDËRHYRJET MJEDISORE											
INTERPRETIMI											
NGRITJA E KAPACITETEVE	■	■									
NDËRGJEGJËSIMI PUBLIK/ MARRËDHENIET ME PUBLIKUN (PR)	■	■									
AKTIVITETE DHE NDËRHYRJE NË MBARË PARKUN		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
5.0 ZHVILLIMI I KOMUNITETIT											
KOORDINIM I PALËVE TË INTERESIT/EVENTE VJETORE	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
ARTIZANATI DHE PRODHIMET VENDASE											
EDUKIMI PËR TRASHËGIMINË KULTURORE NË SHKOLLA											

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
1.0 BURIMI KULTUROR - Mbrojtja dhe konservimi i VJU-së së Sitit të Trashëgimisë Botërore dhe mjedisit të tij për brezat e tanishëm dhe ata të ardhshëm.					
1.1 Mbrojtja dhe konservimi i attributeve kulturore dhe ruajtja e një mjedisi të përshtatshëm dhe me identitet.					
KONSERVIMI					
1.1.1 Kryerja e vlerësimeve mbi gjendjen e të gjithë monumenteve brenda dhe jashtë mureve të Zonës A3.	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm Konsultim me AKZM-në për largimin dhe trajtimin e specieve të mbrojtura dhe ndikimin e mjedisit..	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2020	3 muaj Rishikim vjetor	30 mijë
1.1.2 Paraqitja e propozimeve/përmbledhjeve teknike për konservimin, përzgjedhja e konsulentëve, menaxhimi dhe fillimi i dorëzimit të 'Punimeve Urgjente' të listuara në Planin e Konservimit për Zonën A3 (Shtojca C). Do të përfshihen monumentet si vijon: Porta e Liqenit, Columbarium, Porta Veriore, Forumi Romak, Porta Perëndimore, Struktura e Gymnasium, të Muret e Akropolit, Muret e Cirkuitit, Muri i Portës së Liqenit për në Akropolis, Mozaiku trapezoid në Pagëzimore	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm Konsultim me AKZM-në për largimin dhe trajtimin e specieve të mbrojtura dhe ndikimin e mjedisit..	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2020	6 muaj	90 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
1.1.3 Ngritja e mekanizmave të monitorimit; sigurimi dhe vendosja e pajisjeve të monitorimit në Zonën A3.	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm	Ministria e Kulturës IKTK AKZM	2020	1 muaj Rishikim dy herë në vit	6.6 mijë
1.1.4 Nxitja e zhvillimit të një programi mirëmbajtjeje sezonale për të gjitha sitet arkeologjike. të cilat do qeverisen nëpërmjet një plani vjetor konservimi dhe mirëmbajtjeje.	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm	IKTK AKZM	2020-2023	4 muaj Zbatuar gjatë gjithë vitit	260 mijë Buxhet 4-vjeçar
1.1.5 Prokurimi dhe zbatimi i 'Punimeve Urgjente' për Zonën A3.	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2020-2023	26 muaj	698 mijë Operacional
1.1.6 Hartimi i propozimit dhe sigurimi i ndriçimit për monumentet	Fondacioni i Ri me shoqëri të jashtme	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2020-2021	24 muaj	132 mijë Operacional
1.1.7 Shqyrtimi i mundësisë së ekspozimit të mozaikëve në fushën e Vrinës dhe në Diaporit. Vrojtimit e gjendjes do të duhet të përgatiten nga specialistë të fushës.	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë	2021	1 muaj	Operacional

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periodha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
1.1.8 Propozimi për konservim të Mozaikëve në fushën e Vrinës dhe në Diaporit, sipas një kalendari dhe propozimi për ekspozimin e tyre për vizitorët.	Fondacioni i Ri me konsulentë të jashtëm	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2021	4 muaj	30 mijë
1.1.9 Prokurimi i punimeve konservuese të mozaikëve.	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë	2021	2 muaj	Operacional
1.1.10 Konservimi i mozaikëve dhe hartimi i kalendarëve për ekspozimin e tyre ndaj vizitorëve, nëse gjykohet e nevojshme	Fondacioni i Ri me shoqëri të jashtme	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë	2021-2022	12 muaj	181 mijë
1.1.11 Paraqitja e propozimeve/përmbledhjeve teknike për konservimin, përzgjedhja e konsulentëve, menaxhimi dhe fillimi i dorëzimit të 'Punimeve Urgjente' të listuara në Planin e Konservimit për Zonën A3 (Shtojca C). Do të përfshihen monumentet si vijon: Strukturë Romake me dy dhoma, Prytaneum, Afresku i shëtitores së kishës, Pagëzimore, Pallati i Trikonkës (lindje, qendër dhe perëndim), Banjo publike në Bazilikën e Kalivos	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm Konsultim me AKZM-në për largimin dhe trajtimin e specieve të mbrojtura dhe ndikimin e mjedisit..	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2022	6 muaj	70 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
1.1.12 Studim gjeofizik i përgjithshëm mbi Kalanë e Ali Pashës për përcaktimin e masave të konsolidimit. (Shihni shtojcën C për më tepër detaje)	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm Konsultim me AKZM-në për efektet mjedisore.	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2022	4 muaj	50 mijë
1.1.13 Rishikimi i marrëveshjeve ekzistuese të sigurisë, që të ofrohet sistem sigurie i integruar 24-orë, i cili mbron plotësisht asetet e Parkut.	Fondacioni i Ri (për zonën A3) AKZM		2020	2 muaj Rishikim vjetor	Operacional
1.1.14 Prokurimi dhe zbatimi i punimeve: 'E qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore'. (Shihni 1.1. 11) (Shihni Shtojcën C për më tepër detaje)	Fondacioni i Ri me shoqëri të jashtme	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2022-2023	18 muaj	196 mijë Operacional
1.1.15 Prokurimi dhe zbatimi i punimeve për kalanë e Ali Pashës (Shihni 1.1. 12) (Shihni Shtojcën C për më tepër detaje)	Fondacioni i Ri me shoqëri të jashtme	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2022-2023	18 muaj	117.6 mijë Operacional
1.1.16 Bashkëpunimi i Fondacionit të Ri me Institutin e Arkeologjisë dhe GKB-në, për të rënë dakord mbi një strategji që mundëson kushte më të mira për arkivimin e asetëve afatgjata të Institutit të Arkeologjisë dhe përdorimin e mundshëm të hapësirave ekzistuese të arkivit në Kalanë Veneciane.	Fondacioni i Ri Institutin e Arkeologjisë Grupi Kërkimor i Butrintit	Instituti i Arkeologjisë	2020	6 muaj	Operacional

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periodha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
NGRITJA E KAPACITETEVE					
<p>1.1.17 Trajnimi i stafit teknik të Fondacionit dhe i zejtarëve vendas lidhur me teknika të matjes dhe monitorimit.</p> <p>(Në mbështetje të veprimeve praktike për t'u ndërmarrë në sit).</p>	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm	IKTK Instituti i Arkeologjisë	2020	1 muaj Gjatë gjithë vitit	1.5 mijë
<p>1.1.18 Trajnimi i stafit teknik të Fondacionit dhe i zejtarëve vendas lidhur me teknika të ndërtimit/meremetimit për mirëmbajtje jondërhyrëse.</p> <p>(Në mbështetje të veprimeve praktike për t'u ndërmarrë në sit).</p>	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm	IKTK Instituti i Arkeologjisë	2020	5 muaj Gjatë gjithë vitit	10 mijë
<p>1.1.19 Trajnimi i fuqisë punëtore në baza sezonale për menaxhimin e bimësisë invazive si pjesë e programit vjetor të vazhdueshëm të mirëmbajtjes. (Përkrahni veprime praktike për t'u ndërmarrë në Zonën A3).</p>	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm	AKZM IKTK	2020	2 muaj Gjatë gjithë vitit	4 mijë
<p>1.1.20 Zbatimi i një programi trajnimi afatgjatë për konservuesit arkeologjikë dhe konservuesit specialistë të mozaikëve.</p> <p>(Ngritja e një ekipi konservimi të posaçëm me synimin e ofrimit të punësimit të qëndrueshëm në angazhim në sitet dhe në vende të tjera në Shqipëri.)</p>	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm	IKTK Instituti i Arkeologjisë	2021	5 muaj Gjatë gjithë vitit	20 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
1.2 Zgjerimi i potencialit turistik dhe edukativ të Parkut Kombëtar, nëpërmjet një programi kërkimi, gërmimi, konservimi dhe monitorimi.					
KËRKIMI SHKENCOR, ARKIVIMI DIXHITAL DHE PREZENCA					
1.2.1 Mobilizimi i Grupit Kërkimor të Butrintit dhe zhvillimi i një programi kërkimi shkencor, ku të përfshihen të gjitha aspektet kulturore dhe natyrore të Parkut Kombëtar. (Shihni 3.2. 2)	Fondacioni i Ri me institucionet e propozuara		2020	6 muaj Rishikim vjetor	755 mijë (Totali për 10 vjet)
1.2.2 Zhvillimi, përditësimi dhe integrimi në arkivën digjitale të dokumenteve, të dhënave dhe gjetjeve shkencore, në platformën e re GIS. (Shihni 1.2. 10)	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm		2020	6 muaj Rishikim vjetor	40 mijë
1.2.3 Kontrolli, përditësimi dhe zhvillimi i faqes së internetit të Butrintit, për të ofruar një burim informacioni të hollësishëm për Parkun Kombëtar dhe programin e aktiviteteve.	Fondacioni i Ri		2020	4 muaj Rishikim ditor	Operacional
1.2.4 Autorizimi i një vrojtim hidrologjik për Zonën A3, në mënyrë që të përcaktoni pasojat e përmbytjes të monumenteve, duke përfshirë mozaikët.	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm dhe Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2020	3 muaj Rishikim vjetor	120 mijë (Totali për 10 vjet)

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
GËRMIME ARKEOLOGJIKE					
1.2.5 Përpilimi dhe përditësimi i rregullt i një harte arkeologjike, ku të tregohen me detaje ato pjesë të parkut ku dihet se ka rrënoja arkeologjike. (Shihni 1.2. 10)	Fondacioni i Ri Instituti i Arkeologjisë me konsulentët e jashtëm	Ministria e Kulturës AKZM Instituti i Arkeologjisë	2021	5 muaj Shqyrtim vjetor dhe në varësi të gërmimeve të në vazhdim dhe të miratuara.	Asistenca Operacionale dhe Teknike
1.2.6 Zhvillimi i një programi gërmimesh që të jetë i përshtatshëm për arkeologët vizitues. (Shihni 1.2.9) Këto punime duhet të ndërmerren pa kosto për Sitin/Fondacionin e Ri, sipas standardeve më të mira ndërkombëtare, të regjistrohen dhe të botohen ne revista akademike, dhe pasi të kenë përfunduar, siti duhet të jetë në gjendje konservimi të qëndrueshme dhe madje të përmirësuar.	Fondacioni i Ri Grupi Kërkimor i Butrintit.	Ministria e Kulturës KTKM Instituti i Arkeologjisë IKTK	2021 Shqyrtim sipas kërkesave të ardhshme	Në vazhdim e sipër dhe sipas kërkesës	Nuk ka
SHKOLLAT E FUSHËS SË ARKEOLOGJISË					
1.2.7 Hartimi i një programi mbarëkombëtar për të ofruar mundësi trajnimi praktik në terren për studentët shqiptarë të arkeologjisë.	Fondacioni i Ri dhe Grupi Kërkimor i Butrintit.		2021	1 muaj Gjatë gjithë vitit	Operacional

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
1.2.8 Nxitja e misioneve ndërkombëtare për gërmimet që të përfshihen studentët shqiptarë të arkeologjisë, në mënyrë që t'u jepen mundësi trajnimi praktik në terren.	Fondacioni i Ri dhe Grupi Kërkimor i Butrintit.	KKTKM Instituti i Arkeologjisë IKTK	2021	Gjatë gjithë periudhave të gërmimeve/konseruvimit	Nuk ka
VROJTIMET ARKEOLOGJIKE					
1.2.9 Planifikimi dhe zbatimi i një programi vrojtimesh dhe vlerësimesh arkeologjike të Fushës së Vrinës, duke përfshirë Liqenin e Butrintit dhe Kanalin e Vivarit (Për mbrojtjen e rrënojave të mundshme arkeologjike, duhet të ndalohet plugimi i thellë i tokës dhe aktivitetet të ngjashme bujqësore).	Fondacioni i Ri (për Zonën A3) Instituti i Arkeologjisë me konsulentët e jashtëm për fusha të tjera	Ministria e Kulturës	2022	2 muaj	Operacional
1.2.10 Hedhja e të gjithë informacionit të marrë nga vrojtimi dhe arkiva në bazën e të re të të dhënave në GIS. (Shihni 1.2.2)	Fondacioni i Ri Instituti i Arkeologjisë		2022	Gjatë gjithë vitit	
NGRITJA E KAPACITETEVE					
1.2.11 Hartëzimi/baza e të dhënave në GIS.	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm		2022	2 javë Gjatë gjithë vitit	5 mijë
1.2.12 Vrojtimi arkeologjik	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm		2022	2 javë Gjatë gjithë vitit	5 mijë
1.1.13 TIK / faqe interneti / arkivimi digjital	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm		2022	2 javë Gjatë gjithë vitit	5 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frek uenca	Buxheti (USD)
2.0 BURIMI NATYROR - Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore të Parkut Kombëtar për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm.					
2.1 Zhvillimi dhe zbatimi i një programi të vazhdueshëm monitorimi dhe restaurimi ekologjik, aty ku është e realizueshme dhe e përshtatshme. Ofrimi i të dhënave të rëndësishme për informimin e vendimmarrjes së ardhshme.					
STUDIME MJEDISORE					
2.1.1 Ngritja e mekanizmave të monitorimit ekologjik të vazhdueshëm.	AKZM Kërkohet njoftim paraprak i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2020	4 muaj Shqyrtim disa herë në vit	3.7 mijë
2.1.2 Studim për kapacitetin e kullotjes: Vlerësimi i potencialit rehabilitues dhe restaurues të habitateve të caktuara, duke përfshirë ujin e kripur, kënetat e ujërave të ëmbla dhe habitatet pyjore. Në lidhje me biodiversitin e shtuar, është i nevojshëm ripërcaktimi i zonave kënetore dhe pyjore, por për pasojë do të humbasë toka kullimore. Duhet arritur një marrëveshje midis Parkut (AKZM/Fondacioni i Ri) dhe komuniteteve në lidhje me zonat që mund të kthehen në toka kullimore.	AKZM Kërkohet njoftim paraprak i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2020	3 muaj Shqyrtim një herë në 5 vjet	9.1 mijë
2.1.3 Vrojtimi i bimëve mjekësore në mënyrë që të bëhet inventari dhe evidentimi i përdorimit përkatës	AKZM Kërkohet njoftim paraprak i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2021	2 muaj Shqyrtim një herë në 5 vjet	3.7 mijë
2.1.4 Hartëzimi i habitateve detare krahas studimit të ndikimit i aktiviteteve ujore në mjedis	AKZM Kërkohet njoftim paraprak i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Instituti i Arkeologjisë IKTK	2020	2 muaj Shqyrtim një herë në 4 vjet	45.5 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
PËRMIRËSIMI I CILËSISË SË EKOSISTEMEVE					
2.1.5 Mirëmbajtja e Kanalit të Vivarit (Shihni 2.1.6) Kërkohej njoftim paraprak i Fondacionit të Ri	AKZM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2020	6 muaj Shqyrtim një herë në 5 vjet	273 mijë
2.1.6 Iniciativa për një program vjetor për të pastruar dhe mbajtur pastër Kanalin e Vivarit dhe kanalin ujqor të Bisticës, për të shmangur eutrofikimin e lagunës. Zbatimi i një programi për restaurimin e ligatinave. Kërkohej njoftimi i Fondacionit të Ri	AKZM Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural Ministria e Kulturës	2020	4 muaj Rishikim vjetor	55 mijë
2.1.7 Iniciativa për një program konservimi për habitatet dhe speciet brenda Parkut Kombëtar me interesi të veçantë konservimi në rang evropian.	AKZM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2020		
2.1.8 Rikthimi i programit vjetor për numërimin e zogjqve, si dhe zhvillimi një programi shkencor për vlerësimin e gjendjes së ekosistemit.	AKZM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2020		
2.1.9 Rehabilitimi i ishullit të Ksamilit	AKZM	Fondacioni i Ri Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2021	6 muaj Shqyrtim një herë në 5 vjet	27 mijë
2.1.10 Rehabilitimi pyjqor: rehabilitimi i pyjqeve dhe shkurreve mesdhetare të parkut, për të shtuar numrin e specieve dhe popullsitë e shpendëve ujqore dimëruese dhe folezuese.	AKZM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit IKTK	2021	6 muaj Shqyrtim një herë në 2 vjet	64 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
2.1.11 Ngritja e mekanizmave të monitorimit për bimësinë.	AKZM Fondacioni i Ri (Zona A3)	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit IKTK	2022-2023	4 muaj Rishikim vjetor	1.9 mijë
NGRITJA E KAPACITETEVE					
2.1.12 Krijimi i një programi për rojtarët e rinj	AKZM IKTK		2020	1 muaj Gjatë gjithë vitit	2 mijë
2.1.13 Trajnimi i stafit/GIS/Seminare	AKZM IKTK		2020	1 muaj Gjatë gjithë vitit	16.5 mijë (Buxheti vjetor)
2.1.14 Program shkëmbimi për stafin	AKZM IKTK		2020	1 muaj Gjatë gjithë vitit	18.1 mijë (Buxheti vjetor)
2.2 Nxitja e ndërgjegjësimit mjedisor në aspektin e biodiversitetit, habitateve dhe peizazheve të cenueshme te vizitorët dhe komunitetet vendase.					
NDËRGJEGJËSIMI MJEDISOR					
2.2.1 Vendosja e tabelave informuese në hyrjet e Parkut për biodiversitetin, duke përfshirë tabelat interpretuese për sitin dhe aktivitetet për vizitorët, si dhe për nevojën për sjellje të ndërgjegjshme me mjedisin.	AKZM dhe IKTK Nevojitet koordinim me Fondacionin e ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës	2020	3 muaj	10 mijë
2.2.2 Rritja e ndërgjegjësimit të publikut, e pjesëmarrjes së komunitetit vendas dhe e përfitimeve që vijnë nga mbrojtja, përdorimi dhe menaxhimi i aseteve natyrore të Parkut, nëpërmjet ekspozitave, festivaleve dhe panairove. (Shihni 2.3.1)	AKZM dhe IKTK në bashkëpunim me Fondacionin e Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës	2020	Gjatë gjithë vitit Shqyrtim dhe planifikim vjetor	10 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
2.2.3 Pajisja e rojtarëve të pyllit siç duhet me uniforma dhe vetura, që të kenë mundësi të patrullojnë të gjithë zonën e Parkut Kombëtar dhe të mundësojnë ture me udhërrëfyes.	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri		2020	Gjatë gjithë vitit Shqyrtim dhe planifikim vjetor	91 mijë (Buxheti vjetor)
NDËRGJEGJËSIMI I KOMUNITETIT					
2.2.4 Ngritja e një komisioni me përfaqësues të komunitetit, ku të angazhohen anëtarë të autoriteteve vendore, fshatrave të zonës, si dhe të institucioneve të tjera që kanë një interes në Park, për të koordinuar punën e deritanishme të konservimit dhe të rrisin ndërgjegjësimin mjedisor.	Fondacioni i Ri në bashkëpunim me AKZM		2020	4 muaj Mbledhjet tremujore	Operacional
2.2.5 Promovimi i vlerave mjedisore të Parkut në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar, si dhe në nivel vendor.	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri		2020	Kryer gjatë gjithë vitit Shqyrtim dhe planifikim vjetor	Operacional
2.3 Vendosja e praktikave të qëndrueshme bujqësore dhe akuakulturore brenda dhe përgjatë kufijve të Parkut Kombëtar. Për të siguruar pajtueshmërinë, nevojitet një ndërthurje incentivash, rregulloresh dhe monitorimi.					
PIKETIMI I KUFIJVE DHE INFORMIMI I KOMUNITETIT					
2.3.1 Piketimi i kufijve të zonave të Parkut Kombëtar.	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës IKTK	2020	5 muaj Rishikim vjetor	2 mijë
2.3.2 Angazhimi i komuniteteve vendase për të ndaluar degradimin dhe përkeqësimin e mëtejshëm të ekosistemeve dhe habitateve bregdetare dhe ligatinore, për shkak të aktiviteteve të pakontrolluara dhe të parregulluara brenda dhe përreth Parkut Kombëtar.	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri për Zonën 3		2021	Aktivitete të shpeshta informuese Planifikim vjetor	Operacional

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
2.3.3 Zhvillimi i një programi që parashikon bashkëpunim të ekspertëve me fermerët vendas, për të zhvilluar praktika të qëndrueshme organike dhe mjedisore.	Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural AKZM	Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2021	Aktivitete të shpeshta Planifikim vjetor	Operacional
2.3.4 Vijimi i promovimit të një sërë ndërmarrjesh bujqësore të qëndrueshme të cilat mund të reklamohen nën markën e Butrintit, në mënyrë që të sjellin përfitime maksimale për vetë zonën.	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri		2021	Aktivitete të shpeshta Planifikim vjetor	Operacional
3.0 DREJTIMI - Mbështetja dhe demonstrimi i ekselencës në STB dhe menaxhimin e Parkut Kombëtar					
3.1 Krijimi dhe ruajtja e një strukture drejtimi dhe menaxhimi të konsoliduar dhe të qëndrueshëm për koordinim efikas të të gjitha aktiviteteve që ndikojnë VJU-në e sitit.					
NGRITJA E FONDACIONIT TË RI DHE AUTORITETIT TË PROPOZUAR TË PARKUT KOMBËTAR					
3.1.1 Krijimi i Fondacionit të Ri dhe vënia në funksion të strukturës së tij të re të drejtimit dhe menaxhimit.	Ministria e Kulturës/Partner Strategjik	Ministria e Kulturës Qeveria Shqiptare Kuvendi i Shqipërisë	2020		
3.1.2 Përfundimi i procesit të rekrutimit të stafit të Fondacionit të Ri për plotësimin të gjitha pozicioneve.	Fondacioni i Ri		Fillon veprimtarinë në 2020		
3.1.3 Përcaktimi i pronësisë së të gjitha asetëve të Parkut, duke përfshirë objektet dhe tokën, në bashkëpunim me Institucionet përkatëse.	Ministria e Kulturës, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, ZRPP, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural		Brenda 2020		
3.1.4 Sugjerimi për ngritjen e një Autoriteti të ri për menaxhimin e Parkut në bashkëpunim të ngushtë me Fondacionin e Ri.	Qeveria Shqiptare dhe Fondacioni i Ri		Sa më shpejt të jetë e mundur		

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
4.0 TURIZMI DHE INFRASTRUKTURA - Ofrimi i një eksperience të sigurt dhe të kënaqshme për vizitorët, duke mosçenuar VJU-në e Sitit.					
4.1 Sigurimi i aksesit të përshtatshëm për vizitorët, si për brenda ashtu dhe përreth sitit, në mënyrë të sigurt dhe të qëndrueshme.					
VIZITORËT/STAFI/LEHTËSIRAT					
4.1.1 Zhvillimi i një studim gjithëpërfshirës të vizitorëve, që të kuptoni saktësisht numrin, nevojat dhe modalitetet e mbërritjes së turistëve në sit, në mënyrë që të vlerësohen plotësisht aksesit afatgjatë dhe kërkesat e vizitorëve për lehtësirat.	Fondacioni i Ri në bashkëpunim me konsulentët e jashtëm		2020	4 muaj Shqyrtim / përditësim vjetor	30 mijë
4.1.2 Projektimi dhe ndërtimi i një qendre për vizitorët pranë vendparkimit me pamje nga fusha e Vrinës, ku të ofrohen informacione për biletarinë, orientimin, tualetet, restorante dhe pikat e shitjes me pakicë. (Shihni 4.2.1)	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë IKTK UNESCO Bashkia e Sarandës	2020-2021	24 muaj	2.5MIL
4.1.3 Pajisjet dhe infrastruktura e Muzeut Kombëtar.	AKZM	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2021	6 muaj	22 mijë
4.1.4 Zhvillimi i një studimi për menaxhimin e trafikut të Parkut dhe përditësimi i gjetjeve në baza vjetore.	Fondacioni i Ri dhe AKZM	Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2020	3 muaj (në stinë të ndryshme) Rishikim vjetor	110 mijë Buxhet 10-vjeçar
4.1.5 Projektimi dhe ndërtimi e zyrave të reja për stafin në hyrje të sitit, si dhe rrethimi e ri me gardh. (Shihni 4.2.3)	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë IKTK UNESCO Bashkia e Sarandës	2020-2022	24 muaj	300 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
4.1.6. Planifikimi dhe ngritja e qendrës së informacionit në Ksamil dhe Mursi.	AKZM	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë IKTK UNESCO Bashkia e Sarandës Bashkia e Konispolit	2020; 2023	Faza e parë 2020 Faza e dytë 2023	110 mijë Për të dyja fazat
4.1.7 Planifikimi, prokurimi dhe përdorimi i automjeteve ekologjike për transportin e njerëzve nga qendra e re e vizitorëve për të hyrja e sitit.	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë IKTK UNESCO Bashkia e Sarandës	2020	6 muaj Shqyrtim vjetor në aspektin e Planit të Biznesit	158 mijë
4.1.8 Planifikimi, prokurimi dhe përdorimi i varkës për pasagjerët në Kanalin e Vivarit dhe Liqenin e Butrintit, duke përfshirë kalatat dhe sistemet e ankorimit.	Fondacioni i Ri në konsultim me AKZM	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë IKTK UNESCO Bashkia e Sarandës	2020	6 muaj Shqyrtim vjetor në aspektin e Planit të Biznesit	
4.1.9 Planifikimi dhe zbatimimi i projektit të vendparkimit të makinave në Ksamil.	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Bashkia e Sarandës	2020	6 muaj	81 mijë
4.1.10 Lidhjet me vendet e kampingut dhe vendparkimin e rulotave.	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Bashkia e Sarandës	2021	1 muaj	4.75 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frek uenca	Buxheti (USD)
4.2 Promovimi i turizmit miqësor ndaj mjedisit, nëpërmjet zhvillimit që është i ndjeshëm ndaj infrastrukturës, për të nxitur ndërveprimin me asetet natyrore dhe aktivitetet brenda Parkut.					
POLITIKAT MJEDISORE					
4.2.1 Sigurimi që të gjitha veprimtaritë ndërtimore dhe operacionet të zhvillohen në Parkun Kombëtar në të ardhmen të kenë certifikimin e ekoturizmit të përshtatshëm, nga TIES apo organe të ngjashëm, që priorizojnë përdorimin e lëndës së parë vendase krahas praktikave të qëndrueshme operacionale. (Shihni 4.1.2)	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri (për Zonën A3)		2020	Aktivitet që zhvillohet sa herë planifikohet një strukturë/ndërrhyrje e re	Operacional
4.2.2 Prishja e ndërtesave dhe strukturave të paligjshme të mbetura brenda Parkut Kombëtar.	AKZM në bashkëpunim me ISHMPUT Vlorë	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë IKTK UNESCO Bashkia e Sarandës	2021	12 muaj	10 mijë për strukturë
4.2.3 Sigurimi që, përpara ndonjë aktiviteti zhvillimor brenda Parkut Kombëtar, të jenë kryer vlerësimet e ndikimit në mjedis dhe vlerësime të plota arkeologjike të një standardi ndërkombëtar. (Shihni 4.1.2 dhe 4.1.4)	AKZM në bashkëpunim me ISHMPUT Vlorë	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit IKTK Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Bashkia e Sarandës	2020	Aktivitet që zhvillohet sa herë planifikohet një strukturë/ndërrhyrje e re	Operacional
4.2.4 Sugjerimi për marrjen në përdorim të Shtëpisë së Doganës (nga Ministria e Mbrojtjes) dhe transformimi i saj në një vend akomodimi të një cilësie të lartë për turistët.	Fondacioni i Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Bashkia e Sarandës	2020		

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
4.3 Përmirësimi i interpretimit dhe paraqitjes së aseteve natyrore dhe kulturore të Parkut Kombëtar për qëllime edukuese dhe argëtuese të vizitorëve.					
INTERPRETIMI					
4.3.1 Projektimi dhe ndërtimi i ambienteve të reja interpretuese të muzeut në Kalanë Veneciane.	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës Instituti për Mbrojtjen e Monumeteve Këshilli Kombëtar i Muzeve	2020-2021	24 muaj Rishikim vjetor	540 mijë
4.3.2 Transportimi i koleksioneve ekzistuese arkeologjike, që ndodhen në Kalanë Veneciane, në një godinë të ndërtuar posaçërisht për të pasur kushte dhe hapësira moderne magazinimi, që mundëson kërkimin akademik.	Fondacioni i Ri dhe Instituti i Arkeologjisë	Ministria e Kulturës IKT Këshilli Kombëtar i Muzeve	2021	12 muaj	Operacional
4.3.3 Vendosja e tabelave të reja interpretuese dhe burimeve të tjera informacioni brenda Zonës A3, duke përfshirë Fortesën Trekëndore dhe Fortesën e Ali Pashës.	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës Instituti për Mbrojtjen e Monumeteve Këshilli Kombëtar i Muzeve IKT	2021	12 muaj Shqyrtim dhe mirëmbajtje vjetore	293 mijë
4.3.4 Përcaktimi i saktë i kufirit të Parkut Kombëtar dhe evidentimi i hyrjes së Parkut nëpërmjet një 'Portë Hyrëse', duke përmirësuar asfaltin e rrugës, dhe duke vendosur sinjalistikën ku të përfshihet një hartë e shtigjeve brenda Parkut.	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Bashkia e Sarandës IKT	2021	6 muaj Shqyrtim dhe mirëmbajtje vjetore	40 mijë
4.3.5 Zgjerimi dhe mirëmbajtja e rrjetit të shtigjeve për ecje dhe çiklizëm nëpër Park dhe nxitja e vizitorëve që t'i përdorin.	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri (për Zonën A3)	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Bashkia e Sarandës	2021	4 muaj Shqyrtim dhe mirëmbajtje vjetore	18 mijë Buxheti vjetor
4.3.6 Planifikimi dhe ngritja e vendvrotimeve të fshehta për zogjtë dhe infrastrukturës përkatëse, aty ku është e mundur.	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri (për Zonën A3)	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Bashkia e Sarandës	2021 2023	4 muaj Shqyrtim dhe mirëmbajtje vjetore	12.75 mijë Buxheti për të dyja vitet

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
<p>4.3.7 Zhvillimi i infrastrukturës aty ku është e nevojshme dhe e përshtatshme, për të mundësuar aktivitete të tjera të qëndrueshme turistike, siç janë kalërimi dhe kampingu.</p> <p>Në zona të caktuara do të nevojiten shtegkalime etj., për të mundësuar akses dhe mbrojtjen e peizazhit të cënueshëm.</p>	AKZM në bashkëpunim me Fondacionin e Ri (për Zonën A3)	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Bashkia e Sarandës Fondacioni i Ri Ministria e Kulturës	2021	Për t'u përcaktuar	Për t'u përcaktuar
NGRITJA E KAPACITETEVE					
4.3.8 Trajnimi i udhërrëfyesve për tabela të reja interpretuese dhe aktivitete alternative në Parkun Kombëtar.	AKZM Shoqëri e licencuar	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës	2021	1 muaj Çdo vit	20 mijë
4.3.9 Trajnimi i udhërrëfyesve për tabelat e reja interpretuese brenda Qytetit Antik.	Fondacioni i Ri IKTK Shoqëri e licencuar	Fondacioni i Ri Ministria e Kulturës	2021	1 muaj Çdo vit	20 mijë
4.4 Rritja e ndërgjegjësimit të publikut për VJU-në e STB dhe të Parkut Kombëtar.					
NDËRGJEGJËSIMI PUBLIK/ MARRËDHENIET ME PUBLIKUN (PR)					
4.4.1 Zhvillimi i një programi leksionesh për aspekte të ndryshme të Parkut Kombëtar gjatë muajve të verës, për të tërhequr vizitorë dhe promovuar sjellje pozitive ndaj mjedisit.	Qeveria e Shqipërisë		2021	3 muaj Aktivitet i shpeshtë	Operacional
4.4.2 Nxitja e vizitorëve të eksplorojnë arkeologjinë e Fushës së Vrinës, Diaporit dhe fshatrave përreth.	Fondacioni i Ri		2021	Promocional / Në vazhdim	

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
4.4.3 Vijimi i zbatimit të praktikës më të mirë për të siguruar që Butrinti të njihet botërisht si qendër e ekselencës së menaxhimit dhe trajnimit të Parqeve Kombëtare.	Fondacioni i Ri, AKZM	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2021	Më pas duhet bërë përpjekje gjithëpërfshirëse dhe e vazhdueshme me PR-in në konferenca, nëpërmjet botime akademike etj.	Operacional
4.4.4 Ofrimi i tureve me udhërrëfyes për zonat e tjera të Parkut Kombëtar që të ulni fluksin e vizitorëve për në Zonën A3.	Fondacioni i Ri në bashkëpunim me AKZM		2021	Çdo vit	Operacional
4.4.5 Krijimi i markës së Butrintit për promovimin e VJU-së së Parkut Kombëtar, nëpërmjet publicitetit dhe marketimit. (Shihni 2.3.3)	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2021	12 muaj Rishikim vjetor	113 mijë
4.5 Përmirësimi i materialit interpretues dhe ofrimi i informacionit brenda STB-së dhe zonës më të gjerë të Parkut Kombëtar.					
INTERPRETIM/INFORMACION					
4.5.1 Prezantimi i një programi për ndërgjegjësimin e publikut në lidhje me limitet e shpejtësisë, hedhjen e mbeturinave dhe protokollet e tjera që duhet të respektohen brenda Parkut Kombëtar.	AKZM dhe Fondacioni i Ri, Autoriteti Vendor		2021	12 muaj Rishikim vjetor	Operacional
4.5.2 Ofrimi i orientimit dhe interpretimit brenda qendrës së re të vizitorëve në raport me STB dhe zonën më të gjerë të Parkut Kombëtar.	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës AKZM Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Këshilli Kombëtar i Muzeve	2021	7 muaj Rishikim çdo dy vjet	200 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
4.5.3 Ofrimi i tabelave interpretuese dhe informuese në lidhje me infrastrukturën e re (shtegkalimet, etj) dhe shtigjet për ecje.	Fondacioni i Ri në bashkëpunim me AKZM	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Këshilli Kombëtar i Muzeve	2021	6 muaj Rishikim dhe mirëmbajtje vjetore	7 mijë
4.5.4 Ofrimi i informacionit interpretues për pajisjet personale që mbahen në dorë.	Fondacioni i Ri në bashkëpunim me AKZM	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Këshilli Kombëtar i Muzeve	2021	6 muaj Rishikim dhe mirëmbajtje vjetore	30 mijë
4.5.5 Zhvillimi i një politike për menaxhimin e mbetjeve dhe vendosja e koshave të mbetjeve, aty ku është e mundur.	AKZM Fondacionin e Ri, Autoritetet vendore		2021	1 muaj Çdo vit	12.3 mijë Buxhet 3-vjeçar
5.0 ZHVILLIMI I KOMUNITETIT - Angazhimi i komuniteteve vendase për t'i dhënë atyre mundësinë që të përfitojnë nga STB dhe Parku Kombëtar.					
5.1 Përfshirja e komuniteteve vendase në menaxhimin e STB-së dhe Parkut Kombëtar.					
KOORDINIM I GRUPEVE TË INTERESIT/EVENTE VJETORE					
5.1.1 Rritja e efikasitetit të koordinimit të grupeve të interesit dhe forcimi i komunikimit me komunitetet në lidhje me qëllimet, strategjitë dhe pritshmëritë reale që kanë të bëjnë me planet dhe projektet e zhvillimit.	Fondacioni i Ri në bashkëpunim me AKZM, KMZM Autoritetet vendore	Ministria e Kulturës	2021	4 herë në vit. Shqyrtim vjetor	Operacional
5.1.2 Nxitja e mirëkuptimit, vlerësimit dhe kujdesit të komuniteteve vendase ndaj burimeve dhe vlerave kulturore të Parkut Kombëtar (Shihni 2.3.2)	AKZM dhe Fondacioni i Ri, KMZM, Autoritetet vendore	Ministria e Kulturës	2021	Aktivitete të komunitetit vendas që zhvillohen çdo vit	Operacional
5.1.3 Forcimi i përfaqësimit dhe përfshirjes efektive të bashkive dhe fshatrave në procesin e menaxhimit dhe vendimmarrjes.	AKZM dhe Fondacioni i Ri, Autoritetet vendore	Ministria e Kulturës	2021	4 herë në vit. Shqyrtim vjetor	Operacional

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
5.1.4 Nxitja e zhvillimit të një programi tremujor me takime të komunitetit, për ta angazhuar komunitetin dhe për t'u konsultuar me të mbi çështjet kyçe, me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit të publikut për objektivat e Parkut Kombëtar, si dhe zhvillimet e propozuara.	AKZM dhe Fondacioni i Ri, KMZM	Ministria e Kulturës	2021	4 herë në vit. Shqyrtim vjetor	Operacional
5.1.5 Shtrirja dhe përmirësimi i aktivitetit "Ditë e Hapur e Butrintit" dhe Panairit të përvitshëm Bujqësor, në mënyrë që të kthehen në aktivitete vjetore për eko-turizmin dhe në praktika bujqësore ekologjike.	AKZM dhe Fondacioni i Ri, KMZM Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	2022	Një herë në vit, çdo vit	30 mijë
5.1.6 Nxitja e komunitetit që të adresojë çështjen e hedhjes së mbeturinave, veçanërisht mbeturinave plastike, duke prezantuar një skemë me incentiva.	Fondacioni i Ri dhe AKZM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2022 Aktivitete tremujore	Mbledhjet tremujore, çdo vit	Operacional
ARTIZANATI DHE PRODHIMET VENDASE					
5.1.7 Disponimi i strukturave dhe ofrimi i trajnimeve për të zhvilluar industrinë vendase artizanale dhe për t'iu dhënë produkteve autentike markën e Butrintit.	Fondacioni i Ri dhe AKZM		2022	Shqyrtim vjetor i progresit	Operacional
5.1.8 Dhënia e mundësive të punësimit për vendasit si udhërrëfyes, përkthyes, punëtorë konservimi, shoferë dhe varkëtarë.	Fondacioni i Ri	Ministria e Financës dhe Ekonomisë	2021	Shqyrtim vjetor i progresit	Operacional

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
5.2 Zbatimi dhe përmirësimi i programeve dhe lehtësirave edukative në STB dhe Parkun Kombëtar.					
EDUKIMI PËR TRASHËGIMINË KULTURORE NË SHKOLLA					
5.2.1 Zhvillimi dhe shtrirja e programit ekzistues arsimor nga shkollat fillore në ato të mesme në nivel vendor dhe rajonal, me një program mësimor ku të përfshihen vizitat në sit.	Fondacioni i Ri dhe AKZM	Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	2022	6 herë në vit. Shqyrtim vjetor i progresit	Operacional
5.2.2. Aspektet mjedisore të Parkut Kombëtar duhet të zhvillohen më tej si një burim edukues. Kjo mund të bazohet te modelet e zhvillimit të mësimin në ambiente hapura.	Fondacioni i Ri dhe AKZM		2022	6 herë në vit. Shqyrtim vjetor i progresit	Operacional
5.2.3 Integrimi i Butrintit në kurrikulën shkollore vendore dhe kombëtare, si dhe në atë universitare, duke siguruar për vlerat e saj kulturore dhe natyrore. Tregu potencial për arsimin terciar është ai ndërkombëtar dhe me zhvillimin e një programi të arsimit terciar, do të mundësohet specializimi në turizëm.	Fondacioni i Ri dhe AKZM	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	2022	12 muaj Shqyrtim vjetor i progresit	Operacional
5.2.4 Asistencë për rikrijimin e modelit të Butrintit për sa i përket lidhjeve midis trashëgimisë kulturore dhe natyrore dhe arsimit në të gjithë Shqipërinë. (Shihni 5.1.4)	Fondacioni i Ri dhe Qeveria e Shqipërisë	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	Publikoni periudhën e tranzicionit Shqyrtim vjetor	Në mënyrë të vazhdueshme	Nuk ka

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

PLANI I VEPRIMIT AFATMESËM 2024-2026					
SHËNIM: TË GJITHA VEPRIMET TË CILAT NUK JANË NDËRMARRË NË FAZËN AFATSHKURTËR, DUHET TË NDËRMERREN NË FAZËN AFATMESME.					
Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frek uenca	Buxheti (USD)
1.0 BURIMI KULTUROR - Mbrojtja dhe konservimi i VJU-së së Sitit të Trashëgimisë Botërore dhe mjedisit të tij për brezat e tanishëm dhe ata të ardhshëm.					
1.1 Mbrojtja dhe konservimi i attributeve kulturore dhe ruajtja e një mjedisi të përshtatshëm dhe me identitet.					
KONSERVIMI					
1.1.20 Paraqitja e propozimeve/përmbledhjeve teknike për konservimin, përzgjedhja e konsulentëve, menaxhimi dhe fillimi i dorëzimit të 'Punimeve Urgjente' të listuara në Planin e Konservimit për Zonën A3 (Shtojca C). E RËNDËSISHME: Do të përfshihen monumentet si vijon: Monumentet; Muret, Jashtë mureve, siç sugjerohet në Shtojcën C (Shihni shtojcën C për më tepër detaje)	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm AKZM-së t'i kërkohet konsulencë për largimin dhe trajtimin e specieve të mbrojtura dhe efektet mjedisore.	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2024	12 muaj	200 mijë
1.1.21 Prokurimi dhe zbatimi i punimeve urgjente dhe 'E qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore'.	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2025-2026	24 muaj	1.4 mijë
1.1.22 Përmbledhje të reja për përditësimin e studimit hidrologjik (nëse janë të nevojshme)	Fondacioni i Ri	Në varësi të propozimeve	2024	Në varësi të propozimeve	Në varësi të zgjidhjeve

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

1.2 Zgjerimi i potencialit turistik dhe edukativ të Parkut Kombëtar, nëpërmjet një programi kërkimi, gërmimi, konservimi dhe monitorimi.					
KËRKIMI SHKENCOR, ARKIVIMI DIXHITAL DHE PREZENCA					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
GËRMIMET ARKEOLOGJIKE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
SHKOLLAT E FUSHËS SË ARKEOLOGJISË					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
VROJTIMET ARKEOLOGJIKE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
NGRITJA E KAPACITETEVE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Fondacioni i Ri Me konsulentët e jashtëm	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/fr ekuenca	Buxheti (USD)
2.0 BURIMI NATYROR - Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore të Parkut Kombëtar për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm.					
2.1 Zhvillimi dhe zbatimi i një programi të vazhdueshëm monitorimi dhe restaurimi ekologjik, aty ku është e realizueshme dhe e përshtatshme. Ofrimi i të dhënave të rëndësishme për informimin e vendimmarrjes së ardhshme.					
STUDIME MJEDISORE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
2.1.3 Vrojtimi i bimëve mjekësore në mënyrë që të bëhet inventari dhe evidentohen përdorimet	AKZM Kërkohet njoftimi i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2025	2 muaj Rishikim një herë në 5 vjet	3.7 mijë
2.1.4 Hartëzimi i habitateve detare	AKZM Kërkohet njoftimi i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2024	2 muaj Rishikohet një herë në 4 vjet.	45.5 mijë
PËRMIRËSIMI I CILËSISË SË EKOSISTEMEVE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
2.1.5 Mirëmbajtja e Kanalit të Vivarit	AKZM Kërkohet njoftimi i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2025	6 muaj Shqyrtim një herë në 5 vjet	273 mijë
2.1.9 Rehabilitimi i ishujve të Ksamilit	AKZM	Fondacioni i Ri Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2026	6 muaj Shqyrtohet një herë në 5 vjet.	27 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/fr ekuenca	Buxheti (USD)
2.1.10 Rehabilitimi pyjor: Rehabilitimi i pyjeve dhe shkurreve mesdhetare të parkut, për të shtuar numrin e specieve dhe popullsitë e shpendëve ujore dimëruese dhe folezuese.	AKZM Kërkohej njoftimi i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2025	6 muaj Shqyrtim një herë në 2 vjet	64 mijë
NGRITJA E KAPACITETEVE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
2.2 Nxitja e ndërgjegjësimit mjedisor në aspektin e biodiversitetit, habitateve dhe peizazheve të cënueshme të vizitorët dhe komunitetet vendase.					
NDËRGJEGJËSIMI MJEDISOR					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
NDËRGJEGJËSIMI I KOMUNITETIT					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
2.3 Vendosja e praktikave të qëndrueshme bujqësore dhe akuakulturore brenda dhe përgjatë kufijve të Parkut Kombëtar. Për të siguruar pajtueshmërinë, nevojitet një ndërthurje incentivash, rregulloresh dhe monitorimi.					
PIKETIMI I KUFIJVE DHE INFORMIMI I KOMUNITETIT					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periodha	Kohëzgjatja/fr ekuenca	Buxheti (USD)
3.0 DREJTIMI - Mbështetja dhe demonstrimi i ekselencës në STB dhe menaxhimin e Parkut Kombëtar.					
3.1 Krijimi dhe ruajtja e një strukture drejtimi dhe menaxhimi të konsoliduar dhe të qëndrueshëm për koordinim efikas të të gjitha aktiviteteve që ndikojnë VJU-në e sitit.					
KRIJIMI I FONDACIONIT TË RI DHE AUTORITETIT TË PROPOZUAR TË PARKUT KOMBËTAR					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
4.0 TURIZMI DHE INFRASTRUKTURA - Ofrimi i një eksperience të sigurt dhe të kënaqshme për vizitorët, duke mos cenuar VJU-në e Silit.					
4.1 Sigurimi i aksesit të përshtatshëm për vizitorët, si për brenda ashtu dhe përreth sitit, në mënyrë të sigurt dhe të qëndrueshme.					
VIZITORËT/STAFI/SINJALISTIKA RRUGORE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
4.1.2 Projektimi dhe ndërtimi i fazës së dytë të qendrës së vizitorëve.	Fondacioni i Ri	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë IKTK UNESCO Bashkia e Sarandës.	2024-2025	24 muaj	1.5MIL
4.2 Promovimi i turizmit miqësor ndaj mjedisit, nëpërmjet zhvillimit që është i ndjeshëm ndaj infrastrukturës, për të nxitur ndërveprimin me asetet natyrore dhe aktivitetet brenda Parkut.					
POLITIKAT MJEDISORE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/fr ekuenca	Buxheti (USD)
4.2.3 Sigurimi që, përpara ndonjë aktiviteti zhvillimor brenda Parkut Kombëtar, të jenë kryer vlerësimet e ndikimit në mjedis dhe vlerësime të plota arkeologjike të një standardi ndërkombëtar. (Shihni 4.1.2 dhe 4.1.4)	AKZM dhe ISHMPUT Vlorë	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Bashkia e Sarandës	2024	Aktivitet që zhvillohet sa herë planifikohet një strukturë/ndërrhyrje e re	Operacional
4.2.4 Sugjerimi për marrjen në përdorim të Shtëpisë së Doganës (nga Ministria e Mbrojtjes) dhe transformimi i saj në një vend akomodimi të një cilësie të lartë për turistët.	Fondacioni i Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Bashkia e Sarandës	Duhet të fillojë në vitin 2024, nëse nuk është ndërmarrë deri në këtë afat.		
4.2.5 Sugjerimi për marrjen në përdorim të Hotel Livia në dobi të Parkut, i cili mund të përdoret për zyrat e stafit, ambiente edukative, restorante dhe akomodimin ose një kombinim i të trejave.		Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Bashkia e Sarandës	Duhet të fillojë në vitin 2024, nëse nuk është ndërmarrë deri në këtë afat.		
4.3 Përmirësimi i interpretimit dhe paraqitjes së aseteve natyrore dhe kulturore të Parkut Kombëtar për qëllime edukuese dhe argëtuese të vizitorëve .					
INTERPRETIMI					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frek uenca	Buxheti (USD)
4.4 Rritja e ndërgjegjësimit të publikut për VJU-në e STB dhe të Parkut Kombëtar .					
NDËRGJEGJËSIMI I PUBLIKUT/ MARRËDHENIE ME PUBLIKUN (PR)					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
4.5 Përmirësimi i materialit interpretues dhe ofrimi i informacionit brenda STB-së dhe zonës më të gjerë të Parkut Kombëtar .					
INTERPRETIM/INFORMACION					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
5.0 ZHVILLIMI I KOMUNITETIT - Angazhimi i komuniteteve vendase për t'i dhënë atyre mundësinë që të përfitojnë nga STB dhe Parku Kombëtar .					
5.1 Përfshirja e komuniteteve vendase në menaxhimin e STB-së dhe Parkut Kombëtar .					
KOORDINIM I GRUPEVE TË INTERESIT/EVENTE VJETORE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
ARTIZANATI DHE PRODHIMET VENDASE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
Hartimi i master planeve për fshatrat e Shen Delit, Vrinës, Xarrës dhe Mursit, për të konsoliduar potencialin e tyre në ofrimin e akomodimit dhe strukturave turistike; Master planet duhet të marrin parasysh zhvillimin e propozuar në Torcello dhe 'Nismën 100 fshatrat' në Mursi.	Agjencia e Zhvillimit të Territorit me ndihmën e Fondacionit të Ri.	Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2024	6 muaj Rishikim vjetor	40 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frek uenca	Buxheti (USD)
5.1.10 Investimi në infrastrukturën e fshatrave brenda dhe përreth Parkut Kombëtar, p.sh. të shkollave, qendrave të komunitetit dhe krijimit të zonave të gjelbra.	Autoritetet Vendore	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2024	6 muaj Rishikim vjetor	Për t'u përcaktuar dhe financuar nga jashtë
5.2 Zbatimi dhe përmirësimi i programeve dhe lehtësirave edukative në STB dhe Parkun Kombëtar.					
EDUKIMI PËR TRASHËGIMINË KULTURORE NË SHKOLLA					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
5.2.4 Asistencë për rikrijimin e modelit të Butrintit për sa i përket lidhjeve midis trashëgimisë kulturore dhe natyrore dhe arsimit në të gjithë Shqipërinë. (Shihni 5.1.4)	Fondacioni i Ri dhe Qeveria e Shqipërisë.	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	Publikoni periudhën e tranzicionit Shqyrtim vjetor	Në vazhdim e sipër	Nuk ka

PLANI I VEPRIMIT AFATMESËM 2027-2030					
SHËNIM: TË GJITHA VEPRIMET TË CILAT NUK JANË NDËRMARRË NË PLANIN AFATSHKURTËR OSE AFATMESËM DUHET TË NDËRMERREN NË PLANIN AFATGJATË.					
Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frek uenca	Buxheti (USD)
1.0 BURIMI KULTUROR Mbrojtja dhe konservimi i VJU-së së Sitit të Trashëgimisë Botërore dhe mjedisit të tij për brezat e tanishëm dhe ata të ardhshëm.					
1.1 Mbrojtja dhe konservimi i attributeve kulturore dhe ruajtja e një mjedisi të përshtatshëm dhe me identitet.					
KONSERVIMI					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
1.1.23 Vlerësimi i gjendjes së gjithë monumenteve, duke përfshirë përditësimin e bazës së të dhënave për monitorim dhe konservim.	Fondacioni i Ri me konsulentët e jashtëm	Ministria e Kulturës IKTK Instituti i Arkeologjisë AKZM	2027	12 muaj	30 mijë
NGRITJA E KAPACITETEVE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periodha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
1.2 Zgjerimi i potencialit turistik dhe edukativ të Parkut Kombëtar, nëpërmjet një programi kërkimi, gërmimi, konservimi dhe monitorimi.					
KËRKIMI SHKENCOR, ARKIVIMI DIXHITAL DHE PRANIA					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESEM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
GËRMIMET ARKEOLOGJIKE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESEM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
SHKOLLAT E FUSHËS SË ARKEOLOGJISË					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vazhdimësia e tyre siç është specifikuar në PLANIN AFATMESEM.	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
VROJTIMET ARKEOLOGJIKE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESEM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
NGRITJA E KAPACITETEVE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre.	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
2.0 BURIMI NATYROR - Mbrojtja dhe ruajtja e vlerave natyrore të Parkut Kombëtar për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm.					
2.1 Zhvillimi dhe zbatimi i një programi të vazhdueshëm monitorimi dhe restaurimi ekologjik, aty ku është e realizueshme dhe e përshtatshme. Ofrimi i të dhënave të rëndësishme për informimin e vendimmarrjes së ardhshme.					
STUDIME MJEDISORE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
2.1.3 Vrojtimi i bimëve mjekësore në mënyrë që të bëhet inventari dhe evidentimi i përdorimit përkatës	AKZM Kërkohej njoftimi i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2030	2 muaj Shqyrtim një herë në 5 vjet	3.7 mijë
2.1.4 Hartëzimi i habitateve detare	AKZM Kërkohej njoftimi i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	2028	2 muaj Shqyrtim një herë në 4 vjet	45.5 mijë
PËRMIRËSIMI I CILËSISË SË EKOSISTEMEVE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
2.1.5 Mirëmbajtja e Kanalit të Vivarit	AKZM Kërkohej njoftimi i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	2030	6 muaj Shqyrtim një herë në 5 vjet	273 mijë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovue / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
2.1.9 Rehabilitimi i ishujve të Ksamilit.	AKZM dhe Fondacioni i Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Kërkohet njoftimi i Fondacionit të Ri	2030	6 muaj Shqyrtim një herë në 5 vjet	27 mijë
2.1.10 Rehabilitimi pyjor: Rehabilitimi i pyjeve dhe shkurreve Mesdhetare të parkut, për të rritur numrin e specieve dhe popullsitë e shpendëve ujore dimëruese dhe folezuese.	AKZM Kërkohet njoftimi i Fondacionit të Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës	2027	6 muaj Shqyrtim një herë në 2 vjet	64 mijë
NGRITJA E KAPACITETEVE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
2.2 Nxitja e ndërgjegjësimit mjedisor në aspektin e biodiversitetit, habitateve dhe peizazheve të cenueshme të vizitorët dhe komunitetet vendase.					
NDËRGJEGJËSIMI MJEDISOR					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
NDËRGJEGJËSIMI I KOMUNITETIT					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frek uenca	Buxheti (USD)
2.3 Vendosja e praktikave të qëndrueshme bujqësore dhe akuakulturore brenda dhe përgjatë kufijve të Parkut Kombëtar. Për të siguruar pajtueshmërinë, nevojitet një ndërthurje incentivash, rregulloresh dhe monitorimi.					
PIKETIMI I KUFIJVE DHE INFORMIMI I KOMUNITETIN					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESEËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
3.0 DREJTIMI - Mbështetja dhe demonstrimi i ekselencës në STB dhe menaxhimin e Parkut Kombëtar.					
3.1 Krijimi dhe ruajtja e një strukture drejtimi dhe menaxhimi të konsoliduar dhe të qëndrueshëm për koordinim efikas të të gjitha aktiviteteve që ndikojnë VJU-në e sitit.					
KRIJIMI I FONDACIONIT TË RI DHE AUTORITETIT TË PROPOZUAR TË PARKUT KOMBËTAR					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESEËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
4.0 TURIZMI DHE INFRASTRUKTURA - Ofrimi i një eksperience të sigurt dhe të kënaqshme për vizitorët, duke mosçenuar VJU-në e Silit.					
4.1 Sigurimi i aksesit të përshtatshëm për vizitorët, si për brenda ashtu dhe përreth sitit, në mënyrë të sigurt dhe të qëndrueshme.					
VIZITORËT/STAFI/SINJALISTIKA RRUGORE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vazhdimësia e tyre siç është specifikuar në PLANIN AFATMESEËM.	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
4.2 Promovimi i turizmit miqësor ndaj mjedisit, nëpërmjet zhvillimit që është i ndjeshëm ndaj infrastrukturës, për të nxitur ndërveprimin me asetet natyrore dhe aktivitetet brenda Parkut.					
POLITIKAT MJEDISORE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESEËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
4.2.3 Sigurimi që, përpara ndonjë aktiviteti zhvillimor brenda Parkut Kombëtar, të jenë kryer vlerësimet e ndikimit në mjedis dhe vlerësime të plota arkeologjike të një standardi ndërkombëtar. (Shihni 4.1.2 dhe 4.1.4)	AKZM dhe ISHMPUT Vlorë	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë IKTK Bashkia e Sarandës	2024	Aktivitet që rizhillohet sa herë planifikohet një strukturë/ndërhyrje e re	Operacional
4.2.4 Sugjerimi për marrjen në përdorim të Shtëpisë së Doganës (nga Ministria e Mbrojtjes) dhe transformimi i saj në një vend akomodimi të një cilësie të lartë për turistët.	Fondacioni i Ri	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Bashkia e Sarandës	Duhet të filloj në 2027 nëse nuk veprohet përpara kësaj date.		
4.2.5 Sugjerimi për marrjen në përdorim të Hotel Livia në dobi të sitit, i cili mund të përdoret për zyrat e stafit, ambiente edukative, restorante dhe akomodimin ose një kombinim i të trejave.	Ministria e Kulturës	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Kulturës Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Bashkia e Sarandës	Duhet të filloj në 2027 nëse nuk veprohet përpara kësaj date.		

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frek uenca	Buxheti (USD)
4.3 Përmirësimi i interpretimit dhe paraqitjes së aseteve natyrore dhe kulturore të Parkut Kombëtar për qëllime edukuese dhe argëtuese të vizitorëve.					
INTERPRETIMI					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESEËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
NGRITJA E KAPACITETEVE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESEËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
4.4 Rritja e ndërgjegjësimit të publikut për VJU-në e STB dhe të Parkut Kombëtar.					
NDËRGJEGJËSIMI PUBLIK/ MARRËDHENIE ME PUBLIKUN (PR)					
4.5 Përmirësimi i materialit interpretues dhe ofrimi i informacionit brenda STB-së dhe zonës më të gjerë të Parkut Kombëtar.					
INTERPRETIM/INFORMACION					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESEËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aproves / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frek uenca	Buxheti (USD)
5.0 ZHVILLIMI I KOMUNITETIT - Angazhimi i komuniteteve vendase për t'i dhënë atyre mundësinë që të përfitojnë nga STB dhe Parku Kombëtar.					
5.1 Përfshirja e komuniteteve vendase në menaxhimin e STB-së dhe Parkut Kombëtar.					
KOORDINIM I GRUPEVE TË INTERESIT/EVENTE VJETORE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
ARTIZANATI DHE PRODHIMET VENDASE					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
5.1.9 Hartimi i master planeve për fshatrat e Shen Delit, Vrinës, Xarrës dhe Mursit, për të konsoliduar potencialin e tyre në ofrimin e akomodimit dhe strukturave turistike. Master planet duhet të marrin parasysh zhvillimin e propozuar në Torcello dhe 'Nismën 100 fshatrat' në Mursi.	Agjencia e Zhvillimit të Territorit me ndihmën e Fondacionit të Ri.	Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	Duhet të filloj në 2027 nëse nuk veprohet përpara kësaj date.	6 muaj Rishikim vjetor	40 mijë
5.1.10 Investimi në infrastrukturën e fshatrave brenda dhe përreth Parkut Kombëtar, p.sh. të shkollave, qendrave të komunitetit dhe krijimit të zonave të gjelbra.	Autoritetet Vendore	Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Zhvillimit Urban	Duhet të filloj në 2027 nëse nuk veprohet përpara kësaj date.	6 muaj Rishikim vjetor	Për t'u përcaktuar dhe financuar nga jashtë

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Veprimi	Agjencia përgjegjëse për zbatimin	Autoriteti aprovues / mbikëqyrës	Periudha	Kohëzgjatja/frekuenca	Buxheti (USD)
5.2 Përfshirja e komuniteteve vendase në menaxhimin e STB-së dhe Parkut Kombëtar.					
EDUKIMI PËR TRASHËGIMINË KULTURORE NË SHKOLLA					
Të gjitha veprimet që nuk specifikohen këtu janë në vazhdim e sipër, siç përcaktohet në PLANIN AFATSHKURTËR dhe vijimësia e tyre siç është përcaktuar në PLANIN AFATMESËM	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR	Përcaktuar në PLANIN AFATSHKURTËR
5.2.4 Asistencë për rikrijimin e modelit të Butrintit për sa i përket lidhjeve midis trashëgimisë kulturore dhe natyrore dhe arsimit në të gjithë Shqipërinë. (Shihni 5.1.4)	Fondacioni i Ri dhe Qeveria e Shqipërisë.	Ministria e Kulturës Ministria e Turizmit dhe Mjedisit Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	Shqyrtim vjetor	Në vazhdim	Nuk ka

10.1 Vrojtimet dhe vlerësimet arkeologjike

Në Sitin e Trashëgimisë Botërore dhe në mbarë Parkun Kombëtar, duhet të realizohet një program i vazhdueshëm vrojtimesh dhe vlerësimesh arkeologjike, për të përditësuar bazën e të dhënave GIS, për qëllime kërkimore dhe për të siguruar të dhëna për gërmimet e ardhshme. Kjo punë duhet të realizohet nën kujdesin e Grupit Kërkimor të propozuar të Butrintit, dhe në mënyrë më specifike, nën kujdesin e organizatës së saj anëtare, Institutit të Arkeologjisë, i cili ka përgjegjësinë ligjore të ruajtjes së gjetjeve, si dhe KKTKM që ka kompetencën për lëshimin e lejeve për të gjitha punimet arkeologjike.

Duhet të shqyrtohen, të vendosen përparësitë dhe të zbatohet kalendari i mëposhtëm i punimeve⁴⁴ sa më shpejt të mundet, sigurisht në varësi të burimeve të menaxhimit. Për më tepër, vrojtimi fotografik ajror i realizuar në muajin nëntor ka identifikuar një sërë parregullsish në peizazh, të cilat kërkojnë më shumë investigim.

1. Duhet të realizohet një vrojtim tërësor i **Kanalit të Vivarit** përgjatë linjës së ujësjes, për të vendosur nëse ekzistojnë këmbët dhe strukturat mbështetëse të tij.
2. Linja e **ujësjes** dhe rruga antike nga Kanali i Vivarit deri në Xarrë, duhet të vlerësohen dhe të hartëzohet territori gjeografik, në aspektin e konservimit.
3. Duhet të ndalohet aktiviteti intensiv bujqësor dhe ndërtimi deri sa të dihet më shumë rreth **Kalivos**, historikut të tij dhe siteve përgjatë anës jugore të tij.
4. Nevojitet një vrojtim i plotë i arkeologjisë Paleolitike në **Diaporit** (shihni Gjipali 2006).
5. Duhet të hartëzohet tempulli helenistik në **Shëndelli**. Duhet të hartëzohen dhe vlerësohen dhe site të tjera, duke përfshirë manastirin.
6. Duhet të vlerësohet dhe të regjistrohet plotësisht kisha e **Shën Dhimitrit**, ku u gjenden dy thesare mesjetare.
7. Mendohet se në shpatet jugore të kishës së **Shën Dhimitrit** gjenden rrënojat e një varreze romake, ndaj duhet të hartëzohet dhe vlerësohet.
8. Duhet të identifikohen, kërkohen, hartëzohen dhe të mbrohen fushat e **Xarrës**, ku janë zbuluar gjetjet e para paleolitike në Shqipëri (cituar nga Francis e të tjerë 2005).
9. Duhet të realizohet një vlerësim i kalasë osmane, që dikur ndodhej në qendër të **Xarrës**.
10. Monumentet përgjatë Lumit **Pavllas** nga Mursi në Vrinë kërkojnë hartëzim.
11. Nevojitet një vrojtim për rrënojat veneciane dhe ato më të hershme në anët e **Gjirit Alinura**.
12. Përpara se të ndërmerret ndonjë ndërtim, kërkohet vlerësimi urgjent arkeologjik i fshatit **Ksamil** dhe ishujve të tij.
13. Nevojitet të zhvillohet një **vrojtim nënujor**, për të përfunduar atë që ka nisur në vitin 2000, për të vlerësuar dhe hartëzuar rrënojat nënujore arkeologjike përgjatë gjithë Parkut.

⁴⁴ Përcaktuar në Planin e Menaxhimit të Butrintit 2010

11.0 ZBATIMI DHE MONITORIMI

11.0 ZBATIMI dhe MONITORIMI

11.1 Zbatimi

Plani për Menaxhimin e Butrintit i viteve 2001-2005⁴⁵ parashikonte hartimin e një udhërrëfyesi për Butrintin. Përfundimet e tij kyçe ende vlejné sot:

... zbatimi është kyç. Menaxhimi i Parkut Kombëtar të Butrintit duhet të ketë në dispozicion burimet dhe instrumentet ligjore për të përmbushur detyrat thelbësore. Këto detyra përfshijnë konservimin dhe përmirësimin e sitit të Butrintit, në mënyrë që të mbetet pjesë jetike e trashëgimisë së Shqipërisë dhe njëkohësisht të kthehet në burim për rigjenerimin ekonomik të rajonit.

Parimet e konservimit, përmirësimit dhe zhvillimit të burimeve njihen dhe janë aplikuar tërësisht në këtë Plan Menaxhimi të Integruar, dhe të gjitha ofrojnë bazën për zbatim të efektshëm.

Ka një sërë çështjesh kritike lidhur rrugën që duhet ndjekur për t'i adresuar, me qëllim zbatimin e këtyre rekomandimeve. Mundësia për të siguruar tokën për të ndërtuar një qendër të re vizitorësh, e cila do të jetë jetike për fluksin dhe menaxhimin e vizitorëve, miratimin e rekomandimeve të drejtimit të Parkut Kombëtar dhe çështjeve të përdorimit të tokës lidhur me menaxhimin e zhvillimit të Ksamilit mbart një domethënie të veçantë.

Për dy vitet e ardhshme, nevojiten veprimet e mëposhtme (2019-2020), të cilat përkufizojnë "Periudhën Tranzitore":

1. Fillimi i procesit të ngritjes së Fondacionit të Ri, me të gjitha rregullimet përkatëse ligjore, kushtetuese dhe financiare, duke bashkëpunuar me qeverinë në të gjitha aspektet, duke përfshirë edhe çështjet e përvetësimit të tokës
2. Fillimi i të gjitha punimeve lidhur me periudhën tranzitore; kjo është veçanërisht e rëndësishme për punimet e konservimit të sitit, të cilat nuk mund të menaxhohen nga Fondacioni i Ri, deri sa ky i fundit të marrë përsipër kontrollin e menaxhimit të sitit
3. Fillimi i aktivizimit të rolit të anëtarëve të autorizuar të bordit (nëse nevojitet) gjatë periudhës tranzitore, në mënyrë që të ruhet shtypa e projektit.

Duke supozuar se 1-3 janë në proces, të realizohen sa më poshtë vijon:

4. Kryerja e një studimi fizibiliteti dhe projektimi fillestar për fazën 1 të qendrës së vizitorëve
5. Bashkëpunim me UNESCO-n dhe agjenci të tjera (lokale, rajonale, kombëtare dhe ndërkombëtare, nëse është e nevojshme) për krijimin e një qendre të re vizitorësh, e cila do të ndërtohet në dy faza, në vendndodhjen e rekomanduar, si dhe për aspekte të tjera të projektit
6. Hartimi dhe përgatitja e udhëzimeve dhe fillimi i zhvillimit të studimeve të mëposhtme të specializuara:

⁴⁵Martin S (2001) Plani i Menaxhimit të Butrintit. Fondacioni Butrinti.

- Studim hidrologjik mbi të gjithë vijën ujëndarëse të Parkut Kombëtar, për të informuar veprimet e përshtatshme për zbutjen e efekteve të rritjes së horizonteve ujëmbajtëse
 - Menaxhimi/mentorimi i mbështetjes për periudhën tranzitore në tërësi, për t'i mundësuar stafit sistemimin e plotë në sit
 - Hartimi i një plani infrastrukturor interpretues dhe turistik për mbarë Parkun, rekomandimet e të cilit do të zbatohen, me shumë gjasë, nga palë të tjera
 - Studime për menaxhimin e qarkullimit dhe transportit, veçanërisht lidhur me përdorimin e trageit dhe efikasitetin e transportit alternativ, të përshtatshëm për vizitorët
 - Vrojtime për menaxhimin dhe kënaqshmërinë e vizitorëve, që janë edhe çelësi i menaxhimit të suksesshëm afatgjatë të sitit
 - Hartimi i planeve të detajuara për trajnimin dhe angazhimin e komunitetit për vendasit dhe të tjerë, në një sërë disiplinash të lidhura me sitin
 - Plan biodiversiteti/ekologjik për Zonën A3 dhe Zonën Buferike me monitorim vjetor
 - Plane për menaxhimin e shëndetit, sigurisë dhe fatkeqësive, si dhe përditësimi i tyre, veçanërisht lidhur me rrezikun nga zjarri dhe në raste emergjence evakuimin e vizitorëve, stafit dhe artefakteve të lëvizshme, arkivave dhe dokumenteve të tjera.
7. Hartimi dhe përgatitja e udhëzimeve, si dhe fillimi i kryerjes së projekteve për interpretimin e Sitit, duke përfshirë muzeun e ri në Kalanë Veneciane, Kalanë Trekëndore dhe sitin në tërësi, varkat për transportimin e pasagjerëve, mjetet ekologjike të transportit etj. (të konsiderohen ose si paketë punimesh, ose në seri)
8. Vijueshmëria e angazhimit të palëve vendase të interesit për të dhënë sugjerimet e tyre, teksa u shpjegoni mundësitë për tregti, që do t'iu ofrohen falë zhvillimeve të propozuara, duke siguruar kështu mbështetjen e tyre, e cila do të jetë jetike në plan afatgjatë
9. Marrja në konsideratë e Markës që do t'i ofrojë Butrinti brezave të ardhshëm, së bashku me mënyrat se si kjo markë do të pasqyrohet dhe konsolidohet si në Zonën A3, ashtu edhe në mbarë Parkun Kombëtar, si Zonën e tij Buferike
10. Marrja në konsideratë e implikimeve për të gjithë stafin ekzistues të sitit dhe mirëqenien e tyre në të ardhmen, si dhe punësimin e personave të rinj, duke përfshirë përshkrime të detajuara të pozicioneve të punës dhe kushteve të shërbimit, si dhe intervistimi dhe fillimi i përzgjedhjes së kandidatëve, siç gjykohet e përshtatshme.

Shumë prej këtyre mund, dhe duhen, kryer paralelisht. Megjithatë, ka një sërë çështjesh lidhur me kritike lidhur me mënyrën e adresimit, për të mundësuar zbatimin e këtyre rekomandimeve. Të një rëndësie të veçantë janë:

- Mundësia për të siguruar tokën për ndërtimin e një qendre të re vizitorësh, e cila është kritike për menaxhimin e fluksit të vizitorëve,
- Miratimi i rekomandimeve të drejtimit për Parkun Kombëtar, dhe
- Çështjet lidhur me përdorimin e tokës kundrejt menaxhimit të zhvillimit të Ksamilit.

11.2 Monitorimi

Ky seksion përcakton qasjen në nivel strategjik për monitorimin e ndryshimit në Parkun Kombëtar. Kjo do t'i ndihmojë drejtuesit për të identifikuar tendencat, çështjet dhe konfliktet që mund të lindin dhe të sigurohen që të gjitha këto të adresohen në nivele strategjike dhe taktike.

Qasja e përzgjedhur për monitorim bazohet në qasjet standarde të monitorimit të mjedisit:

- Identifikimi i tematikave kryesore që do të monitorohen (në këtë rast të marra nga deklarata e Vlerës së Jashtëzakonshme Universale dhe deklarata të Vlerave të Tjera);
- Identifikimi i një ose disa treguesve për çdo tematikë të identifikuar, që tregon natyrën e të dhënave bazë, të cilat kërkohen për çdo ndryshim të ardhshëm që mund të matet;
- Evidentimi i mënyrës se si duhet të ndodhë ndryshimi;
- Artikulimi i rezultateve të dëshiruara në mënyrë që sukcesi, apo dështimi i nismave të identifikohet sa më shpejt.

11.3.1 Kuadri i monitorimit

Qasja e propozuar për monitorimin strategjik paraqitet në tabelën e mëposhtme. Plani i Veprimit identifikon veprimet kyçe që nevojiten për adresimin e disa prej çështjeve të identifikuara.

Objektivi	Treguesit kyç	Të dhënat bazë	Të dhënat e monitorimit	Rezultatet e dëshiruara
Mbrojtja dhe konservimi i atributiveve kulturore dhe ruajtja e një mjedisi të përshtatshëm dhe me identitet	Degradimi i pamjes së mjedisit nga ndërtesa, rrugë, gardhe të rinj etj. Shkalla e erozionit, shkaktuar nga njeriu. Gjendja e burimeve arkeologjike dhe ekologjike.	Vlerësimet e konservimit dhe anketimet bazuar në GIS Vrojtime për gjendjen	Përditësimet dyvjetore të të dhënave bazë të GIS dhe vrojtimeve fotografike Përditësimet vjetore të vrojtimeve të gjendjes për burimet arkeologjike dhe ekologjike.	Ulja e shkallës së degradimit të mjedisit. Përmirësim real i kushteve të burimeve arkeologjike dhe ekologjike.
Zgjerimi i potencialit turistik dhe edukativ të Parkut Kombëtar, nëpërmjet një programi kërkimi, gërmimi, konservimi dhe monitorimi.	Numri i kurseve, diskutimeve, shëtitjeve me udhërrëfyes, tabelave interpretuese, personave të përfshirë, nivelet e kënaqshmërisë.	Numri i këtyre aktiviteteve etj., që zhvillohen aktualisht	Përditësimi vjetor i të gjitha aktiviteteve. Anketime për kënaqshmërinë së pjesëmarrësve	Rritja e pjesëmarrjes dhe kënaqshmërisë në të gjitha aktivitetet që nuk i dëmtojnë burimet arkeologjike dhe ekologjike.
Nxitja dhe mbështetja e programeve të kërkimit dhe monitorimit që informojnë menaxhimin e qëndrueshëm të Sitit dhe mjedisit të tij.	Anketimet dhe mbledhja e të dhënave në të gjitha aspektet e funksionimit të Parkut.	Informacion aktualisht i disponueshëm nga burime të publikuara dhe/ose prestigjoze.	Përditësimet vjetore ose dyvjetore, siç gjykohet e nevojshme, për çdo fushë të dhënash të ndërmarrë nga ekspertët nën kujdesin e Grupit Kërkimor të Butrintit.	Zgjerim i grupit të të dhënave të mbledhura vit pas viti, në mënyrë që tendencat të mund të monitorohen dhe veprimet të merren sipas mënyrës së duhur dhe në kohën e duhur

Objektivi	Treguesit kyç	Të dhënat bazë	Të dhënat e monitorimit	Rezultatet e dëshiruara
Zhvillimi dhe zbatimi i një programi të vazhdueshëm për monitorimin dhe restaurimin ekologjik kur është e realizueshme dhe e përshtatshme për të ofruar të dhëna që janë thelbësore për informimin e vendimmarrjes në të ardhmen.	Mirëqenia ekologjike për sa i përket cilësisë së ajrit dhe ujit, shkallës së ndotjes nga plastika dhe ndotjeve të tjera, numrit dhe diversitetit të kafshëve, cilësisë së pemëve dhe bimëve të tjera, numrit të specieve joindigjene dhe invazive.	Informacion aktualisht i disponueshëm nga burime të publikuara dhe/ose prestigjioze.	Përditësimet vjetore ose dyvjetore, siç gjykohet e nevojshme, për çdo fushë të dhënash të ndërmarrë nga ekspertët nën kujdesin e Grupit Kërkimor të Butrintit.	Përmirësime reale mjedisore në të gjitha aspektet, të matura me tregues kyç.
Promovimi i ndërgjegjësimit mjedisor të vizitorëve dhe komuniteteve vendase lidhur me biodiversitetin, habitatet dhe peizazhet të cenueshme.	Nivelet e sjelljes së papërshtatshme dhe dëmtuese ndaj mjedisit	Informacion aktualisht i disponueshëm nga burime të publikuara dhe/ose prestigjioze dhe vëzhgime brenda në Park.	Vlerësimi vjetor i sjelljes së papërshtatshme dhe dëmtuese ndaj mjedisit, nga të gjitha burimet.	Përmirësim real i sjelljes ndaj mjedisit, si p.sh reduktimi i hedhjes së plehrave. Përmirësim i pamjes së mjedisit.
Vendosja e praktikave të qëndrueshme bujqësore dhe akuakulturore brenda dhe përgjatë kufijve të Parkut Kombëtar.	Nivelet e praktikave të dobëta ose të paqëndrueshme në bujqësi dhe akuakulturë, duke përfshirë ato lidhur me ndotjen, hedhjen e mbeturinave dhe menaxhimin e dobët të mbetjeve.	Informacion aktualisht i disponueshëm nga burime të publikuara dhe/ose prestigjioze dhe vëzhgime brenda në Park.	Vlerësimi vjetor i sjelljes së papërshtatshme ose dëmtuese ndaj mjedisit, nga të gjitha burimet.	Përmirësim real në të gjitha praktikatat bujqësore dhe akuakulturore nga të gjitha burimet, si p.sh reduktimi i ndotjes, hedhjes së mbeturinave, hedhjes së objekteve. Përmirësim i pamjes së mjedisit.
Krijimi dhe ruajtja e një strukture drejtimi dhe menaxhimi të konsoliduar dhe të qëndrueshëm për koordinim efikas të të gjitha aktiviteteve që ndikojnë VJU-në e sitit	Performancë të vazhdueshme në aspektin menaxhial dhe financiar. Rritja e bashkëpunimit nga të gjitha agjencitë e përfshira që punojnë për mirëqenien e Parkut.	Rregullimet aktuale të menaxhimit.	Rishikimet vjetore të menaxhimit të praktikave të punës, që sjellin rezultate bashkëpunuese.	Strukturë e konsoliduar dhe e qëndrueshme drejtimi dhe menaxhimi.

Objektivi	Treguesit kyç	Të dhënat bazë	Të dhënat e monitorimit	Rezultatet e dëshiruara
Garantimi i disponimit të burimeve të mjaftueshme që lejojnë zbatimin efikas të Planit të Menaxhimit të Integruar.	Mirëqenia financiare, kënaqshmëria e stafit, përmirësimi i shërbimeve dhe rritja e kënaqshmërisë së vizitorëve/përdoruesve.	Rregullimet aktuale të menaxhimit.	Rishikimet vjetore të menaxhimit të praktikave të punës, niveleve të kënaqshmërisë së stafit dhe anketimeve të kënaqshmërisë së vizitorëve.	Burime financiare dhe burime të tjera të garantuara, vizitorë të kënaqur dhe staf i përkushtuar.
Sigurimi i aksesit të përshtatshëm për vizitorët, si për brenda ashtu dhe përreth sitit, në mënyrë të sigurt dhe të qëndrueshme.	Numri i aksidenteve, nivelet e kënaqshmërisë së vizitorëve, aktiviteteve të përshtatshme për konservimin.	Rregullimet aktuale të menaxhimit.	Rishikimet vjetore të praktikave të punës, niveleve të kënaqshmërisë së vizitorëve, numrit të aksidenteve të regjistruara dhe të tjera si këto.	Përmirësimi i shërbimeve dhe rregullimeve të aksesit, zero aksidente, vizitorë të kënaqur.
Promovimi i turizmit miqësor ndaj mjedisit, nëpërmjet zhvillimit që është i ndjeshëm ndaj infrastrukturës, për të nxitur ndërveprimin me asetet natyrore dhe aktivitetet brenda Parkut.	Zhvillimet e infrastrukturës në përputhje me standardet e njohura ndërkombëtare të qëndrueshmërisë.	Standardet e përshtatshme ndërkombëtare.	Monitorimi në terren gjatë ndërtimit, përshtatja e ambientit etj., dhe rishikimet dyvjetore të tyre në vijimësi	Infrastrukturë e përshtatshme me standardet ndërkombëtare.
Përmirësimi i interpretimit dhe paraqitjes së aseteve natyrore dhe kulturore të Parkut Kombëtar për qëllime edukuese dhe argëtuese të vizitorëve	Të kuptuarit e kënaqshmërisë dhe argëtimit të vizitorëve.	Informacion aktualisht i disponueshëm nga burime të publikuara dhe/ose prestigjoze.	Anketime vjetore për kënaqshmërinë dhe perceptimin e vizitorëve.	Përmirësimi i perceptimit dhe i kënaqshmërisë dhe argëtimit të vizitorëve.
Përmirësimi i materialit interpretues dhe ofrimi i informacionit brenda STB-së dhe zonës më të gjerë të Parkut Kombëtar.	Të kuptuarit e kënaqshmërisë dhe argëtimit të vizitorëve.	Informacion aktualisht i disponueshëm nga burime të publikuara dhe/ose prestigjoze.	Anketime vjetore për kënaqshmërinë dhe perceptimin e vizitorëve.	Përmirësimi i perceptimit dhe i kënaqshmërisë dhe argëtimit të vizitorëve.

Objektivi	Treguesit kyç	Të dhënat bazë	Të dhënat e monitorimit	Rezultatet e dëshiruara
Rritja e të kuptuarit të termave VJU dhe STB dhe Park Kombëtar nga publiku	Të kuptuarit e kënaqshmërisë dhe argëtimit të vizitorëve.	Informacion aktualisht i disponueshëm nga burime të publikuara dhe/ose prestigjioze.	Anketime vjetore për kënaqshmërinë dhe perceptimin e vizitorëve.	Përmirësimi i perceptimit dhe i kënaqshmërisë dhe argëtimit të vizitorëve.
Përfshirja e komuniteteve në menaxhimin e STB-së dhe Parkut Kombëtar.	Përfshirja.	Anketime bazë.	Vlerësimet vjetore të përfshirjes.	Rritja e përfshirjes dhe angazhimit.
Mbështetja e komuniteteve vendore në përdorimin e STB-së dhe Parkut Kombëtar, si shtysë për rritje ekonomike.	Të ardhurat dhe tregues të tjerë të mirëqenies.	Anketime bazë.	Vlerësimet vjetore.	Rritja e të ardhurave dhe treguesve të tjerë të mirëqenies.
Konsolidimi dhe përmirësimi i programeve dhe strukturave edukuese në STB dhe në Parkun Kombëtar.	Hartimi dhe zhvillimi i programeve edukuese.	Informacion aktualisht i disponueshëm nga burime të publikuara dhe/ose prestigjioze.	Vlerësime vjetore të programeve të ofruara dhe pranueshmërisë së tyre.	Përmirësimi i perceptimit të rëndësishëm të vendit nga komunitetet vendase dhe të tjerë.
Treguesit e përgjithshëm	Treguesit kyç	Të dhënat bazë	Të dhënat e monitorimit	Rezultatet e dëshiruara
Aktivitetet shkencore	Artikuj dhe botime akademike, të vlerësuara nga kolegët	Arkivat aktuale	Materiale të reja	Shtimi i këtyre materialeve
Mbulimi publik	Mbulim televiziv dhe nga mediat e tjera	Aktivitetet aktuale	Materiale të reja	Shtimi i këtyre materialeve
Statusi i përgjithshëm i sitit	STB, Ramsar, Park Kombëtar etj.	Statusi aktual	UNESCO dhe të tjerë	Ruajtja dhe përmirësimi i statusit, kur është e nevojshme
Statusi i përgjithshëm socio-ekonomik	Numri i vizitorëve, kohëzgjatja e qëndrimit, ndikimet ekonomike	Informacion aktualisht i disponueshëm nga burime të publikuara	Anketime dhe studime për ndikimin	Përmirësimi i ndikimeve, duke ruajtur njëkohësisht integritetin e Parkut
Monitorimi i asetëve	Të gjitha asetet	Burime të verifikuara të dhënash të aksesueshme në distancë nga publiku	Sensorë në distancë të teknologjisë së lartë (GIS, ASIG.al, satelit konstelacioni Cosmo-SkyMed i menaxhuar nga ASI - Agjencia Hapësinore Italiane, LandSat, NASA)	Përditësimi dhe monitorimi i vazhdueshëm i burimeve kulturore dhe natyrore.

SHTOJCAT

SHTOJCA A Konventa e Trashëgimisë Botërore

Shpallja e Butrintit dhe Parkut Kombëtar të Butrintit

Shpallja në rang kombëtar

1948 - Ligji për mbrojtjen e monumenteve dhe sende natyrale të rralla, aprovuar më 17 mars 1948. Ligji autorizon Institutin e Shkencave që të shpallë ato monumente që kanë rëndësi kombëtare. Kjo i hapi rrugë hartimit të listës së parë të monumenteve të mbrojtura në rang kombëtar. Rrënojat e Butrintit renditen në vendin e 86 në listë, kufijtë e të cilit përshkruhen si më poshtë: Qytet krejtësisht antik i rrethuar në të tre anët nga kanali dhe gryka në jugperëndim; kalaja e Ali Pashës në Butrint renditet e 87-a në listë, kufijtë e të cilës përshkruhen si më poshtë: ndodhet buzë kanalit, me mure rrethuese prej 5 metrash distancë.

Shpallja u bë nga Presidenca e Institutit të Shkencave, me vendim të botuar në Fletoren Zyrtare, Nr. 95, datë 16.10.1948, në preambulën e së cilës shkruhet: Për shkak të veprimeve urgjente të nevojshme për mbrojtjen, konservimin dhe sigurimin e kontrollit më të mirë të monumenteve të ndryshme të kulturës, duke marrë parasysh vlerën historike, shkencore dhe artistike të monumenteve të propozuara për shpallje, presidenca e Institutit ka kompetencën, në përputhje me nenin 3 të ligjit për mbrojtjen e monumenteve dhe sende natyrale të rralla, shpall monumentet e mëposhtme”.

1973 - Me Vendim Nr. 1886, datë 10.06.1973 të Ministrisë së Arsimit dhe Kulturës, Rrënojat e Butrintit listohen si Qyteti Antik i Buthrotit në Butrint.

1998 – Me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 450, datë 1.07.1998 qyteti antik i Butrintit, si pjesë përbërëse e trashëgimisë kulturore, kombëtare dhe asaj botërore, vihet tërësisht në mbrojtjen e Ministrisë së Kulturës **2000** – Me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 82, datë 02.03.2000, zona, duke përfshirë edhe zonën arkeologjike, me sipërfaqe 25 km² u shpall Park Kombëtar.

2002 - Me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 351, datë 31.10.2002, territori natyror dhe ligatinor i Butrintit që përfshinte: Liqenin e Butrintit, Parkun Kombëtar i Butrintit, Kepin e Stillos dhe ishujt e zonës natyrore të Ksamilit, janë nën mbrojtje të veçantë dhe rekomandohen për t'u përfshirë në listën e konventës për “Ligatinat me rëndësi ndërkombëtare dhe të rëndësishme për shpendët si habitat i shpendëve ujore”

2005 – Me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 693, datë 10.11.2005, Parku Kombëtar i Butrintit u zgjerua duke përfshirë edhe pjesë të territorit kompleks ligatinor natyror të Butrintit. Sipërfaqja e Parkut është 8591.2 ha dhe ndahet në zonat e mëposhtme:

- Zona A – Zona qendrore e Ruajtjes së Biodiversitetit, 3980 ha
- Zona B – zona rekreacioni prej 592 ha, ku mund të zhvillohen aktivitete edukuese dhe të ngjashme
- Zona C – zona e vlerave natyrore prej 3081,2 ha
- Zona D – zonë buferike, që lejon zhvillime të vogla dhe të qëndrueshme

2013 – Me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 134, datë 20.02.2013, krahas Vendimit të Këshillit të Ministrave Nr. 693, datë 10.11.2005, parku u zgjerua edhe më tej.

U caktuan kufijtë e rinj të Parkut Kombëtar të Butrintit, i cili ka tashmë një sipërfaqe prej 9424 ha dhe ndahet në zonat e mëposhtme:

- Zona A – me nënzonat A1, A2 dhe A3, zona natyrore me rëndësi dhe ruajtje më të lartë. Sipërfaqja: 3838,75 ha
- Zona B – nënzonë ku mund të zhvillohen aktivitete rekreacioni dhe edukuese me sipërfaqe prej 844,36ha
- Zona C – me nënzonat C1 dhe C2 me sipërfaqe prej 3958,29 ha, ku mund të zhvillohen aktivitete natyrore, tradicionale dhe ekonomike
- Zona D – me sipërfaqe prej 782,99 ha, mundëson zhvillimin e aktiviteteve të reja, të ndjeshme dhe të qëndrueshme

Shpallja në rang ndërkombëtar

1992- Propozimi që Butrinti të përfshihej në Listën e Trashëgimisë Botërore u dorëzua më 15 maj 1990. Rekomandimi i ICOMOS në vitin 1991 ishte që të shtyhej përfshirja në listë për shkak të mungesës së të dhënave mbi mbrojtjen, shtrirjes së zonës së propozuar buferike dhe problemit të depërtimit të ujit në sit. Pas marrjes së informacionit të kërkuar, Butrinti u përfshi në Listën e Trashëgimisë Botërore në sesionin e Komitetit të Trashëgimisë Botërore, të mbajtur në Santa Fe, SHBA, më 7-14 dhjetor 1992.

Për sa i përket kategorive të pasurive kulturore të përcaktuara në Nenin 1 të Konventës së Trashëgimisë Botërore 1972, Butrinti u përfshi në kategorinë e siteve të trashëgimisë kulturore (iii)⁴⁶ pasi mbart dëshmi unike dhe të jashtëzakonshme të traditës kulturore dhe të një civilizimi të hershëm.

1997- Për shkak të kaosit të shkaktuar nga paqëndrueshmëria politike, pas dështimit të Skemave Piramidale në Shqipëri, Butrinti u vu në shënjestër të vjedhjeve, ndërsa artefaktet e tij u vunë në shënjestër të tregtisë së paligjshme dhe siti nuk kishte më asnjë lloj mbrojtjeje. Në sesionin e 21-të të Komitetit të Trashëgimisë Botërore, pas raportimeve të UNESCO-ICOMOS-Fondacioni Butrint, si dhe vërtetimit nga Ministri i Kulturës në Shqipëri, Butrinti u përfshi në Listën e Trashëgimisë Botërore në Rrezik.

Sesioni i 21-të u mbajt në Napoli, Itali, më 1-6 dhjetor 1997.

1999 – Qeveria Shqiptare paraqiti kërkesë për zgjerimin e Sitit të Trashëgimisë Botërore, në mënyrë që të përfshinte edhe zonën arkeologjike me sipërfaqe 25 km². Gjatë sesionit të 23-të, të mbajtur në Marrakesh, Marok, më 29 nëntor-4 dhjetor 1999, Komiteti i Trashëgimisë Kulturore vendosi ta zgjeronte sitin të klasifikuar në kategorinë (iii), me kusht që zona e përjashtuar të përfshihej në zonën e propozuar për zgjerim. Përveç kësaj zone, u sugjerua të përfshihej dhe të mbrohej edhe një zonë e vogël në bregdet. Zgjerimi u miratua në vitin 2000.

2003 - Territori natyror dhe ligatinor i Butrintit përfshin: Liqenin e Butrintit, Parkun Kombëtar të Butrintit, Kepin e Stillos, ishujt e zonës natyrore të Ksamilit, të vendosura nën mbrojtje të veçantë, që janë rekomanduar për t'u përfshirë në listën e konventës së "Ligatinave me rëndësi ndërkombëtare dhe e rëndësishme për shpendët si habitat i shpendëve ujore" u përfshinë në listën (me shpjegime) e Ramsarit për ligatinat me rëndësi ndërkombëtare. Shpallja u miratua më 28 mars 2003. Siti u shpall mbi bazën e 4 kriterëve kyçe: Kriteri 1 - Ligatinë e konsideruar si me rëndësi ndërkombëtare pasi është përfaqësues i rrallë ose shembull unik i një lloji natyror, i gjetur brenda rajonit përkatës biogeografik; Kriteri 2 - Ligatinë e konsideruar si me rëndësi ndërkombëtare pasi mbështet plotësisht mbrojtjen e llojeve të rrezikuara ose të rrezikuara në

⁴⁶ Atributet që shprehin Vlerën e Jashtëzakonshme Universale nuk u shtuan në atë kohë.

mënyrë kritike apo të kërcënuara të komuniteteve ekologjike; 3- Një ligatinë me rëndësi ndërkombëtare pasi mbështet popullatat e bimëve dhe/ose kafshëve për ruajtjen e shumëllojshmërisë biologjike të një rajoni të veçantë biogeografik. 4 - Një ligatinë me rëndësi ndërkombëtare pasi është burim i rëndësishëm për ushqim për peshqit, dhe ofron vendosjen e vezëve dhe/ose rrugët e migrimit të tyre.

2005 – Në sesionin e 29-të të Komitetit të Trashëgimisë Botërore, të mbajtur në Durban, Afrikë e Jugut, më 10 - 17 korrik 2005, Butrinti u hoq nga Lista e Trashëgimisë Botërore në Rrezik.

2007 – Në sesionin e 31-të të Komitetit të Trashëgimisë Botërore, të mbajtur në Christchurch, Zelandë e Re, më 23 qershor-2 korrik 2007, Parku Kombëtar i Butrintit u shpall si zonë buferike e Butrintit.

2014 – Në sesionin e 38-të të Komitetit të Trashëgimisë Botërore, të mbajtur në Doha, Katar, më 15–25 qershor 2014, u aprovua deklarata retrospektive e vlerës së jashtëzakonshme universale për sitin e Butrintit. Fragment nga Deklarata retrospektive: Atributet që shprehin Vlerën e Jashtëzakonshme Universale për Kriterin (iii): Evoluimi i mjedisit natyror të Butrintit solli braktisjen e qytetit në fund të Mesjetës, dhe për pasojë ky sit arkeologjik ofron dëshmi të çmuara për qytetërimet antike dhe mesjetare në territorin modern shqiptar.

Përgjegjësitë kryesore që rrjedhin nga Konventa

Në Nenin 4 të Konventës, Shtetet Palë pranojnë se detyra e identifikimit, mbrojtjes, prezantimit, transmetimit tek brezat e ardhshëm të trashëgimisë kulturore dhe natyrore që ndodhet në territorin e tij, i përket kryesisht atij shteti. Megjithatë, Konventa pranon se Shteti Palë do ta përmbushë këtë detyrë brenda mundësive të tij, bazuar në burimet e veta dhe angazhimin e asistencës ndërkombëtare, kur është e nevojshme.

Neni 5 i Konventës parashikon se në mënyrë që të merren masa efikase dhe aktive për mbrojtjen, konservimin dhe prezantimin, çdo Shtet Palë do të përpiqet:

1. të përshtatë një politikë, e cila ka si synim t'i japë trashëgimisë kulturore dhe natyrore një funksion në jetën e komunitetit dhe të integrojë mbrojtjen e kësaj trashëgimie në programe të përgjithshme planifikuese;
2. të ngrejë brenda territorit të tij, atje ku këto shërbime nuk ekzistojnë, një ose më shumë shërbime për mbrojtjen, konservimin dhe prezantimin e trashëgimisë kulturore dhe natyrore me një staf të përshtatshëm dhe që ja mundësitë për të kryer funksionet e veta;
3. të zhvillojë studime shkencore dhe teknike, kërkime, dhe të përgatisë metoda operative të atilla që do ta bënin shtetin të aftë, për t'u kundërvënë rreziqeve që kërcënojnë trashëgiminë e tij kulturore ose natyrore.
4. të marrë masat e duhura ligjore, shkencore, teknike, administrative dhe financiare të nevojshme për identifikimin, mbrojtjen, konservimin, prezantimin dhe rehabilitimin e kësaj trashëgimie.
5. të nxisë themelimin ose zhvillimin e qendrave kombëtare dhe rajonale për trajnim në mbrojtjen, konservimin dhe prezantimin e trashëgimisë kulturore dhe natyrore dhe të inkurajojë kërkime shkencore në këtë fushë.

Neni 29 parashikon se Shteti Palë, në raportet që dorëzon jep informacion mbi dispozitat ligjore dhe administrative, të cilat ata kanë miratuar dhe veprime të tjera, të cilat ata kanë marrë për zbatimin e kësaj Konvente, së bashku me detajet e eksperiencës së fituar në këtë fushë. Raportet

paraqiten në mbledhjen e Komitetit të Trashëgimisë Botërore, dhe më pas në Konferencën e Përgjithshme të UNESCO-s në sesionin e zakonshëm.

Udhëzimet operacionale

Udhëzimet operacionale ofrojnë me tepër këshillim praktik për aplikimin dhe zbatimin e Konventës. Theksi vihet kryesisht te mbrojtja e Vlerës së Jashtëzakonshme Universale dhe rëndësia e Deklaratës së saj përkatëse, si elemente bazë për menaxhimin dhe monitorimin e pasurisë.

Shënimet kryesore orientuese nga Udhëzimet Operacionale janë përfshirë edhe në dokumentin e këtij Plani Menaxhimi të Integruar. Duke pranuar se qëllimi i një sistemi menaxhimi është siguri i mbrojtjes efikase të pasurisë së nominuar, për brezat e sotëm dhe të ardhshëm, Shqipëria, si Shtet Palë, siguron:

Aspektet e menaxhimit	Përgjegjësitë direkte të Shtetit Palë
Sistemin e Menaxhimit	Çdo pasuri e nominuar duhet të ketë një plan të përshtatshëm menaxhimi, ose sistem menaxhimi të dokumentuar, që duhet të specifikojë se si duhet të ruhet Vlera e Jashtëzakonshme Universale e pasurisë, mundësisht, duke përdorur me mjete me pjesëmarrje.
Efikasiteti i sistemeve të menaxhimit	Sistemi efikas i menaxhimit varet nga lloji, karakteristikat dhe nevojat e pasurisë së nominuar dhe kontekstit të saj kulturor dhe natyror. Elementet e përbashkëta të një sistemi efikas menaxhimi mund të përfshijë: <ul style="list-style-type: none"> a. Një perceptim të hollësishëm dhe të përbashkët të pasurisë nga të gjitha palët e interesit b. Një cikël planifikimi, zbatimi, monitorimi, vlerësimi dhe reagimi c. Monitorimin dhe vlerësimin e ndikimeve të tendencës, ndryshimeve dhe ndërhyrjeve të propozuara d. Përfshirjen e partnerëve dhe palëve të interesit e. Alokimin e burimeve të nevojshme f. Ngritjen e kapaciteteve, dhe g. Përshkrimin llogaridhënës dhe transparent se si funksionon sistemi i menaxhimit
Veprimet për mbrojtjen, konservimin dhe prezantimin	Menaxhimi efikas përfshin një cikël veprimesh afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata për mbrojtjen, konservimin dhe prezantimin e pasurisë së nominuar.
Qasja e integruar	Qasja e integruar e planifikimit dhe menaxhimit është jetike për orientimin e evoluimit të pasurive ndër vite, për të siguruar ruajtjen e të gjitha aspekteve të Vlerës së tyre të Jashtëzakonshme Universale. Kjo qasje shkon përtej përfshirjes së ndonjë zone buferike, si dhe mjedisit më të gjerë të pasurisë.
Menaxhimi i fatkeqësive	Sistemi i menaxhimit duhet të përfshijnë edhe përgatitjen ndaj fatkeqësive dhe ndikimin e mundshëm të ndryshimeve klimatike. Ato kërkojnë edhe kryerjen e vlerësimit të ndikimit për të vlerësuar efektin e propozimeve për zhvillim mbi Vlerën e Jashtëzakonshme Universale të një pasurie, dhe theksimin e

	rolit të pasurive të Trashëgimisë Kulturore në zhvillimin e qëndrueshëm, me kusht që kjo të mos ndikojë negativisht në pasuri.
Treguesit e raportimit dhe monitorimit	Nevoja për të raportuar ndryshimet apo propozimet për zhvillime madhore që prekin pasurinë e Trashëgimisë Botërore, përpara se të merren vendimet përfundimtare në Komitetin e Trashëgimisë Botërore. Treguesit e monitorimit lidhen me monitorimin, ndryshimin dhe sfidat e vlerës së jashtëzakonshme universale.

Zbatimi i Konventës së Trashëgimisë Botërore në Shqipëri

Butrinti është shpallur si Sit i Trashëgimisë Botërore në kategorinë e pasuri kulturore.

Përgjegjësitë e Shtetit Palë	Koment mbi gjendjen aktuale
Sistemi i Menaxhimit	Hartimi i planit të menaxhimit të integruar është në proces
Sistemet efikase të menaxhimit	
Veprimet për mbrojtjen, konservimin dhe prezantimin	
Qasja e integruar	
Menaxhimi i fatkeqësive	Plani i Menaxhimit dhe Gatishmërisë ndaj Riskut të Fatkeqësive për Butrintin u hartua në maj të vitit 2012. Megjithatë, plani nuk përfshin protokolle, veprime dhe kosto specifike.
Treguesit e raportimit dhe monitorimit të VJU-së	Statusi i konservimit (në baza vjetore) Raporti i fundit u dorëzua në vitin 2009; prej 9 vjetësh nuk ka pasur raportim mbi konservimin; Raportimi periodik (çdo 6 muaj): raporti i fundit u dorëzua në vitin 2014 Raportet dhe vendimet (reaguese dhe sipas kërkesës) Vendimi i fundit trajtonte deklaratën retrospektive të VJU-së Vlerësimet e Bordit Këshillimor (sipas kërkesës së Qendrës së Trashëgimisë Botërore): vlerësimi i fundit u bë në vitin 2007, duke miratuar kufijtë për t'u bërë zonë buferike e zonës bërthamë Treguesit për monitorimin e VJU-së nuk janë hartuar ende.

SHTOJCA B Zhvillimi i Zonave të Mbrojtura që prej vitit 1992

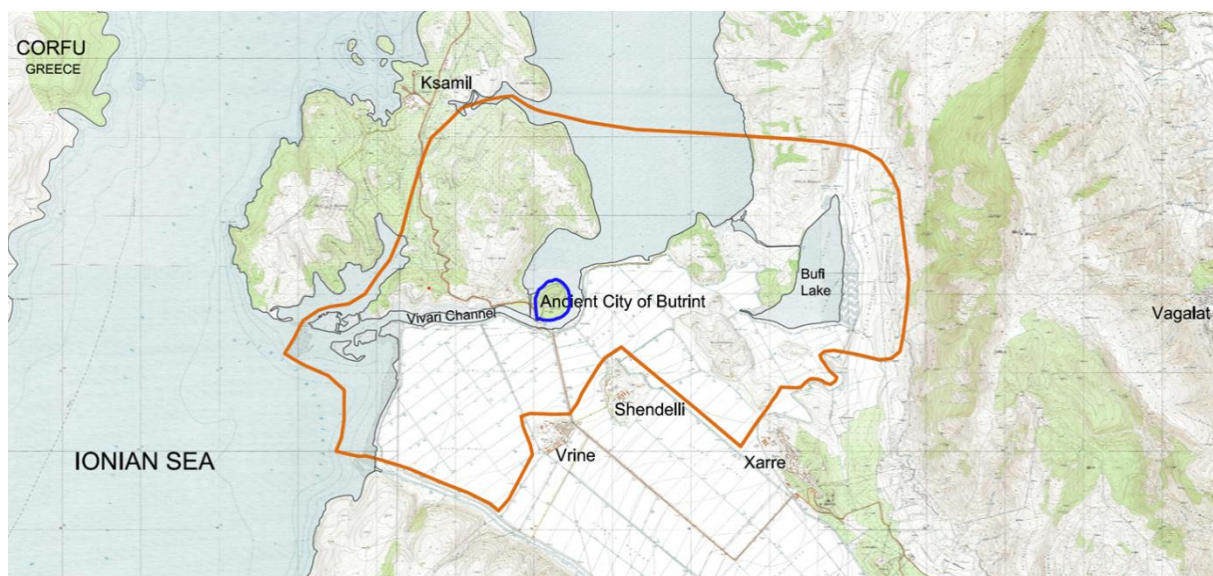
1992

Qyteti antik i Butrintit u shpall Sit i Trashëgimisë Botërore në vitin 1992 me Vendim Nr. 570 të Komitetit të Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s (Figura 20). Me një sipërfaqe prej 16 hektarësh, ai përfshin gadishullin qendror me rrënojat e tij të periudhës klasike dhe periudhave të mëvonshme:

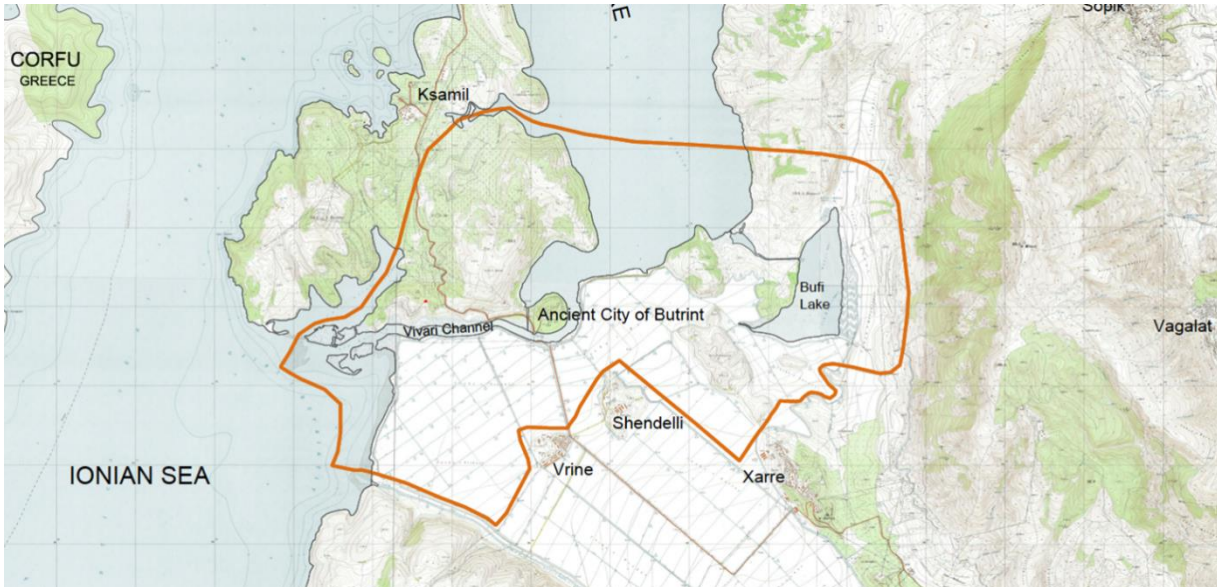
1999

Në vitin 1999, shteti shqiptar sugjeroi zgjerimin e Sitit të Trashëgimisë Botërore nga 16 hektarë në 2.500 hektarë⁴⁷, për të përfshirë Kanalën e Vivarit, pjesën e Fushës së Vrinës, Liqenin e Buftit, pjesën jugore të Liqenit të Butrintit dhe rrethinat e Malit të Sotirës, deri në fshatin e Ksamilit.

⁴⁷ Të gjitha zonat (në hektarë) janë përafëruar në numrin më të afërt.

Në vitin 2000, po e njëjta zonë u shpall Parku Kombëtar i Butrintit, me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 82, datë 2 mars 2000.

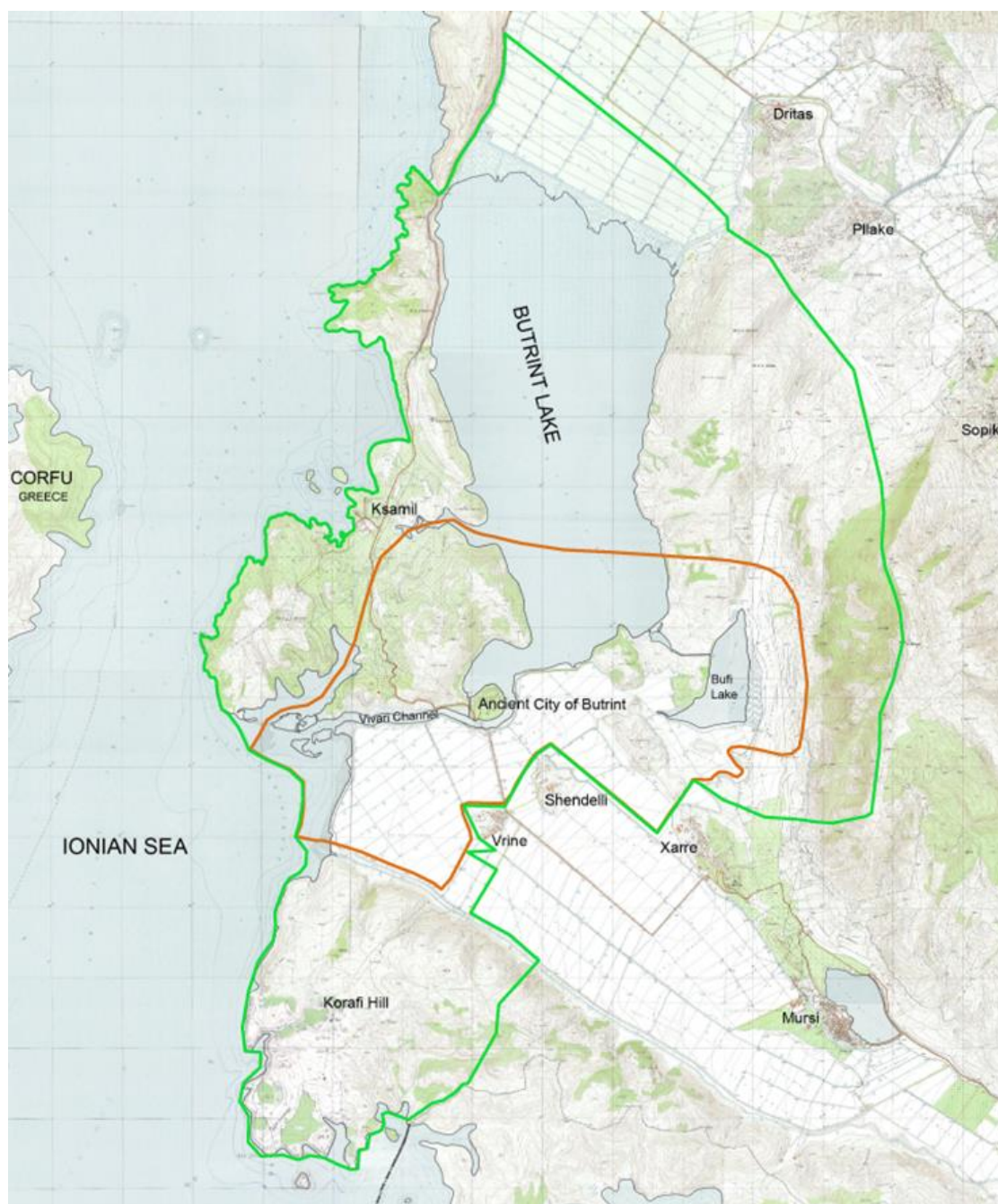

Gjithashtu, në vitin 2000, zgjerimi i propozuar (1999) i kufijve të Pasurisë së Trashëgimisë Botërore nga 16 hektarë në 2.500 hektarë, hyri në fuqi me vendim të Komitetit të Trashëgimisë Botërore në sesionin e 23-të, të mbajtur në Marrakesh, më 29 nëntor-4 mars 1999.

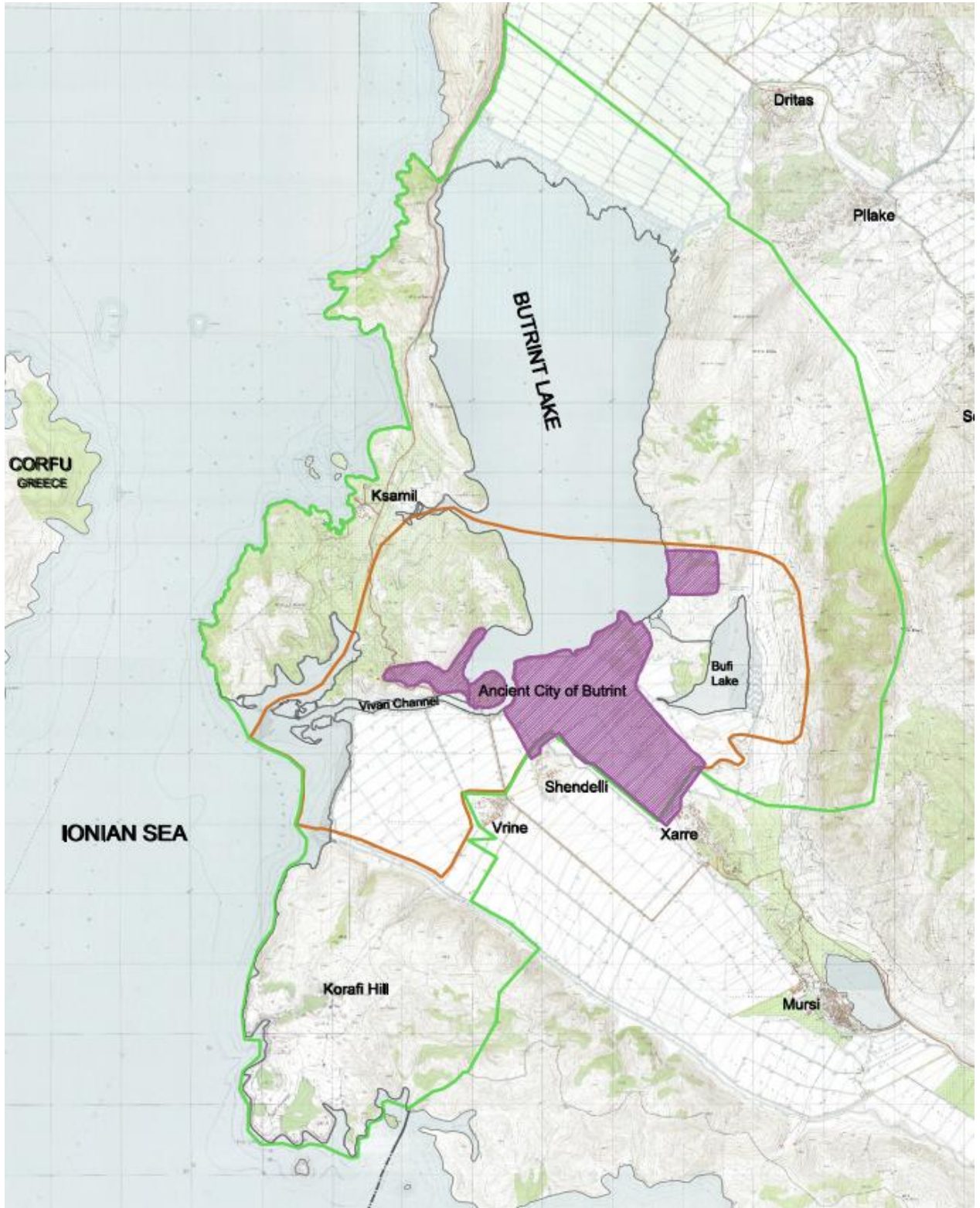
Kështu, në vitin 2000 kufijtë e Sitit të Trashëgimisë Kulturore të Butrintit dhe Parkut Kombëtar të Butrintit përkonin me njeri-tjetrin, me një sipërfaqe mbi 2.500 hektarë.

2005

Në vitin 2005, kufijtë e Parkut Kombëtar të Butrintit u zgjeruan nga 2.500 hektarë në 8,591.2 hektarë, me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 693, datë 10 nëntor 2005. Ky zgjerim i konsiderueshëm përfshiu Kepin e Stillos dhe Kodrat Korafi në jug, Gadishullin e Ksamilit (duke përfshirë edhe vetë qytezën e Ksamilit, që po zhvillohej me ritme të shpejta) dhe një pjesë të Gjirit të Butrintit në perëndim, të gjithë Liqenin e Butrintit në veri dhe vargmalet e Majës së Milesë në lindje, që rrethojnë zonën ujëmbledhëse të Liqenit të Butrintit. Fshatrat e Fushës së Vrinës (Vrina, Shën Deli dhe Xarre) ishin dhe mbeten kufijtë e jashtëm të parkut. Më e rëndësishmja ishte se për herë të parë, parku përfshiu të gjithë vijën bregdetare, nga jugu i Sarandës në veri, deri në kufirin me Greqinë në jug-perëndim.

Gjithashtu, në vitin 2005, Zona A3 u shpall si *zonë me vlera të veçanta kulturore*, me një sipërfaqe prej më shumë se 472 hektarë.

Në vitin 2007, në sesionin e 31-të të Komitetit të Trashëgimisë Kulturore, të mbajtur në Christchurch, Zelandë e Re, më 23 qershor-2 korrik, kufiri prej 8,591.2 hektarësh i Parkut Kombëtar të Butrintit u shpall Zonë Bufërike për zonën bërthamë të Sitit të Trashëgimisë Botërore prej 2,500 hektarësh. Kjo sipërfaqe përkon me kufijtë e Sitit të Trashëgimisë Botërore 2000, edhe të Parkut Kombëtar.

2013

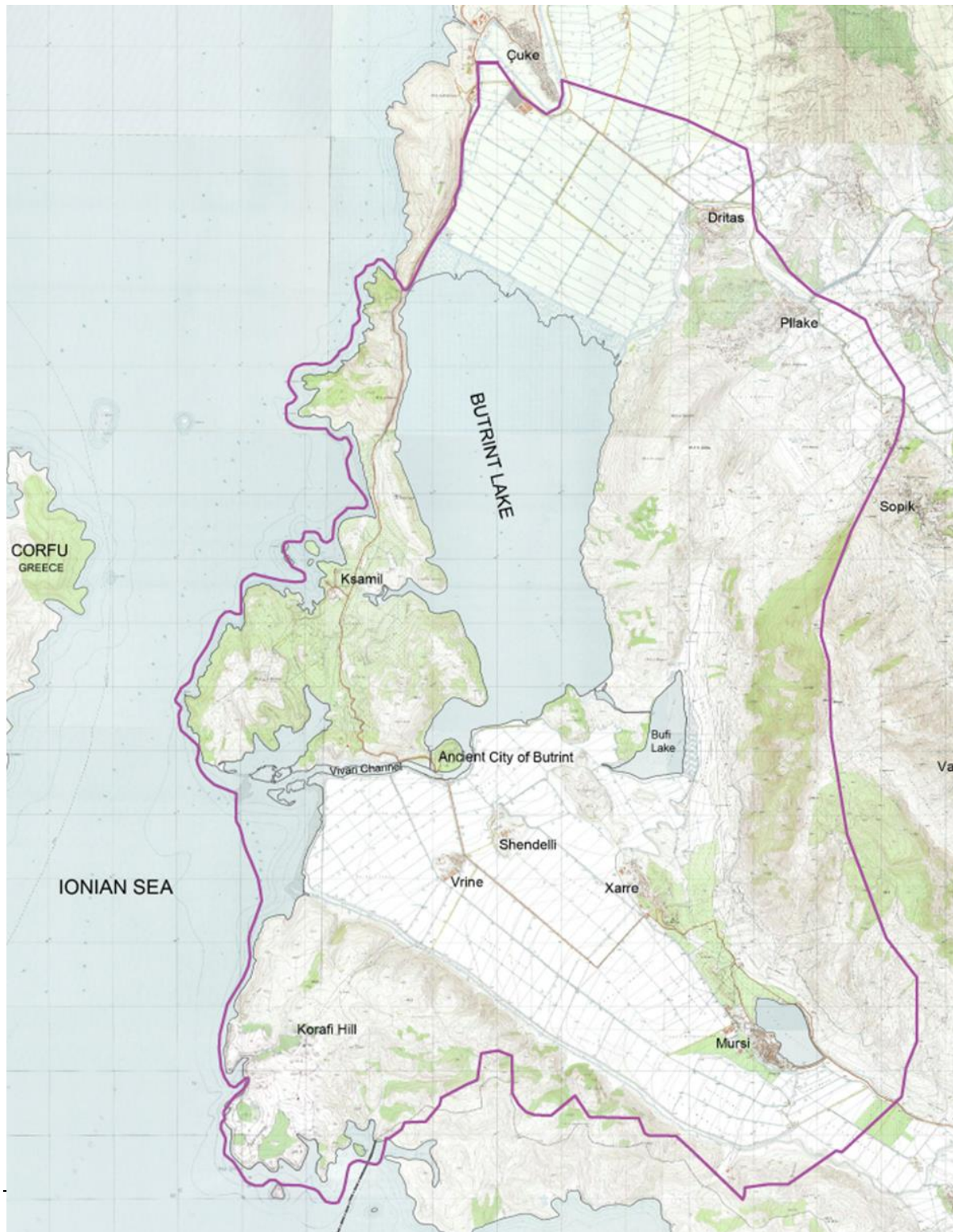
Në vitin 2013, kufijtë e Parkut Kombëtar të Butrintit u zgjeruan nga 8.900 hektarë në 9,424.2 hektarë, me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 134, datë 20 shkurt 2013, duke ndryshuar kështu Vendimin Nr. 693.

Më e rëndësishmja është se ky ndryshim zgjeroi zonën e mbrojtur të Parkut në drejtim të detit, me afro 1,5 kilometra, duke përfshirë ishujt afër vijës bregdetare të Ksamilit, si dhe pjesën tjetër të vijës bregdetare në jug të Gjirit të Hartës, në kufi me Greqinë, duke e përafëruar më tepër me kufijtë e zonës Ramsar (Figura 7).

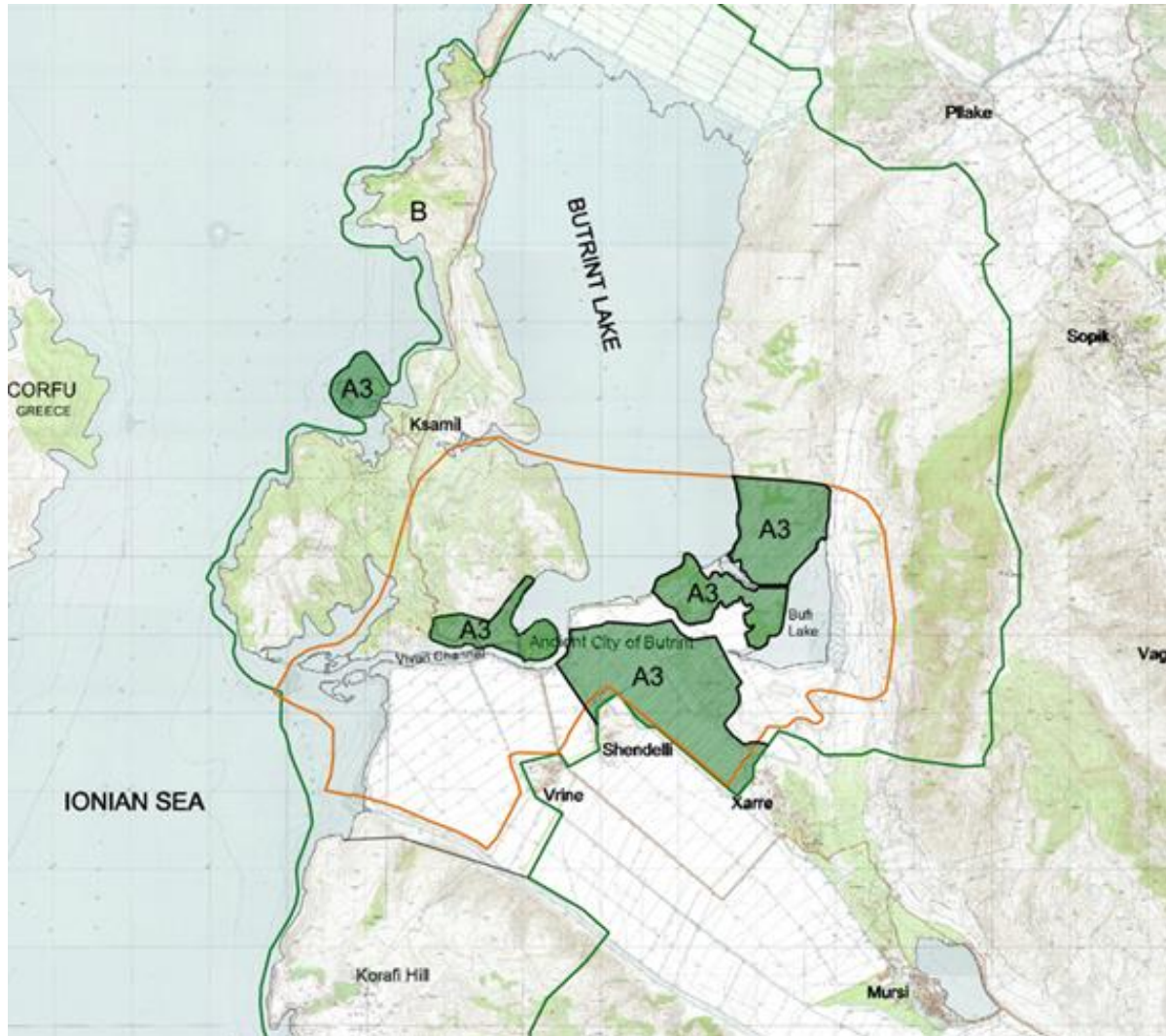

Zona Ramsar

Zona Ramsar e Butrintit u shpall më 28 mars 2003 (Siti Nr. 1290) si kompleks ligatinor që përbëhej nga laguna tektonike të Liqenit të Butrintit (1.600 hektarë) dhe kodrat e malet pyjore përreth, të përshkuara nga moçalishtet ujëmbra dhe ujëkripura, me një sipërfaqe prej 13,500 hektarësh. Megjithëse kufiri (me ngjyrë vjollcë) tregon Parkun Kombëtar përgjatë vijës bregdetare, ai shtrihet shumë kilometra në brendësi të tokës dhe përfshin edhe vendbanimet dhe peizazhet jashtë Parkut Kombëtar, veçanërisht në veri-lindje dhe jug-perëndim. Në të vërtetë, ajo është ujëndarësja e zonës.

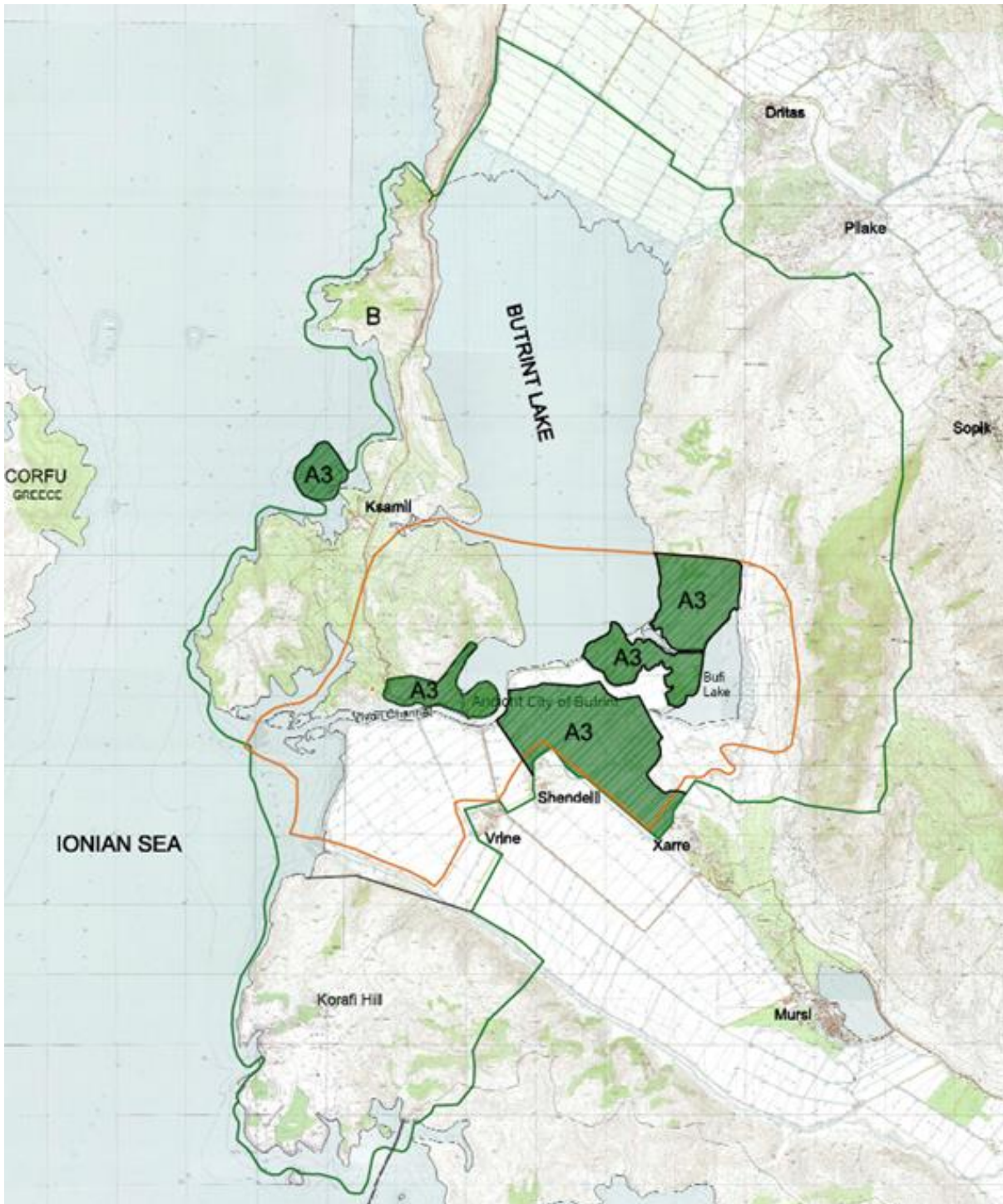

Gjithashtu, në vitin 2014, nënzona A3 u zgjeruar edhe me 614,3 hektarë, të cilat përfshinin edhe ishujt e Ksamilit.

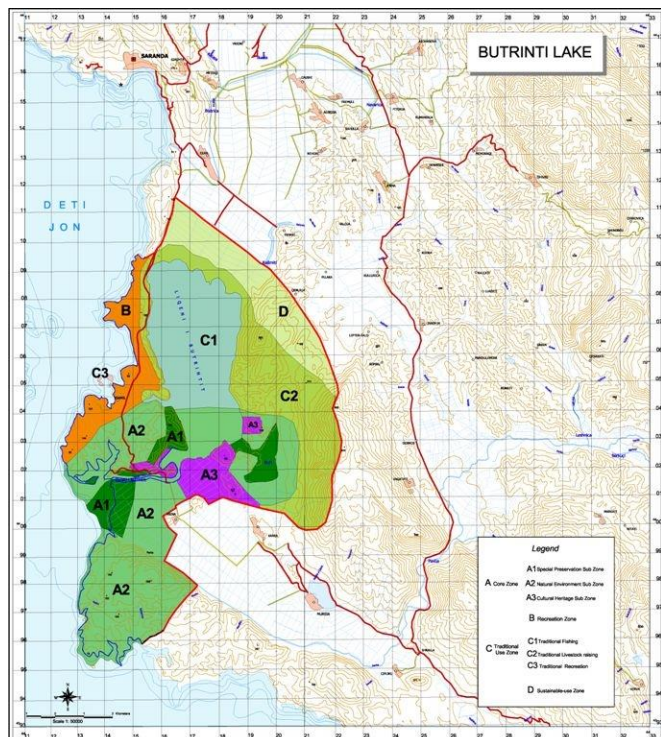
Situata aktuale

Harta më poshtë tregon gjendjen aktuale të zonave të mbrojtura brenda dhe përreth Sitit të Trashëgimisë Kulturore, konkretisht të (a) Parkut Kombëtar (e gjelbër), (b) të gjithë Sitit të Trashëgimisë Botërore (me ngjyrë kafe) dhe (c) komponentit të tij Zonën A3 (e gjelbër e vijëzuar)

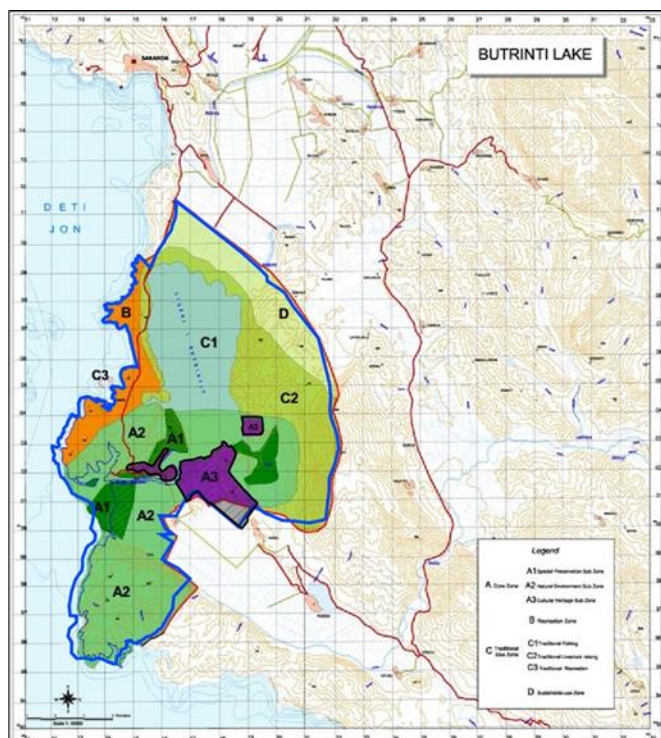

Ndryshimet

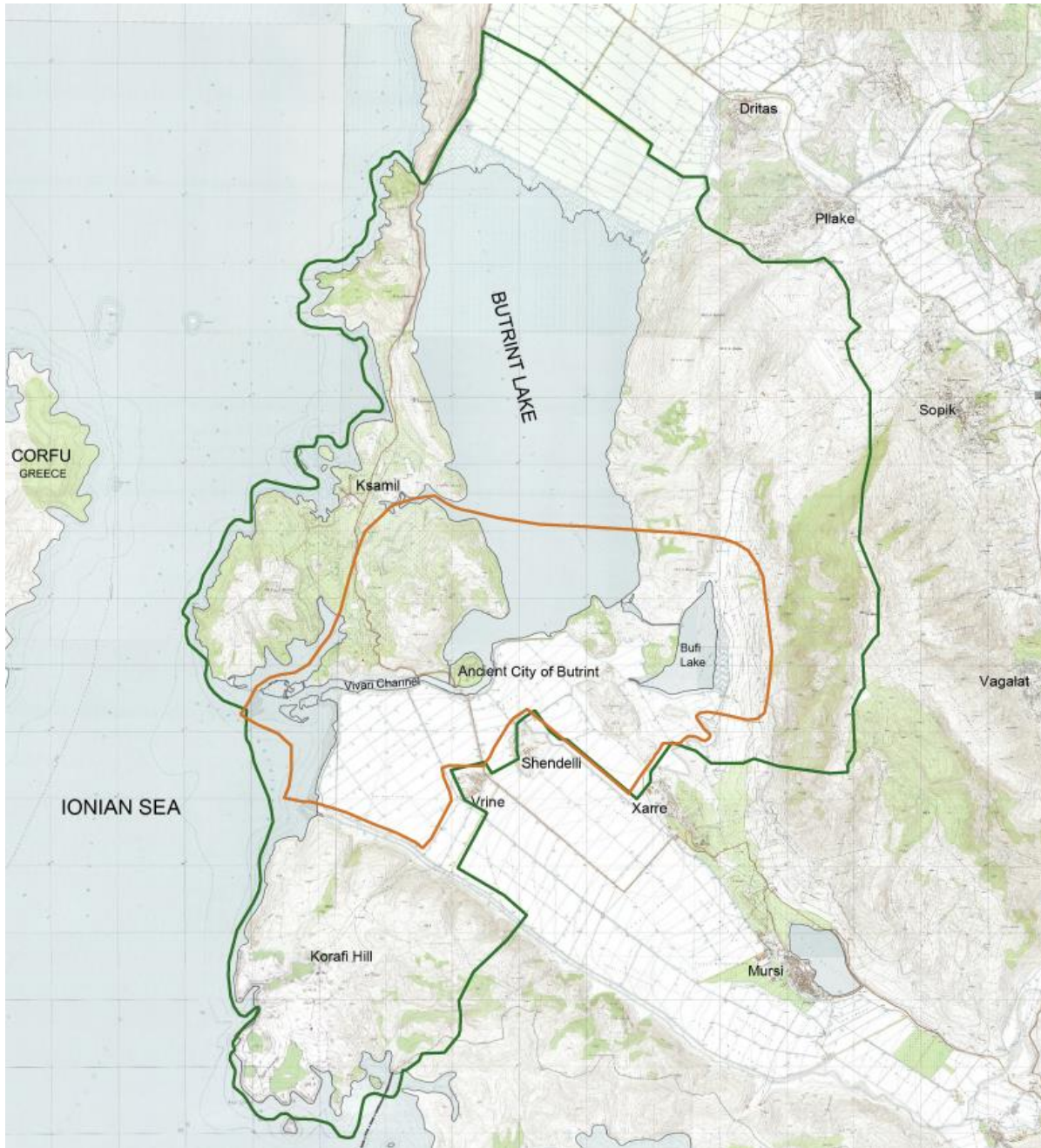
Harta e Butrintit e vitit **2007** (si më poshtë) është pjesë e paketës së dokumenteve të disponueshme nga UNESCO-ja, si pjesë e regjistrimit si Sit i Trashëgimisë Botërore.

Megjithatë, kjo hartë nuk përkon as me kufijtë e Parkut Kombëtar, të miratuara në vitin 2005, dhe as me kufijtë e nënzonimit të Zonës A3, të përcaktuara po në vitin 2005.

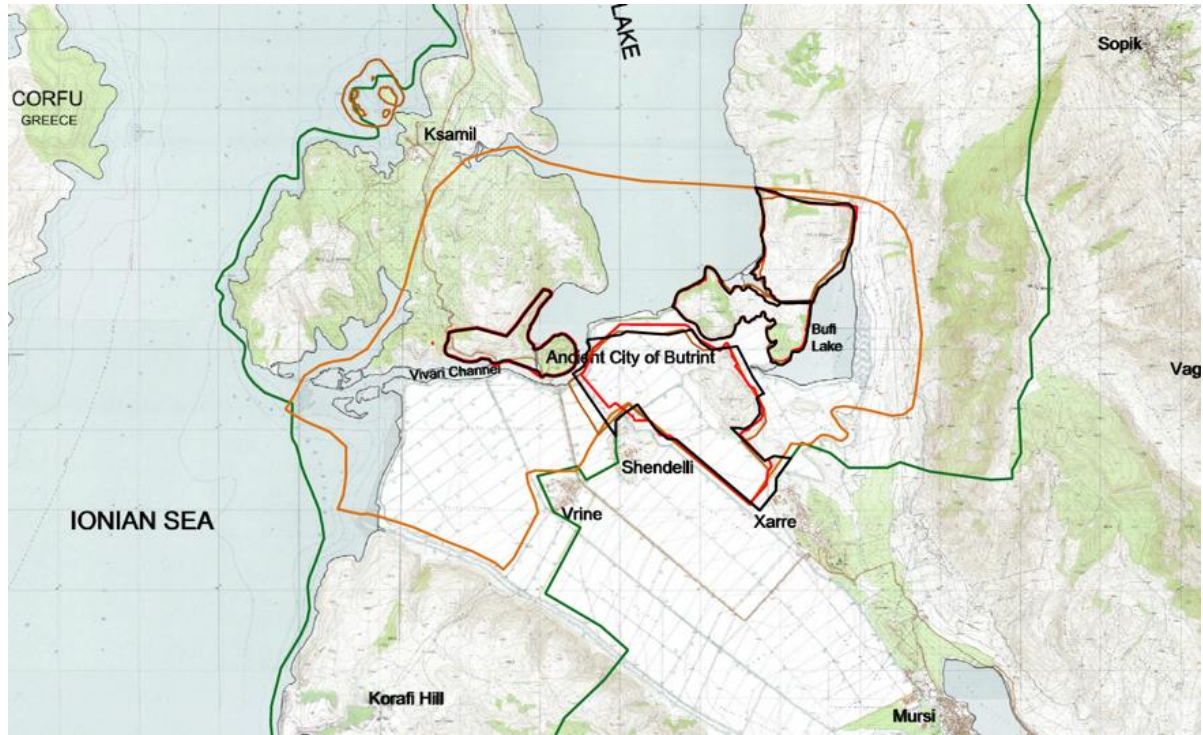

2013 – Për shkak të ndryshimit të kufijve të Parkut Kombëtar të Butrintit në vitin 2013, kufijtë e STB-së nuk përkojnë me kufijtë jugorë të Parkut Kombëtar.

2013 – Ndryshime identifikohen edhe në nënzonat e Zonës A3, të cilat paraqiten krejtësisht ndryshe nga Ministria e Kulturës dhe nga Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura.

Nënzonat e Zonës A3 paraqiten ndryshe nga Ministria e Kulturës në hartat e publikuara rishtas nga vetë ajo:

- Kufijtë e PKB-së, viti 2013
- Kufijtë e STB-së
- Nënzonimi i A3, viti 2013
- Rilevimi GIS i nënzonës A3 nga Ministria e Kulturës, viti 2016
- Nënzonimi A3, dokumentuar në hartat e Ministrisë së Kulturës

Rekomandime për kufijtë aktualë

Nënzonimi i Zonës A3

- Nënzonimi i Zonës A3 duhet përcaktuar brenda nënzonimit të Parkut Kombëtar të Butrintit, duke i regjistruar kufijtë e tij sipas rilevimit të GIS-it, të kryer nga Ministria e Kulturës në vitin 2016.
- Të gjitha hartat që përdorin Ministria e Kulturës dhe Ministria e Mjedisit, dhe më konkretisht Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, duhen harmonizuar në mënyrë që të përmbajnë të njëjtin informacion për nënzonimin e Zonës A3.

Sit i Trashëgimisë Botërore

- Kufijtë e STB-së duhen përcaktuar qartë, brenda kufijve të rinj të Parkut Kombëtar, sipas Vendimit të Këshillit të Ministrave Nr. 134, datë 20 shkurt 2013, përveç Vendimit të Këshillit të Ministrave Nr. 693, datë 10 nëntor 2005.
- Kufijtë e STB-së në pjesën jugore duhet të ndjekin vijëzimin e kufijve të rinj të Parkut Kombëtar, dhe kufijtë lindorë duhen korrigjuar në mënyrë që të harmonizohen me ato të Parkut Kombëtar.
- Për miratimin e korrigjimit të kufijve duhet bërë kërkesë pranë Komitetit të Trashëgimisë Botërore.

Shpallja e Parkut Kombëtar të Butrintit/STB-së

- Kufijtë e rinj të Parkut Kombëtar të Butrintit, të përcaktuar me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 134, datë 20 shkurt 2013, krahas Vendimit të Këshillit të Ministrave Nr. 693, datë 10 nëntor 2005, mbeten ende për t'u miratuar si kufij zyrtarë të zonës buferike të STB-së dhe për rrjedhojë, në dosjen e përkrahimit duhet korrigjuar dhe përditësuar harta e pasurisë së STB-së.

Deri në momentin e marrjes së miratimit për korrigjimin, këshillohet që UNESCO ta heqë hartën aktuale nga faqja e saj e internetit.

Ndryshimet e mundshme të kufirit në të ardhmen dhe rishikimi i përcaktimeve

1. Miratimi i kufijve të Parkut Kombëtar të Butrintit si zonë buferike e Sitit të Trashëgimisë Botërore të Butrintit

Në vitin 2007, kufijtë e Parkut Kombëtar u aprovuan si zonë buferike e Sitit të Trashëgimisë Botërore. Megjithatë, kufijtë e Parkut Kombëtar ndryshuan në vitin 2013, duke u zgjeruar nga 8591,2 ha në 9424,39 ha. Për rrjedhojë, ndryshimi në zonën buferike do të njihet vetëm me miratim zyrtar të Komitetit të Trashëgimisë Botërore.

2. Zgjerimi i kufijve të Sitit të Trashëgimisë Botërore për të përfshirë të gjithë sipërfaqen e Liqenit të Butrintit

Kufiri aktual i pasurisë së Trashëgimisë Botërore kalon mes për mes Liqenit të Butrintit, fakt i cili nuk është i favorshëm për pasurinë, për shkak të efekteve që mund të kenë ndryshimet në brigjet/ujërat e liqenit në atë pjesë të liqenit që është teknikisht pjesë e përcaktimit. Zgjerimi i kufirit të Sitit të Trashëgimisë Botërore do të siguronte trajtim të barabartë të të gjithë sipërfaqes së Liqenit të Butrintit, dhe do të impononte një regjim më rigoroz mbrojtjeje.

3. Rishikimi i përcaktimit, përcaktimi i Butrintit si “pasuri mikse”

Udhëzimet Operacionale e përkufizojnë pasurinë mikse si pasuri që përmbush një pjesë ose të gjithë përcaktimet e trashëgimisë kulturore dhe asaj natyrore, sipas Neneve 1 dhe 2 të Konventës.

Duke qenë se Butrinti është shpallur tashmë si pasuri kulturore për Vlerën e tij të Jashtëzakonshme Universale, mund të bëhet kërkesë që të përfshihen edhe vlerat e tij natyrore.

Deklarata e Unikalitetit e Planit të Menaxhimit të Parkut Kombëtar të Butrintit (e vitit 2010), përcakton:

“Kombinimi i arkeologjisë dhe natyrës i jep Butrintit një pamje të vërtetë autentike. Kombinimi i pyjeve të përzierë, të mbushur me lisa përherëblertë, ofron një habitat në zhdukje në Shqipëri. Pikërisht ky fakt e bën këtë zonë njëkohësisht më të zakonshmen dhe më uniken në vend”.

Në vijim të deklaratës, që në një farë mënyrë ishte baza e Vendimit të Këshillit të Ministrave për zgjerimin e kufijve të Parkut Kombëtar, u njohën disa vlera të rëndësishme që mund të kontribuojnë në përpilimin e deklaratës së Vlerës së Jashtëzakonshme Universale për pasurinë mikse, si më poshtë:

- Butrinti është shpallur i tillë sipas kritereve 1,2,3 dhe 8 të Konventës Ramsar për Ligatinat
- Parku Kombëtar i Butrintit është i njohur për shumëllojshmërinë e habitateve të tij, ku gjashtëdhjetë e gjashtë konsiderohen si Habitata Evropiane, nga të cilat pesë konsiderohen si Habitata Evropiane Prioritare
- Rreth 140 specie bimore dhe shtazore janë vlerësuar me rëndësi për t’u mbrojtur; nga të cilat 35 specie shtazore janë vlerësuar me rëndësi mbrojtjeje në nivel botëror

- Ligatinat e Butrintit përfaqësojnë habitate me një humbje të madhe të biodiversitetit: 16 specie kanë humbur, ndërsa 58 specie konsiderohen si të rralla dhe shumë të rralla.
- Butrinti është habitati edhe i specieve të kërcënuara në nivel global, si rosa kokëbardhë (*Oxyura leucocephala*), rosa pikaloshe (*Marmaroneta angustirostris*), shqiponja bishtbardhë (*Haliaeetus albicilla*), shqiponja mbretërore (*Aquila heliaca*), shqiponja e madhe e rosave (*Aquila clanga*) dhe pula me mjekër (*Otis tarda*).
- Butrinti njihet si një habitat ushqimi për dy nga speciet më të kërcënuara në botë: shqiponjën bishtbardhë (*Haliaeetus albicilla*) dhe shapkën (*Gallinago media*).
- 13 specie shpendësh, që gjenden në Butrint, konsiderohen sipas *librit të kuq* të IUCN-së si të kërcënuara në nivel global
- 95 e specieve në Butrint (duke përfshirë 38% të specieve të shpendëve të vëzhguara) konsiderohen si të kërcënuara në Evropë. Me këto shifra kaq të larta, Butrinti është padyshim një prej zonave që paraqet interes të madh për ruajtjen e natyrës në të gjithë Evropën.

Duke u nisur vetëm nga këto fakte, mund të shihet qartë edhe arsyeja e fortë e për shtimin e vlerave natyrore të Butrintit në përcaktim, pasi këto vlera mbështeten në tre kriteret bazë të përkufizimit të trashëgimisë kulturore sipas nenit 2 të Konventës së Trashëgimisë Botërore.

1. tipare natyrore që përbëhen nga formacione fizike dhe biologjike ose grupe të këtyre formacioneve, të cilat janë me vlerë të jashtëzakonshme universale nga pikëpamja estetike ose shkencore;
2. formacione gjeologjike dhe fiziko-grafike dhe zona të përcaktuara saktë të cilat përbëjnë vendbanimet e specieve të kërcënuara kafshësh dhe bimësh me vlerë të jashtëzakonshme universale nga pikëpamja e shkencës ose konservimit; dhe
3. site natyrore ose zona natyrore të përcaktuara saktë me vlerë të jashtëzakonshme universale nga pikëpamja e shkencës, konservimit ose bukurisë natyrore.

Propozimi paraqitet si më poshtë:

Zona buferike për

 Sitin e Trashëgimisë

Botërore (Parku Kombëtar,
9424.39 ha)

 Siti i Trashëgimisë Botërore

duke përfshirë

Liqenin e Butrintit

 Butrinti i regjistruar në

kategorinë e siteve

mikse kulturore dhe

natyrore.

SHTOJCA C Konservimi i Zonës Arkeologjike A3 dhe i monumenteve

Butrinti është një ndër peizazhet arkeologjike, kulturore dhe ekologjike botërore të jashtëzakonshme, siç dëshmohet nga përcaktimet e tij si Siti i Trashëgimisë Botërore (1992), si Park Kombëtar (2000) dhe si Zonë Ramsar (2002).

Qasja e rekomanduar për konservimin e Zonës Arkeologjike A3 dhe rrënojave të ngjashme në mbarë Parkun Kombëtar është ajo e ruajtjes e sa më shumë informacioneve, në formë fizike të gërmuar më parë, që ti transmetohet brezave të ardhshëm duke ruajtur “identitetin e vendit” si një monument i veçantë.

Qasja për të gjitha punimet (nga konservimi, nëpërmjet rimodelimit, të ndërtimit e reja) është ajo që përdor ndërhyrjet më të lehta në strukturë, si rrjedhojë, duke respektuar kuptimin, identitetin e vendit dhe duke theksuar rezonancën e saj tokëdashëse⁴⁸.

E kundërta, jo vetëm që do të kompromentonte punën e Fondacionit Butrinti (dhe të tjerëve) deri më sot, por çka është më e rëndësishme, do të ishte një veprim i pajustificueshëm në vetë strukturën dhe mirëqenien e një nga vendeve më të rëndësishme kulturalisht dhe më të ndjeshme ekologjikisht në botë.

Kjo qasje është drejtuar nga ekipi i konsulentëve tanë, veçanërisht Richard Hodges dhe Oliver Gilkes, të cilët kanë një eksperiencë të madhe të gërmimeve dhe punimeve brenda dhe përreth Butrintit, gjatë më shumë se tridhjetë vitet e fundit, si dhe profesionistët tanë të trashëgimisë duke përfshirë arkitektin e konservimit të P+P, Lejla Hadzic.

Qasja e rekomanduar për të gjitha punimet (nga konservimet tek ndërtimet e reja) është përdorimi i ndërhyrjeve sa më të lehta në strukturë dhe si rrjedhojë në kuptimin e sitit. Nëse do të veprohej ndryshe nuk do të kërcënohej vetëm puna e Fondacionit Butrinti (dhe organizatave të tjera) deri tani por do të ishte një akt i pajustificueshëm ndaj strukturës dhe mirëqenies së një prej zonave më të rëndësishme kulturore dhe të ndjeshme ekologjike në të gjithë Shqipërinë.

Ka një numër të shumtë shembujsh “restaurimesh” që kanë pasur qëllim të mirë por që kanë qenë krejtësisht të papërshtatshme brenda dhe përreth siteve antike të Mesdheut lindor. Kjo nuk është rruga që duhet të ndjekë Butrinti.

Si në Shqipëri dhe gjetkë kanë lindur, dhe vijojnë të lindin debate lidhur me përkufizimin e “restaurimit” dhe “konservimit”. Një debat i tillë është thelbësor për të ardhmen e Qytetit Antik, dhe jo vetëm.

Dallimi kryesor është se ndërsa *konservimi* (qasja jonë e rekomanduar) mbron strukturën e qytetit në një mënyrë të tillë e cila i mundëson brezave të ardhshëm të marrin të dhëna për çdo fazë të zhvillimit të një siti, *restaurimi* e fikson monumentin në një kohë të caktuar, në një të shkuar të supozuar dhe si rrjedhojë e bën atë shterp për kërkime dhe për t’u kuptuar në të ardhmen.

Butrinti duhet të veçohet nga këto raste.

⁴⁸ Appleton, J (1975) *The Experience of Landscape*; Prince D R (1981) *The Interpretation of Landscape*

Nëse ky sit aspiron të jetë një shembull për pjesën tjetër të Shqipërisë, Ballkanit në përgjithësi dhe Mesdheut lindor, ai duhet të përpiqet që të ruajë integritetin e vendit, t'u flasë brezave të rinj, të angazhojë komunitetet vendore, të ruajë atë përzierje midis qytetit antik dhe peizazhit modern në mënyra të tilla që na pasurojnë ne të gjithëve.

Kjo Shtojcë përbëhet nga tetë pjesë kryesore:

Pjesa 1 – Hyrje

Pjesa 2 – Planifikimi dhe prioritizimi

Pjesa 3 – Monumente pa mure rrethuese

Pjesa 4 - Muret

Pjesa 5 – Sitet jashtë mureve

Pjesa 6 – Mozaikët

Pjesa 7 – Sipërfaqet e pikturuara dhe suvatuara

Pjesa 8 – Kostot e buxhetit

Planifikimi është bërë për pesë kategori:

Pas identifikimit të kategorive, ato më pas u ndanë në kategori nga A te D-ja sipas emergjencës; kategoria “A” ishte më urgjentja.

Punimet e paraqitura në këtë Shtojcë ia janë referuar raporteve të hartuara nga Erjona Qilla dhe Evgjani Thomagjini (pjesë të stafit të ZAKP Butrint), në vitet 2015 dhe 2017 përkatësisht; u bë krahasimi me raportet e përcaktuar si pikënisje nga Fondacioni Butrinti në vitin 2009, duke përfshirë vizitat në terren dhe vëzhgimet, si dhe punimet dhe raportet e publikuara. Ky tekst iu referohet këtyre materialeve.

Qasja e Fondacionit Butrinti⁴⁹ për mirëmbajtjen dhe ruajtjen afatgjatë të sitit ka në thelb të saj ruajtjen “e frymës së vendit” si një prioritet i padiskutueshëm në punën e P+P.

Kjo qasje përshkruhet me detaje në librin e Richard Hodges “*The Archaeology of Mediterranean Placemaking: Butrint and the Global Heritage Industry*” (Arkeologjia e krijimit të hapësirave në Mesdhe: Butrinti dhe industria botërore e trashëgimisë).⁵⁰ Si pjesë e ekipit aktual të konsulentëve (dhe formalisht, ndër të tjera, si Drejtor Shkencor i Fondacionit Butrinti ndërmjet viteve 1993 dhe 2012), idetë e tij kanë qenë vendimtare në qasjen tonë ndaj zhvillimit të sitit dhe si rrjedhojë në Planin e Biznesit dhe Planin përkatës të Menaxhimit të Integruar.

Të gjitha rekomandimet në këtë dokument mbeten vetëm rekomandime; nuk është e mundur të planifikohen ose të ndërmerren ndërhyrje të mëtejshme pa pasur më parë të përgatitura propozime për konservimin, si dhe përshkrime të plota teknike të cilat normalisht do të prezantoheshin përmes një plani formal të menaxhimit të konservimit. Një plan i tillë është pjesë e Planit të Menaxhimit të Integruar i paraqitur si Plan Veprimi.

⁴⁹ Fondacioni Butrinti u themelua në vitin 1993 nga Lord Rothschild dhe Lord Sainsbury i Preston Candover, të cilët janë ende anëtarë aktivë të bordit të trustit. Fondacioni ka për qëllim konservimin, ruajtjen dhe zhvillimin e sitit të Butrintit dhe ka qenë jashtë mase instrumental në ruajtjen e tij, si dhe në nxitjen e punës kërkimore në Butrint që prej rënies së komunizmit në Shqipëri në vitin 1992.

⁵⁰ Hodges, R (2017) *The Archaeology of Mediterranean Placemaking*, Bloomsbury Academic, London.

Mozaikët nuk janë të studiuar në detaje në këtë raport, duke qenë se gjendja e shumicës së tyre nuk është e njohur. Rekomandimi kryesor lidhur me to është që mozaikët të hapen gradualisht dhe të dokumentohen me kalimin e kohës. Por, kjo punë me shumë gjasë do të kërkojë disa vjet.

Shënim për çmimin

Çmimet dhe kostot për të gjitha vëllimet e punimeve bazohen në *Manualin e Shtetit për Restaurimet*.

Çdo çmim për njësi përfshin punën, taksat dhe kostot përkatëse. Pavarësisht kësaj, dhe meqenëse projektet e detajuara të konservimit nuk janë zhvilluar për secilin monument/mur/mozaik/afresk, ne i kemi rritur shumë pak çmimet për njësi për të lënë hapësirë që të përfshihen ndërhyrje shtesë pasi të hartohen propozimet për konservimin e secilit monument/mur/ mozaik/ afresk. Përpos kësaj, buxheti i hartuar bazohet në sipërfaqe, vëllime dhe ndërhyrje të detajuara dhe realiste dhe lë hapësirë për rezultate të paparashikuara të pandërprera si për veprimet e konservimit dhe për ato të mirëmbajtjes.

Për rrjedhojë, Ekipi P+P ka shumë besim te ndërhyrjet e propozuara dhe buxhetet e tyre përkatëse.

Planifikimi dhe Prioritetet

Ndarja në prioritete/MONUMENTE DHE MURE			
EMRI	KATEGORIA	PRIORITETI	ORARI
EMERGJENTE			ORARI
MONUMENTE			
Porta e Liqenit	kategoria 4	A	
<i>Columbarium</i>	kategoria 4	A	
Porta e Veriut	kategoria 4	A	
Forumi Romak	kategoria 4	A	
Porta Perëndimore	kategoria 4	A	
Struktura e <i>Gymnasiumit</i>	kategoria 4	A	
Nimfeu	kategoria 4	A	
Mure/Mozaikë			
Muri 10 Muri Rethues i Akropolit	kategoria 4	A	
Muri 12 Nga Porta e Liqenit tek Akropoli	kategoria 4	A	
TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME MADHORE			
Monumente			
Porta e Luanit	kategoria 3	B	
Strukturë Romake me dy Dhoma	kategoria 3	B	
Kulla Veneciane	kategoria 3	B	
Pallati i Trikonkës (lindje, qendër dhe perëndim)	kategoria 3	B	
Shtëpia Veneciane	kategoria 3	B	
Pagëzimore dhe ndërtesat përreth	kategoria 3	B	
Nimfeu 2	kategoria 3	B	
<i>Gymnasium</i>	kategoria 3	B	
<i>Prytaneum</i>	kategoria 3	B	
Afresko e kishes me stoa	kategoria 3	B	
Banja te Pagëzitorja	kategoria 3	B	
Ndërtesa me Tre Dhoma	kategoria 3	B	
Teatri	kategoria 3	B	
Faltorja/Thesari	kategoria 3	B	
Varr Monumental	kategoria 3	B	
Mure/Mozaikë			
Muri 3 Nga Trikonka te Banesa Tregtare Veneciane	kategoria 3	B	
Muri 4 Nga Banesa Tregtare Veneciane te Porta e Liqenit	kategoria 3	B	
Muri 6 Nga Porta e Liqenit te Porta e Luanit	kategoria 3	B	
Muri 7 Nga Porta e Luanit te Porta e Veriut	kategoria 3	B	
Muri 9 Nga Porta e Veriut te Porta Perëndimore	kategoria 3	B	
Muri 14 Porta Perëndimore te Fortifikimet Perëndimore	kategoria 3	B	
Jashtë Murit			
Kalaja e Ali Pashait	kategoria 3	B	
Fortesa Trekëndore	kategoria 3	B	
Këmbët e UjësJellësit	kategoria 3	B	
Kalivo	kategoria 3	B	
			E NDËRMJETME

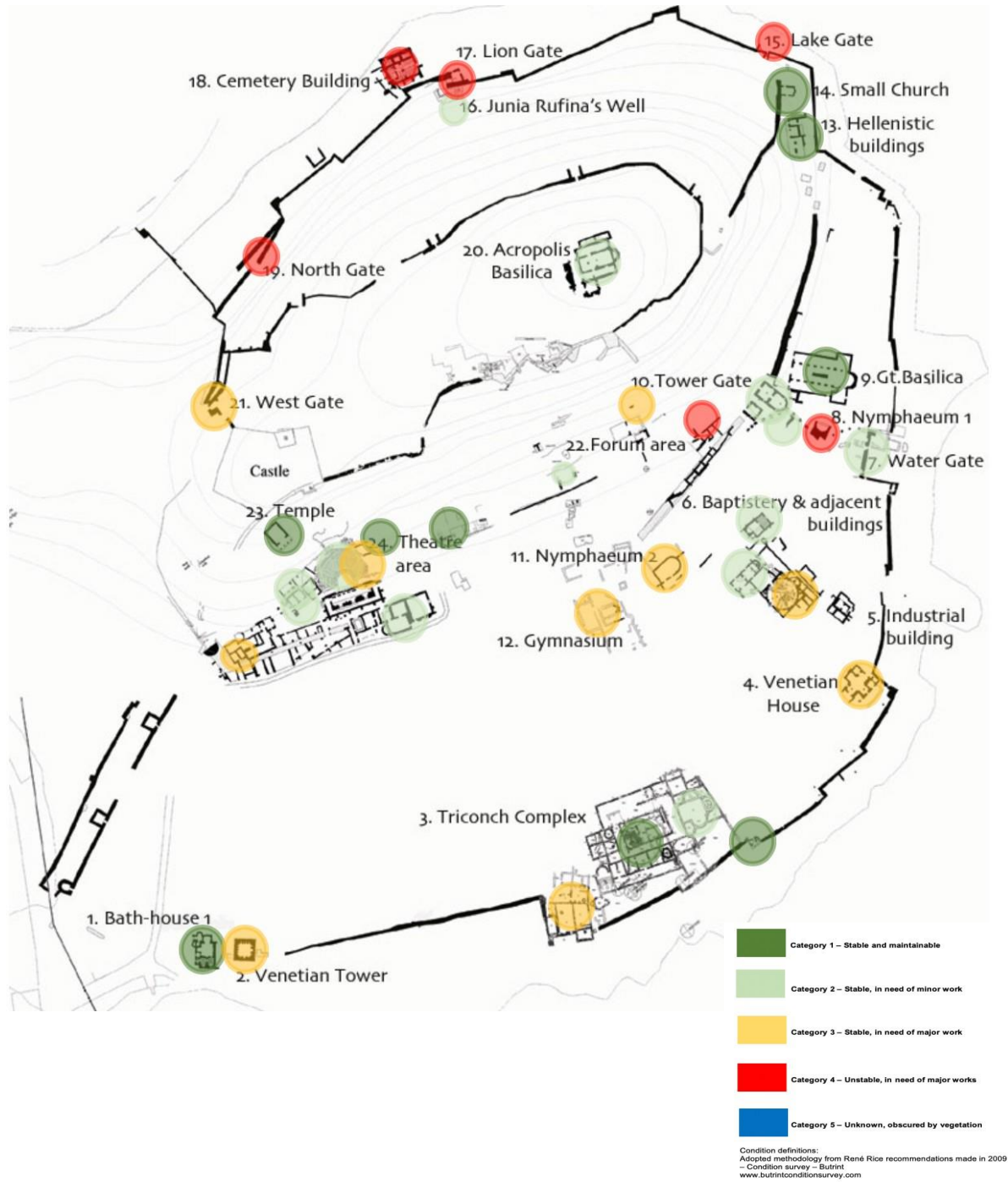
TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME TË VOGLA		
MONUMENTE		
	kategoria 2	C
Kishë e vogël te Pagëzimorja	kategoria 2	C
Banja te Pagëzimorja	kategoria 2	C
Porta e Ujit	kategoria 2	C
Këmbët e Ujësllësit	kategoria 2	C
Porta me kulla	kategoria 2	C
Pusi i Junia Rufinës	kategoria 2	C
Teatri	kategoria 2	C
Faltorja/Thesari	kategoria 2	C
Banjë Romake	kategoria 2	C
Nifmeu i vogël	kategoria 2	C
Mure/Mozaikë		
Muri 2 Muri i Trikonkës	kategoria 2	C
Muri 5 Nga Porta e Ujit deri te Porta e Liqenit	kategoria 2	C
Muri 8 Degëzimi Veriperëndimor	kategoria 2	C
Muri 11 Fortifikimet Perëndimore	kategoria 2	C
Muri 13 Muri i Poshtëm Helenik	kategoria 2	C
Jashtë Murit		
Diaporit	kategoria 2	C
TË QËNDRUESHME DHE TË MIRËMBAJTSHME - MIRËMBAJTJE		
Monumente		
	kategoria 1	D
Bazilika e Akropolit	kategoria 1	D
Bazilika e Madhe	kategoria 1	D
Ndërtesë Helenistike	kategoria 1	D
Kishë e vogël në verilindje	kategoria 1	D
Bazilika e Akropolit	kategoria 1	D
Pusi/Burimi i shenjtë	kategoria 1	D
Stoa	kategoria 1	D
Peristil	kategoria 1	D
Tempulli i Asklepit	kategoria 1	D
Mure/Mozaikë		
Muri 1 Kulla Veneciane te Trinkonka	kategoria 1	D
Jashtë Murit		
Varri me djegie	kategoria 1	D

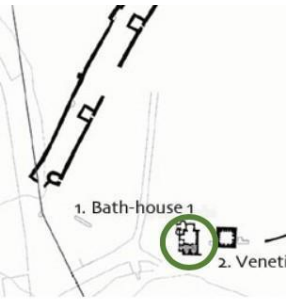

RUAJTJA DHE MONITORIMI
PËR TË NDIKUAR NË FAZAT
E MENJËHERSHME DHE
TË NDËRMJETME

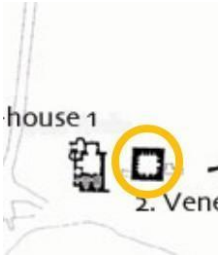
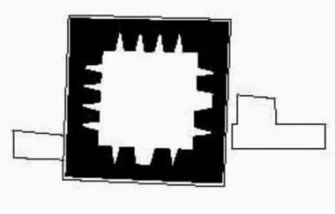
TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME MADHORE		
Afresko/ Sipërfaqet e pikturuara		
<i>Gymnasium</i>	kategoria 3	B
Nimfeu 2	kategoria 3	B
Kishë e vogël te Pagëzitorja	kategoria 3	B
Nimfeu 1	kategoria 3	B
Afresko e kishes me stoa	kategoria 3	B
Pritaneum	kategoria 3	B
Nimfeu	kategoria 3	B
Thesar	kategoria 3	B
Tempulli i Asklepit	kategoria 3	B
Porta Perëndimore	kategoria 3	B
Pusi i Junia Rulinës	kategoria 3	B
Kisha të vogla	kategoria 3	B
Pagëzimore	kategoria 3	B
Kolona te Forumi Romak	kategoria 3	B
Ndërtesa me Tre Dhoma	kategoria 3	B
Bazilika e Madhe	kategoria 3	B

TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME TË MËDHA		
Mozaikë		
Banja te Kulla Veneciane	kategoria 3	B
Banja romake te teatri	kategoria 3	B
Pallati i Trikonkës	kategoria 3	B
Pallati i Trikonkës	kategoria 3	B
Pallati i Trikonkës	kategoria 3	B
Pallati i Trikonkës	kategoria 3	B
Pallati i Trikonkës	kategoria 3	B
Pagëzimore	kategoria 3	B
Pagëzimore	kategoria 3	B
<i>Gymnasium</i>	kategoria 3	B
<i>Gymnasium</i>	kategoria 3	B
<i>Gymnasium</i>	kategoria 3	B
<i>Gymnasium</i>	kategoria 3	B
Bazilika e Madhe	kategoria 3	B
Banja te Bazilika	kategoria 3	B
Bazilika e Akropolisit	kategoria 3	B
<i>Columbarium</i>	kategoria 3	B
Tempulli i Asklepit	kategoria 3	B
Muyeu i Butrintit	kategoria 3	B
Vila në Diaporit	kategoria 3	B
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B

Monumentet pa mure rrethuese

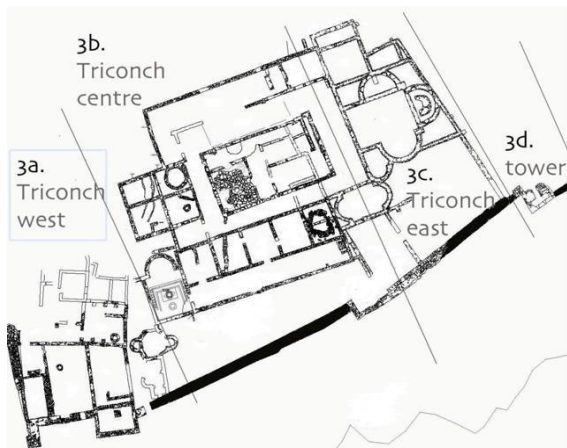

Banjat- periudha e sugjeruar: shek. V para Kr.		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
 <p>1. Bath-house 1 2. Veneti</p>		
<p>Përshkrim i shkurtër: Një numër banjash publike dhe dhomash të tjera rrethojnë dhomën qendrore tetëkëndore. Mure me reshta tulle që përshkohen me raste nga gurë gëlqerorë, veçanërisht në pjesën e jashtme. Muret në përgjithësi janë afërsisht deri në 1 m mbi nivelin e ujit/bazë, i cili është mbi nivelin e dyshemesë fillestare. Pjesa më e lartë e murit në këndin juglindor të dhomës qendrore është afërsisht 1.8m mbi llum. Disa mbetje të mozaikut të dyshemesë në vendkalimin e portikut në lindje, hipokausti në jug, dhe rrënojat e pragjeve prej mermeri dhe veshjet e mureve në bazamentin e banjës me ujë të ftohtë në pjesën perëndimore.</p> <p>Në pjesën lindore, dhe në lindje të dyshemesë me mozaikë të portikut hyrës, është një mur mesjetar i ndërtuar mbi rrënojat e murit të portikut. Ka dy hapje dhe një bashkim të drejtpërdrejtë. Shërben për të ruajtur këtu bankinën, por lidhja e tij me banjën, dhe më saktë me murin e qytetit, është e paqartë dhe ka nevojë për inspektime të mëtejshme arkeologjike (Nga <i>Vrojtimi i Gjendjes</i> i vitit 2001)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2007 është hequr bimësia që rritej në monument, pemët që rriteshin në afërsi dhe është krasitur zona përreth monumentit; Pas rekomandimeve për konservim nga viti 2009, në vitin 2015 monumenti është konservuar dhe rimbushur për të parandaluar ekspozimin e mëtejshëm ndaj nivelit të rritje të ujit për pjesët më të ulëta të murit prej tulle.</p> <p>Gjendja aktuale: Rimbushja nuk e ka zgjidhur plotësisht problemin e nivelit të rritje të ujit. Si rrjedhojë e pjesëve të poshtme të murit të zhytur në ujë, lagështia shihet përmes likeneve dhe myshqeve që rriten në sipërfaqen e strukturave të murit. Llaçi është zbutur në disa pjesë dhe është duke degraduar.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pastrimi sistematik i bimësisë së ulët nga strukturat e murit - Pastrimi i likeneve dhe myshqeve; duke vijuar me konservimin e lidhjeve dhe pjesëve të sipërme - Konsolidim i pjesshëm i muraturës - Pastrim i bimësisë në një distancë prej 4 metrash nga strukturat e jashtme; dhe e gjithë zona rrethuese dhe e brendshme duhet të krasitet të paktën dy herë në vit. 		
Kategoria 1 – e qëndrueshme dhe e mirëmbajtëshme		

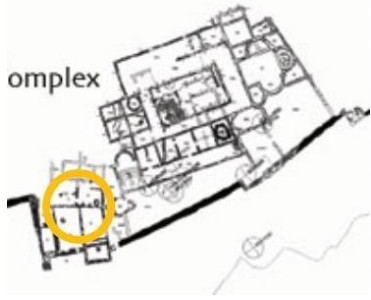
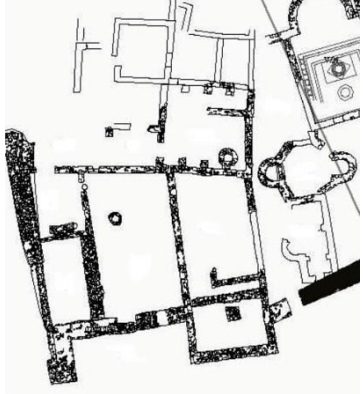

Kulla Veneciane - periudha e sugjeruar: shek. XVI		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Kulla, së bashku me fortesën trekëndore në pjesën jugore të Kanalit të Vivarit është ndërtuar për të kontrolluar rezervuarët e peshkut si dhe aksesin në Liqenin e Butrintit. Kulla ka dy porta për topa të ndërtuara brenda mureve në të dyja anët (jug dhe perëndim) të cilat dominojnë kanalën, si dhe frëngji pushkësh në të gjitha anët. Hyrja për në kullë është në anën lindore, dhe kontrollohej nga një urë e vogël lëvizëse. Mbi hyrjen kryesore mund të shihet ende dritarja e sistemit të tërheqjes së urës lëvizëse (Neritan Ceka, po aty f. 34). Brenda kullës një tavan me qemer mbështet katin e sipërm; këtu hyhej përmes një shkallareje spirale prej druri. Frëngji të ngushtë të veshur me tulla për pushkë janë të pranishëm në të katër anët e kullës. Frëngji më të mëdhenj për topa ka në çdo kat në murin jugor që dominon Kanalën e Vivarit. Një tjetër pjesë e hapur në pjesën lindore përdorej për të lejuar zinxhirët e urës lëvizëse të cilët kalonin përmes një të çare në katin e sipërm drejt një mekanizmi rrotullues. Një derë me shul mundësonte një tjetër shtresë sigurie prapa urës së ngritur lëvizëse.</p> <p>Mendohet se kulla daton nga shek. i XVI kur Venecianët u kthyen në Butrint pas rrethimit të Korfuzit nga Sulejmani në vitin 1537. Edhe pse kjo nuk mund të verifikohet tani, duke mjaft e qartë se kulla ishte krijuar për të funksionuar në sinkron me fortesën Trekëndore në bregun përballë për mbrojtjen e pendave të çmueshme të peshkimit. (<i>Andrew Crowson: Venetian Butrint f. 57-9</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: U restaurua në vitet 1930 dhe e pajis me çati të re në vitin 1999 kur u ndërmorën edhe punimet e brendshme: ndërtimi i një sipërfaqeje të re dyshemeje druri për të mbuluar dyshemenë e dikurshme prej gëlqereje në katin e parë, ndërtimi i një vatre dhe një oxhaku në katin e sipërm dhe ndërtimi i një shkallareje midis kateve të poshtme dhe të sipërme. Kati i poshtëm u pajis me trarë të rinj për dyshemenë. Kulla u restaurua sërish në vitin 2015 për t'u përshtatur në Zyrën e Koordinimit dhe Administrimit. Restaurimi i fundit përfshinte riparim të çatisë, trajtim të strukturave të dyshemesë në të dyja katet; ndryshim të kanateve të dritareve dhe deryeve; instalime elektrike; ndryshimin e urës lëvizëse dhe pastrimin e bimësisë përreth.</p> <p>Gjendja aktuale: Kulla është në gjendje relativisht të qëndrueshme. Megjithatë, nuk u kryen riparimet e tullave në muraturë të rekomanduara në analizën e vitit 2008; gjatë restaurimit të fundit janë përdorur materiale jo të përshtatshme, si për shembull: arkitra me betonarme nën qemer; llaç çimentoje në mure, arkitra çimentoje mbi pjesët e hapura; shkurë izoluese që përdoret për të fiksuar kanatet prej druri; pjesa e brendshme është me lagështi dhe e papërdorshme. Pjesët e poshtme të ndërtimit janë të mbuluar me myshk dhe liken.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Propozime të reja për konservimin e përshtatshëm të të gjithë ndërtesës duke përfshirë punimet me tulla - Pastrimi i myshkut dhe likenit; duke vijuar me konservimin e fugave - Plan interpretimi për përshtatjen e pjesës së brendshme për vizitat e turistëve 		
<p>Kategoria 3 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore</p>		

Pallati i Trikonkës- periudha e sugjeruar: shek. IV- dhe më vonë/ka të integruar rrënoja më të hershme

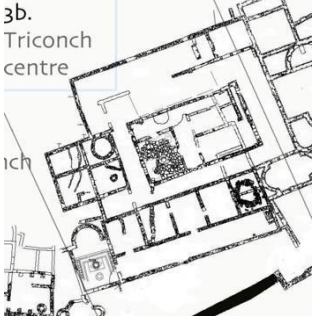

Fotografia 2018

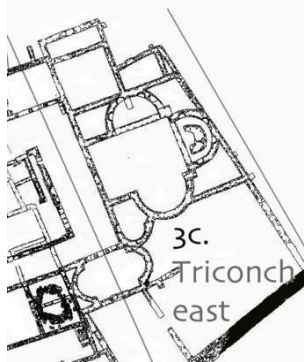

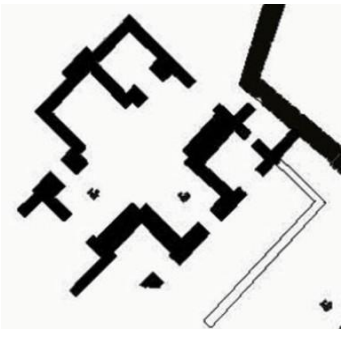

Përshkrim i shkurtër: Faza e parë e pallatit daton në fund të shek. IV pas Krishtit. Rrënojat e kësaj faze mund të shihen pranë Kanalit. Pallati i Trikonkës u ndërtua në fund të shek. V. U ndërtua mbi zonën e kopshtit të pallatit më të hershëm dhe mbi të paktën katër ndërtesa më të hershme, pjesë së të cilave u inkorporuan në të. Pallati i Trikonkës shtrihet përgjatë një oborri të madh. Në lindje të oborrit është një dhomë ngrënie në formën e bimës së tërfilit (*triklinium*), me pjesët mbështetëse të një divani ende të dukshëm në absidën qendrore. Në jug është një dhomë pritjeje e cila shikon mbi Kanalin e Vivarit (mundësisht me një port privat). Në fillim të shekullit VI hyrja e drejtpërdrejtë nga pallati i Trikonkës për në Kanalin e Vivarit ishte bllokuar nga muri rrethues i ri i qytetit (muri 3) dhe dhomat përdorshin për aktivitet të vogël industrial. Nga mesi i shek. VII ndërtesa ishte braktisur. (*Neritan Ceka po aty f. 44/45*)

Pallati i Trikonkës në Perëndim- periudha e sugjeruar: shek. IV – dhe më vonë/ka të integruar rrënoja më të hershme		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Pjesa perëndimore e zonës së Trikonkës nuk është pjesë e pallatit të Trikonkës dhe përbëhet nga një seri muresh të ulëta dhe hapësirash të rrethuara nga kanali - muri rrethues (muri 2). Një pus është i dukshëm në qendër të një prej hapësirave të mbyllura. Kjo mund të ketë qenë zona e shtëpisë së ndonjë tregtari në mesjetë.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Nuk është konservuar asnjë nga muret e pallatit; përveç konservimit të ndërmarrë në vitin 208 në muret fortifikuese dhe konservimit të mozaikëve.</p> <p>Gjendja aktuale: Sipas vrojtimit të gjendjes vihet re se mund të ndërhyhet shumë pak në muret që kanë mbetur, duke qenë se i gjithë pallati i Trikonkës rrezikohet nga përmbytjet stinore. Ndërsa muret e mbetur janë ndërtuar krejtësisht me blloqe guri gëlqeror të latuara ashpër me përdorimin e herëpashershëm të fragmenteve të tullave dhe tjegullave. Disa mure janë veshur me llaç gëlqereje, disa janë konstruksione më të ashpra dheu. Në veçanti, muret me konstruksione dheu nuk mund të mbrohen ndaj ndikimit të ujit, që ka shkaktuar lëvizjen e disa pjesëve të murit (pjerrësi e dukshme). Llaçi është dobësuar, ndërsa pjesë gurësh dhe tullash bien nga struktura.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <p>Rekomandimet e vitit 2009 të cilat nuk u përmbushën mbeten ende të vlefshme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Përdorimi i dheut nga jashtë rrethit të Kanalit për të mbushur këtë zonë deri në 10 cm mbi nivelin e lartë të ujit. Marrja e dheut jashtë murit rrethues të Kanalit pritet që të ketë efekt të dyfishtë: theksimi i ndikimit pamor të murit dhe përmirësimi i aksesit nga ana e kanalit të murit për mirëmbajtje në të ardhmen. Gjatë rimbushjes me dhe mund të krijohet një “shtresë e gjelbër” bimësh, e cila mund të mirëmbahet lehtësisht. - Konsolidim i mureve që mbeten mbi nivelin e rimbushjes (veshjet dhe lidhjet e mureve) - Ndryshimi i vendit të urës së lëvizshme për vizitorët, pasi është krejtësisht e kalbur - Monitorim i rregullt i mozaikëve 		
Kategoria 3 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore		

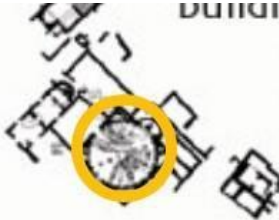
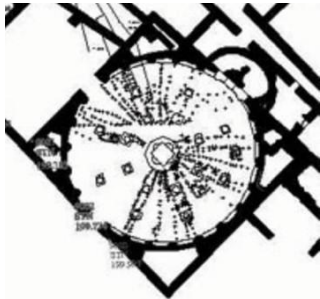

Pallati i Trikonkës Qendër – shek. IV – dhe më vonë/ka të integruar rrënoja më të hershme

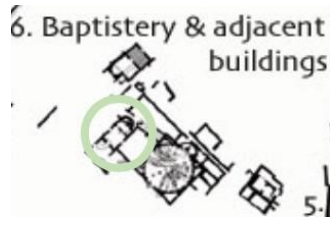

Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: I njëjtë si dhe pallati i Trikonkës</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Nuk është konservuar asnjë nga muret e pallatit; përveç konservimit të ndërmarrë në vitin 2008 në muret rrethuese, dhe konservimit të mozaikëve.</p> <p>Gjendja aktuale: Sipas vërtimit të gjendjes vihet re se mund të ndërhyhet shumë pak në muret që kanë mbetur, duke qenë se i gjithë pallati i Trikonkës rrezikohet nga përmytjet stinore. Ndërsa muret e mbetur janë ndërtuar krejtësisht me blloqe guri gëlqeror të latuara ashpër me përdorimin e herëpashershëm të fragmenteve të tullave dhe tjegullave. Disa mure janë veshur me llaç gëlqereje, disa janë konstruksione më të ashpra dheu. Në veçanti, muret me konstruksione dheu nuk mund të mbrohen ndaj ndikimit të ujit, gjë që ka shkaktuar lëvizjen e disa pjesëve të murit (pjerrësi e dukshme). Llaçi është dobësuar, ndërsa pjesë gurësh dhe tullash bien nga struktura.</p> <p>Rekomandimet/Veprimet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konsolidim i mureve rrënojë mbi nivelin e mbushjes (veshjet dhe lidhjet e mureve) - Monitorim i rregullt i mozaikëve 		
<p>Kategoria 1– e qëndrueshme dhe e mirëmbajtshme</p>		

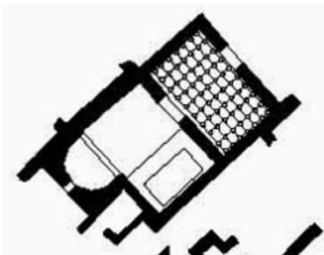

Pallati i Trikonkës Lindje - periudha e sugjeruar: shek. IV:- dhe më vonë/ka të integruar rrënoja më të hershme		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Pallati i Trikonkës u ndërtua në pjesën e fundit të shek. V. U ndërtua mbi pjesën e kopshtit të pallatit të dikurshëm dhe mbi të paktën katër ndërtesa të mëparshme, pjesë të së cilave u integruan në të. Pallati i Trikonkës shtrihet përgjatë një oborri të madh. Në lindje të oborrit është një dhomë ngrënie (<i>triklinium</i>), me pjesët mbështetëse të një divani ende të dukshme në absidën qendrore. Në jug është një dhomë pritjeje e cila vështron mbi Kanalin e Vivarit (me shumë gjasë një port privat). Në fillim të shekullit VI hyrja e drejtpërdrejtë nga pallati i Trikonkës për në Kanalin Vivari ishte bllokuar nga muri i ri rrethues i qytetit (muri 3) dhe dhomat përdorëshin për aktivitete të vogla industriale. Në mesin e shekullit VII ndërtesa ishte braktisur. (<i>Neritan Ceka po aty f. 44/45</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Mozaikët e Pallatit të Trikonkës janë konservuar në vitin 2003 dhe 2010/2011. Pas analizës së gjendjes së konservimit dhe dokumentimit të pjesshëm, sipërfaqet u rimbushën.</p> <p>Gjendja aktuale: Struktura murale e gurit është e lirë dhe ka nevojë për konservim. Tullat në mur janë deri diku të qëndrueshme. Bimësia është mirëmbajtur.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konsolidim i mureve që janë mbi nivelet e rimbushjes (veshjet dhe lidhjet e mureve) - Monitorim i rregullt i mozaikëve 		
Kategoria 2 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		

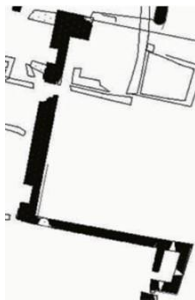

Banesa Veneciane - periudha e sugjeruar: shek. XVI		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
 <p>4. Venetian House</p>		
<p>Përshkrim i shkurtër: Një strukturë e madhe me qemer ngjitur me murin e qytetit. Ugolini mendonte se kjo ndërtesë ishte një kishë, por tani ajo interpretohet si një banesë Veneciane (megjithëse funksioni i saj i saktë nuk kuptohet mirë). Një dhomë e nëndheshme me qemer në formë kryqi mund të aksesohet nga jugu përmes një tjetër dhome të nëndheshme me qemer (nga i cili ka mbetur vetëm një pjesë e vogël). Sipër këtyre dhomave të nëndheshme gjenden gjurmët e një kati të sipërm i cili do të duhet të ketë formuar pjesën kryesore të mjedisve të punës ose jetesës. Në pjesën lindore të shtëpisë ndodhet një kullë, nga e cila ka mbetur vetëm një pjesë, e cila mund të aksesohet si nga kati përdhes dhe i pari. <i>(Neritan Ceka po aty f. 48)</i></p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Konservimi i kryer në vitin 2000 dhe më herët tregon përdorimin e materialeve të papërshtatshme. Në vitin 2007 është kryer konservim dhe konsolidim i plotë gjatë një projekti trajnimi të një shkolle verore. Në vitin 2008 janë kryer punime konservimi më të rëndësishme: u hoq bimësia, u restauruan lidhjet, ndërsa në qemerin kryesor u ndërtua pjesa e sipërme e mureve. Në vitin 2009 u mbyll e çara në mur, e cila ishte krijuar deri në vitet 2000 për të lejuar vizitorët që të ndiqnin shtegun bregdetar, pasi kërcënonte qëndrueshmërinë e mureve.</p> <p>Gjendja aktuale: Meqenëse ndodhet pranë ujit, monumenti është në një gjendje konstante lagështie. Sipërfaqet e brendshme të suvatuara ishin në gjendje të dëmtuar nga uji që penetronte përmes qemerit të zbuluar. Si pasojë e mungesës së mirëmbajtjes, sipërfaqet e suvasë janë dëmtuar dhe lejojnë edhe më shumë penetrimin e ujit; disa nga pjesët e strukturës së sipërme të murit janë të lira dhe gurët kanë rënë nga pozicioni i tyre fillestar.</p> <p>Rekomandime/ Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Riparimet e suvasë në brendësi (konsolidim i anëve); mbushja e të çarave; riveshja e qemerit dhe e muraturës; - Pastrim i likeneve dhe myshqeve; pasuar nga konservimi i fugave - Bimësia ka nevojë të mirëmbahet dhe të mbahet minimalisht 4 m larg nga struktura - Sistemimi i gurëve përreth monumentit 		
Kategoria 3 – i qëndrueshëm, ka nevojë për punime		

Ndërtesa Industriale (mulli) – periudha e sugjeruar: shek. XV-XVI		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Kjo ndërtesë ka qenë e njohur si ndërtesa “Bizantine” ose “Industriale”. “Shumë e prishur nga uji”, sipas Andrew Crowson: “ajo duket të ketë pasur një funksion industrial, dhe mund të ketë funksionuar si një mulli” (<i>Butrinti Venecian</i> f. 61). Rrënojat në jug të pagëzimitores mendohet se datojnë nga periudha Bizantine, dhe shtrihen mbi një ndërtesë Romake (me gjasë një tjetër pjesë e kompleksit të banjës që ndodhet nën pagëzimore). Funkcioni i kësaj ndërtesë nuk dihet.” (<i>Neritan Ceka po aty f. 48</i>). Edhe pse një ndërtesë që daton prej dy fazash të mëdha, përdorimet gjatë këtyre dy fazave mbeten të paqarta. Muret e hershme janë prej guri dhe tulle të papunuar. Gurët variojnë nga të vegjël në blloqe të mëdhenj katrori dhe janë afërsisht 0.5 m larg nga njeri tjetri në këndin verilindor. Elemente të dukshme janë vrimat e ulëta katrore të skelave në anët verilindore dhe lindore, kornizat dekorative të çdo guri me tulla në pjesën e lartë që ka ngelur të murit (1.2 m e lartë) në këndin veri lindor, dhe rrënojat e dyshemesë me hipokaust në dhomën veriperëndimore. Ndërtesa e mëvonshme, në përgjithësi, ka muret më të holla në nivel më të lartë në anët veriore dhe perëndimore. Ato janë rrënoja muri guri të cilat herë pas here kanë mbushje me tulla si dhe punime me tulla në rrënojat e dritares në anën veriore.’ (<i>nga Vrojtimi i Gjendjes së vitit 2001</i>)</p> <p>Ndërrhyrjet e konservimit: Nuk ka të dhëna për konservimin.</p> <p>Gjendja aktuale: Muret duken të qëndrueshme, megjithëse pjesa e brendshme e muraturës është e ekspozuar ndaj kushteve atmosferike dhe lagështia gjithnjë e pranishme mundëson kushtet për krijimin e myshkut në të gjitha strukturat e murit.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konsolidime të vogla; mbushje të të çarave; pastrimi i likeneve dhe myshkut duke vijuar me konservimin e fugave; meremetimin e gurëve të lirë ose të rrëzuar - Bimësia ka nevojë të mirëmbahet dhe të ruhet minimalisht 4 m larg strukturës - Sistemimi i gurëve përreth monumentit 		
Kategoria 2 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		

Pagëzimet dhe ndërtesat përreth- periudha e sugjeruar për pagëzimet: shek. VI		
Pozicioni	Planimetria	Foto 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Pagëzimet në Butrint është ndoshta më e madhja në lindje të Adriatikut (me përjashtim të Shën Sofisë në Kostandinopojë). U ndërtua në gjysmën e dytë të shek. VI, në vendin e dikurshëm të banjave publike Romake (të cilat mund të kenë qenë përdorur edhe për pagëzime), duke integruar një pjesë të strukturës më të hershme për të krijuar pjesën e jashtme katrore brenda së cilës u ndërtua pjesa e brendshme rrethore. Për sa i përket madhësisë dhe distancimit të saj nga bazilika e madhe në veri, ajo të kujton pagëzimet bashkëkohore në Italinë e Jugut. Çdo aspekt i ndërtesës është i pasur me simbolizmin e pagëzimit të hershëm të Krishterë. <i>(Neritan Ceka: po aty)</i></p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Pagëzimet i është nënshtruar programeve të konservimit që prej gjurmëve të Ugolinit. Dyshemeja me mozaikë u konservua dhe restaurua kur ajo u gërmua për herë të parë dhe i është nënshtruar disa ndërhyrjeve që kanë pasur shkallë të ndryshme suksesi (dhe dështimi). Në korrik 2007 u dokumentua, monitorua dhe konsolidua nga Jacques Neguer. Në vitin 2008 u restaurua pusi i pagëzimit. Në vitin 2013 mozaiku u rihap përsëri dhe tresetat të cilat ishin shkëputur nga sipërfaqja u rivendosën; në vitin 2017 u kryen konsolidime të vogla dhe rivendosje të gurëve të vegjël nga stafi i parkut.</p> <p>Struktura u rindërtua me hamendje nga Ugolini i cili vendosi kolonat aty ku ato mund të shihen sot. Fasadat si dhe pjesët e brendshme dhe të sipërme të zbuluara të mureve janë konsoliduar me llaç çimentoje gjatë periudhave të ndryshme të konservimit.</p> <p>Gjendja aktuale: Struktura është e qëndrueshme; likene dhe myshqe kanë mbuluar pjesët më të mëdha të mureve dhe kolonave. Megjithatë, në fasadat e ndërtesës ka zona që janë të zbuluara si dhe punime të brendshme jo të konsoliduara në muraturën në veri-perëndim dhe juglindje të shatërvanit me hark. Kolonat prej tulle të hipokaustit në lindje duken të brishta dhe një pastrim i kujdesshëm duhet t'i paraprijë konsolidimit. Në disa zona ka humbje të mbushjeve në ndërtesë. Shumica e ndërhyrjeve moderne kanë përdorur llaç prej çimentoje portlandiani dhe kjo kërkon monitorim të kujdesshëm për t'u siguruar nëse kjo po përshpejton ose jo prishjen e tullave përreth. Veshja me mermer përpara është e thyer në disa vende dhe në disa të tjera ka humbur. Nevojitet një pastrim i kujdesshëm i llumit të algave për të parë përmes mbeturinave në fund nëse kanë mbetur fragmente të veshjes (nga raporti i vitit 2009).</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zhvillimi i një raporti të plotë konservimi për monumentin dhe strukturat përreth (nga raporti i vitit 2009) - Pastrimi i kujdesshëm i hipokaustit në fund të shatërvanit për të vendosur nëse nevojitet ndonjë konsolidim emergjent (nga raporti i vitit 2009). - Punime të vogla që lidhen me pastrimin e algave pasi të thahet uji - Mirëmbajtja e bimësisë - Rihapja çdo vit e mozaikut për të kontrolluar gjendjen e tij - Sistemimi i gurëve përreth monumentit 		
Kategoria 3 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime		

Pagëzitorja dhe ndërtesat përreth - periudha e sugjeruar e kishës së vogël: shek. XIV		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
 <p>6. Baptistery & adjacent buildings</p>		
<p>Përshkrim i shkurtër: Rrënojat e një kishë të vogël mesjetare, e cila përfshin një nef të thjeshtë, një narteks dhe një kambanore, mund të shihen në veri të pagëzitorjes. Ajo shtrihet mbi dhomën më në veri të kompleksit të pagëzitorjes, një pjesë e derës së të cilës është e dukshme në faqen e jashtme të murit jugor të kishës. Me shumë gjasë, kisha është ndërtuar në shek. XIV. Të paktën një absidë e një kishë më të hershme dhe më të madhe shtrihet nën absidën e kësaj kishë më të vonë. (<i>Neritan Ceka; po aty</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2007 janë konservuar pjesët e sipërme të mureve, dhe kisha ishte pjesë e programeve për pastrimin e bimësisë.</p> <p>Gjendja aktuale: Struktura është e qëndrueshme; likenet dhe myshqet kanë mbuluar shumë pjesë të muraturës.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Monitorimi i bimësisë brenda dhe jashtë mureve të ndërtesave - Konservimi dhe konsolidimi i sipërfaqeve të suvatuara që kanë mbetur - Monitorimi i pemëve në afërsi të strukturës, dhe veçanërisht i atyre mbi rrënojat e kambanores - Pastrimi i likeneve dhe myshqeve dhe konsolidim i fugave - Meremetimi i gurëve të lirë 		
Kategoria 2 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		

Pagëzimet dhe ndërtesat përreth - periudha e sugjeruar e banjës: shek. II		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Për shkak të përdorimit të gjerë të teknikës <i>opus testaceum</i> mendohet se kjo banjë daton në shek. II. Vetëm një pjesë e vogël është gërmuar, por mund të shihet <i>calderium</i> (kaldaja), bashkë me gjurmë të hipokaustit. Në perëndim, në absidë, ishte një banjë me ujë të ftohtë gjysmë-rrethore me ngrohje dhe përbri saj një tjetër banjë katër këndore me ujë të ftohtë. Banja do të ketë qenë furnizuar me ujë nga ujësjellësi i cili kalonte paksa mbi tatëpjetën në veri. Kjo banjë mendohet të kishte një kapacitet prej 15 personash. Është e mundshme që banja nën pagëzimore dhe banja nën rrënojat bizantine në jug të pagëzimit të ishin në fakt të lidhura deri diku me kaldajën dhe të formonin një kompleks të vetëm të madh banjash publike.' (<i>Neritan Ceka po aty f. 49</i>)</p> <p>Ndërhjret e konservimit: Në vitin 2013 dhe 2016, u ndërmor një pastrim dhe konservim i plotë i pjesës jugore të strukturës.</p> <p>Gjendja aktuale: Të gjitha sipërfaqet e dyshemesë së banjës publike përmythen sipas stinës në një nivel deri në 40 cm. Disa, në verilindje, mbeten të përmytura përgjatë vitit. Ky cikël i lagështisë dhe tharjes duket sikur nuk shkakton dëme në muraturë ose llaç - ka pak tulla ose pllaka në këtë nivel. Harku me tulla në nivelin e poshtëm të pjesës fundore në verilindje përbën një përjashtim, pasi këtu tullat janë duke degraduar. I vetmi efekt i dukshëm është një çngjyrim i muraturës nga algat gri/të zeza në këtë zonë.</p> <p>Rekomandime / Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Monitorimi i bimësisë jashtë mureve të ndërtesave, veçanërisht të pemëve - Pastrimi i likeneve dhe myshqeve duke vijuar me konsolidimin e fugave - Konsolidimi i pjesëve të strukturave prej tulle - Pas konsolidimit, rimbushja e monumenteve deri në 10 cm mbi shenjën e lartë të ujit duke përdorur dhe material mbushës të niveluar mbi skarë. Në nivelin e ujit, rimbushja duhet të ketë gurë, tjegulla dhe më pas zhavorr. 		
Kategoria 2 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		

Porta e Ujit- periudha e sugjeruar: shek. VI		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Porta e ujit ishte një hyrje e mirë-fortifikuar në qytet, me drejtim nga Kanali i Vivarit për në Liqenin e Butrintit. Porta, e cila mund ta ketë origjinën e saj në shek. VI, ka gjurmë të rindërtimeve të mëvonshme. Forma e portës lejon krijimin e një moli në anën e saj të jashtme. Një pjesë e madhe e murrit rrethues në këtë zonë daton nga fundi i shek. V ose VI, me disa kulla ose vendkalime të shtuara më vonë. <i>(Neritan Ceka po aty f. 52)</i></p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2007 u ndërmorën punime të mëdha konsoliduese. Më parë ishin hequr disa pemë të mëdha nga muratura. Në vitin 2012 u kryen konsolidime të pjesëshme si dhe mbushje të lidhjeve në muret afër portës, kryesisht në anën e saj Perëndimore. Kripërat, likenet dhe algat janë duke degraduar muraturën fillestare.</p> <p>Gjendja aktuale: Përpara Korrikut 2007, rrënojat e Portës së Ujit ishin në gjendje shumë të cenueshme. Depërtimi i fuqishëm dhe në rritje i rrënjëve ka shkaktuar dëmtime të ndryshme të mëdha dhe këndi juglindor u përforcua me thasë me rërë. Rrënjë që kishin hyrë thellë në disa prej bedenave në këmbë të vendkalimit ishin duke kërcënuar shembjen e menjëhershme të tyre dhe nukeja më në jug kishte një qemer të rrëzuar. Këto probleme u trajtuan gjatë një trajnimit një mujor konservimi (nga raporti i vitit 2009). Kripërat, likenet dhe algat janë duke prishur muraturën fillestare. Ndërtesa është e qëndrueshme, megjithatë është e nevojshme që të fillojnë punimet që lidhen me meremetimin e gurëve të lirë si dhe punime të mëtejshme në fuga.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Monitorimi i bimësisë brenda dhe jashtë mureve të ndërtesës - Monitorimi i pemëve në afërsi të strukturës - Pastrimi i likeneve dhe myshqeve duke vijuar me konsolidimin e fugave - Konsolidimi i pjesëve të sipërme të murrit dhe rivendosja e gurëve të lirë - Sistemimi i gurëve përreth portës 		
Kategoria 2 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		

Nimfeu me këmbët e ujësjellësit- periudha e sugjeruar: viti 31 para Kr.

Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018

Përshkrim i shkurtër: Ujësjellësi i Butrintit u ndërtua kur kolonia u themelua me urdhër të Augustit. Kjo datë mbështetet nga zbulimi i një monedhe të Augustit e cila tregon një arkadë, që mendohet se përfaqëson ujësjellësin. Riparime ose modifikime gjatë mbretërimit të Neronit dëshmohej nga gjetja e monedhave të tjera. Në fakt, gjurmë të shumë riparimeve dhe rindërtimeve tregojnë se ujësjellësi mirëmbahej gjatë periudhës së vonë Romake.

Burimi i ujësjellësit ishte me shumë gjasë në Xarrë, rreth katër kilometra larg, megjithëse mund të jetë sjellë ujë shtesë përmes një dege nga Çuka e Aitoit (8 kilometra larg). Këmbët e ujësjellësit janë ende të dukshme në Fushën e Vrinës, që kalon nga Xarra në drejtim të Butrintit. Janë gjetur gjithashtu rrënojat e cisternave të cilat mund të sillnin ujë për ndërtesat në anën veriore të Kanalit të Vivarit. Ujësjellësi hynte në qytet në pikën ku ndodhet tani nimfeu i shek. II (Neritan Ceka po aty f. 50).

Ndërhyrjet e konservimit: Bllaqe gëlqerore katrore të punuara, tulla Romake të bëra me llaç gëlqereje shtuar me pozolan janë materialet bazë të këmbëve. Nuk ka të dhëna të menjëhershme në lidhje me punimet konservuese pas gërmimit. Kjo me shumë gjasë si rrjedhojë e cilësisë tejet të lartë të llaçit Romak që do të thotë se ka pasur pak prishje në fragmentet e mbetura të këmbëve pas çfarëdo katastrofe mekanike që ato pësuan.

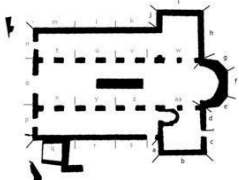

Gjendja aktuale: Këmbët e ujësjellësit janë ruajtur më mirë në zonën midis nimfeut dhe portës së kullës. Kur niveli i ujit ishte i lartë një pjesë e këmbëve të ujësjellësit mbetej nën ujë. Kjo rrit rrezikun nga bimësia dhe po prek muraturën prej tulle. Këmbët e ujësjellësit në njërin anë të nimfeut kanë nevojë për punime konsoliduese të pjeshme të cilat konsistojnë në pastrimin e likeneve dhe myshkut, konsolidimin e fugave dhe rivendosjen e pjesëve të lira të muraturës.

Rekomandime / Veprime:

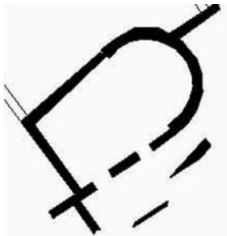

- Monitorimi i bimësisë brenda dhe jashtë mureve të ndërtesave
- Rivendosja e tullave të lira në muraturë
- Studime konservuese për ndërhyrje më gjithëpërfshirëse
- Pastrimi i likeneve dhe myshqeve dhe më pas konsolidimi i fugave
- Konsolidimi i pjesëve të sipërme të mureve dhe meremetimin e pjesëve të lira të muraturës
- Sistemimi i gurëve

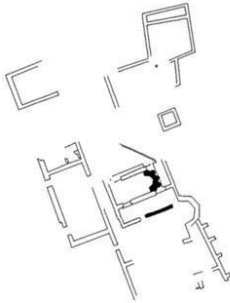
Kategoria 2 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla

Nimfeu me këmbët e ujësjellësit- periudha e sugjeruar: shek. II		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Ky shatërvan, i datuar nga përdorimi i <i>opus testaceum</i> në shek. II, u gërmua nga Ugolini dhe Misioni Arkeologjik Italian. Ai është vendosur në rrugën e shtruar e cila të çon në portën e kullës. Shatërvani, duke përfshirë daljet te tre niketë, e merrte ujin nga një cisternë, që ndodhej pas saj, e cila furnizohej me ujë nga ujësjellësi. Punimet me tulla fillimisht ishin të veshura me një shtresë të hollë mermeri. Gjatë gërmimeve janë gjetur dy statuja të shtrira, si në teatër, me fytyrën poshtë përpara pozicioneve të tyre fillestare në nike (nuk dihet çfarë ka ndodhur me statujën e tretë). Në nikenë qendrore ndodhej një statujë e Dionisit dhe në nikenë në të majtë ndodhej një statujë e Apolllos.' (<i>Neritan Ceka po aty f. 49-50</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Gjatë viteve 1980 janë kryer ndërhyrje konservimi të cilat kishin si qëllim mbushjen e nikeve me tulla të krijuara si të ishin origjinale. Në vitin 2008, ka patur ndërhyrje të vogël, kryesisht lidhur me pastrimin e bimësisë dhe rimbushjeve të vogla. Në vitet 2007-2008, punimet ishin fokusuar kryesisht te pastrimi i bimësisë. Ndërtesa është në gjendje të qëndrueshme. Pjesë të muraturës prej tulle janë të shkëputura dhe rrezikojnë të bien. Dhoma me qemer ka shumë të çara dhe struktura nuk është e qëndrueshme.</p> <p>Gjendja aktuale: Plinta të bëra me gur gëlqeror, kanal me gur gëlqeror dhe rrethuar nga buzë prej guri gëlqeror. Materialet ekzistuese ballore janë tullë me gurë gëlqeror dhe llaç. Ndërtesa e parë ishte e suvatuar me llaç të trashë kontrapest i cili në ballore ishte i veshur me mermer të bardhë 25 mm. Poshtë dhe sipër absidës së ndërtesës ishte një cisternë e madhe nga e cila nuk ka mbetur asgjë përveç një dyshemeje kontrapest dhe dhomës me qemer në të. Kjo cisternë furnizohej me ujë nga ujësjellësi në fushën e Vrinës dhe e mbante ujin për të furnizuar ujësjellësin që shkonte në forum dhe banjë si dhe në ndërtesa të tjera të qytetit. Ndodhet nën ndikimin konstant të ujit. Dhoma me qemer nën cisternë si dhe pjesa jugore e ndërtesës është pothuajse gjatë gjithë kohës nën ujë. Ndërtesa është në gjendje të qëndrueshme. Pjesë të muraturës me tulla janë të shkëputura dhe janë në rrezik shembjeje. Dhoma me qemer ka shumë të çara dhe struktura nuk është e qëndrueshme. Raporti i vitit 2009 sugjeronte disa masa konsolidimi të cilat nuk janë ndjekur deri tani.</p> <p>Rekomandime/Veprime (nga raporti i vitit 2009):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mbushje gravitacionale me gëlqerore pozolanike, të zonave që rrethojnë dy pjesët e fragmentuara të muraturës. Më pas do të vijojë mbushja e thellë. - Në zonat e rrezikuara duhet të kryhet një pastrim i thellë me furça, biocid dhe ujë. Përforcim me llaç gëlqereje për zonat e rrezikuara. - Identifikimi i zonave të rrezikuara me dysheme kontrapest si dhe konsolidim të zonave horizontale të zbuluara si dhe pastrim të të gjithë materialit të lirë. Mbushje me gëlqere të këtyre zonave për izolimin e materialeve të lira. Mbushja e zgavrave me llaç/kontrapest pozolanik. - Mbushje e kujdesshme e të çarave në tavanin me qemer me llaç gëlqereje, si dhe përforcimi i tavanit me material drusor në qendër. - Mbushja e kujdesshme e të çarave të qemerit me llaç gëlqeror dhe mbështetja e tavanit me një strukturë qendrore prej druri. Izolim të rrjedhjeve me argjilë nëse është e disponueshme. Përdorni pak litra fino në një aplikim. Jepini kohë çdo sasi finoje të ngrijë përpara se të vijoni me aplikimin tjetër. - Mbushje e thellë të të çarave në brendinë e qemerit - Mbushje e fugave në themelet e plintës dhe pastrimi i kanaleve nga mbeturinat. - Konservim i fragmenteve të suvasë në pishinën e shatërvanit - Mbushje e përgjithshme e fugave të hapura në muraturën me tulla aty ku ato janë të dukshme 		
Kategoria 4 – E paqëndrueshme, potencialisht e rrezikshme		

Bazilika e Madhe- periudha e sugjeruar: shek. VI - XIII		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Bazilika e Madhe është monumenti më i vjetër në këmbë në Butrint. E ndërtuar fillimisht si një kishë Bazilikë në mesin e shek. VI, ajo u përdor pa ndërprerje deri në shek. e XIII. Gjatë kësaj kohe ajo pësoi disa riparime, kryesisht në pjesët e sipërme të muraturës. Kisha ka qenë një strukturë që përbëhej nga një nef dhe dy anijata, me një absidë dhe krahë trefaqëshe. Bazilika u ndërtua mbi themelet e një strukture më të hershme Romake nga e cila disa pjesë janë të dukshme në absidë. Në përgjithësi ne mund të dallojmë tre faza kryesore ndërtimi: periudha e hershme (shek. VI); periudha e mesit (rreth fundit të shek. të IX dhe fillimit të shek. të X); periudha e fundit e ka filluesën në periudhën e vonë mesjetare. Në fazën e parë, materialet e ndërtesës ishin kryesisht blloqe guri me shtresa tulle. Sot janë ruajtur vetëm krahët, një pjesë e madhe e absidës dhe disa pjesë të vogla të strukturës fillestare. Në fazën e dytë të ndërtimit Bazilika iu nënshtrua shumë rindërtimeve. Në fazën e tretë u shtuan dhomat në afërsi të absidës, një pranë çdo krahu duke bllokuar hyrjet anësore për në kishë.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Gjatë vitit 2009 dhe 2011 u ndërmorën punime të mëdha konservimi në të gjithë strukturën e kishës. Puna konsistonte në pastrimin e bimësisë, konsolidimin e muraturës së lirë, suvatimin dhe konservimin e mureve duke i veshur ata.</p> <p>Gjendja aktuale: Struktura është në gjendje të qëndrueshme.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menaxhimi periodik i bimësisë - Konsolidimi i veshjes së mureve 		
Kategoria 1 – e qëndrueshme dhe e mirëmbajtëshme		

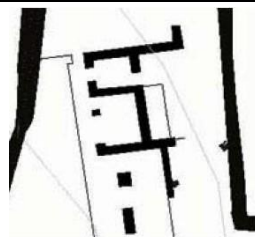

Porta me kulla- periudha e sugjeruar: shek. III para Kr.		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Porta me kulla është porta më mbresëlënëse në muret e qytetit antik. Mendohet se është vendosur në murin e qytetit në fund të shek. III para Kr. (pak pas mbretërimit të Pirros, v. 297-72 para Kr.). Porta në anë ka dy kulla të mëdha: një kullë në formë katrori të thjeshtë, dhe tjetra është një dhomë katrore me një dhomë gjysmë-rrethore që shtrihet përtej vijës së jashtme të murit. Mbështetësit për mahitë janë ende të dukshëm në çdo dhomë.</p> <p>Rruga e cila kalonte përmes kullave ishte e aq e gjerë sa që mund të lejonte kalimin e qerreve. Në pjesën e brendshme mbyllet nga një portë me dy kanata dhe nga jashtë mbrohej nga një <i>portcullis</i> (portë hekuri), kanalet vertikale të së cilit janë ende të dukshëm. Vendet për shigjeta shpohin murin e jashtëm. Një tjetër rrugë e dytë më e vogël ndodhej në pjesën perëndimore të kullës katrore. Vija e ujësjellësit tregon se kjo rrugë ende përdorej gjatë periudhës Romake, ku shumë ndërtesa ishin pozicionuar pranë portës. (<i>Neritan Ceka. po aty f. 53-4</i>).</p> <p>“Tani ato duken si dy struktura të veçanta nga secila anë e rrugës, njëra katrore, dhe tjetra me një fund të dalë gjysmërrethi, me një numër muresh shoqërues të mëvonshëm. Muraturë me blloqe të mëdha të cilat qëndrojnë 7 deri në 8 rreshta të lartë dhe ndoshta edhe më shumë, por monumenti është i saturuar me ujë në themele. Tre të çara të brendshme me arkitrarë betoni modern, dhe një numër të çarash për shigjeta që vijnë të ngushta”. (<i>nga Vrojtimi i Gjendjes 2001</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Gjatë viteve 1980 u vendosën arkitrarët prej betoni të cilët qëndrojnë ende.</p> <p>Gjendja aktuale: Struktura është në një gjendje të qëndrueshme, përderisa është e ndërtuar me blloqe të mëdhenj guri. Megjithatë, dyshemeja e zbuluar është vazhdimisht nën ujë, dhe po akumulon shumë mbetje dhe depozita. Dyshemeja nuk është e dukshme; dhe depozita të lehta nga uji aktualisht janë mbuluar nga bimësia e ulët. Disa prej blloqeve prej guri kanë lëvizur nga pozicionet e tyre fillestare, ndërsa disa të tjera kanë ende të çara të dukshme. Arkitrarët prej betoni duket sikur po përkulen.</p> <p>Rekomandimet/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rimbushja e monumentit deri në 10 cm mbi nivelin e lartë të ujit - Monitorimi i arkitrarëve prej betoni - Monitorimi i bimësisë dhe mirëmbajtja e saj 		
Kategoria 2 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		

Nimfeu 2 - periudha e sugjeruar: shek. III - V		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Pranë Kullës së Mbishkrimeve gjenden rrënojat e nimfeut absidal ose shatërvanit të periudhës së vonë Romake. Shatërvani e merrte ujin nga ujësjellësi Romak që kalonte në veri të ndërtesës (përgjatë vijës së murit antik të qytetit). (<i>Neritan Ceka po aty f. 46</i>). “Një pjesë e ndërtesës është e dukshme, me disa mure të sipërme të zbuluara nga instalimet e mureve. E vendosur në tokë, vetëm pak mbi horizontin e ujit. Në pjesën më të madhe, muret qëndrojnë deri në 1 m, por në pjesën verilindore të fundit të absidës, me nike dhe e mbyllur me mure, rrënojat janë deri në 4 m”. (<i>nga Vrojtimi i Gjendjes 2001</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2007, ndërhyrjet për pastrimin e bimësisë dhe konservimin e muraturës u ndërmorën për të parandaluar prishjen e strukturës.</p> <p>Gjendja aktuale: Struktura është në gjendje të qëndrueshme, megjithëse duhen konsolidime të pjesshme. Sipërfaqet e suvatuara janë çarë dhe kanë nevojë për konsolidim. Segmentet veriore kanë nevojë të riparohen duke vendosur gurët e rrëzuar, të cilët janë <i>in situ</i>, nën strukturë. Është e nevojshme të aplikohet përsëri veshja e mureve.</p> <p>Rekomandimet/Veprimet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konservimi i sipërfaqes së mbetur të suvatuar - Meremetimi i muraturës së rrëzuar 		
Kategoria 3 – E qëndrueshme por ka nevojë për punime të mëdha		

Gymnasium - periudha e sugjeruar: shek. II - III		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Gërmimi i grupit të ndërtesave të njohura më parë si Kompleksi Perandorak, i ashtuquajtur <i>gymnasium</i> (gjimnazi), u ndërmor nga Misioni Italian Arkeologjik. Pirro Marconi, drejtori i Misionit asokohe, e interpretoi atë si një gjimnaz. Ky interpretim u refuzua nga pasardhësi i tij, Domenico Mustilli, megjithëse nuk u propozua ndonjë funksion alternativ. Si rezultat, edhe pse mund të mos ketë qenë i tillë, ky kompleks ende referohet si “<i>gymnasium</i>”. Kompleksi përfshin shumë faza: faza më e hershme është një var nga periudha Augustiane. Ky varr, dekoruar me mermer, ndodhej në një rrugë, ndoshta në një nyjë ose pranë një porte, jashtë murit rrethues të kohës (duke qenë se ligji romak e ndalonte varrimin brenda qytetit). Në shek. II përreth këtij varri u ngritën ndërtesa, duke treguar se modeli i rrugëve dhe kufijtë e qytetit kishin ndryshuar. Hyrja kryesore për në ndërtesën e shek. II është në anën perëndimore, që të çon në dhomën e pritjes e cila ka një eksedër në murin përbri. Kjo dhomë dikur ishte dekoruar me veshje mermeri dhe një dysheme me mozaikë. Dy dhoma të çonin në jug, të dyja shumë mirë të dekoruara. Në veri ishte një burim dhe përtej tij, një oborr i shtruar me gurrë. Nuk duket të ketë pasur lidhje të drejtpërdrejtë ndërmjet oborrit dhe dhomave në jug, duke qenë të penguara nga tubat e ujit që çonin ujë në shatërvan në njërin anë dhe nga një cisternë në anën tjetër. Nuk është e qartë nëse mund të shihej përmes zonës së shatërvanit te dhomat pas ose nëse hapësira e shatërvanit ishte e mbyllur në pjesën jugore. Niketë në shatërvan përmbajnë fragmente mozaiku; kompleksi i ndërtesave qëndroi në përdorim gjatë periudhës Romake dhe deri në fillim të kohërave Bizantine. Në shek. III disa dhoma u shtuan në veri të oborrit, një dhomë ka një dysheme me mozaikë të bukur. Në periudhën mesjetare zona e shatërvanit ishte konvertuar në një kishë të vogël me një kambanore afër, dhe oborri ishte zgjeruar me anë të shtimit të një portiku. Kisha dhe oborri i saj u hoqën si pjesë e gërmimeve të Misionit Italian Arkeologjik’;</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2009, u rimbushën hapësira të mëdha, por, kjo ndërhyrje nuk parandaloi përmbytjet e mëtejshme. Në vitin 2011, pjesa e poshtme e nimfeut u konsolidua (pjesa ku ishin prishur pllakat e tullave) dhe u konsolidua edhe një pjesë e mureve të <i>gymnasium</i>-it. Në vitin 2012 u ndërmor konservimi i 3 nikeve të nimfeut. Në vitin 2017 filluan punimet për meremetimin e muraturës së lirë, të cilat vijojnë ende.</p> <p>Gjendja aktuale: Përveç zonës qendrore të shatërvanit/kishës, këto janë rrënoja me mure të ulëta dhe llum të cilat përmblyten rregullisht. Efekti (efektet) i cikleve konstante të përmbytjeve dhe tharjes së pjesshme ose të plotë është kompleks. Algat dhe bimët e tjera lulëzojnë në ujë dhe pasur me ushqyes dhe më pas thahen në llum i cili mundëson edhe një ambient për rritjen e tyre. Rrënjët e bimëve prishin mozaikët e mbuluar dhe ciklet e lagështisë dhe të tharjes krijojnë trysni nga kristalizimi i kripës në sipërfaqet e sipërme të mozaikut dhe muraturës vertikale.</p> <p>Rekomandimet/Veprimet (nga raporti i vitit 2009 - për t’u rishqyrtuar përkundrejt ndërhyrjeve të bëra aktualisht):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ekspozimi dhe konservimi i mozaikut për të vlerësuar mundësinë (a) e ekspozimit fizik në nivelet përkatëse të ujit (b) e konservimit në nivelet ekzistuese të ujit (c) e financimeve dhe lejeve. Nëse gjykohet praktike në të gjitha aspektet duhet të ndërmerret konservimi i mozaikut si dhe vlerësimi, konsolidimi dhe ngritja e mureve të reja mbajtëse si dhe mbushja me zhavorr të ri. - Konservimi i mëvonshëm i mozaikëve të <i>gymnasium</i>-it duhet të përfshijë mbushjen e plotë të tyre deri në 10 cm mbi nivelin më të lartë të ujit. Nëse është e mundur, mbushja duhet të nivelohet në zonat e mozaikut dhe të shtrohet “tapeti i gjelbër” mbi mbushjet me dhe në zonat më pak sensitive. Ekziston një debat si estetik dhe mjedisor për ta mbajtur zonën e shatërvanit/kishës të hapur gjatë gjithë vitit si një pishinë. Kjo do të sillte nevojën e ndërtimit të mureve mbajtës për të parandaluar që mbushja përreth të rrëshqiste në pishinë. - E gjithë suvaja, kontrapesti dhe mozaiku duhet të dokumentohen, vlerësohen dhe konservohen/konsolidohen sipas nevojës. 		

- Të gjithë muret, pjesët e sipërme të mureve dhe muratura duhet të dokumentohen, vlerësohen dhe konsolidohen/konservohen sipas nevojës.
- Pas mbushjes, duhet t'i kushtohet vëmendje ndërtimit të rrugëve të lejueshme përreth rrënojave dhe të bëhen përpjekje për të parandaluar krijimin e rrugëve opsionale të cilat çojnë në shkatërrimin e pjesës së sipërme të mureve dhe strukturës historike, si në Pallatin e Trikonkës,. Shpresohet që rruga të mund të hapet midis veriut të gjimnazit dhe Bazilikës së Madhe, ndaj është e nevojshme një rrugë përgjatë dhe përreth *gymnasium*-it.
- Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet konservimit dhe prezantimit të varrit të periudhës Augustiane. I veçantë për Butrintin turistik, aktualisht ai ka mbetur i heshtur dhe fshehur. Duhet të krijohet një rrugë që të çon drejt varrit dhe të përmirësohet sinjalistika.
- Sistemimi i gurëve (i atyre që nuk do të vendosen në vendin e tyre fillestar)
- Monitorimi i bimësisë dhe heqja e pemëve

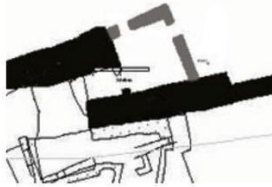

Kategoria 4 – E paqëndrueshme, ka nevojë për punime madhore

Ndërtesë Helenistike - periudha e sugjeruar: shek. II para Kr.		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Kjo strukturë e pazakontë ndodhet afër një kthese të fortë në murin e qytetit antik me pamje nga Liqeni i Butrintit. Ndërtesa është e ndërtuar me blloqe të mëdhenj, me një teknikë të ngjashme me atë që është përdorur për muret e qytetit, dhe daton nga shek. II para Kr. Struktura është ngjitur me murin e qytetit (i cili ndodhet poshtë rrugës aktuale) dhe përfshin një dhomë të vendosur përkundrejt murit të qytetit, në të cilën hyhet përmes dy dhomave në perëndim. Mund të ketë qenë një dyqan ose një punishte, me një hyrje nga rrugica. Përpara ndërtesës është një mur i madh tarracor i ndërtuar me blloqe poligonale, të cilat mund të jenë pjesë e një rampe të një rrugice që përshkon anën e kodrës. (<i>Neritan Ceka "Butrint: Një guidë në qytet dhe monumentet e tij"</i>). Nga dy fazat kryesore, ajo më e hershme është në veri e cila është shtrirë më vonë në jug. Në perëndim të fazës më të hershme është një mur poligonal me blloqe, i cili qëndron 2 m i lartë dhe i cili vesh pjesën fundore të faqes së kodrës. Shumica e ndërtesës ka blloqe të mëdha gurësh katërkëndor me lidhje të mira pa llaç, të cilat janë nga një deri në pesë rreshta të larta. Nuk ka dysheme të dukshme. Në jug ka një shtesë. Muri veshës në perëndim është shtrirë edhe më shumë, i ndërtuar me gurë të çrregullt, pa tulla, dhe muret e tjerë janë një përzierje ndërmjet gurëve të rregullt dhe të çrregullt dhe gurëve katror (<i>nga Vrojtimi i Gjendjes 2001</i>).</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2017, rrënojat u pastruan dhe terreni përreth u gërmua dhe nivelua. Gurët u vendosën në pozicionin e tyre fillestar dhe u krye konsolidimi i blloqeve të gurëve <i>in-situ</i>.</p> <p>Gjendja aktuale: Struktura është në një gjendje të qëndrueshme, por është e rrezikuar nga muri rrethues sipër. Një pjesë e murit është prishur në vitin 2014 dhe restauruar më vonë në vitin 2018. Shumë nga blloqet e gurëve kanë të çara të dukshme të cilat janë zmadhuar.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konsolidimi i murit rrethues mbi rrënoja - Studimi i konservimit dhe konsolidimi i të çarave (nëse nevojitet) - Interpretimi i zonës 		
Kategoria 1 – E qëndrueshme dhe e mirëmbajtshme		

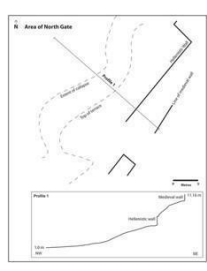

Kisha e vogël në verilindje- periudha e sugjeruar: shek. XIII dhe më vonë		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: 'Kjo kishë e vogël daton në shek. XIII dhe më vonë. Është një strukturë me një nef dhe me një absidë në fundin lindor. Në secilën anë të absidës është një dritare e vogël. Kisha u ndërtua përkundrejt një muri mbrojtës që përshkon portën e Liqenit deri të muri rrethues i akropolit. Shenja e vijës së çatisë së kishës mund të shihet ende në murin mbrojtës. Në niketë afër absidës (dhe në zonat e tjera) ka fragmente pikturash murale' (<i>Neritan Ceka: po aty</i>). Muret janë 2m të lartë në fundin jugor dhe përkundrejt murit, dhe deri në 500 mm në mes. Reshti i muraturës përbëhet nga gurë të vegjël paksa katror me tulla dhe gurë më të mëdhenj të papunuar.' (<i>Nga Vrojtimi i Gjendjes 2001</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitet 2009-2010 muret e kishës u konsoliduan, si dhe inertet u pastruan nga brendia e mureve. Pasi u restaurua muri rrethues në vitet 2016-2017, në vitin 2017 rrënojat iu nënshtruan konservimit. Konservimi konsistoi në pastrimin e likeneve, mbushjen e të çarave dhe meremetimin e gurëve të lirshëm në muraturë, rivendosjen e gurëve të rrëzuar, mbushje dhe konsolidim të veshjes së murit.</p> <p>Gjendja aktuale: Një pjesë e mureve u dëmtua kur pjesa e murit rrethues u prish në vitin 2014. Pasi muri rrethues u restaurua në vitin 2016-2017, rrënojat iu nënshtruan konservimit. Rrënojat janë në gjendje të qëndrueshme, megjithatë është e nevojshme të bëhet një konservim i sipërfaqeve të pikturuara që kanë mbetur.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konservimi i sipërfaqeve të pikturuara të murit - Sugjerim nga raporti i vitit 2009: pastrimi i brendisë deri në nivelin e dyshemesë për të kuptuar më mirë 		
Kategoria 1 – E qëndrueshme dhe e mirëmbajtëshme		

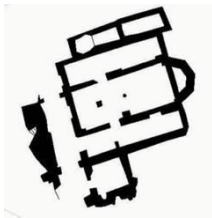

Porta e Liqenit- periudha e sugjeruar: shek. IV para Kr.		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Kjo portë u emërtua porta “Scaean” nga Misioni Italian Arkeologjik pas përshkrimit të Virgjilit të hyrjes së Aeneas në Butrint. Është një nga portat të ruajtura më mirë në Butrint dhe duket që ka mbetur në përdorim përgjatë historisë së qytetit me shumë pak ndryshime. Porta është ndërtuar në shek. IV para Kr. dhe ishte 5.0 metra e lartë si dhe 5.25 m e gjatë, ku shtrimi që duket sot është Bizantin. Përthyerja e murit të qytetit mundësonte mbrojtje për portën, e cila gjithsesi ishte e dukshme nga liqeni’. (<i>Neritan Ceka po aty f. 55-56</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Përveç rindërtimit të pjesshëm të kryer menjëherë pas gërmimit, nuk është bërë asnjë konservim tjetër.</p> <p>Gjendja aktuale (Ende e vlefshme nga raporti i vitit 2009): Bimësia rrethon dhe është sipër muraturës dhe portës së liqenit e cila është e ndërtuar mbi një tokë të thatë afërsisht një metër sipër dhe 15 metra larg nga ujërat e Liqenit të Butrintit. Muratura fillestare është shumë e puthitur dhe pa llaç, duke lënë pak hapësirë ose mundësi për rritjen e bimëve. Muratura e mëvonshme, e ndërtuar gjatë periudhave të rindërtimeve mbrojtëse ka humbur llaçin. Si rrjedhojë e kompostimit të gjetheve nga dekadat e rënies së gjetheve dhe rritjes së rrënjëve të pemëve kjo është bërë një zonë pjellore por edhe shkatërruese e cila rrethon pjesën e brendshme të sipërme të portës. Ka të çara të forta te gurët e këndit të jashtëm të murit të përthyer dhe një prej qemerëve masiv të brendshëm është çarë. Ka të ngjarë që ky problem të jetë shkaktuar shumë kohë më parë dhe nuk mendohet se mund të ketë një rrezik të menjëhershëm ndaj qëndrueshmërisë së pjesës së jashtme të portës dhe pjesëve që e rrethojnë atë. Këto të çara duhet të mbahen pastër nga bimësia dhe ndotja. Qëndrueshmëria e muraturës kërcënohet më shumë sipër dhe brenda pjesës së brendshme të portës. Pra, ka shumë bimësi, dhe shumë rritje të rrënjëve penetruese. Ka pasur një përpjekje për të trajtuar sërish këto probleme në vjeshtën e vitit 2007 por nuk ka pasur kohë dhe fonde të mjaftueshme për të realizuar një punë të përshtatshme.</p> <p>Rekomandime/Veprime (nga viti 2009) :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të gjitha sipërfaqet horizontale me drejtim nga qielli duhet të pastrohen nga të gjitha bimët dhe dheu përveç luleve dhe barit vjetor. Grumbuj të pjerrët dheu duhet të vendosen përsëri në shtresa vertikale dhe më pas të përforcohen qoftë me mure të thatë prej guri ose gardhe prej druri. Të gjitha rrënjët duhet të hiqen nga muratura dhe ajo duhet të ruhet e pastër. Të gjitha mbetjet duhet të hiqen nga brendia. Gurë veshës të lirë duhet të vendosen në pozicionin e tyre me llaç. Duhet të hiqen dhe zëvendësohen mbushjet e lira te muret me llaç. 		
<p>Kategoria 4 – Jo i qëndrueshëm, ka nevojë për punime madhore</p>		

Pusi i Junia Rufinës- periudha e sugjeruar: e panjohur – rindërtuar në periudhën Romake		
Pozicioni	Planimetria	Foto 2018
		
<p>Përshkrim i Shkurtër: Një dhomë dikur nëntokë në të cilën hyhej përmes një shkallareje, me një pus në anën jugore nën një çati me qemer cilindrik. Pjesa kryesore ishte ose me kupolë, ose me kupolë të shtrirë, me tulla, nga e cila sot ruhet çereku. Gjendet një nike në anën e pasme të shatërvanit, dhe një tjetër në dhomën kryesore.’ (<i>Nga Vrojtimi i Gjendjes 2001</i>). Pusi i Junia Rufinës, i vendosur pikërisht brenda Portës së Luanit, duket të ketë qenë një pikë qendrore e kultit në qytet. Në periudhën romake ishte rindërtuar dhe i përkushtohej nimfave nga Junia Rufina, një dedikim që është dokumentuar në kapitelet përgjatë buzës së pusit. Disa shekuj më vonë burimit të ujit iu dha një identitet dhe referim i krishterë. Në këtë kohë muri me hark mbi pus u pikturoa me dy fazanë në anë të një <i>kantharos</i> (kupë vere); duke ruajtur një nike të thellë me pjesë të sipërme trekëndore e cila mund të ketë pasur një imazh ose një dritë. Piktura tashmë është zbehur saqë nuk shihet më, por mund të shihet deri diku qartazi nga fotografitë e bëra menjëherë pas zbulimit të saj. Harku mbi pus formohet nga dy rreshta rrezatuese tullash të vendosura në mënyrë të rregullt dhe është qartazi punim romak. Zona menjëherë përpara pusit duket se ka pasur qemer në një fazë të caktuar. Rrënoja e bazamentit të kupolës mund të shihen në këndin veriperëndimor. Gjurmët e ngjyrës në murin e fasadës së pusit dhe në murin perëndimor sugjerojnë se kjo hapësirë me qemer mund të ketë qenë e pikturuar. Një nike në formën e kërpudhës, me shumë gjasë e përdorur si një tempull i vogël blatimesh, ishte ndërtuar në murin lindor i cili gjendej përballë shkallëve dhe hyrjes së re. Muret e kësaj nikeje janë suvatuar dhe mbartin gjurmë të zbehta të dekorimeve të pikturuara, breza vertikale të kuq në sipërfaqet anash dhe fundore dhe këndet e pasme. Duket sikur këtu ishte ndërtuar një faltore me qemerë e cila kishte pusin si fokus të saj, qoftë në Antikitetin e vonë ose gjatë një periudhe më të vonë, pasi është e vështirë të përcaktohet data nga pikturat e pakta të mbetura në këto mure. Gjatë periudhës mesjetare, u ndërtua një mur i cili bllokonte hapjen për në pus në këtë nivel më të ulët. (Ugolini 1942). Një shufër përshkonte qemerin Romak që gjendej mbi pus, duke i mundësuar ujit që të merrej nga një nivel më i lartë në shpatet e akropolit. Ky mur më vonë u prish nga Italianët, duke qenë se ishte pjesë e një strukture të mëtejshme e cila ndante shkallët poshtë pusit nga shkallët poshtë Portës së Luanit. Struktura krijonte një shkallare të ngushtë poshtë deri te zona e pusit, me shumë mundësi e orientuar te nikeja e vogël në të majtë të pusit të përshkruar më sipër. Zona përballë pusit ishte me një çati me qemer rrënojat e të cilës mund të shihen ende. Hyrja për te zona ishte përmes një dere në fundin perëndimor të shkallares e cila është ende e dukshme sot. Mendohet se pusi të ketë mbijetuar si një simbol kulti deri në fund të Mesjetës.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Heqja e bimësisë në vitin 2007; konservim i afreskut dhe konsolidim i murit</p> <p>Gjendja aktuale: Është në një gjendje të qëndrueshme, megjithatë është e nevojshme të bëhet konsolidimi i pjesëshëm i kupolës dhe i mureve prej guri përballë me pusin si dhe konsolidim i sipërfaqeve të mbetura të suvasë.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menaxhimi i bimësisë - Konsolidimi i strukturave të kupolës - Studimi i konservimit dhe konsolidimi i sipërfaqeve të pikturuara që kanë mbetur - Konsolidimi i mureve 		
Kategoria 2 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		

Porta e Luanit- periudha e sugjeruar: shek. IV para Kr.		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Porta e Luanit është emërtuar sipas relievit të madh që tregon një luan duke sulmuar një dem, i vendosur në arkitra diku në shek. VI. Është rindërtuar disa herë. Porta fillestare (hyrja e së cilës mund të shihet ende pas relievit të luanit) kishte një planimetri të thjeshtë, si porta e Liqenit. Megjithatë, ndryshe nga porta e Liqenit, porta e Luanit u ndërtua ndërmjet dy mureve paralele dhe kështu ishte e padukshme nga liqeni. Në periudhën e antikitetit të vonë porta u fortifikua përsëri dhe u shtua një reliev luani. Relievi i luanit ishte fillimisht i një tempulli, me gjasë nga akropoli. Futja e relievit zvogëloi shumë madhësinë e portës. Më vonë aksesit për në qytet u bë edhe më shumë i kufizuar kur një kullë (tani plotësisht e prishur) u ndërtua në pjesën e jashtme të portës.’ (Neritan Ceka: po aty)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 1962 u rindërtua muratura masive e brendësisë së vendkalimit nga Instituti i Monumenteve. Dëshmi për këtë janë çengelat prej hekuri të cilët dukshëm po gërryejnë muraturën. Nuk dihet deri në ç’pikë u çmontua dhe më vonë u rindërtua porta. Nuk është bërë konservim i mëtejshëm.</p> <p>Gjendja aktuale: Çengelat prej hekuri po gërryejnë muraturën. Gërryerja është duke shkaktuar fryrje e cila po i fragmenton gurët përreth. Kjo mund të shihet qartësisht në faqen e brendshme të portës si mbi ashtu edhe sipër arkitraut. Ka një çarje të madhe vertikale në muraturë; dhe llaçi i mbushur bie nga pjesa më e madhe e sipërfaqes.</p> <p>Rekomandime/Veprime (nga raporti i vitit 2009; i miratuar plotësisht nga raporti i vitit 2018 nga ZAKB):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ekzaminim i hershëm nga një inxhinier me kualifikim dhe përvojën e duhur dhe që e njeh stilin e muraturës - Heqja e të gjithë bimësisë nga sipërfaqet e sipërme të mureve dhe konsolidimi i tyre Konsolidim i muraturës mesjetare - mbushje të të çarave dhe rivendosje e llaçit që mungon në thellësi - Shkallët e gurta që janë brenda portës duhet të shqyrtohen nëse kanë gurë të lirë, të cilët duhet të shtrohen sërish për të parandaluar aksidente të vizitorëve. <p>Kategoria 3 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore</p>		

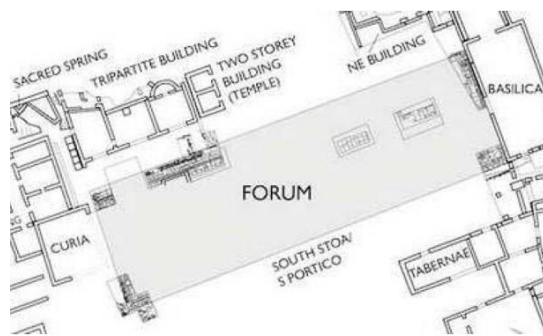
Columbarium – ndërtesa e varrezave- periudha e sugjeruar: shek. V		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
 <p>18. Cemetery Building</p>		
<p>Përshkrim i shkurtër: 'Në veri të qytetit, jashtë murit të qytetit pranë portës së luanit, në zonën e cila mendohet të jetë porti fillestar i Butrintit, janë gjetur disa monumente të mëdha funerale nga periudha e vonë Romake. Ka të paktën dy ndërtesa, një prej të cilave ka mbetur deri në lartësinë e ulluqeve. Funkzioni fillestar i këtyre ndërtesave nuk është i qartë, por në fund të shek. V ato ishin nëndarë për të lejuar vendosjen e një numri të madh varresh. Varre të vetëm janë gjetur më tej përreth gjirit në anën veriore të qytetit.' (<i>Neritan Ceka. po aty f. 57-8</i>)</p> <p>Ndërtesa u identifikua fillimisht si një banjë që më pas ishte konvertuar në një monument funeral në shek. V (Ugolini 1937). Megjithatë pozicioni i saj jashtë murit të qytetit na sugjeron se funksioni i saj kryesor ishte ai i një mauzoleu. 'Një ndërtesë katërkëndore, afërsisht 8x16 m, me shumë ndarje të brendshme të mëvonshme për vendosjen e varreve. Pjesa më e madhe gjendet ende nëntokë dhe në të ka rënie të mëdha. Rrënoja gurësh të papunuar me reshta tullash dhe suva të antikitetit të vonë në faqen e brendshme.' (<i>Vrojtimi i Gjendjes 2001</i>).</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Nuk ka patur asnjë ndërhyrje konservimi, përveç heqjes së bimësisë në vitet 2007-2008 dhe 2009. Në vitin 2015, mozaiku i shek. VI u zbulua në një rën prej dhomave, së bashku me një pllakë guri që besohet se përdorej si vendosje për trupat. Në vitin 2013, u ndërmor konservimi emergjent, kryesisht në pjesët jugperëndimore dhe veri-lindore të murit për të parandaluar rrëzimin; u pastrua bimësia, dhe u mbush zona përreth për të krijuar një itinerar të sigurt për vizitorët.</p> <p>Gjendja aktuale: Lagështia shkakton rritjen e shpejtë dhe të fuqishme të bimësisë. Myshku mbulon shumicën e sipërfaqeve horizontale dhe fiqtë dhe bimë të tjera që rriten shpejt kanë kolonizuar zonat fushore më të lagështa. Gërmime jo të njëtrajtshme, mbulesa të prishura varresh, arkitra të kalbura druri dhe pishina të thella kontribuojnë në rreziqet që paraqiten nga kjo ndërtesë. Sipërfaqe të paqëndrueshme të mureve si dhe të çara të shkaktuara nga rrënjët e pemëve dhe tronditjet sizmike e shtojnë madhësinë e problemit.</p> <p>Rekomandimet/Veprimet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vijimi i menaxhimit të bimësisë përreth, duke prerë dhe spërkatur me helme pemët që kanë ngelur dhe përdorimi i kujdesshëm i biocidit për të hequr të gjitha bimët shumëvjeçare në muraturë ose brenda perimetrit të ndërtesës. Një "vijë sanitare" pa pemë dhe shkurre drusore duhet të ruhet përreth perimetrit të monumentit - Ripërtëritja dhe nivelimi i zonave të mbushura me ujë - Studimi i mozaikëve dhe konservimi gjatë verës i atyre që janë të mbuluar me ujë - Duhet të ndërmerren vrojtime arkeologjike si dhe çdo gërmim tjetër i cili është i nevojshëm për të kuptuar plotësisht ndërtesën. Kjo duhet të përfshijë edhe planifikim për paraqitjen përfundimtare të ndërtesës duke i kushtuar një vëmendje të veçantë niveleve të dyshemesë dhe rrugicave si dhe çdo rrugë përreth dhe përmes strukturës. - Ky gërmim mund të vijojë me konsolidimin e muraturës: mbushjen e të çarave të thella, konsolidimin e sipërfaqeve të sipërme, etj. 		
<p>Kategoria 4 – E paqëndrueshme, ka nevojë për punime madhore</p>		

Porta Veriore- periudha e sugjeruar: shek. IV		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Muratura masive e portës fillestare Helenistike Veriore është ende e dukshme si themel i murit fillestar të jashtëm dhe si <i>spolia</i> gjatë shtesave të mëvonshme në strukturën mbrojtëse. E gjithë zona është tani e mbuluar dhe mbytur nga mbetjet e dheut dhe rrëzimi i gurëve nga shpatet më sipër. Gurët e punuar të së çarës fillestare, të ngjashëm për nga përmasa me gurët që ende qëndrojnë në portën e liqenit na sugjerojnë për një ngjashmëri strukturore ndërmjet dy portave me një rampë të brendshme e cila të çon përgjatë shpatit në brendinë e portës.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Nuk ka ndërhyrje konservuese, përveç heqjes së bimësisë në vitin 2007.</p> <p>Gjendja aktuale: Shtegu kryesor turistik kalon në një vijë horizontale për rreth një të tretën e rrugës. Vetë muratura është në gjendje të mirë, përveç nivelit të sipërm ku është shumë e trazuar nga rrënjët e pemëve. Megjithatë në çdo anë të bastionit më sipër muret kanë humbur punimet e bëra në faqet e tyre dhe një shpat i pambështetur prej rrënojash dhe dheu shtrihet nga rruga te rrënojat e murit në nivelin më të poshtëm, (Nga raporti 2009) “Nga vrojtimi aktual kuptohet se gjendja e zonës nën rrugën kryesore e cila përfshin portën Veriore ka qenë e pranueshme vetëm sepse ka qenë e fshehur nga bimësia. Në fakt, zona është në rrezik të një erozioni të mëtejshëm i cili do ta bënte rrugën aktuale edhe më të paqëndrueshme dhe të rrezikshme. Bankinat prej dheu kanë nevojë për përforcues për të parandaluar prishjen e mëtejshme”.</p> <p>Rekomandime/Veprime (nga raporti i vitit 2009, miratuar nga raporti ZAKB i vitit 2018):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Në bashkëpunim me një ekip arkeologësh, zona duhet të pastrohet për të shfaqur strukturat e saj fillestare duke përfshirë themelet e mureve të jashtëm të portës Veriore. Shpatet prej dheu duhet të pastrohen për të shfaqur gurët e mureve të mëvonshëm. Të gjitha pemët dhe rrënjët duhet të hiqen dhe llaçi të konsolidohet. - Kur të jenë ndërmarrë masat e mësipërme dhe zonat të jetë vrojtuar plotësisht duhet të planifikohet vendosja e kafazeve prej metali, ndoshta duke ndjekur vijën e murit fillestar, këto do të mundësojnë mbështetje për bankinën. - Muratura e pastruar duhet të konsolidohet - Zona midis portës Veriore dhe anës së liqenit duhet të pastrohet rregullisht nga shkurret për të ruajtur aksesin në mure dhe ndërtesa 		
<p>Kategori 4 – E paqëndrueshme, ka nevojë për punime madhore</p>		

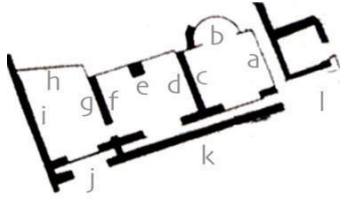

Bazilika e Akropolit- periudha e sugjeruar: shek. VI		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Në pikën më të lartë të akropolit, në drejtim të fundit lindor të kodrës, janë rrënojat e një bazilike të hershme të krishtere. Bazilika ishte një strukturë me tre nefë, me orientim lindje-perëndim, me një narteks në perëndim. Nefet anësore ishin të ndarë nga nefi kryesor nga tre kolona të mëdha, gjë që mund të tregojë se ndërtesa ishte me qemer dhe kupolë. Bazilika u gërmua nga Misioni Arkeologjik Italian dhe u zbulua një dysheme me mozaik me dizajn kryesisht gjeometrik, por me një panel që tregonte një portik me imazhin e një krijese nën secilin hark. Stili dhe teknika e mozaikut, së bashku me arkitekturën e kishës, tregojnë se kjo kishë ishte ndërtuar në gjysmën e dytë të shek. VI. (<i>Neritan Ceka po aty f. 59</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Kjo zonë i është nënshtruar një sërë gërmimesh, pastrimesh dhe konservimesh. Të dhënat më të hershme janë nga puna e Misionit Arkeologjik Italian. Në vitin 2007, zona u hap dhe u ekzaminua nga pikëpamja arkeologjike duke vijuar me pastrimin e bimësisë dhe konsolidimin e muraturës. Në vitet 2008-2009 u kryen pastrime të mëtejshme të bimësisë. Në fundin e verës 2009, zona u mbush për të mbrojtur dyshemetë dhe gropat e hapura për shtyllat dhe varret pas kryerjes së punimeve konsoliduese.</p> <p>Gjendja aktuale: Gjendja aktuale vlerësohet si e qëndrueshme.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menaxhimi i bimësisë brenda mureve dhe përreth monumentit është thelbësor. Në veçanti duhet të pastrohet bimësia mbi dyshemetë e mbuluara me mozaikë. - Konsolidimi i llaçit të gurëve në muraturë dhe konsolidim i veshjes së murit - Studimi i konservimit të mureve Helenistike 		
Kategoria 1 – E qëndrueshme dhe e mirëmbajtshme		

Porta Perëndimore- periudha e sugjeruar: e ndryshuar në periudha të ndryshme		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Kjo portë u ndryshua gjatë Misionit Arkeologjik Italian. U gërmua për të lejuar kalimin e shinave të lehta të cilat ishin përdorur në misionin e viteve 1920-1930 për depozitimin e mbeturinave. Kjo ishte një portë klasike e cila besohet të ketë pasur një hyrje me dy kanata. Më vonë, gjatë periudhës mesjetare u përforcua me mure dhe porta të tjera për të mundësuar një mbrojtje më të mirë të akropolit. Zona në anën e djathtë të portës ka piktura me afreske në pjesën e jashtme të mureve rrethuese.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2007 u krye konservimi i afreskeve. Përveç kësaj nuk ka të dhëna për ndërhyrje të tjera.</p> <p>Gjendja aktuale: Struktura e përgjithshme është e mirë. Veprat klasike janë të qëndrueshme dhe mbijetesa e saj deri në ditët e sotme dëshmon për qëndrueshmërinë e saj. Punimet më të vonshme kanë pësuar humbje të gurëve në faqet e tyre duke e lënë brendinë të zbuluar dhe të cenueshme. Bimësia është kërcënimi kryesor për qëndrueshmërinë e muraturës dhe çdo fugë e hapur dhe pjesë e zbuluar e brendshme është një vend potencial për rritjen e pemëve dhe shkurreve të reja dhe të vjetra. Ky nuk është dhe aq një kërcënim ndaj muraturës klasike e cila ka një cilësi dhe masë më të madhe por që mund të jetë katastrofike ndaj muraturës me cilësi më të dobët.</p> <p>Rekomandime/Veprime (nga raporti i vitit 2009) :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pastrimi të gjithë bimësisë nga muratura dhe nga ‘zona sanitare’ të paktën deri në katër metra afër muraturës. Rrënjët e mbetura duhet të spërkatën me helm dhe monitorohen nëse rriten përsëri. Rrënjët që lihen pa jetë duhet të monitorohen për kalbëzim dhe nëse nuk janë hequr nga muratura përreth kur të jenë zbutur mjaftueshëm. Muratura duhet të konsolidohet me llaç të ri kur të hiqen rrënjët - Dokumentimi i detajuar i mureve pasi të jetë pastruar nga bimësia dhe dheu - Pas dokumentimit të gjithë muratura e lirë duhet të konsolidohet me llaç të ri dhe të mbushen fugat e hapura thellë dhe të çarat. - Një konservator i pikturave murale me aftësi të mjaftueshme dhe të certifikuar duhet të pyetet për konservimin e fragmenteve të pikturave murale që kanë mbetur. Ndërhyrjet e mëparshme dhe të fundit kanë përshpejtuar prishjen e punimeve dikur të shkëlqyera dhe fatkeqësisht tani ka ngelur pak për konservim. 		
Kategoria 4 – e paqëndrueshme, ka nevojë për punime madhore		

Forumi Romak me burimet e shenjta; ndërtesa me tri pjesë; tempulli me dy kate; bazilika; forumi; taberna; curia

Ndërtesa me tre dhoma - periudha e sugjeruar: shek. I ose më herët

Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		

Përshkrim i shkurtër: E ndodhur në fundin verior të sheshit qendror të qytetit të lashtë, që daton në shek. I ose më herët, ndërtesa me tre dhoma ishte fillimisht një strukturë e madhështore ku ndodheshin tempujt Romakë. Një mbishkrim për Minerva Augusta i gjetur në dhomën qendrore na sugjeron se ndërtesa me tre dhoma ishte një *capitolium*, që përfshinte tempujt për Jupiterin, Junon dhe Minervën. Pesë shkallë mermeri të çonin sipër nga dyshemeja e forumit dhe fasada e ndërtesës ishte e pikturuar me ngjyrë të bardhë, duke krijuar shkëlqimin reflektues që ishte i zakonshëm për tempujt Romakë. Fundi verior i forumit dihet se përfshinte ndërtesën me tre dhoma, të ashtuquajturën “magazinën” (dhoma depo) në lindje të saj. Tani është e qartë se “magazina” me qemer është aktualisht një ndërtesë me dy kate ku mund të hyjë me anë të rreth 20 shkallëve prej mermeri nga dyshemeja e forumit, duke e bërë atë strukturën më të dallueshme në forum, ndoshta edhe një tempull të kultit perandorak.

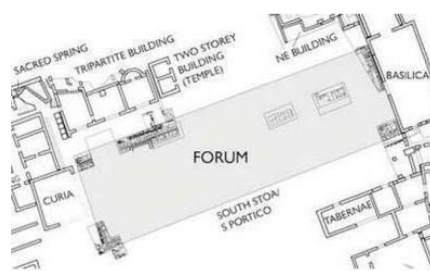

Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2009 u ndërmor një program mirëmbajtjeje për të konsoliduar zonat e gërmuara duke vendosur rrjeta çeliku inoks, dhe duke kryer mbushjen e muraturës, ri-mbushjen e sipërfaqes së forumit, pastrimin e algave dhe likeneve, heqjen e ujit nga pjesa veri-perëndimore e forumit.

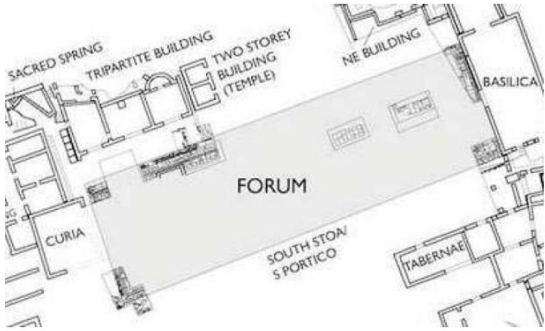

Gjendja aktuale: Në përgjithësi struktura është në gjendje të mirë por me tre probleme të mëdha: pjesa veriore e murit në dhomën e parë ka një sipërfaqe prej 1.5m² e cila është duke u anuar drejt brendisë së dhomës (shkronja h në imazh), kolona me tulla në pjesën jugperëndimore të dhomës një (shkronja j në imazh) ka nevojë për konsolidim dhe sipërfaqja ka nevojë të mbushet, muri me tulla (pjesa k në imazh) ka një të çarë që duhet konsoliduar

Rekomandimet/Veprimet:

- Konsolidimi dhe mbushja e të gjitha mureve
- Veshja e muraturës
- Menaxhimi i bimësisë
- Vendosja e çelikut inoks përgjatë pjesëve që nuk kanë përfunduar
- Pastrimi dhe kullim i ujit
- Konsolidim i kolonës me tulla
- Konsolidim i murit me tulla
- Pastrimi dhe konsolidimi i hapësirës së ashtuquajtur magazinë
- Monitorimi i pjesës së murit në dhomën e parë

Kategoria 2 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla

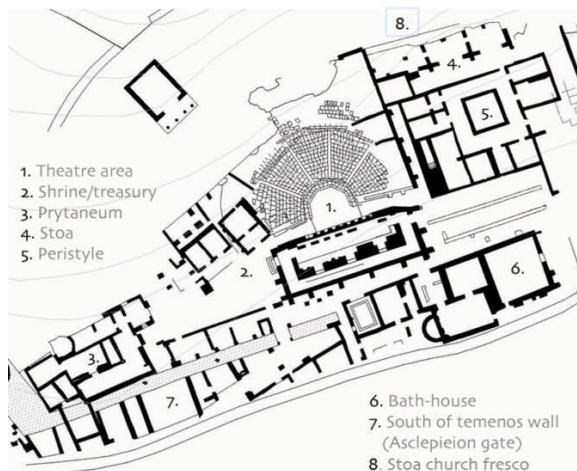
Forumi Romak - periudha e sugjeruar: shek. I (jo plotësisht i zbuluar)		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Pranë shtigjeve të vizitorëve mund të shihen skajet veriore dhe jugore të Forunit Romak. Forumi Romak ka një drejtim lindje-perëndim paralel me kodrën e Akropolit. U përdor deri në shek. III. Gërmimet e fundit kanë zbuluar dyshemënë e forunit e ndërtuar prej pllakave të bardha guri gëlqeror. Përreth dyshemesë, mund të shihet një kanal, i ndërtuar për të kulluar ujin nga forumi si dhe disa ndërtesa. Ndërtesa që rrethojnë forunit ishin pjesë të tij, dhe forumi u ngrit me dy nivele. Kompleksi i forunit vijon në drejtim të lindjes. Gërmimet përfunduan në vitin 2014 dhe rezultatet e tyre janë duke u studiuar.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Pjesë të reja të gërmuara në vitin 2014.</p> <p>Gjendja aktuale: Gjendja e pjesëve të gërmuara rishtasi në pjesën lindore është shumë e dobët. Pjesët e gërmuara nuk janë stabilizuara, rrënojat nuk janë konservuar ose mirëmbajtur.</p> <p>Rekomandimet/Veprimet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pjesa lindore e Forunit ka nevojë të dokumentohet, publikohet dhe duhen propozuar ndërhyrje konservimi - Menaxhimi i bimësisë <p>Më pas :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të krijohet interpretimi i rrënojave të gërmuara - Shtigjet e vizitorëve duhet të çojnë drejt Forunit (pjesa lindore) 		
Kategoria 4 – E paqëndrueshme, ka nevojë për punime madhore		

Pusi (burimi) i shenjtë – periudha e sugjeruar: shek. IV para Kr.		
		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Në afërsi të stoas, një guvë 4 m e thellë ishte e mbushur me ujë. E anuar mbi murin masiv që lidhet me stoan, besohet se ky burim përdorej që nga shek. IV para Kr. Gryka e burimit është veshur me pllaka të marra nga monumentet më të hershme dhe sipër është pajisur me një qemer prej tullash.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Restaurimet e viteve 1990 janë të dukshme në pjesën e qemerit. Mbi pllakat e mermerit që mbulojnë hyrjen, dallohen lidhjet në kornizën e gurtë të derës. Mbushja nuk ekziston në fuga, megjithëse kjo nuk ka ndikuar qëndrueshmërinë. Harku prej tullash mbi hyrje është rindërtim i mëvonshëm.</p> <p>Gjendja aktuale: Lidhjet te korniza e gurtë e derës janë të dukshme mbi pllakat e mermerta që mbulojnë hyrjen. Mbushja mungon te fugat, por kjo nuk ka ndikuar shumë. Është e dukshme se disa nga tullat e qemerit kanë humbur pjesë të tyre dhe disa lidhje janë bosh. Megjithatë, struktura duket e qëndrueshme.</p> <p>Rekomandime /Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menaxhimi i bimësisë - Konsolidimi i harkut dhe qemerit 		
Kategoria 1 – E qëndrueshme dhe e mirëmbajtshme		

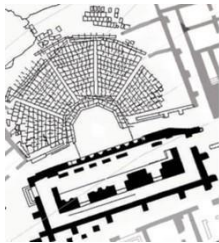

Struktura Romake me dy dhoma		
Pozicioni	Planimetri	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Pas kompleksit të forumit Romak në anën verilindore, në shpatin e kodrës së akropolit gjendet një strukturë Romake me dy dhoma. Funkzioni i kësaj hapësire mund të ketë qenë publik. Kjo ndërtesë nuk është bërë kurrë e vizitueshme. Ky monument është gërmuar nga Ugolini në vitin 1939, por nuk janë gjetur gjurmë të shkuara në lidhje me këtë ndërtesë. Nga një krahasim analogjik me struktura të ngjashme, veçanërisht me ato që gjenden në pjesën lindore të Forumit, ne mund ta vendosim këtë ndërtesë në shek. I.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2015 ndërtesa u pastrua nga bimësia, por nuk u ndërmor asnjë konservim.</p> <p>Gjendja aktuale: Pjesët e sipërme të murit janë në gjendje jo të mirë, dhe për shkak të rrënjëve të pemëve ky mur nuk është i qëndrueshëm. Të çarat janë të dukshme përgjatë muraturës. Pjesët prej tulle mungojnë pasi janë prishur nga rrjedhjet e ujit nga shpati i kodrës. Përderisa ka qenë e mbuluar për një kohë të gjatë, ndërtesa është e mbuluar me likene dhe myshqe, ndërsa lidhjet janë prishur. Dheu sipër dhe pas mureve është duke krijuar presion të konsiderueshëm si rrjedhojë e bimësisë të pakontrolluar.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menaxhimi dhe pastrimi i bimësisë, veçanërisht përgjatë muraturës, pastrimi i likeneve, heqja e rrënjëve, krijimi i një zone buferike duke hequr bimësinë minimalisht 2 m larg nga muratura, heqja e pemëve në anën veriore të monumentit dhe në brendi - Konsolidimi i të gjitha të çarave dhe meremetimi i gurëve dhe tullave të lirshme. - Investigim arkeologjik për të kuptuar funksionin dhe rolin që kjo strukturë mund të ketë pasur - Dokumentim i plotë i ndërtesës - Interpretim i strukturës 		
Kategoria 3 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore		

Teatri me zonën e teatrit; faltore/thesar; Pritaneumi; Stoa; Peristili; Banja; Muri jugor i temenos (Porta e Asklepit); stoa, afresk kishe

24. the Theatre area

Zona e teatrit – periudha e sugjeruar: shek. III para Kr. (Ndërtimi më i hershëm)

Pozicioni	Planimetria	Foto 2018
		

Përshkrim i shkurtër: Përveç funksionit të teatrit, kjo ndërtesë mund të ketë funksionuar si një dhomë këshilli dhe një qendër fetare për qytetarët e Butrintit dhe të rajonit. Të dhëna epigrafike nga tempulli i Asklepit dokumentojnë se teatri ishte ndërtuar me fondet e dhuruara për tempullin. Teatri fillestar, që daton në shek. III para Kr., ishte i ndërtuar brenda një strukture katrore e cila ishte 100 këmbë Epirote (28.5 metra), në çdo anë, duke qenë i mbështetur mbi shpatin e kodrës. Mbështetet nga një përforcues anësor, duke përdorur një teknikë të ngjashme inxhinierike si ajo që ishte përdorur për teatrin në Dodona. Janë 23 reshta me ulëse, të ndarë në pesë pjesë me nga gjashtë sete shkallësh. Reshti i parë i vendeve ishte i dekoruar me këmbët e luanit. Në reshtin e 12 është një resht me blloqe të mbishkruar, disa me dedikime për Asklepin, dhe të tjera dokumentojnë lirinë e skllevërve nga të zotërit e tyre. Ky rresht me blloqe formonte *diazomën* e cila ndante ulëset për elitën nga ulëset për qytetarët e zakonshëm. Rreshtat fillestarë të uljes duhet të kenë pasur një kapacitet prej 2.500 personash. Në pjesën e pasme të teatrit, aty ku është i zbuluar guri natyral, në gur ishin gdhendur vende të tjera për t'u ulur. Në pikën më të lartë, ishin prerë shkallë të cekëta për të dhënë përshtypjen e uljes dhe për ta bërë teatrin të dukej më i madh se sa ishte. Me krijimin e kolonisë romake, një *scenae frons* (ndërtesë për skenën) iu shtua pjesës anësore të orkestrës, tani e dukshme si një strukturë prej tullash me gjashtë nike. Kjo bllokonte pjesërisht rrugën e shenjtë ndërsa ajo kalonte pranë teatrit për në *pyrtaneum*. Në të njëjtën kohë një portik ishte rindërtuar përgjatë anës jugore të rrugës së shenjtë, përkundrajt skenës së re, dhe kolonat prej tulle të tij mund të shihen në strukturën e mëvonshme të skenës. Teatri u rimodelua plotësisht në shek. II. U ndërtua një tjetër *scenae frons* e cila mbyllte plotësisht rrugën dhe çoi në prishjen e portikut. Në të njëjtën kohë tempulli i Asklepit u rindërtua dhe formoi themelet e një radhe tjetër ulësesh, mbi tempull, në anën perëndimore të teatrit, i pasqyruar nga një brez i ngjashëm në anën lindore. Një hyrje e re për në teatër u ndërtua në nivelin e *diazomës*, me akses përmes *vomitarias*. Në pjesën perëndimore hyrja për në *vomitium* ishte përmes një kalimi të ngritur mbështetur mbi pilastra. Kjo rrugë të çonte në dhomën e cila mbronte guvën e Asklepit. Në pjesën lindore, rruga hyrëse ishte më pak e qartë. Një shkallare ekziston ende, por nuk dihet rruga përmes ndërtesës fqinje.

Teatri u gërmua në fund të viteve 1930 nga Misioni Arkeologjik Italian. Gërmimet zbuluan një sërë statujash mbresëlënëse nga zonat përpara skenës. Kur ndërtesat si teatrot braktisen, statujat dhe mermerët zakonisht hiqen dhe përdoren diku tjetër, ose copëtohen për të bërë gëlqere, kështu që zbulimi i këtyre statujave të mira *in situ*

është jashtëzakonisht i pazakontë. Një hipotezë për këtë është se teatri mund të jetë shkatërruar nga ngjarje dramatike, si për shembull tërmeti i vitit 360 pas Kr., ku statujat mbeten nën rrënojat deri në gërmimin e tyre në shek. XX (*Neritan Ceka: po aty*).

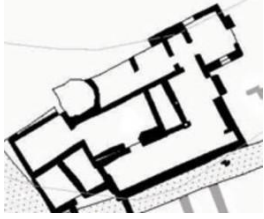

Ndërhyrjet e konservimit: Pjesë të konsiderueshme të *scenae frons* janë rindërtuar dhe punimet konsoliduese janë kryer në pjesët e sipërme të mureve. Këto punime kanë ardhur si rezultat i një fushate të Institutit të Monumenteve në vitet 1980. Janë ndërtuar shkallë të reja prej guri ndërmjet pjesëve për t'u ulur. Restaurimi është i justifikuar nga përdorimi i teatrit si një hapësirë bashkëkohore performancash, veçanërisht kur duhej të merreshin parasysh aspektet e sigurisë. Në pjesën më të madhe janë zgjedhur gurë të rinj dhe janë vendosur mirë dhe aty ku shkëlqimi i gurëve të rinj të vret sytë ai do të zbehet nga gërryerjet dhe patinimi (Nga raporti i vitit 2009).

Gjendja aktuale (nga raporti i vitit 2009): Ulësja e teatrit nuk është e niveluar, por ky nuk është një defekt që mund të rregullohet lehtësisht ose që po shkakton probleme. Riparimet e mëparshme të shkallëve po zbehen dhe do të bëhen më të pranueshme nga sa dukeshin fillimisht. Ato tregojnë më së miri vështirësinë e rindërtimit të elementëve arkitekturor kur vija fillestare ka humbur nga lëvizjet. Nuk është me vend që gurët e mbetur nga ky program riparimesh të lihen të braktisura në këtë zonë. Duhet të vëzhgohet kalbja në shkallën e fundit, pasi këtu ka një sërë çarjesh dhe disa copa gurësh janë të lirë dhe mund të bien në ujë. Disa nga rreshtat e sipërm që qëndrojnë veçmas janë në rrezik dhe këtu duhet të ndërtohen përforcues prej betoni, dheu ose materiale të ngjashme për të parandaluar këto rreziqe. Nevojitet një trase 8 m, afërsisht 600 mm e lartë, dhe është e rëndësishme që ajo të mos duket si mur, por si një shpat i qëndrueshëm.' (*nga Vrojtimi i Gjendjes 2001*) Në përgjithësi teatri është në gjendje të mirë me pak probleme bimësie. Megjithatë ka dy problematika. Së pari zona e uljes: është në nivel të ulët siç edhe mund të pritet nga një ndërtesë e cila ka pësuar trazime sizmike, zona të pasheshuara dhe çarje. Lart në auditorium kemi një problem më të madh. Mungon një pjesë për ulje, me gjasë e ripërdorur. Mbi gurët që mungojnë pjesa tjetër e ulësës në disa vende është e rrezikuar dhe e cenueshme. Shqetësimi i dytë ka të bëjë me panelet e lirimimit nga skllavëria, të dhëna të rëndësishme të shkuara të ngjarjeve të shkuara dhe rëndësisë kulturore. Duket sikur ka leskërim si dhe çarje të vogla të këtyre gurëve të cilat janë të vështirë për t'u matur pa një program monitorimi.

Rekomandime/Veprime (nga raporti i vitit 2009 i miratuar nga raporti i kryer nga stafi i ZAKB në vitin 2018)

- Ka nevojë për menaxhim të vizitorëve në mënyrë që teatri të mos dyndet
- Duhet të gjendet një zgjidhje që është e mirë nga ana strukturore dhe e pranueshme nga ana vizuale për të përforcuar uljet prej guri në nivelet më të larta në teatër. Vrojtimi i vitit 2001 përmend se riparimet 'nuk duhet të duken si një mur, por një shpat i stabilizuar'. Plotësimi i kësaj kërkesë do të jetë i vështirë për t'u plotësuar. Të vijojë puna e kryer deri tani, me mur prej gurësh të thatë të vendosur mirë.
- Duhet të institucionalizohet një program monitorimi për të përfshirë lirimet nga skllavëria në teatër, ato në murin e ri të mbishkrimeve dhe ato që janë ende të pranishme në rrënojat e Kullës së Mbishkrimeve. Humbja e këtyre paneleve do të ishte tragjike dhe duhet të mendohet për vendosjen e një kampioni të tyre brenda strehës dhe mjedisit të kontrolluar të një muzeu.
- Sistemimi i gurëve
- Menaxhimi i bimësisë
- Mirëmbajtja e skenës prej druri
- Pastrimi, konsolidimi dhe meremetimi i muraturës së lirë të teatrit dhe ndërtesave përreth
- Duhet të fillojë studimi hidrologjik për të kuptuar efektin e ujit në nivelet e mëposhtme

Kategoria 2 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		
Faltorja/Thesari- periudha e sugjeruar: shek. III		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Faltorja kushtuar Asklepit është ngritur në vendin e një guve natyrale, me gjasë vendi i një burimi. Ndërtesa e parë e shenjtë, e ndërtuar me blloqe gëlqerore, kishte planimetri të thjeshtë. Ajo kishte dy dhoma, e pasmja me një dritare e cila shikonte në guvë. Një portikë e thjeshtë e mbështetur nga dy kolona formonte fasadën.</p> <p>Gjatë gërmimeve të Misionit Arkeologjik Italian këtu janë gjetur objekte qeramike <i>ex-voto</i>, kryesisht të shek. III para Kr.. Në shek. II pas Kr., faltorja u rindërtua. Megjithëse ruajtja përmasat e saj fillestare, tani ajo ishte e ndërtuar me beton me fasadë tullash. Shumica e kësaj strukture ekziston ende. Fasada ishte e thjeshtë në formë, me një derë në qendër dhe dritare në anë për të lejuar dritën që të hynte në dhomën përballë. Dyshemeja dhe altari i faltores fillestar u ruajtën, ashtu si dhe hapja e dritares në guvë. Ky rindërtim ishte pjesë e një riorganizimi të madh të teatrit, ku qemeri i ndërtesës së tempullit përdorej si një bazë për zgjerimin e vendeve ulëse në teatër. Dedikimi i qytetit ndaj kultit të Asklepit konfirmohet nga mbishkrimi i shek. të III para Kr. Këto mbishkrime dokumentojnë priftërinjtë e tempullit dhe një, në veçanti, dedikuar prift Filistit, përmban dedikimin për tempullin e Asklepit. Mbishkrimet janë një burim shumë i rëndësishëm informacioni për të kuptuar historinë e Butrintit. Shumë prej tyre japin detaje në lidhje me lirinë e skllevërve, gjë që i dha një dinamikë sociale historisë së qytetit, ndërsa të tjerat dëshmojnë për statusin administrativ të Butrintit në lidhje me sitet e tjera si Finiqi. Disa dokumentojnë se nga erdhën fillimisht qytetarët, disa prej të cilëve përmendet se ishin deri edhe nga Nikopoja (afërsisht 160 km në jug të Butrintit). (Neritan Ceka: <i>po aty</i>).</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit:(Nga raporti i vitit 2009) Faltorja/thesari ishte një nga ndërtesat kryesore në Butrint, një prej të parave që u gërmua nga Ugolini dhe i cila iu nënshtrua restaurimeve të mëdha në vitet 1980. Gjatë asaj periudhe, të cilën survejuesi e sheh si “periudha e rindërtimit të harkut të madh në historinë e Butrintit”, u ndërtuan harqe të reja me tulla si për të theksuar detajet e hamendësuara ashtu edhe për të përforcuar muraturën pa mbështetje. Është një kohë kur në park, në shumë ndërtesa, (pusi i shenjtë, <i>scenae frons</i>, bazilika e madhe, faltorja/thesari, pusi mbi ndërtesën me tre pjesë etj.) u rindërtuan një numër i madh i harqeve. Përgjatë dhe mbështetur nga harqet është një sasi e madhe murature e rindërtuar. Në brendësi ka suva e cila është ende e pranishme në kalimin me qemer të dhomave kryesore në lindje. Kjo është me interes të veçantë sepse shenjat fillestare të kanatave mund të shihen ende në sipërfaqen e suvatuar. Sipërfaqja e përfunduar pothuajse ka humbur. Suvaja bazë është shkëputur keqas në disa dhe ka humbur në të tjera duke kërkuar kështu konsolidim dhe riparim.</p> <p>Gjendja aktuale: (Nga raporti i vitit 2009) Fasada perëndimore e ndërtesës paraqet aspektin më të neglizhuar. Bimësia, të çara dhe mbushjet e lira janë të gjitha të dukshme. Edhe pse në veri të kësaj pjesë të ngritur është një hark prej tullash i rindërtuar, pjesa tjetër duke sikur është anashkaluar nga ndonjë fushatë konservimi ose konsolidimi. Është e vështirë që t’i bësh bashkë trajtimin që i është bërë pjesëve të ndërtesës përballë teatrit me trajtimin të dy pjesëve të tjera të ngritura më pak të dukshme, përveç kur marrim në konsideratë natyrën bashkëkohore të teatrit arkeologjik, si një ‘teatër’, si një hapësirë performance më shumë se sa një entitet arkeologjik.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heqja e të gjithë bimësisë nga muratura në të gjitha pjesët e ngritura të ndërtesës duke përfshirë pjesët që shikojnë lart. Heqja e të gjithë bimësisë që ka natyrë drusore shumëvjeçare nga bazamenti i ndërtesës në një distancë deri në katër metra. - Rivendosja e të gjithë gurëve të lirë dhe rimbushja e fugave të hapura - Mbushja e thellë e të gjitha të çarave dhe monitorim për të vlerësuar lëvizjet bashkëkohore - Mbushja anësore e të gjithë suvasë së brendshme dhe lidhje të zonave të shkëputura <p>Pastrimi i sipërfaqeve të brendshme të dyshemesë nga mbeturinat dhe mbetjet.</p>		
Kategoria 2 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		

Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: <i>Prytaneumi</i> ndodhet në fundin perëndimor të rrugës së shenjtë, pranë një prej bastioneve të mëdha të murit rrethues të qytetit. Ishte një vend ku magjistratët i drejtoheshin njerëzve, bënë sakrifica dhe mbanin gosti. Në fazën e tij më të hershme, kishte një oborr qendror të rrethuar nga një portik Jonik nga i cili shkohej për në dhoma. Hyrja ishte në anën lindore, përballë rrugës. Ndërtesa u rimodelua në disa raste, me ndryshime thelbësore në shek. I, në kohën e themelimit të kolonisë Romake. Këto ndryshime përfshinin një rritje të numrit të dhomave që të çonin në portik, shtimin e një dyshemeje të re dhe përmirësimin e aksesit nga rruga e shenjtë nëpërmjet vendosjes së pllakave prej guri gëlqeror. Mbetjet e një burimi të vogël që ishte vendosur në anën veriore të rrugës mund të shihen ende, ashtu si dhe pjesa e një portiku që u shtua në anën jugore të rrugës, me gjasë në</p>		

në të njëjtën kohë. Burimi, i cili mund të ishte furnizuar nga ujësjellësi i ri, ruan disa pjesë nga suvaja e tij ngjyrë e kuqe dhe blu e zbehtë që ishte përdorur për dekorimin e tij, ndërsa themelet e këmbëve të portikut ruhen edhe sot në një mur të mëvonshëm. Sponsori kryesor i kësaj pune, Lucius Domitius Ahenobarbus, një mbrojtës i kolonisë së re, i ruajti punimet e tij në një mbishkrim të gdhendur në pllakat e rrugës së shenjtë pranë hyrjes për në *prytaneum*.’ (Neritan Ceka: po aty).

Ndërhyrjet e konservimit: *Prytaneumi* u konservua menjëherë pas gërmimit të tij në vitet 1980. Gjatë kësaj kohe, veshja e murit u bë me beton dhe kjo krijoi probleme. Në vitin 2008 u krye konsolidimi polikromik i suvasë në anën veri-lindore të ndërtesës.

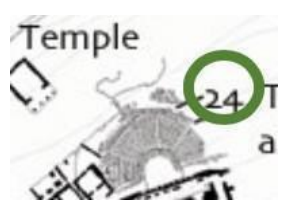
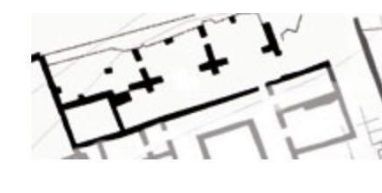

Gjendja aktuale: Muratura në përgjithësi nuk është e qëndrueshme dhe kjo është më e dukshme në pjesët në veri; Gurë kanë rënë nga pozicionet e tyre fillestare dhe lidhjet janë pothuajse jo ekzistente, gjë e cila mund të çojë në rënien e strukturës. Pjesë mesjetare të muraturës janë gjithashtu të paqëndrueshëm, veçanërisht në pjesët e themeleve si dhe përgjatë pjesëve jugperëndimore. Sipërfaqja e suvuara ka nevojë për konsolidim.

Rekomandimet/Veprimet:

- Menaxhimi i bimësisë: në pjesën veriore të monumentit duhet të krijohet një zonë buferike 2 m duke hequr të gjithë bimësinë. Pastrimi dhe konsolidimi i shkallëve;
- Heqje e kujdesshme e veshjes prej çimento të mureve; restaurim i veshjes së mureve duke përdorur llaç prej gëlqereje hidraulike; përpara veshjes duhet të fillojë pastrimi; konsolidimi i muraturës dhe rimbushja;
- Konsolidimi i sipërfaqeve të suvuara
- Menaxhimi i bimësisë në pjesët mesjetare; riparime të dyshemesë; gërmime arkeologjike
- Pastrimi i sipërfaqeve të dyshemesë përpara hyrjes për në *Prytaneum*; me një vëmendje të posaçme ndaj shkronjave prej plumbi të cilat kanë nevojë të konservohen

Kategoria 3 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore

Stoa - periudha e sugjeruar: shek. IV para Kr.

Pozicioni	Planimetria	Foto 2018
		

Përshkrim i shkurtër: Në lindje të teatrit një strukturë e madhe kalon përgjatë shpatit të kodrës në drejtimin lindje-perëndim. Ndërtesa, e cila është më e hershme se teatri interpretohej si një *stoa* (një ndërtesë e gjatë me kolona e cila ofronte strehë nga erërat, reshtjet, etj. dhe e cila mund të përdorej gjithashtu si një treg, dhomë këshilli, klasë ose një vend i përgjithshëm takimi). Sipërfaqet e jashtme të murit të kësaj ndërtese kishin punim shumë më të mirë nga ato të brendshmet ndoshta sepse ishte në rrugën ceremoniale të përdorur nga ata që vizitonin tempullin e Asklepit.’ (Neritan Ceka: po aty)

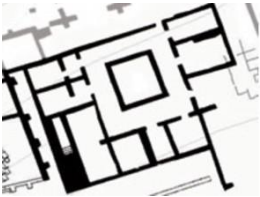

Ndërhyrjet e konservimit: Disa punime konservuese janë të dukshme, dhe me shumë gjasë datojnë në vitet 1990

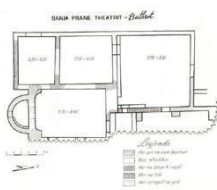

Gjendja aktuale: Struktura duket e qëndrueshme

Rekomandime/veprime:

- Studime të mëtejshme të strukturës për konservim
- Menaxhimi i bimësisë mbi dhe përreth monumentit

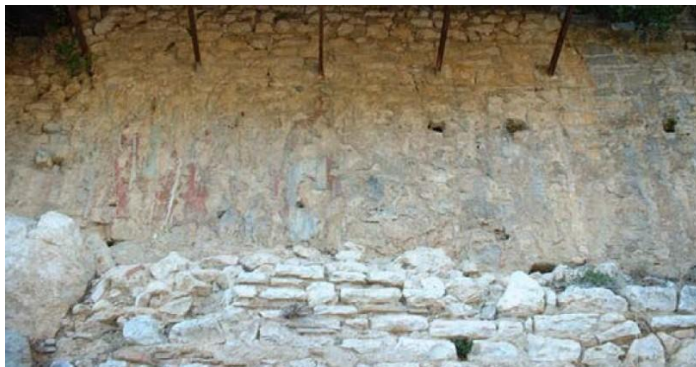
Kategoria 1 – I qëndrueshëm dhe i mirëmbajtshëm

Peristil - periudha e sugjeruar: shek. II		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: 'Kjo është një strukturë enigmatike, e cila daton kryesisht në shek. II para Kr.. Qendra e ndërtesës formohet nga një portik katror prej 12 kolonash jonike përreth një <i>impluviumi</i> (pellgu). Tre krahë, secili me disa dhoma, disa prej të cilave kanë dekorim të pikturuar, të çojnë nga portiku me drejtim jug, lindje dhe perëndim. Gjetjet e gërmuara sugjerojnë se ishte një ndërtesë publike që shërbente si teatër. Qëndroi në përdorim deri në shek. IV, megjithëse u kryen disa riparime dhe modifikime. Rrënojat më të hershme, që datojnë nga shek. I, gjenden në këndin juglindor të zonës së gërmuar. Janë dy mure, të ndërtuara në <i>opus mixtum</i>, të cilat mund të formonin një pjesë të një ndërtese katrore me portik me drejtim nga lindja, dhe me gjasë përballë një rruge. Rruga në të cilën ndodhet të çon në veri, në një pus (ende i dukshëm dhe i ruajtur mirë) dhe drejt dy shkallareve të cilat vijonin sipër në shpatin e kodrës.' (Neritan Ceka: <i>po aty</i>).</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Nuk ka punime konservimi, përveç menaxhimit të vazhdueshëm të bimësisë</p> <p>Gjendja aktuale: Struktura duket e qëndrueshme</p> <p>Rekomandimet/veprimet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menaxhimi i bimësisë në dhe përreth monumentit - Meremetimi i gurëve të lirë; konsolidimi i muraturës dhe veshjes së murit të muraturës 		
Kategoria 1 – I qëndrueshëm dhe i mirëmbajtshëm		

Banja romake - periudha e sugjeruar: shek. I - II		
Pozicioni	Planimetria	Foto 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Si rrjedhojë e rreshtimit të saj me rrugën e shenjtë dhe përdorimit të <i>opus mixtum</i> në ndërtim, me shumë mundësi, banja është ndërtuar në të njëjtën kohë kur <i>scenae frons</i> dhe portiku iu shtuan teatrit, pra, kur u krijua kolonia Romake. Ndërtimi përfshiu prishjen e murit <i>temenos</i>, duke nënkuptuar se kishte një riorganizim të qendrës së Butrintit. Banja iu nënshtrua një sërë modifikimesh, duke përfshirë punime të mëdha në pjesën e parë të shek. II (datimi nga tullat <i>opus testaceum</i>) dhe vijoi të përdorej deri në shek. IV ose shek V. Nuk është gërmuar plotësisht, kështu që madhësia dhe planimetria nuk dihen plotësisht. Megjithatë aktualisht është banja më e madhe në Butrint.</p> <p>Dhoma kryesore ka një mozaik të punuar mirë me ngjyrë të zezë dhe të bardhë me stola mermeri përkundrejt çdo muri. Në perëndim të dhomës kryesore është <i>tepidarium</i> (dhoma e ftohtë) dhe në jug është <i>caldarium</i> (dhoma e ngrohtë). Një banjë me ujë të ftohtë ndodhet në absidën e vogël në perëndim. Këto dhoma ngroheshin nga një sistem hipokausti (një pjesë e të cilit është rindërtuar).’ (<i>Neritan Ceka: po aty</i>).</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Banja u rindërtua në mënyrë të konsiderueshme për ekspozitë në vitet 1980 pasi u gërmua. Pjesët e sipërme të mureve janë konsoliduar dhe zonat me tulla romake janë rindërtuar. Punimi më i mirë është rindërtimi i një dyshemeje hipokausti me mbështetje pilastrash (raport i vitit 2009). Në vitin 2008 u hap dhoma me mozaikë, në të cilën u krye pastrimi si dhe u bë rimbushja. Nga vera e vitit 2010 mozaikët hapen çdo vit për të monitoruar gjendjen e tyre dhe për t’i bërë ata të vizitueshëm. Gjatë kësaj periudhe u krye konsolidimi i mozaikëve si dhe riparimi i zgavrave duke zëvendësuar mbushjen me çimento. Gjatë viti 2012 u riparuan kolonat e hipokaustit.</p> <p>Gjendja aktuale: Prania konstante e ujit po shkakton dëmtime në muraturën prej tulle, megjithatë, struktura duket e qëndrueshme.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menaxhimi i bimësisë në dhe përreth monumentit - Meremetimi i gurëve të lirë, konsolidimi i muraturës dhe veshja e muraturës prej guri - Monitorimi i mozaikëve - Analizë konservimi për konsolidimin e muraturës prej tullash - Rimbushje deri në 10 cm mbi nivelin e ujit 		
Kategoria 2 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		

Afresk i Kishës së Stoas

Fotografia 2018

Përshkrim i shkurtër: 'Rrënojat e një tjetër kisha janë të dukshme më lindje të Teatrit, ku rrënojat e një pikturë murale mund të shihen në murin sipër strukturës Helenistike e cila mendohet të jetë një stoa. Kisha ishte një ndërtesë e vogël, pak më shumë se një kapelë. Muri i saj verior ishte 4.75 m i gjatë. Pozicioni i murit hyrës perëndimor është i shënuar nga blloqe të dala dhe një e çarë vertikale deri në mur, ndërsa pozicioni i përafërt i absidës mund të përcaktohet deri diku nga fundi i suvasë që mbulonte murin. Muri është i pikturuar nga një rend prej pesë ose gjashtë figurash shenjtorësh më të mëdhenj se trupi i një njeriu. Këta janë të vendosur në panele katër këndore të kornizuar nga shirita të kuq 354 mm me kontur të bardhë. Panelet fillojnë rreth 0.15 m mbi dyshemenë e suvatuar të kishës dhe janë 1.83 m të lartë, me gjerësi që varion nga 0.58 në 1.05 m. Meqenëse muri ishte i zbuluar, ai është prekur nga kushtet atmosferike dhe sipërfaqet e pikturuara janë shumë të prishura.'

Ndërhyrjet e konservimit: Afresku u konservua në vitin 2007. Në vitin 2009 u ndërmorën konservime të tjera të cilat fatkeqësisht kishin efekte të dëmshme në afresk. Një strukturë e thjeshtë është e ndërtuar në mur për ta mbrojtur afreskun nga kushtet atmosferike.

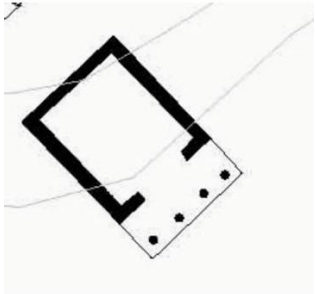

Gjendja aktuale: Shumë e dobët si rrjedhojë e konservimit në vitin 2009

Rekomandime/Veprime:

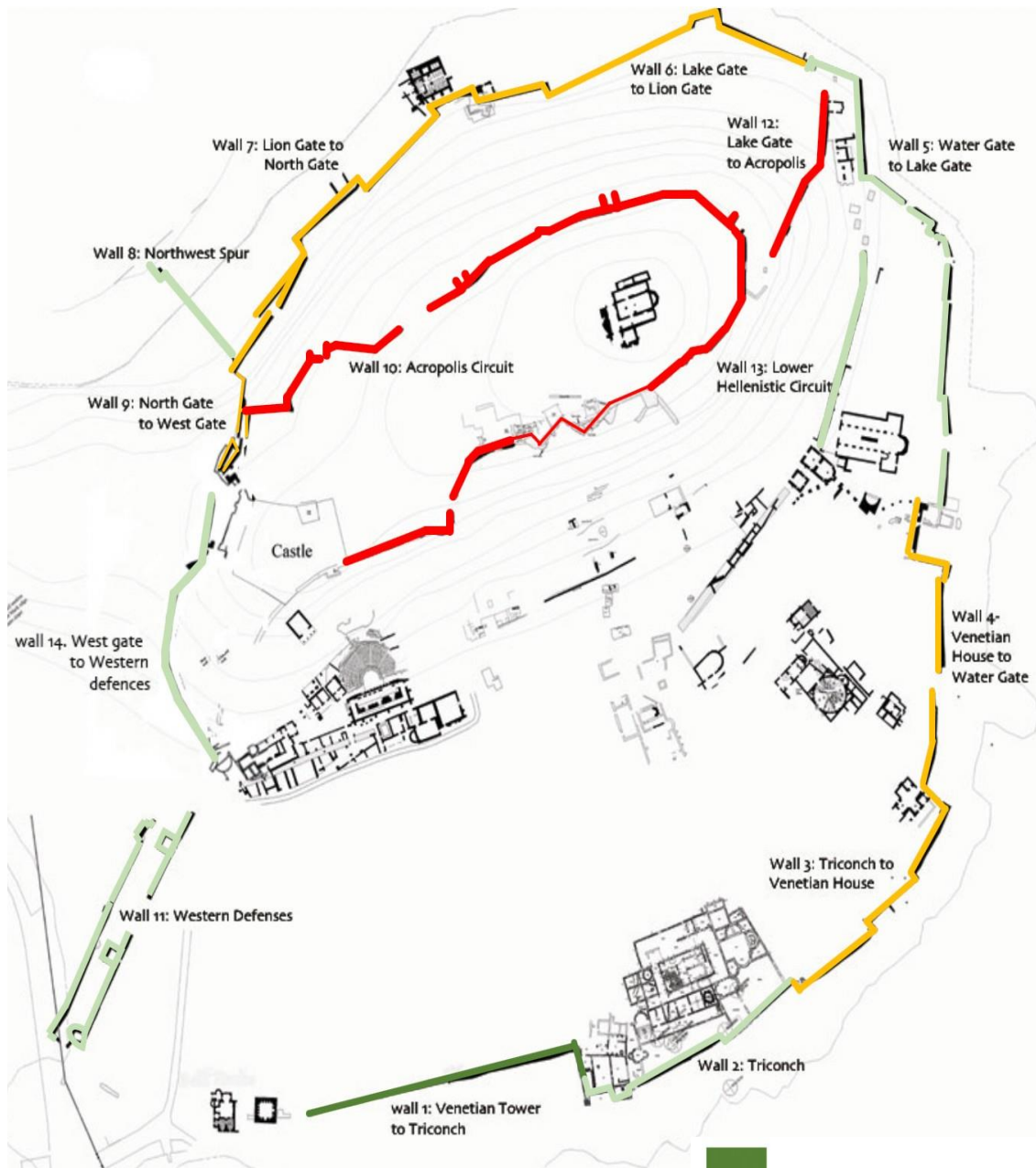
- Analizë konservimi e mënyrave se si ishte aplikuar afresku; Kjo do të mundësonte të dhëna me shumë në lidhje me teknikat e ndërtesës si dhe për kulturën dhe historinë e periudhës së identifikuar
- Ndalimi i prishjes së mëtejshme të afreskut
- Konsolidimi i të gjitha shtresave: *arricios* me murin dhe *intonacos* me *arricion*; mbushja e sipërfaqes ndërmjet murit dhe *arricios*; rimbushja e boshllëqeve; konsolidimi dhe krijimi i anëve përreth sipërfaqeve të mbetura;
- Mbushje e të çarave

Kategoria 3 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore

Nimfeu i vogël - periudha e sugjeruar: shek. II		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Nimfeuka formën e një nikeje, e cila është e ndërtuar me tulla dhe e suvatuara. Brenda strukturës së saj është një banjë e cila ishte e mbushur nga kanalet me ujë.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Nuk ka punime konservimi të dukshme</p> <p>Gjendja aktuale: Prania konstante e ujit po dëmton muraturën prej tullash, ndonëse struktura duket e qëndrueshme.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Monumenti ka nevojë të pastrohet nga likenet dhe myshqet - Meremetimi i gurëve të lirë, konsolidimi i muraturës dhe veshjes së muraturës - Konservimi i sipërfaqeve të suvatuara brenda nikesë dhe jashtë saj 		
Kategoria 2 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla		

Tempulli i Asklepit- periudha e sugjeruar: shek. III para Kr.		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Tempulli i sipërm, pas teatrit, është ndërtuar në shek. III para Kr. Kishte një portik të mbështetur nga dy kolona dhe dy pilastra (të cilat nuk janë më të pranishme). Naosi ishte i ndërtuar me blloqe të mëdhenj, i suvatuar dhe më pas i lyer me gëlqere. Në pjesën e pasme të tempullit gjendet bazamenti i një altari. Nuk dihet se kujt i dedikohet tempulli, megjithëse mendohet se i është dedikuar Asklepit. Hyrja për në tempull mendohet se ishte përgjatë një rruge të tarracuar e cila të çonte në shpatin e një kodre nga perëndimi. Një mur i madh i ndërtuar me blloqe poligonale është i dukshëm në shpatin e kodrës nën tempull, mund të shërbente si një mur i tarracuar dhe themel për një rrugë kortezhi, si dhe formonte një tjetër kufi ndërmjet <i>temenos</i>-it dhe pjesës rezidenciale të qytetit. Tempulli do të kishte qenë gjithashtu i aksesueshëm nga teatri’ (<i>Neritan Ceka po aty f. 39</i>)</p> <p>Tempulli ndodhet brenda Parkut Kombëtar të Butrintit, në perëndim dhe veriperëndim të forumit, mbi teatrin. Hyrja për në tempull ishte me gjasë përgjatë një rruge të tarracuar dhe gjithashtu nga teatri. Një mur i madh i ndërtuar me blloqe poligonale është i dukshëm në shpatin e kodrës nën tempull.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në fragmentet e <i>opus tessellatum</i> (mozaiku 2), janë të dukshme disa mbetje të një riparimi anësor si dhe mbushje të zgavrave. Për riparime u përdorën dy lloje materiale: njëra është çimento dhe tjetra mendohet se është llaç gëlqereje i përzier me dhe. Mozaikët ishin të mbuluar me fleta polietilene të vendosura direkt mbi dysheme dhe me afërsi 5 cm rërë sipër. Një bordurë çimentoje u ndërtua për të mbajtur rërën të pa lëvizur dhe ka mundësi të jetë gërrshetur me një pjesë të shtresës së përgatitur të mozaikut <i>opus signinum</i>. Në dijeninë tonë, mbulesa daton nga vitet 1980 dhe që atëherë nuk është rinovuar ose mirëmbajtur. Në vitin 2007 është kryer një konservim paraprak i mozaikëve me disa mbushje të muraturës. Mozaiku më pas u mbulua.</p> <p>Gjendja aktuale: Shkallët nuk janë të qëndrueshme; gurët kanë të çarat dhe një është i copëtuar; shufrat e metalit që lidhin gurët janë të ndryshkura dhe ruhen vetëm me pjesë; muratura nuk ka probleme të mëdha. Vetëm në disa pjesë janë të dukshme të çarat dhe humbja e pjesshme e llaçit në fuga; Pjesa e brendshme e muraturës është e mbuluar me likene si dhe pjesa e pasme. Suvaja është në gjendje jo të mirë. Suvaja e ka filluesën nga dy periudha, pjesa e ruajtur është në anën e majtë të monumenteve, ndërsa strukturat e periudhave të mëvonshme janë në gjendje të prekshme.</p> <p>Rekomandime/veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menaxhimi i bimësisë - Studimi dhe kuptimi i strukturave pas murit të tempullit në anën e tij veriore - Pastrimi i muraturës nga likene dhe myshqe dhe konsolidim i saj - Pastrimi i dyshemeve me mozaikë - Konservimi i të dy mozaikëve - Konservimi i suvasë - Krijimi dhe vendosja e një replike fragmentesh e cila ka të hequr detajin e gjarprit në 90°2 - Heqja e mundshme e bordurave prej çimentoje në dyshemetë me mozaikë dhe përdorimi i materialeve më të përshtatshëm, ose ndërhyrje të ngjashme më të përshtatshme 		
<p>Kategoria 1 – e qëndrueshme dhe e mirëmbajtëshme</p>		

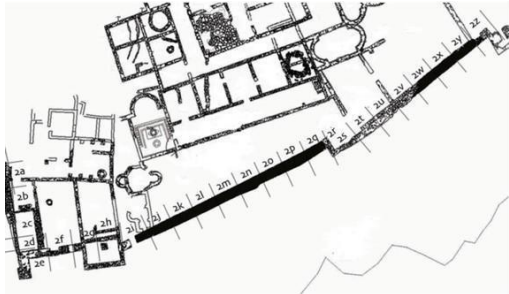
Muret rrethuese

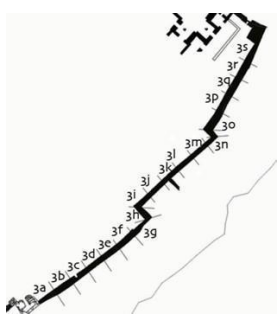

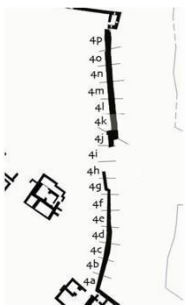
- Category 1 – Stable and maintainable
- Category 2 – Stable, in need of minor work
- Category 3 – Stable, in need of major work
- Category 4 – Unstable, in need of major works
- Category 5 – Unknown, obscured by vegetation

Condition definitions:
Adopted methodology from René Rice recommendations made in 2009
– Condition survey – Butrint
www.butrintconditionsurvey.com

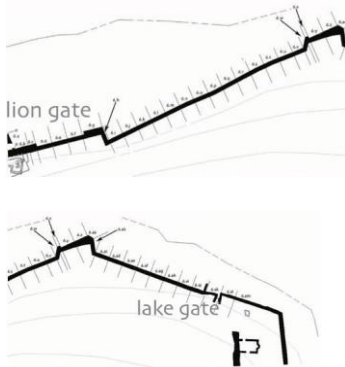
Mur 1 Nga Kulla Veneciane te Trikonka	
Pozicioni	Planimetria
	
<p>Përshkrim i shkurtër: Komponentët më të hershëm të kësaj pjese të mureve të poshtëm rrethues datojnë që prej periudhës së antikitetit të vonë dhe më herët, me shtesa të ndërtuara në fushata të mëvonshme fortifikimesh. Periudha e ndërtimeve të antikitetit të vonë integronte në mur ndërtime më të hershme.</p> <p>Materialet dhe ndërtimi: Muratura i përket periudhave të ndryshme dhe kjo reflektohet në cilësinë e materialeve të përdorura dhe cilësinë dhe llojit të llaçit. Pjesët më të hershme të murit, të cilat janë në fakt rrënoja të ndërtesave më të hershme, janë ndërtime me tulla Romake. Pjesët e mëvonshme të murit përfshijnë një sërë llojesh ndërtimore, nga pjesë muresh me gur gëlqeror të lidhur mirë, katror dhe të punuar deri te mure me gurë të papunuar dhe lidhur keqas të cilët duket sikur janë ndërtuar në nxitim e sipër. Llaçi më i hershëm përfshin pluhur tjegullash ose tullash i bërë me gëlqere të djegur mirë dhe agregatë të shpëlarë. Llaçi i mëvonshëm përjashton agjentët pozolanik dhe ka një prani të madh humusi/lymi gjë e cila mund të tregojë ose gëlqere të djegur keq ose agregatë jo të shpëlarë. Në disa vende përgjatë murit është e mundur të shihen tre faza të dukshme të ndërtimit. Gjenden vrima për skelat si katrore ashtu edhe të rrumbullakëta si dhe përdorimi i tullave/pllakave të ripërdorura është i zakonshëm.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2007 është hequr bimësia që rritet në monument, si dhe bimësia deri në 5m nga muri në të dyja anët; rrënjët e pemës që penetruan muraturën janë trajtuar me herbicid për degradimin e tyre të ngadaltë. Gjatë viteve 2009-2011 u hoqën rrënjët e vdekura dhe u konsolidua muratura në vendet e rrënjëve të hequra.</p> <p>Gjendja aktuale: E qëndrueshme që ka nevojë për monitorim të vazhdueshëm</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Duhet të kryhet heqja e dy pemëve që kanë mbetur - Duhet të ndërmerret pastrimi i rregullt i bimësisë. Kjo duhet të përfshijë ‘qethjen’ e sipërfaqeve të buta të murit duke prerë bimësitë e përvitshme dhe hequr filizat e pemëve drusore shumëvjeçare. Qëllimi është të ruhet një qilim bari si dhe lule dhe myshqë të egra mbi sipërfaqet e sipërme të mureve të cilat ndihmojnë largimin e ujit dhe ndalojnë rritjen e çdo bime me sistem rrënjësh që rritet ose që penetron thellë. - Vëmendje duhet t’i kushtohet menaxhimit të pemishteve që rrethojnë murin. Shkurret tejet të dendura pranë shtegut dhe murit në të dyja anët duhet të hiqen deri në një distancë prej dhjetë metrash për t’u mundësuar pemëve që të lulëzojnë - Shtegu kryesor duhet të mbahet i pastër dhe pa bimësi që varet. Ana e kanalit të murit duhet të mbahet e pastër për të mundësuar aksesin për mirëmbajtje 	
<p>Kategoria 1 – E qëndrueshme dhe e mirëmbajtëshme</p>	

Muri 2 Te Trikonka	
Pozicioni	Planimetria
	
<p>Përshkrim i shkurtër: Muri i poshtëm rrethues kthehet beftas në Kanalin Vivari në fundin perëndimor të Pallatit të Trikonkës. Ai ndodhet pranë 'banesës së tregtarit' përpara se të vijojë përgjatë anës së Kanalit në fundin lindor të zonës së Trikonkës ku edhe ndërpritet nga një kullë.</p> <p>Materialet dhe ndërtimi: Thuajse i gjithë muri është i ndërtuar nga blloqe gurësh gëlqeror të papunuar dhe përmasa të çrregullta, me disa ndryshime në përdorimin e mbushjes me tulla si dhe me forma të ndryshme të vrimave të skelës në varësi të periudhës së ndërtimit.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2008 u hoq bimësia që rritej në monument si dhe bimësia deri në 5m larg nga muri në të dyja anët. Muratura u pastrua dhe konsolidua. Në vitet 2010-2011 muri u konservua dhe konsolidua edhe më shumë, muret u mbushën me llaç gëlqereje dhe pjesa e jashtme në drejtim të Kanalit të Vivarit u sheshua duke përdorur gurë të rrëzuar dhe mbetje të gjetura në vend.</p> <p>Gjendja aktuale: Në shumicën e gjatësisë së tij muri anon nga jashtë si rrjedhojë e themeleve që janë në ujë dhe përkeqësohet nga rritja e pemëve të mëdha që varen sipër në mur.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Monitorimi dhe menaxhimi i bimësisë; heqja e të gjithë bimësisë në një zonë të mbrojtur prej 2 m duke përdorur herbicid në strukturat e murit; ndërsa zonat e jashtme kanë nevojë të pastrohen në mënyrë mekanike - Monitorimi periodik i murit - Përforcimi i mëtejshëm i bregut të jashtëm për të parandaluar heqjen e mbushjes - Studim konservimi për të kuptuar arsyet përse muri anon nga jashtë - Ndërhyrje të mundshme që lidhen me rezultatet e studimeve të konservimit 	
<p>Kategoria 2 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla</p>	

Muri 3 Nga Trikonka për në Banesën Tregtare Veneciane	
Pozicioni	Planimetria
	
<p>Përshkrim i shkurtër: Muri 3 shtrihet nga këndi veri-lindor i Trikonkës deri te ‘banesa tregtare’ Veneciane. Në gjysmën e gjatësisë së tij gjenden rrënojat e një kulle e cila u vlerësua të ishte nën kërcënimin e prishjes kur u ekzaminua në vitin 2007. Rrënojat e bedenave dhe rrugëve të murit janë të dukshme në disa pjesë. Muri edhe pse e ka origjinën në periudhën e antikitetit të vonë, në përgjithësi është një ndërtim mesjetar.</p> <p>Materialet dhe ndërtimi: Thuhet se i gjithë muri është i ndërtuar nga blloqe gurësh gëlqeror të papunuar dhe përmasa të çrregullta, me disa ndryshime në përdorimin e mbushjes me tulla si dhe me forma të ndryshme të vrimave të skelës në varësi të periudhës së ndërtimit.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Nga viti 2007 deri në vitin 2009 është hequr bimësia që rritej në monument, si dhe e gjitha bimësia 5 m larg murit në të dy anët. Muratura ishte pastruar dhe konsoliduar.</p> <p>Gjendja aktuale: Në disa seksione, pjesët e mureve janë të paqëndrueshme dhe kanë rënë. Pemët janë ende të pranishme në disa pjesë të murit</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heqja e kujdesshme e pemëve ekzistuese - Rivendosja (restaurimi) dhe konsolidimi i pjesëve të rëna - Monitorimi dhe menaxhimi i bimësisë; - Monitorim i rrënjëve të kalbura dhe heqja e tyre kur ato të jenë plotësisht të thata; kjo ka nevojë të ndiqet nga konsolidimi i pjesëve aty ku rrënjët janë nxjerrë jashtë - Monitorimi periodik i murit - Krijimi i një shtegu në pjesën e jashtme drejt Kanalit të Vivarit që të monitorohet gjendja e murit - Konsolidimi i të gjithë pjesës së murit nga ana e jashtme e kanalit 	
Kategoria 3 – i qëndrueshëm, ka nevojë për punime madhore	

Muri 4 Nga Banesa Tregtare Veneciane te Porta e Liqenit	
Pozicioni	Planimetria
	
<p>Përshkrim i shkurtër: Muri 4 zgjatet nga 'banesa tregtare' Veneciane deri në portën e Ujit. Në gjysmën e gjatësisë së tij mungon një pjesë e mirë e murit. Boshllëku në mur është krijuar me shumë mundësi për të zhvendosur dheun nga gërmimi i Pagëzimores nga Ugolini. Vija e murit është e dukshme në pjesën tjetër dhe menaxhimi i mëvonshëm i bimësisë ka hapur një shteg në anën e murit nga qyteti për përdorim publik. Mbetjet e bedenave dhe shtigjeve të murit janë të dukshme në disa pjesë. Edhe pse e ka origjinën e tij në periudhën e antikitetit të vonë, muri është një ndërtim kryesisht mesjetar.</p> <p>Materialet dhe ndërtimi: Thuhet se gjithë muri është i ndërtuar nga blloqe gurësh gëlqeror të papunuar dhe përmasa të çrregullta, me disa ndryshime në përdorimin e mbushjes me tulla si dhe me forma të ndryshme të vrimave të skelës në varësi të periudhës së ndërtimit.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Gjatë viteve 2008 - 2009 është hequr bimësia që rritej në monument, si dhe bimësia 5 m nga muri në të dy anët. Muratura është pastruar dhe konsoliduar.</p> <p>Gjendja aktuale: Në disa vende pjesët e murit janë të paqëndrueshme, veçanërisht pjesa me bedena;</p> <p>Rekomandime/Vepime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konsolidimi i pjesëve të paqëndrueshme të murit - Monitorimi dhe menaxhimi i bimësisë - Monitorimi i rrënjëve të thara dhe heqja e tyre pasi të jenë tharë plotësisht; Kjo duhet të ndiqet nga konsolidim i pjesëve ku janë hequr rrënjët - Monitorimi periodik i murit - Ruajtja e një shtegu në anën e jashtme drejt Kanalit të Vivarit - Konsolidimi i të gjithë pjesës së murit nga ana e jashtme e kanalit 	
Kategoria 3 – e qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore	

Muri 5 Nga Porta e Ujit për te Porta e Liqenit	
Pozicioni	Planimetria
<p>Përshkrim i shkurtër: Muri 5 shtrihet nga Porta e Ujit deri të Porta e Liqenit. Pranë portës së ujit muri është i ashpër, i ndërtuar në të thatë duket sikur është bërë me nxitim, ndërsa në ekstremitetin tjetër nën kishën e vogël dhe ndërtesat helene muri përfshin pjesën e murit fillestar Helen dhe disa mure me mbushje të mirë mesjetare duke ripërdorur materiale Helene. Muri është më shumë i dukshëm nga ana e liqenit se nga toka. Si rrjedhojë, shumica e pjesës së brendshme të murit veçanërisht në lindje është mbushur me kalimin e kohës. Muri tani vepron si një mur mbajtës dhe ndoshta në shkallë më të vogël ose më të madhe ka qenë gjithmonë i tillë.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2009 u hoq bimësia si dhe grumbulli me mbetje organike dhe muret u pastruan dhe u konsoliduan deri diku. Në vitin 2012, pjesa e murit në afërsi të Portës së Liqenit u konsolidua, dhe u krijua një platformë si pikë shikimi për vizitorët.</p> <p>Gjendja aktuale: Cilësia e ndërtimit, periudha e ndërtimit si dhe metodat dhe materialet variojnë përgjatë Murit 5. Ka pjesë të murit që janë me muraturë Helene prej blloqesh të mëdha të rrethuara dhe mbushura me gurë mesjetar të punuar mirë. Pranë tyre mund të gjenden gurë në gjendje jo të mirë në të thatë që janë vendosur më vonë. Muri 5 është një rrënojë, por në pjesën më të madhe ai ka rrënoja të qëndrueshme që kanë nevojë për punime të mëdha por jo të pamundura për të stabilizuar të gjithë gjatësinë e murit.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heqja e pemëve të mbetura; - Monitorimi dhe menaxhimi i bimësisë; - Monitorim i rrënjëve të kalbura dhe heqja e tyre kur të jenë plotësisht të thara; kjo duhet të ndiqet nga një konsolidim i pjesëve aty ku rrënjët janë nxjerrë jashtë - Monitorimi periodik i murit; krijimi i një mbështetjeje për pjesët e gurit që anojnë nga ana e jashtme - Rekomandohet krijimi i një platforme për monitorimin e murit dhe nga ana e jashtme e ujit; 	
Kategoria 2 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime të vogla	

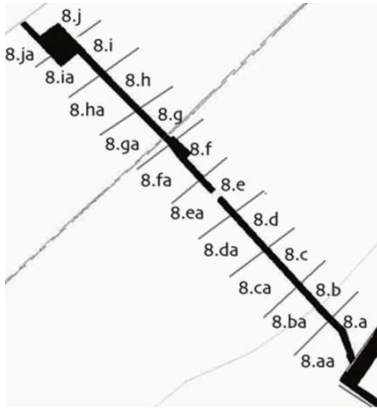
Muri 6 Nga Porta e Liqenit për te Porta e Luanit	
Pozicioni	Planimetria
	
<p>Përshkrim i shkurtër: Muri 6 shtrihet nga Porta e Liqenit deri te porta e Luanit duke ndjekur vijën e murit rrethues Helen (shek. IV para Kr.) i cili ka lartësi të plotë në disa segmente, mungon tërësisht në disa dhe në të tjera është i përzier me muraturën mesjetare. Në njërën pjesë, muri është i përforcuar me muraturë Romake. Shtegu kryesor turistik përreth kësaj pjese të qytetit shtihet përgjatë murit 6, gjë e cila është e dobishme për mjedisin përreth të murit meqenëse mirëmbajtja e shtegut krijon një zonë pa bimësi deri në tre metra nga ana e Kanalit të murit. Zona me shkurre ndërmjet shtegut dhe bregdetit është shumë e dendur në disa vende dhe ka nevojë për prerje dhe rrallim. Pemët në pjesën e bregdetit kanë prirje të rriten mbi mur dhe ta prekin atë. Është i nevojshëm monitorimi dhe krasitja e rregullt e pemëve, dhe prerja e pemëve të thara pranë shtegut.</p> <p>Ndërrhyrjet e konservimit: Përveç punimeve të dukshme që janë ndërmarrë për rindërtimin e portës së Liqenit (nga Ugolini) dhe portës së Luanit (ndërtues të panjohur me shumë mundësi Ugolini) nuk ka të dhëna të dukshme të punimeve konservuese përgjatë gjatësisë së murit.</p> <p>Gjendja aktuale: Muri gjendet në një zonë me hije në bregdetin e Butrintit përpara se toka të fillojë të ngrihet për në akropol. Ajo ka një pjerrësi të butë me drejtim lindje-perëndim përgjatë gjatësisë së murit. Ka pak të ngjarë që muri të jetë krijuar vetëm si një mur mbajtës, kështu që presioni i sasive të mëdha të dherave dhe muraturës që janë ndërtuar nga ana e qytetit të murit duhet të merret në konsideratë, si edhe rritja e rrënjëve dhe presioni i ujit që duhet të krijohet pas rënies së shirave. Pas shirave të shumtë, ka rrjedhje të ujit përmes vrimave të skelave. Punimet mesjetare në disa pjesë kanë humbur llaç nëpër fuga dhe ka gurë të lirë në skajet e prera; ndërsa disa pjesë janë zhdukur plotësisht. Të çarat duhet të mbushen dhe zonat e monitoruara ku gurët (më së shumti Helen) janë duke shfaqur të çara duhet të fotografohen dhe monitorohen.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sugjerim për rindërtim të murit nga segmentet h te m, duke përdorur gabionë të mbushur me <i>spolia</i> pasi të ndërmerret një inspektim arkeologjik i plotë për të krijuar vijën e murit fillestar; - Monitorimi dhe menaxhimi i bimësisë duke i mbajtur pemët 4m larg; - Pastrimi i bimësisë nga pjesa e sipërme e mureve, dhe konsolidimi i mureve të lira; pastrim në thellësi i të gjithë humusit të lirë dhe pastrim i të gjitha boshllëqeve; rivendosja e gurëve të lirë; Muratura vertikale: heqja e dheut nga fugat dhe rimbushje; rivendosje e gurëve të lirë; skajet e prera duhet të pastrohen dhe të konsolidohen në mënyrë periodike - Konsolidimi i Portës së Liqenit dhe Portës së Luanit (shihni rekomandimet për Portën e Liqenit dhe Luanit) - Monitorim i të çarave pas konsolidimit të tyre 	
Kategoria 3 – I qëndrueshëm, ka nevojë për punime madhore	

Muri 7 Nga Porta e Luanit për te Porta Veriore	
Pozicioni	Planimetria
<p>Përshkrim i shkurtër: Në pjesën më të madhe Muri 7 ndjek rrethimin më të ulët të shek. IV para Kr. dhe muratura e këtij muri antik është ende e pranishme në nivel të ulët (dhe në disa vende në një lartësi të madhe) përgjatë gjatësisë së këtij muri të madh. I madh pasi me shumë mundësi është segmenti më i lartë që ka mbetur nga muri i Butrintit. Muri përfshin ndërtesën e varrezës dhe portën e Veriut në skajet e gjatësisë së tij dhe kullën mbi nekropolin romak.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitet 2007-2008 u ndërmorën disa konsolidime. Në vitin 2012, Parku iu nënshtrua një pastrimi të plotë të bimësisë së ulët në pjesët më të poshtme të mureve për të krijuar një kalim të sigurt për vizitorët.</p> <p>Gjendja aktuale: Gjendja e segmenteve të muraturës varion nga e qëndrueshme në të qëndrueshme por e kërcënuar. Problemi më i madh me segmentin e poshtëm është bimësia dhe humusi i krijuar pas segmenteve, muratura e lirë dhe segmentet e munguara të murit. Në segmentet e larta dallohen të çarat, muratura e lirë dhe mbushja që mungon.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Segmentet a-d kanë nevojë të pastrohen, mbetjet dhe bimësia duhet të pastrohen dhe pjesët e murit të konsolidohen - Sugjerohet rindërtim i murit nga segmenti e deri te l, duke përdorur gabion të mbushur me <i>spolia</i> pas një investigimi të plotë arkeologjik për të përcaktuar vijën e murit original. - Sugjerohen gërmime arkeologjike nga l deri të n; dhe nga ac deri te af; kuptimi i vijës së murit origjinal; pastrimi i bimësisë dhe mbetjeve; krijimi i gabionëve të mbushur me <i>spolia</i>; - Sugjerohet heqja e bimësisë duke përfshirë pemët nga o deri te v; konsolidimi i rrënojave të brendshme , të rrezikshme për vizitorët nëse nuk hiqen - Pjesa e Murit Helen në segmentin w është e kërcënuar; bimësia dhe mbetjet duhet të pastrohen dhe muri të rivendoset - Segmentet x-y janë konsoliduar në vitet 2007 dhe 2008 dhe janë të vetme segmente që janë të qëndrueshme por që kanë nevojë për monitorim - Segmenti ag është një mur i lartë; muraturë e lirë; të çarat janë të dukshme dhe muri të konsolidohet 	
<p>Kategoria 3– I qëndrueshëm, ka nevojë për punime të mëdha</p>	

Muri 8 Degëzimi Veri-Perëndimor

Pozicioni

Planimetria

Përshkrim i shkurtër: Një mur mesjetar i cili shtrihet nga veri-perëndimi në jug lindje nga nyja e mureve 7 dhe 9 në bregdet. Ky mur është më pak i aksesueshëm sa më shumë t'i afrohesh ujit.

Ndërhyrjet e konservimit: Heqja e bimësisë është kryer në vitin 2007, ndërsa në vitin 2013 muri u konsolidua pjesërisht.

Gjendja aktuale: Gjysmë e qëndrueshme

Rekomandime/Veprime:

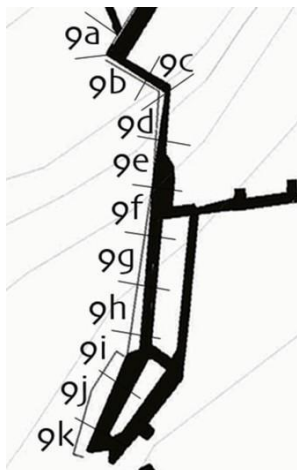
- Përfundimi i ndërhyrjeve të konservimit të filluara në vitin 2013
- Monitorimi i bimësisë

Kategoria 2– I qëndrueshëm, ka nevojë për punime të vogla

Muri 9 Nga Porta Veriore për te Porta Perëndimore

Pozicioni

Planimetria

Përshkrim i shkurtër: Muri 9 është i periudhave dhe materialeve të përziera si vazhdim i Murit 7. Muri i poshtëm rrethues e ka origjinën në shek. IV para Kr. Toka është mjaft e pjerrët duke filluar nga nyja me murin e degëzuar, murin 8 dhe vijon të ngjitet deri sa arrin zonën e Portës Perëndimore. Nga liqeni muri fshihet nga bimësia e dendur e cila rritet në bregun e pjerrët midis bregut dhe murit. Një shteg hyrës në tokë është duke u gërryer por aksesit në këtë mur është i vështirë dhe bimësia është përhapur.

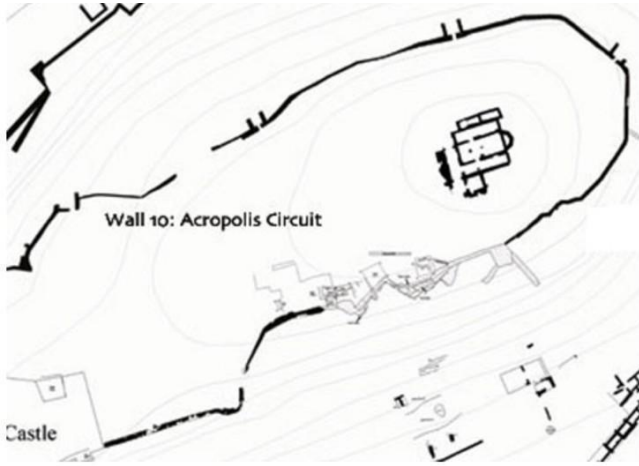
Ndërhyrjet e konservimit: Në vitet 2007-2008 është kryer pastrimi bimësisë, por nuk është ndërmarrë asnjë konservim

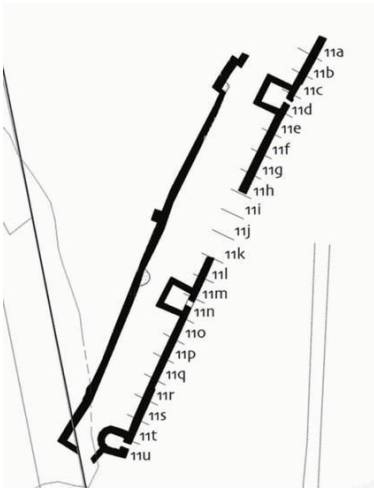
Gjendja aktuale: I qëndrueshëm me pjesën e sipërme të muraturës të lirë; Terren shumë i vështirë

Rekomandimet/Veprimet:

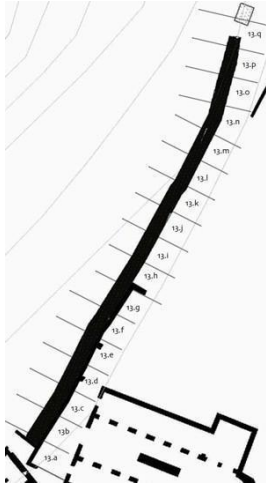
- Segmentet 9a - 9b kanë nevojë për pastrim dhe konsolidim të të çarave
- Segmentet 9k-9g kanë nevojë të pastrohen nga bimësia në pjesët e sipërme dhe përgjatë sipërfaqes si dhe të konsolidohen
- Pastrim dhe monitorim i bimësisë

Kategoria 3 – I qëndrueshëm, ka nevojë për punime madhore

Muri 10 Muri Rrethues i Akropolit	
Pozicioni	Planimetria
	
<p>Përshkrim i shkurtër: Ndërtimi më i vjetër i murit në qytet varion nga muratura masive në atë mesjetare.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2008 u krye pastrimi i bimësisë; në vitin 2010 u rindërtua një segment i shembur i murit; në vitin 2014 u pastrua bimësia në disa nga segmentet e murit; në vitin 2016 u zhvillua dhe zbatua programi i heqjes së pemëve.</p> <p>Gjendja aktuale: Në pjesën më të madhe muri është i pastudiuar dhe i pa dokumentuar si rrjedhojë e terrenit të vështirë dhe bimësisë.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bimësia ka nevojë të pastrohet me krijimin e një zone buferike prej 2 m në të dyja anët e monumentit - Heqja e pemëve në dhe përreth mureve - Nevojitet të krijohet një konservim i plotë. - Konsolidimi duhet të kryhet sipas propozimeve të studimit të konservimit 	
<p>Kategoria 4 – I paqëndrueshëm; shumë i rrezikshëm; fshehur nga bimësia</p>	

Muri 11 Fortifikimet Perëndimore	
Pozicioni	Planimetria
	
<p>Përshkrim i shkurtër: Ky mur është vazhdim i pjesëve perëndimore të murit me Kulla Fortifikuese. Muri është mesjetar në pjesën më të madhe.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Muri u konsolidua në vitet 2003 dhe 2004 me ndërhyrje të mëtejshme në vitet 2013 dhe 2014;</p> <p>Gjendja aktuale: Gjendja është e qëndrueshme</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Menaxhimi i bimësisë dhe monitorimi i të dyja anëve të murit 	
<p>Kategoria 1 – I qëndrueshëm dhe i mirëmbajtshëm</p>	

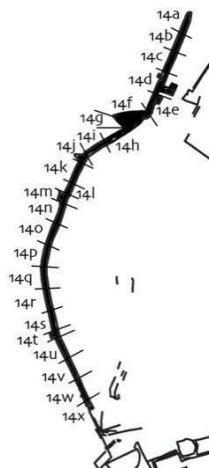
Muri 12 Nga Porta e Liqenit për te Akropoli	
Pozicioni	Planimetria
<p>Përshkrim i shkurtër: Ky mur është klasifikuar si një mur i ndërtuar në kohët e hershme Romake (N. Ceka); Në një pjesë të murit janë të dukshme dy teknika murature: <i>opus quadratum</i> me materiale të ripërdorura dhe një teknikë me gur të papunuar me fuga me llaç gëlqereje e cila konsiderohet mesjetare.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitet 2009/2010 bimësia u pastrua në dhe përreth pjesëve të murit; Në vitin 2014 një pjesë e murit u rrëzua dhe u restaurua në vitin 2017.</p> <p>Gjendja aktuale: Muri është në gjendje jo të qëndrueshme. Muratura ka humbur mbushjet e saj në disa pjesë, ndërsa në disa të tjera është e dukshme muratura e lirë. Gurët janë të lirë veçanërisht në ato pjesë ku muratura është e shkëputur. Muri mban një ngarkesë nga shpati i kodrës e cila është e mbuluar me pemë, rrënjët e së cilave janë duke penetruar pjesët e murit. Restaurimi i murit nuk përfshiu të gjithë segmentin e rrezikuar.</p> <p>Rekomandime/Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bimësia ka nevojë të pastrohet dhe të krijohet një zonë buferike prej 2 m në secilën anë të monumentit - Heqja e pemëve në dhe përreth mureve - Duhet të zhvillohet një studim konservim - Konsolidimi duhet të kryhet sipas propozimeve të studimit të konservimit 	
<p>Kategoria 4 – I paqëndrueshëm; potencialisht i rrezikshëm;</p>	

Muri 13 Perimetri i Poshtëm Helenistik	
Pozicioni	Planimetria
	
<p>Përshkrim i shkurtër: Ky segment i murit është në afërsi të Portës së Kullës. Ai shtrihet përgjatë Bazilikës së Madhe dhe Banjave Romake duke ndjekur shtigjet turistike dhe më pas ndërpritet në pjesët ku fillon muri mesjetar i Kanalit Vivari. Mendohet se muri daton në shek. IV, siç dëshmohet nga ndërtimi i tij me blloqe të mëdhenj guri në të thatë. Nuk është <i>in situ</i> përgjatë gjithë gjatësisë së tij. Në disa segmente vetëm një resht me gurë është ende në vendin e tij.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2007 bimësia u pastrua përreth monumentit si pjesë e pastrimeve të mëdha</p> <p>Gjendja aktuale: Muri është i qëndrueshëm.</p> <p>Rekomandime/Vepërime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Duhet të ndërmerret një vrojtim i plotë arkeologjik për të kuptuar rreshtin e plotë origjinal të këtij muri - Terreni pas murit duhet të ekzaminohet për të parë nëse ka ndonjë rrezik për segmentet e murit. - Heqja e bimësisë në dhe përreth mureve - Monitorimi dhe menaxhimi i bimësisë 	
<p>Kategoria 2 – I qëndrueshëm, ka nevojë për punime të vogla</p>	

Muri 14 Nga Porta Perëndimore për te Fortifikimet Perëndimore

Pozicioni

Planimetria

Përshkrim i shkurtër: Muri 14 shtrihet përgjatë zonës së portës Perëndimore deri në veri të mbrojtëseve perëndimore. Muri është më së shumti nga faza II e ndërtimeve mesjetare me disa tipare të veçanta si bastioni trekëndor që tregohet më poshtë. Kombinimi i blloqeve të mëdhenj me gurë, *spolia* dhe tullave pothuajse dekorative dhe mbushjes me gur gëlqeror është tepër mbresëlënëse.

Ndërhyrjet e konservimit: Muri është konservuar në vitin 2015;

Gjendja aktuale: Muri është i qëndrueshëm, me përjashtim të një segmenti i cili anohet nga jashtë

Rekomandime/Vepime:

- Pastrim i bimësisë përmes krijimit të një zone buferike prej 3 m në të dyja anët
- Heqja e pemëve në dhe përreth mureve
- Ndërtim i përforcuesve për pjesën e anuar të murit

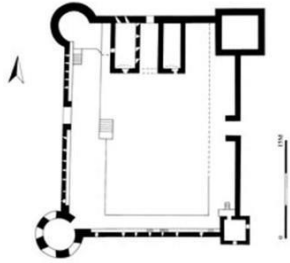

Kategoria 2 – I qëndrueshëm, ka nevojë për punime të vogla

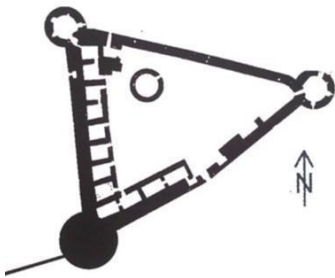

Sitet-Monumentet Jashtë Mureve të Qytetit Antik

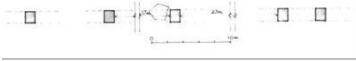

- Category 1 – Stable and maintainable
- Category 2 – Stable, in need of minor work
- Category 3 – Stable, in need of major work
- Category 4 – Unstable, in need of major works
- Category 5 – Unknown, obscured by vegetation

Condition definitions:
Adopted methodology from René Rice recommendations made in 2009
– Condition survey – Butrint
www.butrintconditionsurvey.com

Kalaja e Ali Pashës- periudha e sugjeruar: fundi i shek. XVII- fillimi i shek. XVIII		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Një fortesë e vogël në grykëderdhjen e Kanalit të Vivarit i është atribuar shpesh Ali Pashës, megjithëse ajo përmendet në hartën kadastrale Veneciane të vitit 1718. Fortesa në grykëderdhjen e kanalit, aktualisht është një strukturë e vogël katërkëndore (22 X 30m) me mure të dëmtuara. Ndërtesa më e hershme brenda në fortesën e mëvonshme është një kullë e madhe katërkëndore e mbështetur nga tre dhoma me qemer cilindrik. Zona kryesore e banimit do të ketë qenë në katet e sipërme të kullës (tani të shkatërruara). Përreth kësaj kulle është një mur rrethues i mëvonshëm, i cili është paralel me një tjetër mur rrethues i Ali Pashës me vende për topa që shikojnë detin, dhe ishullin Agios Georgios në Prevezë. Muri rrethues i Kanalit Vivari përfshin dy kulla të rrumbullakëta të prishura me frëngji për hapje zjarri nga ana e detit dhe dy kulla katrore të prishura me përmasa jo të rregullta, edhe këto me dritare për hapje zjarri që shikojnë kanalën në drejtim të Butrintit.</p> <p>Hyrja kryesore e fortifikimit shtrihet nën banesën e dikurshme në veri, ku dhoma me qemer qendror, e mbrojtur nga frëngjitë për pushkët, shikonte drejtpërdrejtë në Kanalën e Vivarit. Mendohet se në këtë fazë, fortifikimi funksiononte si një bazë e vogël detare, me zonën e tij në qendër të mbushur me ujë dhe shkallë që të çonin në një parapet. Parapeti vazhdonte në të tria anët e fortifikimit dhe mundësonte platforma për topat. Muri jugor ka më pak frëngji për hapje zjarri se muret e tjera, më së shumti për shkak të dy tualeteve të harkuara, me ndarëse dhe kalime të poshtme për në zonën jashtë mureve dhe një qemer qendror i ulët me një kalim të ngjashëm, ndoshta për mbetjet. Pranë kullës këndore jugperëndimor është gjithashtu një frëngji rrethore për pushkët. (<i>Andrew Crowson: Butrinti Venecian f. 85</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 2011 u ndërmorën masa të pjesshme konservimi, këndi verior i mureve kishte një të çarë e cila ishte gjithashtu e konsoliduar si dhe një segment i murit në veri. Pas vitit 2011 u ndërmorën pastrime të mëdha të bimësisë së bashku me konsolidime të muraturës përgjatë gjithë pjesës së plotë të kalasë.</p> <p>Gjendja aktuale: E qëndrueshme</p> <p>Rekomandime/ Veprime</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pjesa jug-lindore e kalasë është në një gjendje jo të qëndrueshme - Duhet të ndërmerret një studim i përgjithshëm gjeofizik për të përcaktuar masat konsoliduese - Duhet të instalohen gabionë me gurë përreth mureve 		
<p>Kategoria 3 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime të mëdha</p>		

Fortesa Trekëndore- periudha e sugjeruar: fundi i shek. XV		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: 'Ndërtimi fortifikues më i plotë jashtë fortifikimeve të vjetra të Butrintit, dhe dëshmia më e mirë e pushtimit Venecian është fortesa trekëndore madhështore në bregun e Kanalit Vivari. Duke mbuluar krahun e djathtë të Korfuzit, fortifikimi shërbente kryesisht për të mbrojtur vendet e çmuara për rritjen e peshkut në Butrint. Me një formë të pazakontë, me pak forma të ngjashme në Evropën mesjetare, forma e saj mund të ketë qenë diktuar nga forma e ishullit në të cilin u ndërtua. Mbrojtëset e fortifikimit përfshijnë teknologjitë e shigjetave dhe barutit, dhe mendohet se është ndërtuar gjatë fundit të shek. XV, pas vitit 1490, ose në pjesën e hershme të shek. XVI. Zbulimet qeramike brenda fortës Trekëndore duket sikur e mbështesin këtë interpretim. Fragmente poçarie me origjinë nga Venecia dhe Emilia Romagna të fundit të shek. XV dhe fillimit të shek. XVI mund të lidhen ngushtë me ndërtesën fortifikuese.</p> <p>Fillimisht me një formë të parregullt trekëndore me frëngji pushkësh në nivelet e tokës dhe parapetit, fortesa kishte disa struktura modeste. E ndodhur në pikën e bashkimit midis Lumit Pavllas dhe Kanalit të Vivarit, fortesa ishte tërësisht e rrethuar nga uji. Hyrja kryesore ishte, dhe është ende sot, përmes një dere në faqen jugore, e cila zëvendësoi një hyrje më të vogël me hark (tani e bllokuar) në perëndim, me një hyrje të pasme (gjithashtu e bllokuar) nga ana e Kanalit.</p> <p>Pas dekadash lufte me perandorinë Otomane, fortifikimet e Butrintit ishin kthyer në rrënoja dhe qytetit antik u braktis përfundimisht në vitin 1572, pas fitores në Lepanto nga aleanca Veneciane, në favor të fortës Trekëndore. Kulla rrethore në të cilat mund të hyhej si në nivelin e tokës dhe të parapetit, iu shtuan të tria këndeve, së bashku me një sërë dhomash të brendshme me qemer në krahun perëndimor që mbante një platformë artilerie sipër për të mbrojtur hyrjen nga Kanali Vivari: një reliev i kokës së Luanit të Shën Markut, simboli i Venecias, dekoron gurin qendror në hyrjen në njërin prej dhomave. Dhomat me qemer me shumë mundësi përdorreshin si magazina baruti, punishte, magazina dhe ndoshta si qeli.</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Në vitin 1974 u konsoliduan strukturat, ndërsa në vitin 2007 u ndërmorën konservime të mëtejshme</p> <p>Gjendja aktuale : E qëndrueshme me probleme në muraturë</p> <p>Rekomandime / Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pjesa e brendshme: heqja e të gjithë bimësisë nga sipërfaqet e muraturës dhe mbushje të fugave dhe të çarave, dhe njëkohësisht rivendosja e muraturës së lirshme - Pjesa e brendshme: duhet të ketë një program të vazhdueshëm për menaxhimin e bimësisë me krasitje të paktën dy herë në vit - Pjesa e jashtme: konsolidimi i murit me frëngji pushkësh në jug perëndim - Krijimi i paneleve interpretuese 		
Kategoria 3 – E qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore		

Varri me Djegie		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
<p>Përshkrim i shkurtër: 'Rrënojat e shumta të një varri prej muri mund të shihen ende në Fushën e Vrinës, e ndodhur në lartësinë 300m në lindje të qendrës së vendbanimit. Rrënoja u dokumentua në fillim nga Ugolini, së bashku me disa rrënoja funerale në Xarë në fund të viteve 1920, pak a shumë në gjendjen që mund të shihet sot. Varri i shpëtoi pastrimit të fushës në vitet 1960 dhe që prej zbulimit të tij ka qenë përdorur si një stallë për dele ose si një strehë për barinjte e fushës që në pjesën tjetër është e zbuluar. Degradimi i vijueshëm dhe shumë i dukshëm në pamjen fizike të varrit që prej mesit të viteve 1990 nxiti ndërmarrjen e një vrojtimi me anë të skicave, fotografive dhe matjeve, si pjesë e një ushtrimit për menaxhimin e trashëgimisë. Varri përbëhet nga dy elementë: një dhomë me qemer dhe një superstrukturë solide sipër në formën e një kulle. Çdo gjurmë e gurëve në fasadë ose sipërfaqen e jashtme të suvatuar ka humbur prej kohësh. Struktura që ka mbetur është 2.85 m e gjerë përgjatë qemerit dhe 1.80 m përgjatë gjatësisë së saj. Muret me qemer janë mesatarisht 0.57m të trashë dhe e gjithë pjesa e poshtme është 1.95 m e lartë. Mbi të, superstruktura ka diametër 1.40 m dhe është 1.24 m e lartë. Varri aktualisht është 3.19 m mbi nivelin e tokës. Nën tokë ai duket se është ndërtuar mbi themele shumë të cekëta.</p> <p>Dhoma e varrit është e ruajtur mirë. Kjo është një hapësirë me qemer 1.57 m e gjatë, 1.50 m e gjerë dhe 1.06 m e lartë. Në qendër të mureve lindore dhe perëndimore janë dy <i>loculi</i> gjysmë rrethorë për urnat e hirit. Secila prej tyre ka përmasa 0.44x 0.42 x 0.56 m. Baza e tyre është 0.15m mbi dyshtemenë e dhomës. Të dy muret veriore dhe jugore janë dëmtuar në një masë të madhe për të mundësuar përdorimin e saj si një strehë, por të dhënat janë të mjaftueshme për të dalluar se muri jugor ishte dikur i vazhdueshëm. Rrjedhimisht, hyrja për në dhomën e varrit duhet të ketë qenë nga veriu, që do të thotë, nga ana përballë me liqenin. Sipërfaqja e brendisë (qemerit, dyshtemeja dhe <i>loculi</i>) është tërësisht e mbuluar nga një shtresë suvaje deri në 20 mm e trashë. Skorja gëlqerore mbulon shumicën e suvasë që ka mbetur dhe mund të ketë kontribuar që ajo të ruhet. Kjo gjithsesi e bën të vështirë për të kuptuar nëse brendia ka qenë ndonjëherë e pikturuar.' (1)</p> <p>Ndërrhyrjet e konservimit: Struktura u konservua nga viti 2007 në vitin 2009</p> <p>Gjendja aktuale: E qëndrueshme</p> <p>Rekomandime /Veprime:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pastrimi i zonës përreth varrit nga bimësia dy herë në vit. Heqja e çdo bimësie që rritet në muraturë - Duhet marrë në konsideratë ndërtimi i një strehe për të shkurajuar barinjtë që të përdorin varrin. 		
<p>Kategoria 1 – E qëndrueshme dhe e mirëmbajtshme</p>		

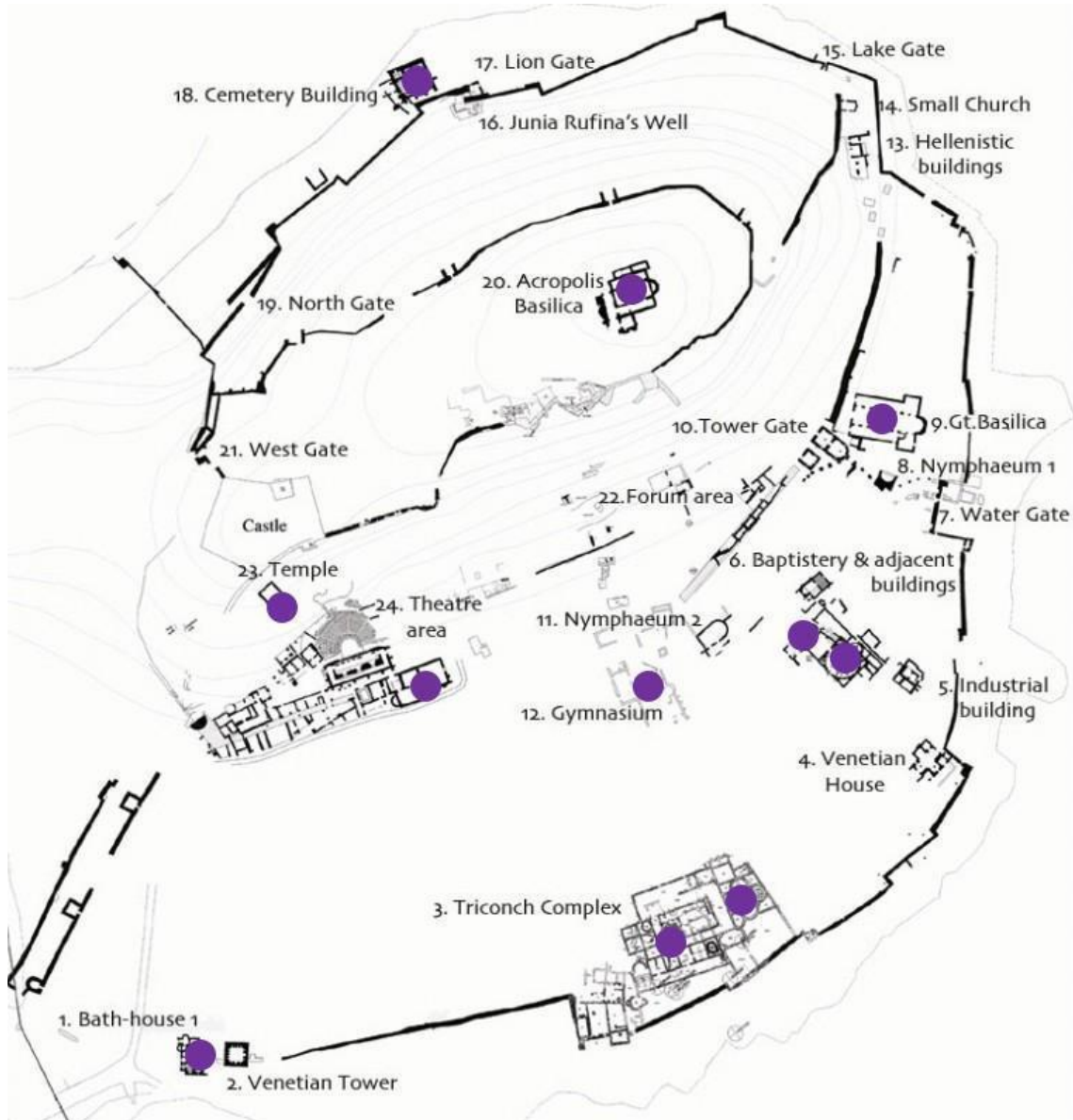
Rrënojat e ujësjellësit me cisternën kryesore		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia 2018
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Ndërtimi i ujësjellësit përbënte një tjetër ndryshim të madh në topografinë urbane të Butrintit. Ujësjellësi është pothuajse me siguri pjesë e ndryshimeve që lidheshin me themelimin e kolonisë. Augusti (së bashku me Agrippan) ishte personi që ndërmori ndërtimin e një numri të madh ujësjellësish. Edhe pse jo thelbësor për nevojat e përditshme të banorëve të Butrintit, të cilët furnizoheshin me ujë me anë të burimeve që dilnin në bazamentin e akropolit, furnizimi i sasive të mëdha me ujë për banja dhe shatërvanë ishte thelbësor për ideologjinë e shoqërisë urbane romake. Ujësjellësit ishin, kështu, të lidhur me krijimin e kolonive.</p> <p>Burimi i ujësjellësit ishte me shumë mundësi një burim në afërsi të Çukës së Aitoit, 12 km në juglindje të Butrintit, me vijën e ujësjellësit që shkonte në një pikë pak më në juglindje të Xarës. Nga Xara, gjurma e ujësjellësit ndiqte një vijë në veriperëndim përgjatë Fushës së Vrinës. Një cisternë kryesore, afër me bregun në juglindje të Kanalit të Vivarit, shënon pikën e tij të kalimit mbi kanal' (<i>Sally Martin 'Topografia e Butrintit'</i>)</p> <p>Ndërhyrjet e konservimit: Nuk</p> <p>kainformacion</p> <p>Gjendja aktuale : E qëndrueshme</p> <p>Rekomandime/ Veprime</p> <ul style="list-style-type: none"> - E gjithë bimësia shumëvjeçare dhe e drunjtë, pemët, shkurret, fidanët etj. duhet të pastrohen plotësisht nga muratura dhe nga një zonë 4m përjashtuese përreth gjithë strukturës të ujësjellësit. Pemët e fikut të pranishme në dy grupe të mëdha këmbësh duhet të priten me kujdes dhe të spërkatën me helm për të parandaluar që sistemet e tyre të rrënjëve të dëmtojnë muraturën e brishtë; - Vlerësim i gjendjes në çdo këmbë që ka ngelur: ndërmarrja e konsolidimeve të muraturës sipas nevojës - Mbushje e thellë e të çarave ndërmjet strukturës kryesore dhe blloqeve të sipërme të lira - Duhet parashikuar vendosja e gardheve për të mbrojtur kolonat e mbetura në këmbë 		
<p>Kategoria 3 - E qëndrueshme, ka nevojë për punime madhore</p>		

Kalivo		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia
		
<p>Përshkrim i shkurtër: Kalivo është një kodër e ulët e cila shikon mbi Liqenin e Butrintit, dhe është vendi ku gjenden disa çifte hutash dhe skifterësh. Pjesa e sipërme e kodrës është përdorur si një vendbanim që nga koha e Epokës së Bronzit. Ka një mur të madh rrethues me blloqe të mëdha të cilat qëndrojnë ende në një lartësi të konsiderueshme. Porta Jugore e cila është restauruar së fundmi është ndoshta pjesa më e aksesueshme dhe më mbresëlënëse e murit rrethues.' (nga faqja e internetit <i>Butrint.org</i>)</p> <p>Ndërhryjet e konservimit: Nuk ka informacion</p> <p>Gjendja aktuale : E qëndrueshme</p> <p>Rekomandime /Veprime: Pastrimi i shtigjeve të aksesit nga bimësia penguese. Rikrijimi i shtegut nga Butrinti në Kalivo dhe nëse është e nevojshme të ndryshohet rruga. Theksimi i shenjave të rrugës, urave etj. Pastrimi i mureve dhe portave nga e gjithë bimësia në ose brenda 4 metrave nga muratura.</p>		
Kategoria 1 – E qëndrueshme dhe e mirëmbajtshme		

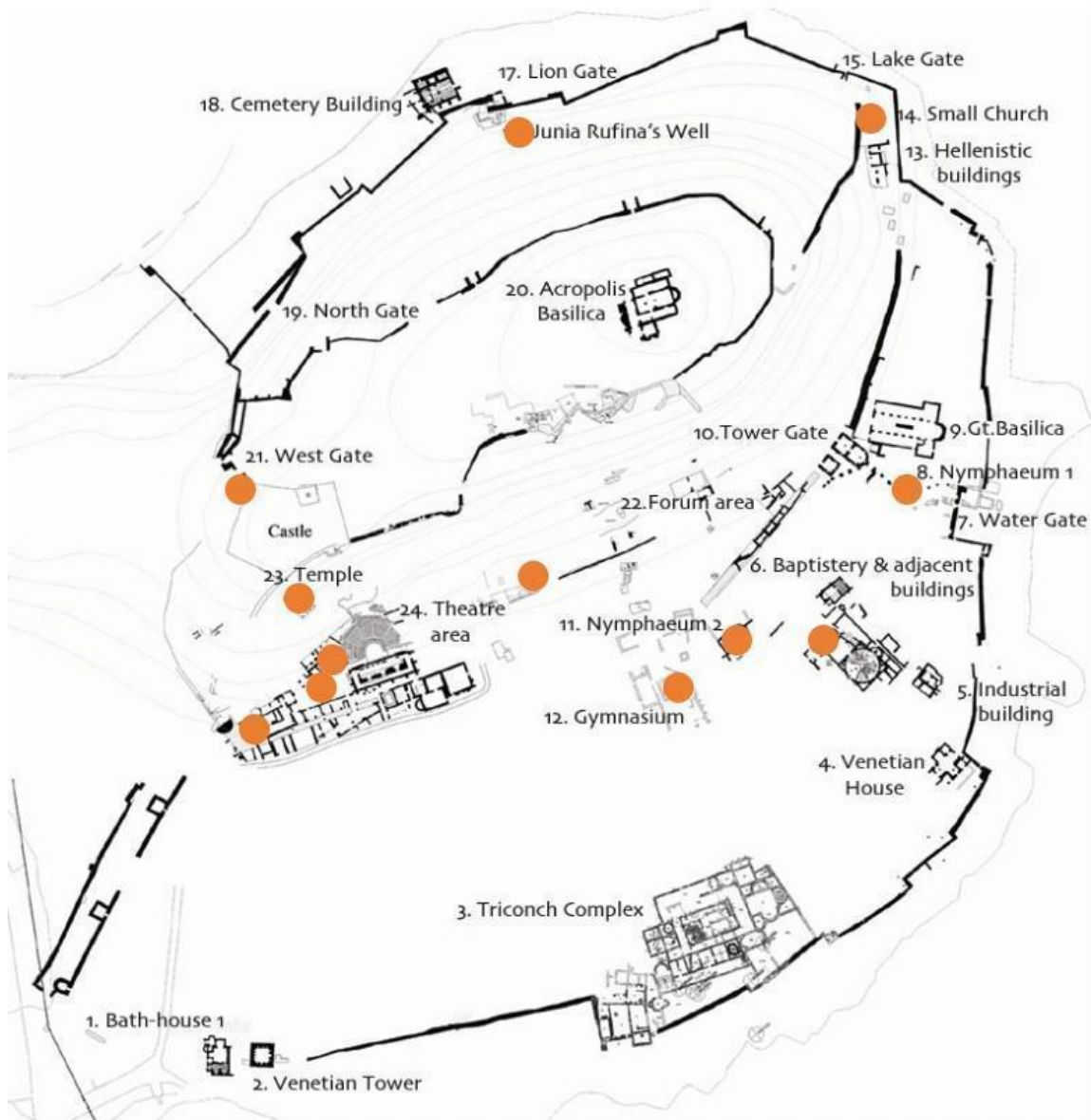
Diaporit		
Pozicioni	Planimetria	Fotografia
		
<p>Përshkrim i shkurtër - Rrënojat që ruhen në këmbë, shumica mure të ulëta, në Diaporit, përbëhen nga një bazilikë e hershme e krishterë, një vilë romake dhe një kompleks banjash romake. Të gjitha të gjëruara në dekadën e parë të shek. XXI, ato janë konservuar ndërmjet viteve 2005 dhe 2006, përgjatë dy sezoneve. Bazilika është ndërtesa më e ruajtur nga ndërtesat e tjera me një perimetër të plotë dhe me mure të brendshme të ruajtura. Vila dhe banja janë më pak të ruajtura dhe nuk paraqesin një imazh të qartë për vëzhguesin.</p> <p>‘Në dekadat e hershme të shek. I pas Kr., në fund të mbretërimit të perandor Augustit dhe ndërsa Butrinti përftoi investime të konsiderueshme perandorake, u ndërtua një vilë Romake. Shumica e kësaj ndërtese shtrihet sot nën ujërat e liqenit, të cilat janë rritur që nga periudha Romake, ose është shkatërruar nga aktiviteti i mëvonshëm ndërtimor, por kanë ngelur mjaft gjurmë që tregojnë se ajo ndiqte rreshtimin e vilave më të hershme Helene, me shikim nga Liqeni i Butrintit. Rreth viteve 40-80 pas Kr. një vilë shumë më e madhe dhe madhështore shtrihej përgjatë qytetit. E organizuar mbi një sërë taracash, ajo përfshinte një krah elegant lindor me dhoma të dekoruara me mozaik dhe suva muri të pikturuara. Krahu perëndimor i vilës përfshinte një <i>nymphaeum</i> monumental të vendosur afër buzës së ujit. Ajo mund të ketë qenë e lidhur me një shëtitore me portik, duke i dhënë vilës një aspekt dominues kur drejt saj shikohej nga bregu i liqenit dhe ofronte pamje mbresëlënëse në drejtim të Butrintit kur shikohej nga krahu perëndimor i ndërtesës. Krahu jugor dominohej nga një kompleks i madh banjash i cili nga fundi i shek. II përfshinte një dhomë me absidë dhe një banjë me ujë të ftohtë, një dhomë të madhe pesë-këndore me një oborr elegant të brendshëm. Një risi e dallueshme e kësaj vile të re ishte orientimi i saj i ndryshëm. Duke mos qenë më përballë liqenit, forma e vilës së re ishte e orientuar drejt Butrintit. Ne nuk e dimë se kush mund të ketë qenë pronari i kësaj vile, por lidhjet e saj të dukshme me Butrintin çojnë në supozimin se mund të ketë qenë pronë e një prej elitave të reja vendase që dominonin jetën politike të qytetit. Kjo rezidencë luksoze nuk ishte pa defekte. Megjithëse me një formë të pasur, punët strukturore, veçanërisht rindërtimi i banjës në shek. II, duket se janë kryer pa kujdes dhe me nxitim. Është e mundur që vila gjatë periudhës së mëvonshme të jetës së saj të mos ketë qenë e banuar në mënyrë të përhershme, por të ketë qenë pronë e një personi i cili jetonte edhe diku tjetër dhe me raste vinte në Butrint.’ (një përshkrim i vilës nga faqja e internetit Butrint.org)</p> <p>Gjendja aktuale : E qëndrueshme</p> <p>Rekomandime/ Veprime:-</p> <ul style="list-style-type: none"> - Qyteti ka nevojë për pastrim të barërave dhe shkurreve. Për të paktën tre sezone rritja e hershme veçanërisht e gjembaçit duhet të trajtohet sistematikisht me helm barërash për të shmangur mbirjen e farërave dhe një përhapje më të madhe të tyre. Të gjitha shkurret dhe bimët në muraturë brenda katër metrave nga perimetri i ndërtesave duhet të shkulen ose priten, dhe rrënjët të spërkaten me helm. Sipërfaqet e sipërme të mureve në vilë duhet të mbillen me bar të fortë rezistent ndaj thatësisë. - Duhet të ndërtohet moli i Diaporitit për të lejuar vizitat me varkë. - Sinjalistika, urat etj. të cilat ekzistonin dikur për të shënuar shtegun nga Butrintit duhet të theksohen për të mundësuar vizita në këmbë. - Ekonomia vendase e kohës së lirë është dëmtuar nga rënia e pjesëve të murit të Diaporit. Plazhi me gurë është shumë i përdorur në verë nga njerëzit nga Xara të cilët këtë vit e kishin të pamundur të shkonin në plazhin e tyre të zakonshëm me mjete normale. Duhet të merret parasysh, brenda rregullave të Parkut Kombëtar, riparimi i këtij shtegu në përfitim si të vizitorëve për të rrënojat e Diaporitit ashtu dhe për ata që vijnë për vizita për arsye të tjera. 		
Kategoria 2 – e qëndrueshme dhe ka nevojë për riparime të vogla por të qëndrueshme		

Mozaikët

Gjithsej janë të dokumentuar 28 mozaikë brenda dhe jashtë zonës me mure

Sipërfaqet e pikturuara dhe të suvatuara

Kostot e buxhetit

Çmimet dhe kostot për të gjitha vëllimet e punimeve bazohen në *Manualin Shtetëror* për restaurime.

Çdo njësi për çmim përfshin punën, taksat dhe të gjitha kostot përkatëse.

Megjithatë, dhe duke qenë se nuk janë zhvilluar projekte konservimi të detajuara për secilin nga monumentet/muret/mozaikët/afresket, çmimet për njësi janë rritur pak për të mundësuar përfshirjen e ndërhyrjeve të ndryshme shtesë kur të zhvillohen propozime të plota konservimi për çdo monument/mur/mozaik/afresk.

Gjithsesi, buxheti i hartuar bazohet në të dhëna, vëllime dhe ndërhyrje realiste të cilat mundësojnë përfshirjen e rezultateve të paparashikuara si për veprimet konservuese ashtu edhe ato mirëmbajtëse.

Nga kjo analizë, buxhetet vjetore do të ishin si më poshtë:

Buxheti shtatë-vjeçar i punimeve të konservimit (000 USD)	Viti 1	Viti 2	Viti 3	Viti 4	Viti 5	Viti 6	Viti 7	Totalet
Punimet e konservimit të sitit, duke përfshirë dhe mbylljen e punimeve të prapambetura	381	508	508	381	381	381	376	2916
Buxheti vjetor i mirëmbajtjes dhe monitorimit të sitit	96	80	80	80	80	80	80	578
Totalet	477	588	588	461	461	461	456	3494

Sigurisht pritet që këto shifra të rishikohen vit pas viti sipas progresit të punës.

Megjithatë, ne mbetemi të bindur se këto buxhete janë të arsyeshme, ndoshta pak më të larta duke pasur parasysh se kemi supozuar ekspertizën më të mirë si konsultuese ashtu edhe atë zbatuese.

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

MIRËMBAJTJE DHE MONITORIM					
1-7 VITE					
Ndarja në Prioritete/MONUMENTE DHE MURË					
EMRI	KATEGORIA	PRIORITETI	KOSTOJA E MONUMENTEVE	KOSTOJA E MOZAIKËVE	KOSTOJA E AFRESKËVE
TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME MADHORE					
Monumente					
Banesa Veneciane	kategoria 3	B	28100		
Nimfeu 2	kategoria 3	B	8510		
TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME TË VOGLA					
Monumente					
Ndërtesa Industriale (Mulli)	kategoria 2	C	11900		
Kisha e Vogël te Pagëzimorja	kategoria 2	C	7330		
Porta e Ujit	kategoria 2	C	25900		
Këmbët e Ujësjetës	kategoria 2	C	38595		
Porta me Kulla	kategoria 2	C	24500		
Pusi i Junia Rufinës	kategoria 2	C	9880		
Banja Romake	kategoria 2	C	19185	38595	
Nimfeu e vogël	kategoria 2	C	1680		4600
Murre					
Muri 2 Muri i Trikonkës	kategoria 2	C	87340		
Muri 5 Nga Porta e Ujit deri te Porta e Liqenit	kategoria 2	C	43100		
Muri 8 Degëzimi Veriperëndimor	kategoria 2	C	8250		
Muri 11 Fortifikimet Perëndimore	kategoria 2	C	31800		
TË QËNDRUESHME DHE TË MIRËMBAJTSHME - MIRËMBAJTJE					
Monumente					
Banja te Kulla Veneciane	kategoria 1	D	15780	18675	
Bazilika e Madhe	kategoria 1	D	11730	16600	
Pusi/burimi i shenjtë	kategoria 1	D	5000		
TË QËNDRUESHME DHE TË MIRËMBAJTSHME - MIRËMBAJTJE					
Monumente					
Ndërtesë Helenistike	kategoria 1	D	7600		
Kishë e Vogël në Verilindje	kategoria 1	D	1000		
Stoa	kategoria 1	D	13100		
Peristil	kategoria 1	D	43100		
Tempulli i Asklepit	kategoria 1	D	13200	15355	
Murre					
Muri 1 Nga Kulla Veneciane deri te Trikonka	kategoria 1	D	25000		
Jashtë Mureve Rrethuese					
Varri me Diegie	kategoria 1	D	2500		
TOTALI			484080	89225	4600

MIRËMBAJTJE DHE MONITORIM

1-7 VITE

TË QËNDRUESHME, KANË NEVOJË PËR PUNIME TË VOGLA

Ndërtesa Industriale (Mulli)

Konsolidime të vogla; mbushje të të çarave; pastrimin e likeneve dhe myshkut duke vijuar me konservimin e strukturave lidhëse; rivendosjen e gurëve të lirë ose të rrëzuar

- Bimësia ka nevojë për mirëmbajtje dhe të ruhet minimalisht 4m larg strukturës

- Sistemimi i gurëve përreth monumentit

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	160	50	8000
konsolidime të vogla; meremetim i gurëve të lirë; pastrim përreç	m3	65	60	3900
Totali				11900

Kisha e Vogël te Pagëzitorja

Monitorim i bimësisë brenda dhe jashtë mureve të ndërtesave

- Konservimi dhe konsolidimi i sipërfaqeve të suvatuara që kanë mbetur

- Monitorim i pemëve në afërsi të strukturës, dhe veçanërisht i atyre mbi rrënojat e kambanores

- Pastrimi i likeneve dhe myshqeve dhe konsolidim i materialeve lidhëse

- Rivendosje të gurëve të lirë

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	95	50	4750
konsolidime të vogla; rivendosje të gurëve të lirë; pastrim përreç	m3	43	60	2580
Totali				7330

Porta e Ujit

Monitorimi i bimësisë brenda dhe jashtë mureve të ndërtesës

- Monitorimi i pemëve në afërsi të strukturës

- Pastrimi i likeneve dhe myshqeve duke vijuar me konsolidimin e materialeve lidhëse

- Konsolidimi i pjesëve të sipërme të murit dhe rivendosja e gurëve të lirë

- Sistemimi i gurëve përreth portës

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	98	50	4900
konsolidime të vogla; rivendosje të gurëve të lirë; pastrim përreç	m3	350	60	21000
Totali				25900

Këmbët e Ujësllësit

Monitorimi i bimësisë brenda dhe jashtë mureve të ndërtesave

- Rivendosja e tullave të lira në muraturë

- Studime konservimi për ndërhyrje më gjithëpërfshirëse

- Pastrimi i likeneve dhe myshqeve dhe më pas konsolidim i strukturave lidhëse

- Konsolidim i pjesëve të sipërme të mureve dhe rivendosjen e pjesëve të lira të muraturës

- Sistemi i gurëve

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
konsolidime të vogla; rivendosje të gurëve të lirë; pastrim përreç	m3	72	60	0
Totali				38595

Porta me Kulla

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

Porta me Kulla				
Mbushja e monumentit deri në 10 cm mbi nivelin e lartë të ujit				
- Monitorimi i qemerëve prej betoni				
- Monitorimi i bimësisë dhe mirëmbajtja e saj				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	350	50	17500
mbushje	m3	175	40	7000
Totali				24500
Pusi i Junia Rufinës				
Menaxhim i bimësisë				
- Konsolidim i strukturave të kupolës				
- Studim konservim dhe konsolidim i sipërfaqeve të pikturuara që kanë mbetur				
- Konsolidim i mureve				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
konsolidim i kubesë	m2	8	50	400
lidhëse, injektim me llaç gëlqereje	m3	75	100	7500
pastrim i bimësisë dhe veshje e lehtë	m3	33	60	1980
Totali				9880
Banja Romake				
Menaxhim i bimësisë në dhe përreth monumentit				
- Meremetim i gurëve të lirë; konsolidim i muraturës dhe veshje të muraturës prej guri				
- Monitorim i mozaikëve				
- Analizë Konservimi për konsolidimin e muraturës prej tullash				
- Mbushje deri në 10 cm mbi nivelin e ujit				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
Pastrim i bimësisë së ulët	m2	297	25	7425
Konsolidim i muraturës, pastrim dhe rimbushje e materialit lidhës, injektim me llaç gëlqereje	m3	108	60	6480
Mbushje	m3	132	40	5280
Totali				19185
konservim i mozaikut	m2	93	415	38595
Totali				38595
Nimfeu i Vogël				
Monumenti ka nevojë të pastrohet nga likenet dhe myshqet				
- Meremetim i gurëve të lirë; konsolidim dhe veshje të muraturës				
- Konservim i sipërfaqeve të suvatuara brenda nikesë dhe jashtë saj				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
konsolidime të vogla; meremetim i gurëve të lirë; pastrim përrë	m2	28	60	1680
Totali				1680
konservim i sipërfaqeve të suvatuara	m2	20	230	4600
Totali				4600

Mure				
Muri 2 Trikonka				
Heqja e kujdesshme e pemëve ekzistuese - Rivendosja (restaurimi) dhe konsolidimi i pjesëve të rena - Monitorim dhe menaxhim i bimësisë; - Monitorim i rrënjëve të kalbura dhe heqja e tyre kur ato të jenë plotësisht të thata; kjo ka nevojë të ndiqet nga konsolidimi i pjesëve aty ku rrënjët janë nxjerrë jashtë - Monitorim periodik i murit - Krijimi i një shtegu në pjesën e jashtme drejt Kanalit të Vivarit për të pasur mundësi që të monitorohet gjendja e murit - Konsolidim i të gjithë pjesës së murit nga ana e jashtme e kanalit				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqja, pastrimi i bimësisë 2m nga muri	m2	260	50	13000
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	130	50	6500
konsolidim i muraturës, pastrim dhe rimbushje e strukturave lidhëse, injektim me llaç gëlqereje	m3	130	60	7800
rëmëkëmbja e pjesëve të rrëzuara	m3	20	142	2840
konsolidim i zonës në bazamentin e murit në drejtim të Kanalit të Vivarit; mbushje me mbetje organike; bimësi të tharë; gurë; përforcuar me muraturë të ndërtuar me gëlqere hidraulike	m3	520	110	57200
Totali				87340
Muri 5 Nga Porta e Ujit te Porta e Liqenit				
Heqja e pemëve të mbetura; - Monitorim dhe menaxhim i bimësisë; - Monitorim i rrënjëve të kalbura dhe heqjen e tyre kur të jenë plotësisht të thata; kjo duhet të ndiqet nga një konsolidim i pjesëve aty ku rrënjët kanë dalë jashtë - Monitorim periodik i murit; krijimi i një mbështetjeje për pjesët e gurit që anojnë nga ana e jashtme - Do të ishte e rekomandueshme krijimi i një platforme për monitorimin e murit dhe nga ana e jashtme të ujit;				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqja, pastrimi i bimësisë 2m nga muri	m2	560	50	28000
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	280	50	14000
mbështetje e thjeshtë për gurët e anuar	m2	10	110	1100
Totali				43100
Muri 8 Degëzimi Veriperëndimor				
Monitorim i vazhdueshëm - Monitorim i bimësisë				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqja, pastrimi i bimësisë 2m nga muri	m2	110	50	5500
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	55	50	2750
Totali				8250
Muri 11 Fortifikimet Perëndimore				
Monitorim i vazhdueshëm - Monitorim i bimësisë				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqja, pastrimi i bimësisë 2m nga muri	m2	424	50	21200
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	212	50	10600
Totali				31800

Të QËNDRUESHME DHE TË MIRËMBAJTSHME - MIRËMBAJTJE				
Monumente				
Banja te Kulla Veneciane				
Pastrimi sistematik i bimësisë së ulët nga strukturat e murit - Pastrimi i likeneve dhe myshqeve; duke vijuar me konservimin e lidhjeve dhe pjesëve të sipërme - Konsolidim i pjesshëm i strukturës së mureve - Pastrim i bimësisë në një distancë prej 4 metrash nga strukturat e jashtme; dhe e gjithë zona rrethuese dhe e brendshme duhet të krasitet të paktën dy herë në vit				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
pastrim me kujdes i bimësisë së ulët	m2	330	20	6600
konsolidim i muraturës, pastrim dhe rimbushje e strukturës lidhëse, injektim me llaç gëlqereje	m3	65	60	3900
mbushje	m3	132	40	5280
Totali				15780
konservim të mozaikut	m2	45	415	18675
Totali				18675
Bazilika e Madhe				
Menaxhim periodik i bimësisë - konsolidim i veshjes së mureve				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
Pastrim i bimësisë/punë në lartësi	m2	147	50	7350
konsolidim i muraturës, pastrim dhe rimbushje e strukturës lidhëse, injektim me llaç gëlqereje	m3	73	60	4380
Totali				11730
konservim të mozaikut	m2	40	415	16600
Totali				16600
Pusi/Burimi i shenjtë				
Menaxhim i bimësisë Konsolidim i harkut dhe qemerit				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
pastrim i bimësisë	m2	60	50	3000
konsolidim i harkut dhe qemerit prej muri	m3	20	100	2000
Totali				5000

TË QËNDRUESHME, KANË NEVOJË PËR PUNIME MADHORE				
Monumente				
Banesa Veneciane				
Riparimet e suvasë në brendësi (konsolidim i anëve); mbushja e të çarave; ri-veshja e qemerit dhe e muraturës;				
- Pastrim i likeneve dhe myshqeve; ndjekur nga konservimi i materialeve lidhëse				
- Bimësia ka nevojë të mirëmbahet dhe të mbahet minimalisht 4 m larg nga struktura				
- Sistemi i gurëve përreth monumentit				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	484	50	24200
konsolidime të vogla; meremetim i gurëve të lirë; pastrim përreth	m3	65	60	3900
Totali				28100
Nimfeu 2				
Konservim i sipërfaqes së mbetur të suvatuar				
- Meremetim i muraturës së rrëzuar				
- Veshje e muraturës				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	37	50	1850
konsolidime të vogla; rivendosje të gurëve të lirë; pastrim përreth	m3	74	60	4440
veshje e lehtë	m3	74	30	2220
Totali				8510
TË QËNDRUESHME DHE TË MIRËMBAJTSHME - MIRËMBAJTJE				
Monumente				
Ndërtesë Helenistike				
Konsolidim i murit rrethues mbi rrënoja				
- Studim konservimi dhe konsolidim (nëse është e mundur) i të çarave				
- Interpretim i zonës				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	152	50	7600
Totali				7600
Kishë e Vogël në Verilindje				
Konservim i sipërfaqeve të pikturuara të murit				
- Sugjerim nga raporti i vitit 2009 - pastrimi i brendisë deri në nivelin e dyshemesë për të kuptuar më mirë				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
Pastrim	m2	20	50	1000
Totali				1000
Stoa				
Studime të mëtejshme të strukturës për konservim				
- Menaxhimi i bimësisë mbi dhe përreth monumentit				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqje e bimësisë, së ulët/pemëve; injektim; heqje	m2	262	50	13100
Totali				13100
Peristili				
Administrim të bimësisë në dhe përreth monumentit				
- Rivendosjen e gurëve të lirë; konsolidim të muraturës dhe veshje të murit të muraturës				

Tempulli i Asklepit

- Studim dhe kuptim i strukturave pas murit të tempullit në anën e tij veriore
- Pastrim i muraturës nga likene dhe myshqe dhe konsolidim i saj
- Pastrim i dyshemeve me mozaikë
- Konservim i të dy mozaikëve
- Konservim i suvasë
- Krijimi dhe vendosja e një replike fragmentesh e cila ka të hequr detajin e gjarprit në 90°2
- Heqja e mundshme e bordurave prej çimentoje në dyshemetë me mozaikë dhe përdorimi i materialeve më të përshtatshëm; ose ndërhyrje të ngjashme më të përshtatshme

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
monitorim/pastrim i bimësisë	m2	120	50	6000
konsolidime të vogla; meremetimi i gurëve të lirë; pastrim për	m2	120	60	7200
Totali				13200
konservim të mozaikut	m2	37	415	15355
Totali				15355

Mure				
Muri 1 Nga Kulla Veneciane te Trikonka				
<p>Duhet të kryhet heqja e dy pemëve që kanë mbetur</p> <p>- Duhet të ndërmerret pastrimi i rregullt i bimësisë. Kjo duhet të përfshijë 'qethjen' e sipërfaqeve të buta të murit duke prerë bimësitë e përvitshme dhe hequr filizat e pemëve drusore shumëvjeçare. Qëllimi është të ruhet një qilim bari si dhe lule dhe myshqe të egra mbi sipërfaqet e sipërme të mureve të cilat ndihmojnë largimin e ujit dhe ndalojnë rritjen e çdo bime me sistem rrënjësh që rritet ose që penetron thellë.</p> <p>- Vëmendje duhet t'i kushtohet menaxhimit të pemishteve që rrethojnë murin. Shkurret tejet të dendura pranë shtegut dhe murit në të dyja anët duhet të hiqen deri në një distancë prej dhjetë metrash për t'u mundësuar pemëve që të lulëzojnë</p> <p>- Shtegu kryesor duhet të mbahet i pastër dhe pa bimësi që varet. Ana e kanalit të murit duhet të mbahet e pastër për të mundësuar aksesin për mirëmbajtje</p>				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqja, pastrimi i bimësisë 2m nga muri	m2	500	50	25000
Totali				25000
Jashtë murreve				
Varri me Djegie				
<p>Pastrim i zonës përreth varrit nga bimësia dy herë në vit. Heqja e çdo bimësie që rritet në muraturë</p> <p>- Duhet marrë në konsideratë ndërtimi i një strehe për të shkurajuar barinjte që të përdorin varrin</p>				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për një	Totali
heqja, pastrimi i bimësisë 2m nga muri	m2	50	50	2500
Totali				2500

KONSERVIMI					
Ndarja në prioritete/MONUMENTE DHE MURE					
1-3 VITE					
EMRI	KATEGORIA	PRIORITETI	Kostoja e M	Kostoja e I	Kostoja e afreskos
EMERGJENTE					
MONUMENTE					
Porta e Liqenit	kategoria 4	A	64090		
<i>Columbarium</i>	kategoria 4	A	62560	20750	
Porta Veriore	kategoria 4	A	98810		
Forumi Romak	kategoria 4	A	127300		
Porta Perëndimore	kategoria 4	A	27900		11500
Struktura e <i>Gymnasiumit</i>	kategoria 4	A	125475		
Mure/Mozaikë					
Muri 10 Muri Rethues i Akropolit	kategoria 4	A	182400		
Muri 12 Nga Porta e Liqenit tek Akropoli	kategoria 4	A	26600		
Mozaiku Trapezoid në Pagëzimore	kategoria 4	A		53535	
TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME MADHORE					
Monumente					
Struktura Romake me dy Dhoma	kategoria 3	B	26780		
<i>Prytaneum</i>	kategoria 3	B	36725		
Afresko e kishes me stoa	kategoria 3	B			1150
Pagëzimet	kategoria 3	B		26560	
Pallati i Trikonkës (lindje, qendër dhe perëndim)	kategoria 3	B			
Banja te Bazilika	kategoria 3	B		49800	
Jashtë Murit					
Kalaja e Ali Pashait	kategoria 3	B			
Kalivo	kategoria 3	B			
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B			
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B			
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B			
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B			
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B			
Vila Romake në fushën e Vrinës	kategoria 3	B			
TË QËNDRUESHME DHE TË MIRËMBAJTSHME- MIRËMBAJTJE					
Monumente					
Bazilika e Akropolit	kategoria 1	D			
Banja te Kulla Veneciane	kategoria 1	D			
TOTALI			1045440	380970	12650

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

4-7 VITE			
Ndarja në Prioritete/MONUMENTE DHE MURRE			
EMRI	KATEGORIA	PRIORITETI	KOSTO
EMERGENTE			
Monumente			
Nympaheum	Kategoria	A	27740 550
TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME MADHORE			
Monumente			
Porta e Luanit	kategoria 3	B	8510
Kulla Veneciane	kategoria 3	B	19200
Pallati i Trikonkës (lidje qendër dhe perëndim)	kategoria 3	B	141960 129687.5
Pagëzimet dhe ndërtesa pranë	kategoria 3	B	24020 26560
Gymnasium	kategoria 3	B	125475 81340
Banja te Pagëzimet	kategoria 3	B	7580
Ndërtesa me Tre Dhoma	kategoria 3	B	41400
Teatri	kategoria 3	B	45375
Falitorja/Thesari	kategoria 3	B	21480
Varr Monumental	kategoria 3	B	0
Murre			
Muri 3 Nga Trikonka te Banesa Tregtare Veneciane	kategoria 3	B	75400
Muri 4 Nga Banesa Tregtare Veneciane te Porta e Liqenit	kategoria 3	B	11500
Muri 6 Nga Porta e Liqenit te Porta e Luanit	kategoria 3	B	55000
Muri 7 Nga Porta e Luanit te Porta e Veriut	kategoria 3	B	90540
Muri 9 Nga Porta e Veriut te Porta Perëndimore	kategoria 3	B	17340
Muri 14 Porta Perëndimore te Fortifikimet Perëndimore	kategoria 3	B	29600
Jashtë Murit Rrethues			
Fortesa Trekëndore	kategoria 3	B	114000
Këmbët e Ujësllësit	kategoria 3	B	31340
Vila Romake në Fushën e Vrinës	kategoria 3	B	35275
TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME TË VOGLA			
Monumente			
Muri 13 Muri i Poshtëm Helenik	kategoria 2	C	23900
Jashtë Murit Rrethues			
Diaporit	kategoria 2	C	40000 35275
TË QËNDRUESHME DHE TË MIRËMBAJTSHME -MIRËMBAJTJE			
Bazilika e Akropolit		D	40670
Tempulli i Asklepit		D	15355
Mozaiku në Muzeun Butrinti			20750
Ndriçimi			
Ndriçimi i të gjitha monumenteve			132000
Monitorimi			8100
TOTALI			1091460 384912.5 550
TOTALI I PËRGJITHSHËM PËR TË DYJA FAZAT			2136900 765882.5 13200

KONSERVIMI

1-3 VITE

EMERGJENTE

Porta e Liqenit

barit vjetor. Grumbuj të pjerrët dhe duhet të vendosen përsëri në tra vertikale dhe më pas të përforcohen qoftë me murre të thatë prej guri ose gardhe prej druri. Të gjitha rrënjët duhet të hiqen nga muratura dhe muratura duhet të ruhet e pastër. Të gjitha mbetjet duhet të hiqen nga brendia. Gurë veshës të lirë duhet të vendosen në pozicionin e tyre me llaç. Duhet të hiqen dhe zëvendësohen lidhjet e lira te muret me llaç. ME RËNDËSI: Dheu dhe mbetjet jo vetëm që duhet të hiqen; pas heqjes së mbetjeve duhet të kryhen inspektime arkeologjike të cilat duhet të kryhen me kujdes dhe në faza; Muri ka nevojë të mbështetet në pjesën e jashtme duke përdorur inkuadime të thjeshta druri për të siguruar që anët e tij të mos lëvizin nga pozicioni i tyre fillestar.

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqja e bimësisë, të ulët/pemë; injektim; heqje;	m2	32	50	1600
gërmim arkeologjik	m3	160	120	19200
mbështetje për anët e gërmuara	m2	105	80	8400
heqja e dheut/mbushjes	m3	160	50	8000
Mbështetje për murin	m2	85	170	14450
konsolidim i muraturës; pastrim i lidhjeve; mbushje të lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje	m3	66	140	9240
restaurim i pjesëve të sipërme të muraturës	m3	10	95	950
drenazhimi (nëse është i zbatueshëm)	m3	80	40	3200
Totali				64090

Columbarium

biocidit për të hequr të gjitha bimët gjithëvjetore në muraturë ose brenda perimetrit të ndërtesës. Një "vijë sanitare" pa pemë dhe shkurre drusore duhet të ruhet përreth perimetrit të monumentit

- Ripërtëritjen dhe nivelimin e zonave të mbushura me ujë
- Studim i mozaikëve dhe konservimi gjatë verës i atyre që janë të mbuluar me ujë
- Duhet të ndërmerren analiza arkeologjike si dhe çdo gërmim tjetër i cili është i nevojshëm për të kuptuar plotësisht ndërtesën. Kjo duhet të përfshijë edhe planifikim për paraqitjen përfundimtare të ndërtesës duke i kushtuar një vëmendje të veçantë niveleve të dyshemesë dhe rrugëve si dhe çdo rrugë përreth dhe përmes strukturës.
- Ky gërmim mund të vijojë me konsolidimin e muraturës - mbushjen e të çarave të thella, konsolidim i sipërfaqeve të sipërme etj.

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqja e bimësisë, të ulët/pemë; injektim; heqje;	m2	240	50	12000
gërmim arkeologjik	m3	128	120	15360
Mbështetje për anët e gërmuara	m2	120	80	9600
heqja e dheut/mbushjes	m3	128	50	6400
Konsolidim i muraturës; pastrim i lidhjeve; mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	54	90	0
Totali				62560
Konservim i mozaikut	m2	50	415	20750
Moziku Totali				20750

Porta Veriore

Në bashkëpunim me Një ekip arkeologësh zona duhet të pastrohet për të shfaqur strukturat e saj fillestare duke përfshirë themelet e mureve të jashtëm të portës Veriore. Shpate prej dheu duhet të pastrohen për të shfaqur gurët e mureve të mëvonshëm. të gjitha pemët dhe rrënjët duhet të hiqen dhe llaçi të konsolidohet.

- Kur të jenë ndërmarrë masat e mësipërme dhe zonat të jetë analizuar plotësisht duhet të planifikohet vendosja kafazeve prej metali ndoshta duke ndjekur vijë e murit fillestar - këto do të mundësojnë mbështetje për bankinën.
- Muratura e pastruar duhet të konsolidohet
- zona midis portës Veriore dhe anës së liqenit duhet të pastrohet rregullisht nga shkurret për të ruajtur akses të mirë në mure dhe ndërtesa

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje e bimësisë, të ulët/pemë; injektim; heqje	m2	482	50	24100
gërmim arkeologjik	m3	168	120	20160
Mbështetje për anët e gërmuara	m2	105	80	8400
heqja e dheut/mbushjes	m3	160	50	8000
gabionë të mbushur me materialë të ripërdorur	m'	155	60	9300
mbështetje për muret	m2	85	170	14450
konsolidim i muraturës; pastrim i lidhjeve; mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	160	90	14400
Totali				98810

Forumi Romak				
<p>Pjesa lindore e Forumit ka nevojë të dokumentohet, publikohet dhe duhet të propozohen ndërhyrje konservuese</p> <p>- Administrim i bimësisë</p> <p>Më pas:</p> <p>- Duhet të bëhet interpretim i rrënojave të gërmuara</p> <p>- Shtigjet e vizitorëve kanë nevojë që të bëhen përreth Forumit (pjesa lindore)</p>				
PUNIME (Përlllogaritje)	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
gërmim arkeologjik	m3	490	120	58800
mbështetje për anët e gërmuara	m2	200	80	16000
heqja e dheut/mbushjes	m3	490	50	24500
konsolidim i muraturës; pastrim i lidhjeve; mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	200	140	28000
Totali				127300
PORTA PERËNDIMORE				
<p>Pastrimi të gjithë bimësisë nga muratura dhe nga 'zona sanitare' të paktën deri në katër metra afër muraturës. Rrënjët e mbetura duhet të helmohen dhe monitorohen nëse rriten përsëri. Rrënjët që lihen pa jetë duhet të monitorohen për kalbëzim dhe nëse nuk janë hequr nga muratura përreth kur të jenë zbutur mjaftueshëm. Muratura dihet të konsolidohet me llaç të ri kur rrënjët të jenë hequr</p> <p>- Kur të jenë hequr bimësitë dhe dheu i lirë duhet të bëhet dokumentimi i plotë i mureve</p> <p>- Pas dokumentimit e gjithë muratura e lirë duhet të konsolidohet me llaç të ri dhe fugat e hapura thelle si dhe të çarat duhet të mbushen.</p> <p>- Një konservator i pikturave murale me aftësi të mjaftueshme dhe të certifikuar duhet të pyetet për konservimin e fragmenteve të pikturave murale që kanë mbetur. Ndërhyrjet e mëparshme dhe të fundit kanë përshpejtuar prishjen e punimeve dikur të shkëlqyera dhe fatkeqësisht tani ka ngelur pak për konservim</p>				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqja e bimësisë, të ulët/pemë; injektim; heqje	m2	110	50	5500
konsolidim i muraturës; pastrim i lidhjeve; mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	160	140	22400
Totali				27900
Konservim i afreskut	m2	50	230	11500
Afresku Totali				11500
Struktura e Gymnasium				
<p>Zbulimi dhe konservimi i mozaikut për të vlerësuar mundësinë (a) e zbulimit fizik në nivelet përkatëse të ujit (b) e konservimit në nivelet ekzistuese të ujit (c) e financimeve dhe lejeve. Nëse gjykohet praktike, në të gjitha aspektet duhet të ndërmerret konservimi i mozaikut si dhe vlerësimi, konsolidimi dhe krijimi i mureve të reja mbajtëse si dhe mbushja me zhavorr të ri.</p> <p>- Konservimi i mëvonshëm i mozaikëve të gjimnazit duhet të përfshijë mbushjen e plotë të tyre deri në 10 cm mbi nivelin më të lartë të ujit. Nëse është e mundur, mbushja duhet të sitet në zonat e mozaikut dhe tapeti jeshil të lejohet të mbushjet me dhe në zonat më sensitive. Ekziston një debat si estetik dhe mjedisor për ta mbajtur zonën e shatërvanit/kishës të hapur gjatë gjithë vitit si një pishinë. Kjo do të bënte të nevojshme ndërtimin e mureve mbajtës për të parandaluar që mbushja përreth të rrëshqiste në pishinë.</p> <p>- E gjithë suvaja, kontrapesti dhe mozaiku duhet të dokumentohet, vlerësohet dhe konservohet/konsolidohet sipas nevojës;</p> <p>- Të gjithë muret, pjesët e sipërme të mureve dhe muratura duhet të dokumentohet, vlerësohet dhe konsolidohet/konservohet sipas nevojës.</p> <p>- Pas mbushjes, duhet t'i kushtohet vëmendje ndërtimit të rrugëve të lejueshme përreth rrënojave dhe përpjekje duhet të bëhen për të parandaluar krijimin e rrugëve opsionale të cilat përfshijnë, si në Pallatin e Trikonkës, shkatërrimin e pjesës së sipërme të mureve dhe strukturës historike. Shpresohet që rruga të mund të hapet midis veriut të gjimnazit dhe Bazilikës së Madhe, kështu që është e nevojshme një rrugë përgjatë dhe përreth gjimnazit.</p> <p>- Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet konservimit dhe prezantimit të varrit të periudhës Augustiane. I veçantë për Butrintin turistik, aktualisht ai lëngon i heshtur dhe fshehur. Një rrugë e lejueshme përgjatë zonës duhet të të çojë te</p>				

PIUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqja e bimësisë, uët	m2	1575	25	39375
pastrim/mbushje	m3	1400	40	56000
konsolidim i muraturës; pastrimi i lidhjeve; mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	215	140	30100
Totali				125475
shënim: shtigjet dhe interpretimi janë të ndryshme				
konservim i mozaikut, derri i egër	m2	82	415	34030
konservim i mozaikut, krahu verior	m2	60	415	24900
konservim i mozaikut, dhoma veriore	m2	52	415	21580
konservim i mozaikut, mozaik mural	m2	2	415	830
Totali				81340
Murret				
Muri 10 Muri Rrethues i Akropolit				
Bimësia ka nevojë të pastrohet me krijimin e një zone tampon prej 2 m në dyja anët e monumentit				
- Heqja e pemëve në dhe përreth mureve				
- Nevojitet të krijohet një konservim i plotë.				
- Konsolidimi duhet të kryhet sipas propozimeve të studimit të konservimit				
PUNIMET	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje e bimësisë, të ulët/pemë; injektim; heqje	m2	1920	50	96000
PREVENTIV:konsolidim i muraturës; pastrim i lidhjeve; mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	960	90	86400
Shënim: studim konservim pas pastrimit të bimësisë për të shkuar te konservimi i plotë				
Totali				182400
Muri 12 Nga Porta e Liqenit te Akropoli				
Bimësia ka nevojë të pastrohet me një zone tampon prej 2 m në secën anë të monumentit				
- Heqja e pemëve në dhe përreth mureve				
- Duhet të zhvillohet një studim konservim i plotë				
- Konsolidimi duhet të kryhet sipas propozimeve të studimit të konservimit				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje e bimësisë, të ulët/pemë; injektim; heqje	m2	280	50	14000
PREVENTIV: Konsolidim i muraturës; pastrim i lidhjeve; mbushje të lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	140	90	12600
Shënim: studim konservim pas pastrimit të bimësisë për të shkuar te konservimi i plotë				
Totali				26600
Mozaik Trapezoid në Pagëzimore				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
konservim i mozaikut	m2	129	415	53535
Totali				53535

TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME MADHORE

Monumente

Strukturë Romake me dy Dhoma

Menaxhim dhe pastrimi i bimësisë veçanërisht përgjatë muraturës; pastrimi i likeneve; heqja e rrënjëve; krijimi i një zone tampon duke hequr bimësinë minimalisht 2 m larg nga muratura; Heqja e pemëve në anën veriore të monumentit dhe në brendi

- Konsolidim i të gjitha të çarave dhe rivendosja i gurëve dhe tullave që lëvizin.
- Investigim arkeologjik për të kuptuar funksionin dhe rolin që kjo strukturë mund të ketë pasur
- Dokumentim i plotë i ndërtesës
- Interpretim i strukturës

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
Heqje e bimësisë, të ulët/pemë, injektim; heqje	m2	150	50	7500
pastrim i sipërfaqeve të mureve	m2	90	12	1080
gërmim arkeologjik	m3	70	120	8400
Konsolidim i muraturës; pastrim i lidhjeve; mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	70	140	9800
Totali				26780

Prytaneum

Menaxhim i bimësisë; Në pjesën veriore të monumentit duhet të krijohet një zonë e mbrojtur 2 m përmes heqjes së të gjithë bimësisë. Pastrimi dhe konsolidimi i shkallëve;

- Heqje e kujdesshme e veshjes prej çimento të mureve; restaurim i veshjes së mureve duke përdorur llaç prej gëlqereje hidraulike; përpara veshjes duhet të fillojë pastrimi; konsolidimi i muraturës dhe rimbushja;
- Konsolidim i sipërfaqeve të suvatuara
- Administrim i bimësisë në pjesët mesjetare; riparime të dyshemesë; gërmime arkeologjike
- Pastrimi sipërfaqeve të dyshemesë përpara hyrjes për në Pritaneum; me një vëmendje të posaçme ndaj shkronjave prej plumbi të cilat kanë nevojë të konservohen

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje e bimësisë së ulët	m2	375	25	9375
heqje e bimësisë, pemëve; injektim; heqje	m2	55	20	1100
gërmim arkeologjik	m3	70	12	840
heqje e dheut/mbushjes	m3	70	40	2800
konsolidim i muraturës; pastrim i lidhjeve; mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	145	140	20300
Riparim i Dyshemesë	m2	70	33	2310
Totali				36725

Afresk i Kishës me Stoa

Analizë konservuese e mënyrave se si ishte aplikuar afresku; Kjo do të mundësonte të dhëna me shumë në lidhje me teknikat e ndërtesës si dhe për kulturën dhe historinë e periudhës së identifikuar

- Ndalimi i prishjes së mëtejshme të afreskut
- Konsolidim i të gjitha shtresave: arricios me murin dhe intonakos me arricion; mbushja e sipërfaqes ndërmjet murit dhe arricios; ri-mbushja e boshllëqeve; Konsolidim dhe krijimi i anëve përreth sipërfaqeve të mbetura;
- Mbushje e të çarave

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
Konservim i afresku	m2	5	230	1150
Totali				1150
Jashtë murit rrethues				

Kalaja e Ali Pashës

Pjesa jug-lindore e kalasë është në një gjendje jo të qëndrueshme

- Duhet të ndërmerret një studim i përgjithshëm gjeofizik për të përcaktuar masat konsoliduese
- Duhet të instalohen gabionë me gurë përreth mureve

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
Studim gjeofizik	item	1	50000	50000
masa konsoliduese	m3	840	140	117600
shënim: propozim konservimi pas studimit gjeofizik që të çon në konservim të plotë				
Totali				167600

Kalivo

Pastrim i shtigjeve të aksesit nga bimësia penguese. Ribërja e shtegu nga Butrinti në Kalivo – ri-drejtimit nga origjinali nëse është e nevojshme. Theksim i shenjave të rrugës, urave etj. Pastrim i mureve dhe portave nga e gjithë bimësia në ose brenda 4 metrave nga muratura.

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
pastrim i bimësisë	m2	1400	25	35000
konsolidim i lehtë	m3	140	140	19600
Shënim: informacion mbi madhësinë e përafërt				
Totali				54600

TË QENDRUESHME DHE TË MIRËMBAJTSHME- MIRËMBAJTJE				
Monumente				
Bazilika e Akropolit				
Menaxhim i bimësisë brenda mureve dhe përreth monumentit është thelbësor; veçanërisht bimësia duhet të pastrohet mbi dyshemetë e mbuluara me mozaikë.				
- Konsolidim i strukturave lidhëse të gurëve në muraturë dhe konsolidim i veshjes së murit				
- Studim konservues i mureve Helenistik				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqja e bimësisë, e ulët/pemë; injektim; heqje	m2	595	50	29750
konsolidim i muraturës; pastrim i lidhjeve; mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	165	90	14850
Totali				44600
konservim të mozaikut	m2	98	415	40670
Mozaiku Totali				40670
4-7 VITE				
EMERGJENTE				
Monumente				
Nimfeu				
Mbushje gravitacionale me gëlqere pozolanike, të zonave që rrethojnë dy pjesë e fragmentuara të muraturës. Më pas do të vijojë mbushja e thellë.				
- Në zonat e rrezikuara duhet të kryhet një pastrim i thellë me furça, biocid dhe ujë. Përforcim me llaç gëlqereje për zonat e rrezikuara.				
- Identifikim i zonave të rrezikuara me dyshe me kontrapest si dhe konsolidim të zonave horizontale të zbuluara si dhe pastrim të të gjithë materialit të lirë. Mbushje me gëlqere të këtyre zonave për izolimin e të gjitha materialeve të lira. Mbushja e zgavrave me llaç/kontrapest pozolanik;				
- Mbushje e kujdesshme e të çarave në tavanin me qemer me llaç gëlqereje si dhe përforcim i tavanit me material drusor në qendër.				
- Vendosjen e kujdesshme nga sipër të mbushjes me gëlqere pozolanike në zonën sipër përmes të çarave. Izolim të rrjedhjeve me argjilë nëse është e disponueshme. Jo më shumë se pak litra fino në një aplikim. Jepini kohë çdo sasive finoje të ngrijë përpara se të vijoni me aplikimin tjetër.				
- Mbushje të thellë të të çarave në brendinë e qemerit				
- Mbushje e materialeve lidhëse në themelet e plintës dhe pastrimi i kanaleve nga mbeturinat.				
- Konservim i fragmenteve të suvasë në pishinën e shatërvanit				
- Në përgjithësi mbushje e përsëritur e fugave të hapura në muraturën me tulla aty ku ato janë të dukshme				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
konsolidim i muraturës; mbushje dhe riparim i materialit	m3	90	190	17100
konsolidim i muraturës, pastrim	m2	70	12	840
konsolidim i muraturës, pastrim i lidhjeve, mbushje e lidhjeve, injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m2	70	140	9800
Totali				27740
Konservim i suvasë	m2	5	110	550
Konservimi i plotë i suvasë				550

TË QËNDRUESHME, KANË NEVOJË PËR PUNIME MADHORE

Monumente

Porta e Luanit

Ekzaminim i hershëm nga një inxhinier me kualifikim dhe përvojën e duhur dhe që e njeh stilin e muraturës
 - Heqja e të gjithë bimësisë nga sipërfaqet e sipërme të mureve dhe konsolidimi i tyre
 - Konsolidim i muraturës mesjetare - mbushje të të çarave dhe rivendosjen e llaçit që mungon në thellësi
 - Shkallët e gurta që janë brenda portës duhet të shqyrtohen nëse kanë gurë të lirë, të cilët dihet të shtrohen përsëri për të parandaluar aksidentet me vizitorët.

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje e bimësisë	m2	37	50	1850
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje të strukturës lidhëse; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	74	90	6660
Totali				8510

Kulla Veneciane

Propozime të reja konservimi për konservimin e përshtatshëm të të gjithë ndërtesës duke përfshirë punimet me tulla
 - Pastrimi i myshkut dhe likenit; duke vijuar me konservimin e materialeve lidhëse
 - Plan interpretues për përshtatjen e pjesës së brendshme për vizita turistike

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
pastrim i muraturës	m2	150	30	4500
heqje e kujdeshme e shtresës së parë të suvasë dhe mbushje të sipërfaqjeve të brendshme	m2	70	80	5600
riparim të konstruksionit të çatisë	m2	140	65	9100
Totali				19200

Pallati i Trikonkës (lindje, qendër dhe perëndim)

ne perëndim. Perëndimi i dheut jashtë merrit të kanalit për ta mbushur këtë zonë den në 10 cm mbi nivelin e lartë të ujit. Marrja e dheut jashtë merrit rrethues të Kanalit pritet që të ketë efektin e dyfishtë atë të theksimit të ndikimit pamor të merrit dhe përmirësimin e aksesit nga ana e kanalit të merrit për mirëmbajtje në të ardhmen. Në mbushjen me dhe mund të krijohet një "tapet jeshil" bimësh që mund të mirëmbahet lehtësisht.

- Muret që mbeten mbi nivelet e mbushjes duhet të konsolidohen (majat dhe materiale lidhëse të mureve)
- Ndryshimi i vendit për vizitorët në urën së lëvizshme, duke qenë se është krejtësisht e kalbur
- Monitorim i rregullt i mozaikëve;

Qendër/Lindje: - Muret rrënojë mbi nivelin e mbushjes duhet të konsolidohen (veshjet dhe materialeve lidhëse të mureve)

- Monitorim i rregullt i mozaikëve

Duhet të zhvillohet një propozim i plotë interpretimi për të krijuar një vijë të qarkullimit të vizitorëve

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
Perëndim				
pastrim; konsolidim i sipërfaqeve	m2	806	50	40300
konsolidimi i muraturës; pastrim dhe mbushje e materialit lidhës; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	147	140	20580
mbushje	m3	213	40	8520
Qendër				0
konsolidimi i muraturës; pastrim dhe mbushje e materialit lidhës; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	196	140	27440
pastrim; heqje e dhe plotësim e mbushjes ekzistuese	m3	288	40	11520
Lindje				
konsolidimi i muraturës; pastrim dhe mbushje e materialit lidhës; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	220	140	30800
pastrim; heqje e dhe plotësim e mbushjes ekzistuese	m3	70	40	2800
Totali				141960
konservim i mozaikut				
Pallati i Trikonkës, korridor i gjatë (18)	m2	110	415	45650
Pallati i Trikonkës, mozaikë me maska	m2	21.5	415	8922.5
Pallati i Trikonkës, Dhoma me absidë	m2	97	415	40255
Pallati i Trikonkës, Dhoma 50 në perëndim të Peristilit	m2	29	415	12035
Pallati i Trikonkës, Portiku Perëndimor i peristilit	m2	55	415	22825
Totali i mozaikut				129687.5
Pagëzimet dhe banesa afër				
<p>Zhvillimi i një raporti të plotë konservimi për monumentin dhe strukturat përreth (nga raporti i vitit 2009)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hipokausti në fund të shatërvanit duhet të pastrohet me kujdes për të parë me siguri nevojat për ndonjë konsolidim emergjent (nga raporti i vitit 2009). - Punime të vogla që lidhen me pastrimin e algave pasi të thahet uji - Ruajtja e bimësisë - Hapja çdo vit e mozaikut për të kontrolluar gjendjen e tij - Sistemitimi i gurëve përreth monumentit 				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
pastrim; konsolidim i sipërfaqeve	m2	110	30	3300
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e materialit lidhës; injektim me llaç gëlqereje	m3	168	90	15120
pastrim; ndryshim i mbushjes	m3	140	40	5600
Totali				24020
konservim i mozaikut	m2	64	415	26560
Totali i mozaikut				26560

Banja te Pagëzimeve

Monitorim i bimësisë jashtë mureve të ndërtesave; veçanërisht pemët

- Pastrimi i likeneve dhe myshqeve duke vijuar me konsolidimin e lidhjeve

- Konsolidim i pjesëve të strukturave prej tulle

- Pas konsolidimit, mbushja e monumenteve deri në 10 cm mbi shenjën e lartë të ujit duke përdorur dhe mbushës mbi rrjeta. Në nivelin e ujit mbushja duhet të ketë gurë, tjegulla dhe me pas zhavorr.

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
pastrim; konsolidim i sipërfaqeve	m2	55	30	1650
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e materialit lidhës; injektim me llaç gëlqereje	m3	41	90	3690
pastrim; ndryshim i mbushjes	m3	56	40	2240
Totali				7580

Ndërtesa me tre dhoma

Konsolidim dhe mbushje i të gjithë mureve

- Veshja e muraturës

- Menaxhim i bimësisë

- Vendosja e çelikut inoks përgjatë pjesëve që nuk kanë përfunduar

- Pastrim të ujit dhe kullim

- Konsolidim i kolonës prej tulle

- Konsolidim i murit prej tulle

- Pastrim dhe konsolidimi i hapësirës të ashtuquajtur magazinë

- Monitorim i pjesës së murit në dhomën e parë

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
rrjeta me çelik inoksi/ sigurimi i anëve	m2	30	120	3600
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e strukturës lidhëse; injektim me llaç gëlqereje (duke përfshirë murin me tulla dhe kolonën)	m3	260	140	36400
pastrimi; ndryshimi i mbushjes	m3	35	40	1400
Totali				41400

Teatri				
<p>Nevojitet menaxhim i vizitorëve në mënyrë që teatri të mos dyndet</p> <p>- Duhet të gjendet një zgjidhje që është e mirë nga ana strukturore dhe e pranueshme nga ana vizuale për të përforcuar uljet prejguri në nivelet më të larta në teatër. Vrojtimi i vitit 2001 përmend se riparimet 'nuk duhet të duken si një mur, por një shpat i stabilizuar'. Plotësimi i kësaj kërkesë do të jetë i vështirë për t'u plotësuar. Vijimi i punës së kryer deri tani, mur prej gurësh të thatë e të vendosur mirë, është një punë e mirë.</p> <p>- Duhet të institucionalizohet një program monitorimi për të përfshirë lirimet e skillavërve në teatër, ato në murin e ri të mbishkrimeve dhe ato që janë ende të pranishme në rrënojat e Kullës së Mbishkrimeve. Humbja e këtyre paneleve do të ishte tragjike dhe duhet të mendohet për vendosjen e një kampioni të tyre brenda strehës dhe mjedisit të kontrolluar të një mjedisi.</p> <p>- Sistemimi i gurëve</p> <p>- Menaxhim i bimësisë</p> <p>- Mirëmbajtje e skenës prej druri</p> <p>- Pastrim, konsolidim dhe meremetimin e muraturës së lirë të teatrit dhe ndërtesave përreth</p> <p>Duhet të fillojë Studimi hidrologjik për të kuptuar efektin e ujit në nivelet e mëposhtme</p>				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
sigurimi i pjesëve të sipërme	m2	75	41	3075
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e materialit lidhës; injektim me llaç gëlqereje; sistemimi i gurëve përreth teatrit	m3	360	90	32400
pastrimi; mirëmbajtje e skenës	m2	330	30	9900
Totali				45375
Faltorja/Thesari				
<p>Heqja e të gjithë bimësisë nga muratura në të gjitha pjesët e ngritura të ndërtesës duke përfshirë pjesët që shikojnë lart. Heqja e të gjithë bimësisë që ka natyrë drusore shumëvjeçare nga bazamenti i ndërtesës në një distancë deri në katër metra.</p> <p>- Rivendosja e të gjithë gurëve të lirë dhe rimbushja e fugave të hapura</p> <p>- Mbushje e thellë të të gjitha të çarave dhe monitorim për të vlerësuar lëvizjet bashkëkohore</p> <p>- Mbushje anësore të të gjithë suvasë së brendshme dhe lidhje të zonave të shkëputura</p> <p>- Pastrim i sipërfaqeve të brendshme të dyshemesë nga mbeturinat dhe mbetjet</p>				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje e bimësisë, së ulët/pemë	m2	60	50	3000
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; sistemimi i gurëve; përreth teatrit	m3	111	140	15540
pastrim; mirëmbajtje e sipërfaqeve	m2	98	30	2940
Totali				21480
Varri Monumental				
PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje e bimësisë, të ulët/pemë	m2	60	50	0
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; sistemimi i gurëve; përreth teatrit	m3	140	140	0
Totali				0
Muret				

Muri 3 Nga Trikonka te Banesa Tregtare Veneciane

Heqja e kujdesshme e pemëve ekzistuese

- Rivendosja (restaurimi) dhe konsolidimi i pjesëve të rëna
- Monitorim dhe menaxhim i bimësisë;
- Monitorim i rrënjëve të kalbura dhe heqja e tyre kur ato të jenë plotësisht të thata; kjo ka nevojë të ndiqet nga konsolidimi i pjesëve aty ku rrënjët janë nxjerrë jashtë
- Monitorim periodik i murit
- Krijimi i një shtegu në pjesën e jashtme drejt Kanalit Vivari për të pasur mundësi për të monitoruar gjendjen e murit
- Konsolidim i të gjithë pjesës së murit nga ana e jashtme e kanalit

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje, pastrim i bimësisë 2m nga muri	m2	260	50	0
heqja e bimësisë, e ulët/pemë; injektim; heqje	m2	130	50	6500
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e strukturës lidhëse; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	130	90	11700
rimëkëmbje e pjesës së rrëzuar	m3	20	180	0
konsolidim i zonës në bazamentin e murit në drejtim të Kanalit të Vivarit; mbushje me mbetje organike; bimësi e tharë; gurë; përforcuar me mure të ndërtuar me gëlqere hidraulike	m3	520	110	57200
Totali				75400

Muri 4 Nga Banesa Tregtare Veneciane të Porta e Liqenit

Heqja e kujdesshme e pemëve ekzistuese

- Rivendojsa (rimëkëmbja) dhe konsolidimi i pjesëve të rrëzuara
- Monitorim dhe menaxhim i bimësisë
- Monitorim i rrënjëve të thara dhe heqja e tyre pasi të jenë tharë plotësisht; Kjo duhet të ndiqet nga konsolidim i pjesëve ku janë hequr rrënjët
- Monitorim periodik i murit
- Ruajtja e një shtegu në anën e jashtme drejt Kanalit të Vivarit për të mundësuar monitorimin e gjendjes së murit
- Konsolidim i të gjithë pjesës së murit nga ana e jashtme e kanalit

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqja, pastrim i bimësisë 2 m nga muri	m2	230	50	11500
heqje e bimësisë, të ulët/pemë; injektim; heqje	m2	115	50	0
konsolidim të muraturës; pastrim dhe mbushje të materialit lidhës; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	115	90	0
konsolidim i zonës në bazamentin e murit në drejtim të Kanalit Vivari; mbushje me mbetje organike; bimësi e tharë; gurrë; përforcuar me mure të ndërtuar me gëlqere hidraulike	m3	520	110	0
Totali				11500

Muri 6 Nga Porta e Liqenit te Porta e Luanit

Sugjerim për rindërtim të murit nga segmentet h te m, duke përdorur gabionë të mbushur me materiale të ripërdorura pasi të ndërmerret një inspektim arkeologjik i plotë për të krijuar vijën e murit fillestar;

- Monitorim dhe administrim i bimësisë duke i mbajtur pemët 4m larg;
- Pastrimi bimësisë nga pjesa e sipërme e mureve, dhe konsolidim i mureve të lira; pastrim në thellësi i të gjithë humusit të lirë dhe pastrim i të gjitha boshllëqeve; ri-vendosje e gurëve të lirë; Muraturë vertikale: heqjen e dheut nga fugat dhe rimbushje; rivendosje e gurëve të lirë; skajet e prera duhet të pastrohen dhe të konsolidohen në mënyrë periodike
- Konsolidim i Portës së Liqenit dhe Portës së Luanit (shiko rekomandimet për Portën e Liqenit dhe Luanit)
- Monitorim i të çarave pas konsolidimit të tyre

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje, pastrim të bimësisë 4 m nga murri	m2	604	50	0
gërmim arkeologjik	m3	50	120	0
mbështetje për anët e gërmuara	m2	50	80	4000
krijimi i gabionëve me material të ripërdorur	m'	50	120	6000
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	500	90	45000
Totali				55000

Muri 7 Nga Porta e Luanit deri te Porta Veriore

Pjesët a dhe b kanë nevojë të pastrohen - mbetjet dhe bimësia duhet të pastrohen dhe pjesët e murit të konsolidohen

- Sugjerohet ri-ndërtim i murit nga pjesët e deri te l, duke përdorur gabion të mbushur me materiale të ripërdorur pas një inspektimi të plotë arkeologjik për të përcaktuar vijën e murit origjinal.
- Sugjerohen gërmime arkeologjike në segmentet l deri të n; dhe nga ac deri te af; kuptimi i vijës së murit origjinal; pastrim i bimësisë dhe mbetjeve; krijimi i gabionëve të mbushur me materiale të ripërdorur;
- Sugjerohet heqja e bimësisë duke përfshirë pemët nga segmenti o deri te v; konsolidim i mbeturinave të brendshme - të rrezikshme për vizitorët nëse nuk hiqen
- Segmenti i Murit Helen në segmentin ë është e kërcënuar; bimësia dhe mbetjet duhet të pastrohen dhe muri të rivendoset
- Segmentet x-y janë konsoliduar në vitet 2007 dhe 2008 dhe janë të vetme pjesë që janë të qëndrueshme por që kanë nevojë për monitorim
- Segmenti ag është një mur i lartë; muraturë e lirë; të çarat janë të dukshme; bimësia ka nevojë të pastrohet dhe muri të konsolidohet

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje, pastrim i bimësisë 4m nga muri	m2	880	50	44000
gërmim arkeologjik	m3	176	120	21120
mbështetje për anët e gërmuara	m2	176	80	14080
krijimi i gabionëve me material të ripërdorur	m'	88	120	0
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	126	90	11340
Totali				90540

Muri 9 Nga Porta Veriore deri te Porta Perëndimore

Segmentet 9a - 9b kanë nevojë për pastrim dhe konsolidim të të çarave
 - Segmentet 9k-9g kanë nevojë të pastrohen nga bimësia në pjesët e sipërme dhe përgjatë sipërfaqes si dhe të konsolidohen
 - Pastrim dhe monitorim i bimësisë

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqja, pastrim i bimësisë 4m nga muri	m2	192	50	9600
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	86	90	7740
Totali				17340

Muri 14 Nga Porta Perëndimore deri te Fortifikimet Perëndimore

Bimësia ka nevojë për pastrim përmes krijimit të një zone mbrojtëse prej 3 m në të dyja anët
 - Heqja e pemëve në dhe përreth mureve
 - Duhet të vihen përforcues për pjesën e anuar të murit

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqja, pastrim i bimësisë 4m nga muri	m2	560	50	28000
mbështetje të pjesës së anuar të murit me struktura druri	m3	40	40	1600
Totali				29600

Jashtë rrethimit me mure

Fortesa Trekëndore

Brendia: heqja e të gjithë bimësisë nga sipërfaqet e muraturës dhe mbushje të fugave dhe të çarave, rivendosje e muraturës së lirshme në të njëjtën kohë
 - Brendia: Duhet të ketë një program të vazhdueshëm për menaxhimin e bimësisë me krasitje të paktën dy herë në vit
 - Eksterieri: konsolidim i murit me frëngji pushkësh në jug perëndim
 - Krijimi i paneleve interpretuese

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqje e bimësisë, të ulët/pemë	m2	600	50	30000
konsolidim të muraturës; pastrim dhe rimbushje të lidhjeve; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	600	140	84000
Totali				114000

Këmbët e Ujësllësit

E gjithë bimësia shumëvjeçare dhe e drunjtë, pemët, shkurret, fidanët etj. duhet të pastrohen plotësisht nga muratura një zone 4m përjashtuese përreth gjithë strukturës të ujësllësit. Pemët e fikut të pranishme në dygrupe të mëdha këmbësh duhet të priten me kujdes dhe të spërkaten me helm për të parandaluar që sistemet e tyre të rrënjëve të dëmtojnë muraturën e brishtë;

- Vlerësim i gjendjes në çdo këmbë që ka ngelur: ndërmarrja e konsolidimeve të muraturës sipas nevojës
- Mbushje e thellë e të çarave ndërmjet strukturës kryesore dhe blloqeve të sipërme të lira
- Duhet parashikuar vendosja e gardheve për të mbrojtur kolonat e mbetura në këmbë

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqja e bimësisë, së ulët/shkurret	m2	470	50	23500
konsolidim i muraturës; pastrim dhe mbushje e materialit lidhës; injektim me llaç gëlqereje; veshje e lehtë	m3	56	140	7840
Totali				31340

TË QËNDRUESHME KANË NEVOJË PËR PUNIME TË VOGLA

Monumente

Muri 13 Rrethimi i Poshtëm Helenik

Duhet të ndërmerret një inspektim i plotë arkeologjik për të kuptuar rreshtin e plotë të këtij muri

- Terreni pas murit duhet të ekzaminohet për të parë nëse ka ndonjë rrezik për pjesët e murit.
- Heqja e bimësisë në dhe përreth mureve
- Monitorim dhe menaxhim i bimësisë

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
heqja e bimësisë,	m2	310	50	15500
gërmim arkeologjik	m3	70	120	8400
mbështetje për anët e gërmuara	m2	70	80	5600
Totali				23900

MONITORIMI

Monitorimi i mureve; dhe të çarave duhet të bëhet rregullisht. Matjet e mureve të anuar duhet të regjistrohen dhe ndiqen. Monitorë për të çarat duhet të vendosen në të gjitha të çarata që identifikohen si kritike; Lëvizja duhet të ndiqet. E gjithë kjo punë mund të bëhet nga stafi i parkut; Për stafin duhet të kryehn trajnime të thjeshta për përdorimin e plumbces si dhe për leximin e matjeve të sakta.

PUNIME	Njësia	Nr. i njësive	Kosto për njësi	Totali
Trajnim i Stafit	days	10	150	1500
Monitorë çarjesh (Berntsen; Avongard Standard Monitor Me Tregim Automatik të Çarjeve) për sipërfaqe të sheshta	piece	40	35	1400
Monitorë çarjesh (Berntsen; Avongard Standard Avongard Standard Monitor Me Tregim Automatik të Çarjeve) për kënde	piece	30	40	1200
Plumbçe	piece	20	20	400
Metër shirit i gjatë	piece	20	40	800
Nivelues lazer	piece	4	500	2000
Përmasat vertikale	piece	20	40	800
Totali				8100

me rëndësi:

vlerat për heqjen e dheut dhe të veçanërisht të mbushjes janë përllogaritur për sasi maksimale

Shtojca D Lista e palëve të interesuara dhe institucioneve/personave të konsultuar

INSTITUCIONI	EMRI	POZICIONI	E-MAIL	TELEFONI
MINISTRIA E KULTURËS	Elva Margariti	Ministër i Kulturës (që nga janari i vitit 2019)	elva.margariti@kultura.gov.al	
	Mirela Kumbaro	Ministër i Kulturës (deri në janar të vitit 2019)	mirela.kumbaro@kultura.gov.al	
	Kozeta Angjeliu	Drejtorja e Trashëgimisë Materiale dhe Muzeve, Drejtorja e Përgjithshme e Planifikimit Strategjik për Trashëgiminë dhe Diversitetin Kulturor - Drejtor	kozeta.agjeliu@kultura.gov.al	0692273370
	Sonila Kora	Drejtorja e Trashëgimisë Materiale dhe Muzeve, Drejtorja e Përgjithshme e Planifikimit Strategjik për Trashëgiminë dhe Diversitetin Kulturor Drejtor – Specialist arkeolog	sonila.kora@kultura.gov.al	
	Ledion Lako Daniel Pirushi	Drejtor i përgjithshëm Këshillues i Ministrisë	ledion.lako@kultura.gov.al daniel.pirushi@kultura.gov.al	0692080198 0682094523
INSTITUTI I MONUMENTEVE TË KULTURËS	Arta Dollani	Drejtor	artadollani@yahoo.com	0692069232
	Agron Islami	Restaurues, specialist mozaikësh	gonislami@yahoo.it	
	Mirela Mecollari Marsela Plyku	Restaurues, Inxhinier Ndërtimi Planifikues Urban / Specialist i Restaurimit Përgjegjës i Departamentit Qendra Rajonale e Restaurimit dhe Konservimit të Evropës Juglindore	ing_mjano@yahoo.com marselaplyku@gmail.com	0672078965
INSTITUTI I ARKEOLOGJISË	Prof.Dr. Luan Përzhita Dr. Belisa Muka	Drejtor Përgjegjës i Departamentit të Antikitetit		
	Dr. Dhimiter Çondi	Përgjegjës i Departamentit (Sarandë)	condidhimiter@yahoo.com	0692488835
	Ilir Gjipali	Përgjegjës i Departamentit Prehistorik		
	Dr Gëzim Hoxha	Përgjegjës i Departamenti të Antikitetit të Vonë dhe Mesjetës		
MINISTRIA E BUJQËSISË DHE ZHVILLIMIT RURAL	Roland Kristo	Zëvendës Ministër	Roland.kristo@bujqesia.gov.al	042267208
	Ilir Halilaj Arian Palluqi	Zëvendës Ministër Drejtor i Peshkimit	arian.palluqi@bujqesia.gov.al	0682314180
MINISTRIA E INFRASTRUKTURES DHE ENERGJISË	Alba Canaj	Përgjegjës i sektorit – Sektori i Politikave dhe Strategjive të Zhvillimit të Territorit	Alba.canaj@infrastruktura.gov.al alba.canaj@gmail.com	0692022717
MINISTRIA E TURIZMIT DHE MJEDISIT	(Zamir Dedej në emër të) Rovena Mocka	Drejtor i Përgjithshëm i Politikave dhe Zhvillimit të Turizmit	rovena.mocka@turizmi.gov.al	0694083144
	Ornela Çuçi	Zëvendës ministër		
UNIVERSITETI I TIRANËS, FAKULTETI I HISTORISË DHE FILOGJISË	Dr. Lorenc Bejko	Kryetar i Departamentit të Trashëgimisë kulturore dhe Arkeologjisë	bejkolorenc5@gmail.com	0682036739

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

UNIVERSITETI I TIRANËS, FAKULTETI I SHKENCAVE NATYRORE	Prof. Dr. Aleko Miho	Departamenti i Biologjisë	aleko.miho@fshn.edu.al	0682707208
	Prof.Asoc.Dr. Mihallaq Qirjo	Departamenti i Biologjisë Drejtor i Zyrës për Vendin Qendra Rajonale për Mjedisin	mqirjo@rec.org	0682038727
	Prof. Dr. Ferdinand Bego	Departamenti i Biologjisë	ferdibego@gmail.com	0694070870
AGJENCIA KOMBËTARE E ZONAVE TË MBROJTURA (AKZM)	Zamir Dedej	Drejtor i përgjithshëm	zamirdedej@yahoo.com	0682080733
	Jula Selmani	Përgjegjës i Sektorit të Projekteve	selmanij@yahoo.com	
AGJENCIA RAJONALE E ZONAVE TË MBROJTURA VLORË	Lorela Lazaj	Drejtor	lazaj.lorela@gmail.com	0693419147
	Tatjana Mehillaj	Kryetar i Shërbimeve të Menaxhimit	tatjanamehillaj@yahoo.com	
	Albi Bello	Specialist monitorimi	albibello@hotmail.com	0696067184
	Valentina Fejzo	Specialist menaxhimi		0695770700
	Nikolla Niko	Rojtar		
	Sofokli Duka	Rojtar		
	Cane Aliaj	Rojtar		
	Sokrat Mucua	Rojtar		
ZYRA PËR ADMINISTRIMIN DHE KOORDINIMIN E BUTRINTIT	Pandi Zhonga	Drejtor		0695270066
	Hristina Mallaneza	Ciceron vullnetar	hristinamallaneza@gmail.com	0692853438
	Eva Thomagjini	Specialist/Trashëgimi kulturore	evathomagjini@yahoo.com	069 371 9339
	Liri Shametaj	Arkeologji/specialist	lirishametaj@gmail.com	0692788247
	Shehadete Kondi	Përgjegjës për financat	shehadetekondi@yahoo.com	0692688311
	Erjona Qilla	Arkeologji /specialist	erjona.qilla@gmail.com	0692292079
	Dorina Dhima	Turizëm/specialist	dorinagaci@gmail.com	0692266969
	Everest Elmazaj	Departamenti i Ekologjisë	everest.elmazaj@gmail.com	0683577171
BASHKIA E SARANDËS	Vluarat Damo	Përgjegjës i Departamentit		
	Thoma Nika	Shefi i Kabinetit të Kryetarit të Bashkisë	tomishok@yahoo.com	0692288849
	Gezim Selmani	Përgjegjës i Departamentit Ligjor	Gr.selmani@gmail.com	0697063063
	Aurora Xhelo	Departamenti i Mjedisit	arpina2005@yahoo.com	0692179876
	Kristo Kauri	Specialist pyjesh/Përgjegjës i Departamentit	kristokauri@yahoo.com	0692966546
	Lindita Kondi	Përgjegjës i Departamentit të Bujqësisë	kondi_lindita@yahoo.com	0692619873
	Asim Canaj	Shefi i Policisë së Sarandës		0698853213
	Lefter Çeko	Drejtor i Galerisë së Arteve		0696646101
	Valbona Oruci	Administratori i Ksamilit		0686055788
BASHKIA E KONISPOLIT	Vangjel Taho	Drejtor i Sektorit të Turizmit dhe Kulturës	taho.vangjel@gmail.com	0693379820
	Athina Pando	Kryetar i njësisë administrative Xarrë		0697063013
	Vasil Xhai	Kryetar i komunës Xarrë		0693116007
	Hysen Kakacaj	Kryetar i komunës Vrina		0692766517
	Ndue Kola	Kryetar i komunës Shën Delli		0685900531
BASHKIA E FINIQIT	Gjergji Mane	Drejtor i Sektorit të Planifikimit, Politikave të Zhvillimit dhe Turizmit		
SHOQATA E ARTIZANËVE E ZEJEVE TË BUTRINTIT	Agur Kapo	Kreu i Shoqatës – nga Ksamili	agurkapo@hotmail.com	0692553336
	Lorena Dizdari	Punonjës social	lorenadizdari@gmail.com	0675385684
	Nora Arapi	Mary Ward Loretto		
	Lindita Gjonaj	Artizan nga Shën Delli		
	Ndue Gjoli	Artizan nga Shën Delli		
	Angjela Mrruku	Artizan nga Shën Delli		
	Alfred Ndoji	Artizan nga Shën Delli		
Astrit Shero	Artizan nga Konispoli			

Plani i Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit (2020-2030)

BANKA BOTËRORE	Drita Dade	Specialiste e Lartë e Menaxhimit të Burimeve Natyrore	ddade@worldbank.org	042280650/ 1
FONDI SHQIPTAR I ZHVILLIMIT	Ermal Ilirjani Aurora Alimadhi	Përgjegjës i Njesisë së Projektit për Zhvillim Rajonal	eilirjani@albaniandf.org	
SHOQATA SHQIPËTARE E TURIZMIT	Kliton Gerxhani	Kryetar	k.gerxhani@albania-holidays.com	
FONDACIONI BUTRINTI, QENDRA E TRASHËGIMISË BUTRINT	Edvin Lamçe	Konsulent	edvinlamce@hotmail.com	0693655915
ECO-ALBANIA	Olsi Nika	Drejtor ekzekutiv	olsinika@gmail.com	0692944757
TJETËR	Kozeta Statha Aleksander Angjeliu Manjola Mongo Dafina Pana Oltion Llala	Drejtor i portit të Sarandës Shkendija Travel & Cruises Ciceron vendor VR Butrint	kozetastatha@yahoo.com manjolamongo@gmail.com dafina2009@hotmail.com	0692691996 0693320013 0676190955 0696288420

Bibliografia e përzgjedhur

Shqipëri (2017) Ligji Nr. 81/2017 “Për zonat e mbrojtura”

Shqipëri (2015) Ligji Nr. 93/2015 “Për turizmin”

Shqipëri (2018) Ligji Nr. 27/2018 “Për trashëgiminë kulturore dhe muzetë”

Ayres, B., Hulumentim, vlera kulturore historike dhe publiku – Konventa e Valetës dhe shembulli i Butrintit. *EAC Punim kërkimor 9*

Ayres, B., (2009) STB Butrint – Formulimi i vlerës së jashtëzakonshme universale

Ayres, B., (2009) STB Butrint - Raporti i gjendjes së konservimit

Bego, F., Malltezi, J., (2010) Mundësitë dhe sfidat e ekoturizmit në Butrint, *Raport i prezantuar në Konferencën MCRR3, Itali 2010*

Bescoby, D., Peizazhi dhe ndryshimi mjedisor – perspektiva të reja

Bescoby et al, Shenjtë dhe mëkatarë

Fondacioni Butrint (2000) Parku Kombëtar i Butrintit – një udhëzues i mjedisit dhe shtigjeve

Cavinato et al, Rreziku sizmik vendor i shkallës së parë në Butrint

Caravajal et al, (2011) Raporti final i vrojtimit të periudhës veneciane / osmane

Zyra GIZ në Shqipëri (2015), Vlerësim i asetëve turistike në Qarkun e Vlorës (rajoni bregdetar dhe tokësor) *Projekti i Zhvillimit të Qëndrueshëm të Integruar të Rajonit Bregdetar në Jug*. I disponueshëm në: <https://qarkuvlore.gov.al/wp-content/uploads/2017/10/Inventory-of-tourism-potential-of-destination-%E2%80%93Vlora-County-Report-1.pdf>

Hansen, I.E.; Hodges, R., (2007) Butrinti Romak: Një vlerësim. *Oxbow Books*

Hernandez, D.,R., Mitchell, J., (2013) Varreza perëndimore: vrojtimit arkeologjik i varreve Romake përgjatë Kanalit të Vivarit: Butrint 4: Arkeologjitë dhe Historitë e një Qyteti Jonian. *Oxbow Books*

Hernandez, D.,R., (2014) Mbetjet e Historisë Urbane – Gërmimi i forumit romak në Butrint

Hernandez, D.,R., (2017) *Bouthrotos* (Butrinti) gjatë periudhave Arkaike dhe Klasike. *Hesperia*, Revista shkencore e Shkollës Amerikane të Studimeve Klasike në Athinë, Vëllimi 86

Hodges, R., Paterlini, A., (2013) Një histori e shkurtër e Programit të Konservimit të Fondacionit Butrinti në Butrint, Shqipëri: 1994 – 2012. *Konservimi dhe Menaxhimi i Siteve Arkeologjike*, Vëll 15 Nr 304

Hodges, R., Carr, E., Sebastiani, A., Vaccaro, E., (2016) Përtej Butrintit: “Vrojtimi Mursi 2008”. *Vjetari i Shkollës Britanike në Athinë*

Hodges, R., Saranda, Onhezmi Antik– Një udhërrëfyes dhe histori e shkurtër. *Migjeni*

Horwath, HTL, (2018) Hulumtimi i Tregut dhe Vlerësimi i Zinxhirit të Vlerave

Hysa V., Kola S. (2012) 'Edukimi dhe zhvillimi komunitar , draft raporti i parë' në Planin e Menaxhimit të Integruar të Parkut Kombëtar të Butrintit 2013 – 2020. I disponueshëm në:

http://butrint.al/pdf/Education-and-Community-Development_First-Report.pdf

Jimenez, A., (2005) Rasti kurioz i eksportit të midhjeve shqiptare. *Universiteti Harvard*

Kauri, K., (2018) Vëzhgime të marra me postë elektronike: Drejtimi Strategjik për Menaxhimin e Qëndrueshëm të Parkut Kombëtar të Butrintit

Lima, S., (2013) Butrinti dhe Lugina e Lumit Pavllas në Epokën e Bronzit të Vonë dhe të Hekurit të Hershëm. Butrint 4 : Arkeologjitë dhe Historitë e një Qyteti Jonian. *Oxbow Books*

Martin, S., (2002) Studim i Zhvillimit të Parkut Kombëtar të Butrintit. Instituti i Arkeologjisë Botërore, Universiteti i East Anglia, MB

Ministria e Mjedisit, (2015) Dokumenti i Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit në Shqipëri

Ministria e Turizmit dhe Mjedisit(2018), Strategjia Kombëtare për Strategjinë e Zhvillimit të Turizmit: 2017-2022 (draft); E disponueshme në: <https://mjedisi.gov.al/wp-content/uploads/2018/02/Strategjia-e-Turizmit-18-22-draft-1.pdf>

Ministria e Zhvillimit Urban, Agjencia Kombëtare e Planifikimit Territorial (2016), Plani i Përgjithshëm Kombëtar – Shqipëri 2030. I disponueshëm në:

https://issuu.com/anisaqorri33/docs/national_spatial_plan_albania_2030/233

Municipality of Konispol (2017), Local General Plan. Available at:

<http://planifikimi.gov.al/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=3713&token=c3ee13488978f2669019910d484333cba3cc1300>

Bashkia Konispol, Zyra GIZ Shqipëri (2018), Strategjia Vendore e Zhvillimit të Turizmit (draft)
Projekti i Zhvillimit të Qëndrueshëm të Integruar të Rajonit Bregdetar në Jug

Bashkia Sarandë (2017), Plani i Përgjithshëm Vendor. I disponueshëm në:

<http://planifikimi.gov.al/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=3726&token=c0c42ad07bd5f1d0f8903af301f73541694be61b>

Parangoni, I., (2014) Zërat e Butrintit. *Qendra për Trashëgiminë Kulturore Shqiptare (Trakult Center)*

Mbërritjet e pasagjerëve në Portin e Sarandës (2005 – 2017)

Pavlidis, S. et al, (2001) Dëshmi arkeologjike të aktivitetit sizmik në Butrint dhe neotektonika e zonës. Buletini i Shoqatës Gjeologjike të Greqisë, Vëll XXXIV/1, 311-319

Poseidon (MB) dhe Particip GmbH (GJ) me Hydra (Shqipëri), (2005) Strategjia e Peshkimit në Shqipëri Programi Phare, (2002) Strategjia e Menaxhimit të Lagunës Shqiptare

Qilla, E., (2010) Parku Kombëtar i Butrintit – Burimi Arkeologjik: Përmbledhje dhe rekomandime për menaxhimin

Qilla, E., (2017) Raporti i monitorimit të monumenteve antike brenda mureve të Butrintit

Solar, G., (2007) Plani i Menaxhimit të Parkut Kombëtar të Butrintit 2007-2012

Shoqata Shqiptare për Mbrojtjen e Shpendëve dhe Gjitarëve, (2010) Plani i Menaxhimit të Parkut Kombëtar të Butrintit

Thomagjini, E., Raporti i niveleve të ujit

Thomagjini, E., (2015) Programi i mirëmbajtjes së mureve rrethuese

Thomagjini, E., (2015) Raporti i vrojtimit të gjendjes së mureve rrethuese